

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

на Днях науки 13 травня 2025 року

**Том 2.
Гуманітарні науки**

**Запоріжжя
2025**

УДК 37.01(06)
ББК 74я5

- 3 41** Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 13 травня 2025 року. Том 2. Гуманітарні науки. Запоріжжя : БДПУ, 2025. 201 с.

Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету.
Протокол № 10 від 24.04.2025 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданов Ігор Тимофійович – д.пед.н., проф., ректор, головний редактор; **Сичікова Яна Олександрівна** – д.техн.н., проф., проректор з наукової роботи, відповідальний редактор; **Богданова Марина Миколаївна** – к.філол.н., доц., декан соціально-гуманітарного факультету; **Жигір Вікторія Іванівна** – д.пед.н., проф., декан факультету фізико-математичної, комп'ютерної та технологічної освіти; **Линдіна Євгенія Юріївна** – к.пед.н., доц., декан факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти; **Лесик Анжеліка Сергіївна** – к.пед.н., доц., декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв; **Кушнірюк Сергій Георгійович** – к.н. з фіз. вих. та спорту, проф., декан факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини.

У збірнику тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету друкуються матеріали виступів на Днях науки університету 13 травня 2025 року. У публікаціях розглядаються актуальні проблеми історичних, філологічних наук, мистецьких дисциплін, методики їх викладання, а також журналістики.

**© Бердянський державний
педагогічний університет**

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

ВАСИЛЬЄВА Валерія. Етнічна та конфесійна структури населення Катеринославської губернії у другій половині XIX століття	6
КУЩІЙ Вадим. Християнські віросповідання як чинник модернізації в історичній ретроспективі: світовий та український контекст	8
ПЄВНЄВА Вікторія. Прояви антисемітизму на території лікувально-оздоровчих осередків Галичини у міжвоєнний період	12
ХВОСТОВА Таїсія. Німецькі поселення на півдні України (XVIII—XIX ст.)	16
ЧИРКУНОВ Богдан. Економічні реформи Микити Хрущова: досягнення та прорахунки	19

МОВА ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

БОБОШКО Марія. Polari: significance and influence	22
ВАКУЛА Марина. Стилїстика односкладних речень у художньому дискурсі	24
ВЕЛИЧКО Ірина. The symbolism of the chained unicorn on the royal coat of arms of the United Kingdom	27
ГВОЗДИК Андрій. Мова та ідентичність: фактори, що впливають на мовну ідентичність	30
ГОНЧАРОВА Ольга. Аналіз стилістичних засобів у текстах англomовних казок на прикладі казки «Джек і бобове стебло»	33
ГОРБЕНКО Діана. Епітет як засіб образної виразності	35
ГОРУЛЬКО Вероніка. The audiolingual method in foreign language teaching	37
ГОРУЛЬКО Дар'я. Засоби вираження емоційних концептів ВДЯЧНІСТЬ і ДЕМОКРАТІЯ в інавгураційних промовах 2017 і 2025 років Президента США Дональда Трампа в порівняльному аспекті	40
ГРИГОР'ЄВ Ігор. Особливості використання ігрових методів на уроках англійської мови у початковій школі	44
ГУБА Вікторія. Функційно-стильовий аспект однорідних членів речення в різних стилях української мови	47
ДАНИЛЕВСЬКА Ася. Методика CLIL: вплив на мотивацію та розвиток учнівської самостійності	50
ДЕМІДОВА Єлизавета. Elective profiling: challenges and prospects	53
КОСТЕЦЬКА Аліна. Лінгвістичні відмінності британської та американської англійської: обґрунтування вибору варіанту в навчальному процесі	56
КРИКУН Олена. Застосування методів гейміфікації під час вивчення лексики на уроках англійської мови	59
КУПРІЯНОВА Аліна. Структура атрибутивних словосполучень у поезії Василя Симоненка	63
МЕЛЬНИКОВ Арсеній. Навчання перекладу шляхом використання комплексу вправ і завдань	65
ПРИХОДЬКО Альона. Вплив англійської мови на розвиток та трансформацію гінді у контексті міжкультурної взаємодії	68

ПРОКОПЦЕВА Софія. Використання мобільного додатку Duolingo для вивчення англійської мови	71
САМСУТІН Денис. Specific features of communication of english-speaking users in social networks: linguistic and grammar aspect	74
СИДОРЧУК Антон. Використання пісенного матеріалу на уроках англійської мови як ефективний засіб формування іншомовної компетентності школярів	77
СОЗАНСЬКИЙ Ростислав. Використання технологій доповненої реальності у навчанні іноземної мови	79
ТАТАРІН Володимир. Приєднувальні конструкції як ознака індивідуально-авторського стилю Джона Фаулза	82
ХАРЧЕНКО Анастасія. Стилiстичні можливості демiнутивних суфіксів у творі Уласа Самчука «Образ»	86
ХИЖНЯК Дарина. Граматико-перекладний метод у навчанні іноземних мов	89
ШИПУЛІНА Наталія. Використання інтерактивної дошки на заняттях іноземної мови	91
ШКІЛЬ Аліна. Оцінка як спосіб категоризації стану людини	93
ШУМЕЛЬНА Тетяна. Мовностилістичні параметри сучасного історичного роману	97

ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

БЕЗМЕН Микита. Проза Івана Андрієнка: загальний огляд	100
ГАБРОВА Юлія. Волонтерство як форма боротьби: моральні виклики та духовне зростання героїв роману «Доця» Тамари Горіха Зерня	102
ГАРАНДЖА Андріан. Рецепція постаті отця Маркіяна Шашкевича у виданні «Маркіян Шашкевич на Заході»	104
ГОЛУБЕНКО Надія. Стилiстичний аналіз мовлення персонажів у драматичних творах Оскара Уайльда	106
ГОСПОДИН Вікторія. Інтермедіальні аспекти романів Галини Вдовиченко «Пів яблука» та «Інші пів яблука»	110
ГУЦАЛЮК Альона. Своєрідність пригодницько-детективних творів для юнацтва Андрія Кокотюхи	112
ДАНИЛЕВСЬКА Ася. Роль іронії та сарказму в англомовних літературних творах ХХ століття	115
ДЕМІДОВА Єлизавета. Традиції та звичаї українського народу в повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків»	118
ІВАНЕНКО Дар'я. Гіпербола як прийом створення комічних ефектів у художньому тексті	121
КУЛЕШОВА Божена. Проблема виховання в комедії Арістофана «Хмари»	124
ПАНЧЕНКО Наталія. Зв'язок імен та історичних постатей у серії книг Сюзанни Колінз «Голодні ігри»	127
ПРИХОДЬКО Альона. Іван Палійчук на екрані й у тексті: інтермедіальний аспект	129
ЧЕРКАШИНА Юлія. Стилiстичні особливості рекламних слоганів у Великій Британії та США	132

ЖУРНАЛІСТИКА

БУБЛІЙ Оксана. Тенденції розвитку сучасної журналістики	136
БУБЛІЙ Оксана. Успішні візуальні стратегії в Instagram (на прикладі популярних брендів та інфлюенсерів)	138
КІЗІЛОВА Дар'я. Подкаст як медійний жанр: особливості створення	141
ПАНКОВА Анастасія. Роль відеоігрового контенту у розважальних відео на YouTube	144
ШЕВЕЛЄВА Ліана. Історія розвитку подкастингу в Україні	147

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

БОЖКО Тетяна. Творчий діалог: балетмейстер і вокаліст у вокально-хореографічних формах	149
БРОВАРЕНКО Поліна. Інклюзивна позашкільна освіта: хореографічний напрямок	152
ВОЗНЕНКО Софія. Основні аспекти співпраці керівника хореографічного колективу з батьками	155
КОЛОДЗІНСЬКА Євеліна-Василина. Позашкільна освіта в умовах зміненої реальності: хореографічний напрям	159
КОПЧИК Дар'я. Соціальні страхи підлітків та їх проживання в процесі танцювальної діяльності	162
МЕРЗЛІКІН Назар. Педагогічні умови формування музично-виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва	165
НЕТЕЧА Світлана. Застосування цифрових технологій у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва	169
НИКУЛІНА Аліна. Використання STEM-технологій на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво»	171
ОМЕЛЬЧЕНКО Христина. Соціалізація та командна взаємодія в умовах танцювальних таборів	175
ОЧЕРЕТЕНКО Поліна. Національне виховання на уроках мистецтва в 6 класі в ЗЗСО	178
ПОНОМАРЕНКО Яна. Компетентнісний підхід у формуванні художньо-образного мислення учнів	180
ПРОТАСЮК Євгенія. Танцювальний репертуар у період воєнного стану	183
САМАТОВА Катерина. Проблема розвитку педагогічної майстерності в працях Івана Зязюна	186
СТЕНГЕЦЬКА Інна. Застосування освітньої технології змішаного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів музичного мистецтва у закладах вищої освіти	189
ХОРОЛЕЦЬ Дар'я. Значення вибіркового освітнього компонента «Танцювальна терапія» в підготовці майбутніх бакалаврів хореографії	191
ХОРОЛЕЦЬ Дар'я. Упровадження творчості фольклориста Запорізького краю З. Сизоненка в зміст позашкільної хореографічної освіти	194
ЧЕРНЕНКО Тетяна. Формування творчої особистості вчителя мистецтва засобами цифрових технологій	197

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

Валерія ВАСИЛЬЄВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Марина АНТОЩАК,**

к.іст.н., доцент (БДПУ)

ЕТНІЧНА ТА КОНФЕСІЙНА СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Актуальність. Дослідження етнічної та конфесійної структур Катеринославської губернії другої половини ХІХ століття є важливим для розуміння соціокультурних процесів, що відбувалися в регіоні в умовах імперської політики, міграційних рухів та економічного розвитку. Вивчення цього питання дозволяє оцінити роль національних та релігійних громад у формуванні демографічної та соціальної динаміки губернії [4 : 245].

Ступінь досліджуваності проблеми. Етнічний та конфесійний склад населення Катеринославщини ХІХ століття досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні історики. Серед них варто відзначити праці з демографічної історії, що базуються на переписах населення, архівних документах та етнографічних матеріалах. Проте комплексний аналіз взаємозв'язку етнічної та конфесійної структур у регіональному контексті досі залишається актуальним завданням [5 : 54].

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей етнічного та конфесійного складу населення Катеринославської губернії другої половини ХІХ століття та їх впливу на суспільно-економічний розвиток регіону.

Методи дослідження включають історико-порівняльний аналіз, статистичний метод для аналізу переписних даних, а також джерелознавчий метод для роботи з архівними документами.

Сутність дослідження. Катеринославська губернія у другій половині ХІХ століття була багатонаціональним регіоном, у якому проживали українці, росіяни, євреї, німці-меноніти, болгар, греки, татари та представники інших етнічних груп. У релігійному плані переважали православні, але значною була кількість протестантів, католиків, іудеїв та мусульман [1 : 100].

Етнічна структура губернії формувалася під впливом міграційних процесів, які були зумовлені політикою Російської імперії щодо колонізації Півдня України. Важливу роль відігравали

економічні фактори, зокрема розвиток промисловості, торгівлі та сільського господарства, що приваблювало переселенців [3].

Основні висновки дослідження свідчать, що Катеринославська губернія у другій половині XIX століття була регіоном із вираженим етнічним та конфесійним різноманіттям. Це стало наслідком активних міграційних процесів, зумовлених як державною політикою Російської імперії, так і економічними чинниками. Українці та росіяни складали більшість населення, однак значну роль у господарському та культурному житті губернії відігравали німці-меноніти, євреї, болгары, греки та інші етнічні групи.

Конфесійна структура губернії була тісно пов'язана з етнічним складом населення. Поряд із домінуванням православ'я, значного поширення набули протестантизм, католицизм, іудаїзм та іслам. Це впливало не лише на релігійне життя регіону, а й на соціально-економічні процеси, адже різні громади мали власні традиції землеволодіння, ведення господарства та освіти.

Різнорманіття етнічних і релігійних спільнот сприяло економічному зростанню губернії та розвитку її культурного ландшафту. Водночас певні соціальні та політичні чинники могли призводити до напруги між громадами, особливо в періоди економічних криз та змін у державній політиці. Загалом, етнічна та конфесійна строкатість Катеринославської губернії в другій половині XIX століття стала важливим чинником її історичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герінбург О. Етнічний склад населення Херсонської губернії у 80-х роках XIX ст. за матеріалами земських статистичних описів. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя : Просвіта, 2007. Вип. XXI. С. 98–103.
2. Губернське місто Катеринослав (1776–1880 pp.). Частина 2. Історія міста Дніпро та Придніпров'я. URL : https://gorod.dp.ua/history/article_ua.php?article=72 (дата звернення: 23.02.2025).
3. Константінова В. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861–1904 роки). Запоріжжя : АА ТандемІІ, 2010. 596 с.
4. Лазебник В. І. Катеринослав модернізаційної епохи (1890–1914 pp.). *Історія міста Дніпропетровська* / наук. ред. А. Г. Болебрух. Дніпропетровськ : Грані, 2006. С. 212–259.
5. Лазебник В. І. Населення Катеринославської губернії за матеріалами першого загального перепису населення Російської імперії 1897 року (Статистичний огляд). *Вісник Дніпропетровського університету. Історія та археологія*. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського університету, 2002. Вип. 10. С. 51–56.

Вадим КУЩІЙ,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Юрій ФЕДОРИК,**

к.іст.н., доцент (БДПУ)

ХРИСТИЯНСЬКІ ВІРОСПОВІДАННЯ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ: СВІТОВИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Актуальність. У контексті модернізації ХХ століття християнські віровизнання були не лише важливими соціальними інститутами але й сприяли створенню нових ідей які дали поштовх розвитку освіти, економіки, соціальних та політичних інститутів. Особливу увагу потрібно приділити впливу християнських конфесій на модернізаційні процеси в Україні, де релігія часто ставала фактором національної ідентичності. Дане дослідження дає змогу зрозуміти як ті чи інші релігійні конфесії сприяли або навпаки стримували процеси соціально-економічних, політичних та культурних змін.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дослідження теми впливу релігії на політику займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них: О. Тимчик, С. Яремчук, А. Аузан, М. Несправа, А. Сміт, М. Вебер, Р. Інглгарт, Б. Андерсон та інші.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є аналіз впливу християнських віросповідань на процеси модернізації в історичній ретроспективі, зокрема їхнього впливу на соціально-економічні, політичні та культурні трансформації. Методами дослідження є історичний, порівняльний, кількісний, метод історичного моделювання, аналізу, синтезу та узагальнення.

Сутність дослідження. Дослідження впливу релігійних конфесій на процеси модернізації суспільства та держави мають тривалу традицію, вона бере початок з праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму». У ній була висунута теза, що протестантизм відіграв важливу та майже ключову роль у формуванні капіталістичної економіки. Автор стверджував, що причиною цього були такі якості протестантів як працьовитість, дисципліна, ощадливість та раціональне ставлення до матеріального світу, які мали сприяти розвитку підприємництва, а відтак економічному розвитку та соціальним змінам. Таким чином М. Вебер заклав фундамент для майбутніх досліджень зв'язків між релігією та модернізаційними процесами.

Незважаючи на неоднозначне сприйняття цих тез в католицьких та православних країнах, сучасні дослідження підтверджують висновки німецького філософа та вказують на те, що країни з переважно протестантським населенням демонструють вищий рівень соціально-

економічного розвитку, ніж країни з католицьким та православним населенням. Так, у своїй роботі «Модернізація, культурні зміни та демократія: Послідовність людського розвитку» Р. Інглгарт зазначає, що протестантські країни мають тенденцію до вищого рівня розвитку завдяки своїм цінностям, які сприяють індивідуалізму, раціоналізму та трудовій етиці. Фундаментальні дослідження американського соціолога, продемонстрували, що протестантизм більш сприяв розвитку цінностей самовираження, які, в перспективі, сприяли кращому розвитку держав з протестантським населенням [3 : 98-100].

Економічну перевагу таких країн підтверджують і статистичні дані. Так, станом на 2023 рік ВВП на душу населення у низці європейських протестантських країн становив: 61 909\$ у Німеччині, 82 914\$ у Швейцарії, 64 191\$ у Швеції, 90 501\$ у Норвегії та 72 034\$ у Данії. Натомість ВВП на душу населення в країнах з переважно православним населенням – Румунії, Болгарії, Сербії, Чорногорії та Молдові – було значно нижчим: 40 518\$, 33 289\$, 24 511\$, 27 776 \$ та 15 670 \$ відповідно.

В інших дослідженнях, присвячених впливу релігії на національні процеси в історичній ретроспективі, неодноразово зазначалося, що протестантизм сприяв їхньому пришвидшенню. Так, у своїй праці «Уявлена спільнота» Бенедикт Андерсон наголошував, що протестантизм, зокрема завдяки місіонерській діяльності, відіграв ключову роль у формуванні перших національних рухів. Однією з особливостей протестантських віросповідань було прагнення до активної місіонерської роботи та залучення вірян до самостійного читання Святого Письма. Це зумовило використання розмовної мови як у літургії, так і в письмі, що, у свою чергу, сприяло розвитку освіти серед широких верств населення. Завдяки цьому протестантські громади активніше розвивали етнічні мови та культури, адже віряни опановували рідну мову через релігійні тексти. Такий процес зробив ідею національної єдності серед протестантських спільнот зрозумілішою та привабливішою [1 : 571-572].

Андерсон також зазначав, що протестантизм сприяв розвитку підприємницьких ініціатив. Протестантські теологи, особливо кальвіністи, розглядали працю як моральний обов'язок, пов'язаний із Божою благодаттю. На відміну від традиційних уявлень, що асоціювали накопичення багатства з гріховністю, у протестантській етиці воно розглядалося як результат чесної праці та шлях до визволення. Саме ці принципи стали основою для формування ринкової економіки та підприємницької культури в протестантських країнах.

Окремої уваги заслуговує й інша риса кальвінізму – легітимація спротиву деспотичній владі. Кальвіністські теологи обґрунтовували моральне право на протест проти несправедливості, що надавало ідеї опору проти абсолютистських режимів ширше визнання. Це не

лише сприяло розвитку політичних рухів у протестантських країнах, але й стало одним із чинників формування традиції самоврядування та громадянської активності [1 : 571-572].

В той самий час, однією з головних перешкод для розвитку національної свідомості серед католицьких спільнот було тривале домінування латини як мови священних текстів і літургії. Навіть після Тридентського собору, коли Рим почав поступово дозволяти використання народних мов у богослужінні, латина залишалася офіційною мовою церковної документації, літургії та міжнародного спілкування католицьких держав. Особливо довго її монополія зберігалася щодо так званих «неісторичних мов» (литовська, словенська, словацька, хорватська), що затримувало культурний розвиток та національне пробудження серед католицьких народів, які не мали підтримки з боку аристократичних верств суспільства. На противагу цьому, у протестантських країнах «селянські мови» почали активно використовувати в релігійних текстах значно раніше, що сприяло розвитку як літературних мов селянських народів, так і їх національних рухів.

Крім того, релігійний консерватизм католицької церкви та її тісні зв'язки з аристократією негативно впливали на економічну модернізацію католицьких країн. Будучи впливовою інституцією, католицька церква протягом тривалого часу підтримувала збереження традиційних феодальних порядків, що обмежувало розвиток громадського самоврядування та підприємництва серед католицьких спільнот.

Таким чином, модернізаційні процеси в католицьких країнах відбувалися із суттєвим запізненням порівняно з протестантськими. Гнучкість у використанні народних мов у протестантизмі сприяла ранньому формуванню національних ідентичностей, а підтримка підприємницької ініціативи створювала сприятливі умови для капіталістичного розвитку. Взаємопов'язаність цих процесів сприяла швидшому формуванню цінностей самовираження та економічній модернізації.

Попри відставання католицьких спільнот у модернізаційних процесах, вони загалом демонстрували більшу готовність до змін, ніж православні. Для православних народів однією з основних проблем була ортодоксальність та негнучкість православної церкви, яка не була готова до адаптації нових політичних та соціально-економічних викликів та підтримки національних рухів, що особливо відображалось на розвитку селянських народів (українці, білоруси, румуни Трансильванії, серби Воеводини та Далмації). Православна церква традиційно позиціонувала себе як хранителька стародавніх догматів, обрядів і політичних традицій, що створювало додаткові бар'єри для змін і модернізації релігійної та національної свідомості.

Ще одним суттєвим фактором, який стримував цей розвиток, була тісна залежність православної церкви від державної влади. У

багатьох країнах, зокрема в Російській та Османській імперіях, православні ієрархи були змушені підтримувати чинний політичний режим, навіть якщо він був деспотичним або представляв іншу релігійну й етнічну групу. Це перетворювало православну церкву на інструмент державної політики, що не лише підтримував існуючий лад, але й перешкоджав соціальним та національним перетворенням, які в католицькому та особливо протестантському світі часто підтримувалися духовенством цих віросповідань.

У такому контексті православна церква не сприяла ані розвитку капіталізму, ані становленню національних рухів. Її беззастережна підтримка влади та сприяння збереженню деспотичних порядків утруднювали соціально-економічний розвиток православних громад. В умовах східного деспотизму та авторитарних політичних структур православна церква виконувала функцію легітимізації існуючої влади, що різко контрастувало з протестантськими країнами, де релігія часто ставала рушієм політичних і соціально-економічних змін.

Особливістю українців від Брестської унії 1596 року було їх релігійне розмежування. Частина українців прийняла унію, перейшовши підпорядкування унійної церкви (з 1774 року греко-католицької), в той час, як інша частина залишилася вірною традиційному православ'ю. Відтоді релігійна ідентичність українців формувалася під впливом двох християнських традицій.

Протягом XIX-XX століть греко-католицька церква стала важливим чинником суспільного розвитку в Галичині та Закарпатті, значно впливаючи на культуру, політику й національну свідомість українців. В умовах австро-угорського, а згодом польського й чехословацького панування, греко-католицьке духовенство відігравало роль провідника національної ідеї (в Закарпатті в меншій мірі), що сприяло розвитку українського національного руху.

Натомість у інших регіонах України, після приєднання до Московії, православна церква дедалі більше перетворювалася на знаряддя самодержавства. Російська православна церква в Україні часто ставала інструментом русифікації – процесу асиміляції українців через культурне та релігійне підпорядкування Російській імперії. У цьому контексті православ'я в Україні почало сприйматися як частина імперської ідеології, що сприяло підтримці існуючої політичної влади та гальмуванню українського національного руху [5 : 728-753]

Православна церква в Україні під російським, а згодом і радянським впливом плекала дух угодництва з політикою влади, що проявлялося в підтримці консервативних та лояльних до влади поглядів серед вірян. Одночасно церква підтримувала моральні якості, які часто суперечили розвитку підприємницької етики, акцент ставився на покорі, смиренню та

підтримці існуючих політичних порядків, а не індивідуальному розвитку або економічній активності. Ці ідеї активно поширювалися серед православного населення, зокрема на Півдні України [4 : 447-448].

Основні висновки. Дослідження підтверджують значний вплив релігійних конфесій на соціально-економічні та національні процеси. Протестантизм сприяв модернізації через підтримку підприємництва, індивідуалізму та національної самоідентифікації, що позначилося на вищих темпах розвитку протестантських країн. Католицька церква, зберігаючи тісний зв'язок із традиційними суспільними інститутами, гальмувала модернізаційні процеси, але все ж виявила більшу гнучкість у порівнянні з православ'ям. Православна церква, будучи залежною від державної влади, переважно сприяла збереженню деспотичних режимів, що стримувало політичні та соціально-економічні зміни, а також розвитку серед населення цінностей самовираження. В Україні релігійне розмежування між православ'ям і греко-католицизмом стало важливим чинником формування національної свідомості та політичного розвитку. Домінування того чи іншого віросповідання на різних територіях України вплинуло не лише на формування етнографічних традицій, а й сприяло відмінностям політичної культури серед українців окремих регіонів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. *Націоналізм : антологія* / наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ. ред. Л. Білик. Київ : Смолоскип, 2000. С. 567–578.
2. Вебер М. Протестанська етика і дух капіталізму. Київ, 1994. 261 с.
3. Ингларт Р., Венцель Р. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития. Москва Новое издательство, 2011. 464 с.
4. Константинова В. М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861 – 1904 роки). Запоріжжя : АА Тандем, 2010. 596 с.
5. Нариси української популярної культури / за ред. О. Гриценка. Київ, 1998. 760 с.

Вікторія ПЄВНЄВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Юрій ФЕДОРИК,**
к.іст.н., доцент (БДПУ)

ПРОЯВИ АНТИСЕМІТИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ ЛІКУВАЛЬНО- ОЗДОРОВЧИХ ОСЕРЕДКІВ ГАЛИЧИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Актуальність. Велике значення для суспільно-політичного життя регіону мало єврейське питання. У міжвоєнний період найбільша

концентрація єврейського населення в Європі перебувала на території Другої Речі Посполитої. Не дивлячись на часто пропольську позицію населення єврейського походження, на території Польщі вирували антиєврейські настрої як серед українців, так і поляків. Проведення досліджень з обраної теми важливі у розумінні передумов подій Другої світової війни та можуть допомогти краще зрозуміти причини Голокосту на території західноукраїнських земель.

Ступінь досліджуваності проблеми. Вивченню життя львівських євреїв присвятив свої дослідження професор Варшавського університету юдаїки, дослідник польського єврейства М. Балабан. Серед дослідників середовища місцевих євреїв в міжвоєнний період слід також назвати Т. Гонсовського, Л. Гумпльовича, Я. Глогуша, Я. Шаля, М. Шора, І. Шиппера, Ш. Ашкеназі, Е. Каро, Л. Фінберг, В. Любченко та ін. Перше комплексне дослідження щодо львівських погромів зробив колишній директор Інституту книги в Кракові Г. Гауден.

Мета і методи дослідження. Мета дослідження полягає у виявленні способів прояву антисемітизму на території лікувально-оздоровчих курортів та основних причин появи антиєврейських настроїв серед місцевого населення Галичини. При дослідженні використовувались наступні методи: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

Сутність дослідження. У складі Австро-Угорської імперії на території Галичини не спостерігалось виражених тенденцій до переслідування єврейського населення, на відміну від інших українських земель, що перебували під владою Російської імперії. Це значною мірою пояснюється політикою австро-угорської влади, яка дотримувалася принципів толерантності щодо всіх національних меншин.

Після завершення Першої світової війни Західноукраїнська Народна Республіка опинилася у складі Другої Речі Посполитої. Вже у 1918 році Львів зазнав єврейських погромів, організованих новою польською владою. Подібні події відбувалися і на території самої Польщі, що привернуло увагу американського видання The New York Times. Газета неодноразово висвітлювала ситуацію, в якій опинилися євреї в Польщі та Галичині.

Упродовж наступних років антисемітська риторика та пропаганда в Польській Республіці набирали обертів, поступаючи за масштабами лише аналогічним процесам у Німеччині [4 ; 5 : 216].

Від початку XX століття галицькі курорти приваблювали значну кількість відпочивальників єврейського походження. Багато місцевих євреїв володіли віллами чи крамницями в курортних містечках, що сприяло економічному розвитку цих регіонів. Оренда пансіонів також була поширеною практикою, і чимало підприємців, беручи приміщення в найм, облаштовували там, зокрема, кінотеатри чи інші заклади відпочинку.

У 1938 році Трускавець досяг рекордної відвідуваності, прийнявши 18 тисяч відпочивальників, що перевищувало показники попереднього року. Значну частину цієї кількості становили євреї, що позитивно вплинуло на місцеву економіку. Однією з причин цього явища стали міжнародні події та політична ситуація, через які багато польських євреїв віддали перевагу Трускавцю замість традиційного європейського курорту Карлсбад (сучасні Карлові Вари).

Попри економічну вигоду, присутність єврейських відпочивальників не змінила ставлення місцевого населення до єврейської громади. Зокрема, одним із проявів напруги стало рішення про обмежений доступ до статуї Божої Матері в місцевому парку, яка мала бути доступною лише для християн [1 : 4].

Варто зазначити, що серед лікарів, які працювали в оздоровчих закладах, було чимало представників єврейської громади. Це пояснюється як історичними традиціями, так і особливостями соціальної та професійної ситуації. Єврейські родини традиційно приділяли велику увагу гігієнічним практикам, що поєднувалися з тодішніми знаннями в медицині. Водночас, у 1930-х роках у Другій Речі Посполитій посилювалися антиєврейські настрої, що ускладнювало кар'єрне зростання євреїв у традиційних медичних установах. Це змушувало їх шукати можливості в альтернативних або нішевих галузях медицини, таких як гігієна, ларингологія та фізична медицина, які були тісно пов'язані з санаторно-курортною сферою.

Найбільш повне уявлення про ситуацію на курортах Галичини дає місцева преса. Саме в газетах відображалися настрої більшості населення щодо співіснування з єврейською громадою. У статтях, присвячених функціонуванню лікувально-оздоровчих закладів, успішності літніх сезонів чи красі української природи, нерідко зустрічалося невдоволення євреями. Основною причиною такої критики була значна присутність єврейських власників серед власників вілл та курортної нерухомості. У публікаціях наголошувалося на тому, що «чужі люди» нібито загарбали місцеву землю, що викликало особливе роздратування в суспільстві. Наприклад, найчастішими прикметниками, якими характеризувалися євреї у галицькій українській пресі, були: «жидівська язва», «чужі люди», «жидики». Часто висловлювалися нарікання на фінансовий добробут євреїв на тлі важкої та малоприбуткової праці місцевих українців, багато з яких змушені були емігрувати в пошуках кращого життя, зокрема до далеких земель, наприклад Америки [1 : 5].

У 1929 році курорт Гребенів зазнав значного спаду відвідуваності, що стало несподіванкою для місцевого населення. Головною причиною такого занепаду вважали відсутність ефективної реклами, яка раніше забезпечувала потік до 3000 туристів за сезон.

Через різке зменшення доходів місцеві жителі змушені були здавати свої помешкання за значно нижчими цінами. Серед бажаючих винайняти помешкання наполовину дешевше ніж в минулому сезоні були євреї. Це викликало невдоволення місцевого населення, і незабаром поширилася думка, що євреї нібито навмисно дискредитували курорт, щоб знизити ціни на оренду [2 : 4].

На протигагу українській та польській пресі, єврейська громада мала власні видання, які висвітлювали життя євреїв, зокрема на Галичині. Деякі з цих публікацій з'являлися також за кордоном, зокрема англійською мовою. У 1934 році в одній із єврейських газет було опубліковано статтю про насильство та погроми у Львові. За наведеними у матеріалі даними, на той час у Східній Галичині проживало близько 600 тисяч євреїв, більшість із яких були зайняті у сфері торгівлі, працювали крамарями чи утримували корчми. Через український та польський бойкот зменшилася кількість покупців у єврейських крамницях, що призвело до значних фінансових втрат. Повідомлялося, що українська молодь організовувала варти біля магазинів, залякуючи потенційних клієнтів і погрожуючи фізичною розправою. Українські торговці, своєю чергою, відмовлялися обслуговувати єврейських покупців. У сільській місцевості напруга була ще гострішою: односельці намагалися змусити євреїв залишити свої домівки, погрожуючи підпалами. В окремих випадках, коли євреї відмовлялися покинути село, а допомога їм не надходила, їхні будинки знищувалися вогнем, а допомога не надходила [3 : 2].

Іншим видом насильства вчиненим проти євреїв було закидання вікон каміннями в нічний час з метою їх залякування. Окрім цього, відбувалися й інші акти агресії, зокрема навмисне знищення єврейської худоби та врожаю. Відомі випадки отруєння питних колодязів, що призводило до небезпечних наслідків. Зокрема, жертвами одного з таких інцидентів стала українська сім'я, яка регулярно відвідувала єврейські крамниці.

Фінансове становище єврейської громади значно погіршилося через масштабний бойкот, унаслідок якого половина єврейського населення залишилася без роботи. Попри офіційні заяви польської влади про врегулювання ситуації, бойкот тривав. Ці події були висвітлені в єврейській пресі, одна з таких статей була передрукована в українській газеті Правда, де її подали як спробу дискредитації українського населення [3 : 3].

Основні висновки. Отже, після приєднання ЗУНР до Польської Республіки ситуація з антисемітизмом у регіоні ускладнилася. Проаналізувавши тодішню пресу можна зробити висновок, що галичани християнського походження не сприймали єврейську общину

повноцінною частиною свого суспільства. Зокрема, мешканці курортних міст висловлювали невдоволення тим, що значна частина курортної інфраструктури перебувала у власності євреїв, тоді як місцеві українці й поляки працювали здебільшого у найманих професіях. У українських публікаціях, присвячених функціонуванню галицьких курортів, часто підкреслювалася ідея, що українська земля повинна належати українському народові. Водночас єврейська преса висвітлювала проблему дискримінації та економічного бойкоту, наголошуючи на випадках насильства. Це, у свою чергу, викликало реакцію в українських виданнях, де такі заяви спростовувалися. Важко однозначно оцінити достовірність кожного твердження, але очевидно, що між громадами існували взаємні упередження та напруга. Серед українців Галичини зростало невдоволення економічною стагнацією, тоді як єврейське населення активно розвивалося у сфері торгівлі та промисловості. Для міських жителів одним із ключових питань залишалася етнічна структура курортного бізнесу – в пресі неодноразово наголошувалося на необхідності збільшення української і польської присутності серед підприємців та відпочивальників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Діло. 1938. № 218. С. 4–5
2. Діло. 1929. № 171. С. 4.
3. Правда. 1934. № 7. С. 2–3.
4. Grzegorz Gauden. Lwów – kres iluzji. Opowieść o pogromie listopadowym 1918 (wyd. II). 2019. 616 s.
5. Przemysław Różański. «New York Times» wobec wystąpień antyżydowskich w Polsce w okresie międzywojennym. Tom VIII. 2017. 239 s.

Таїсія ХВОСТОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Марина АНТОЩАК,**

к.іст.н., доцент (БДПУ)

НІМЕЦЬКІ ПОСЕЛЕННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ (XVIII—XIX ст.)

Актуальність. Актуальність дослідження німецької колонізації Південної України полягає в її значному впливі на історичний розвиток регіону. Німецькі поселенці стали активними учасниками економічного і соціального життя, що дозволяє глибше зрозуміти процеси інтеграції етнічних груп і зміни в політиці Російської імперії щодо національних меншин.

Збереження культурної спадщини німецьких колоністів, що залишила значний слід в архітектурі та місцевих традиціях, також є важливим аспектом сучасних досліджень.

Ступінь досліджуваності проблеми. Перші дослідження німецької колонізації Південної України з'явилися ще в XIX столітті, проте тодішні праці, здебільшого, розглядали загальні аспекти без глибокого аналізу соціально-економічних і правових наслідків процесу. У XX столітті науковці, зокрема Д. Багалій, О. Веліцин і В. Зеленчук, досліджували як процес переселення, так і вплив колоністів на економіку, культуру та соціальні відносини.

Сучасні роботи зосереджені на вивченні правового статусу, інтеграції колоністів і їхньому господарському впливі на економіку краю. Проте, ще залишаються напрями, що потребують глибшого аналізу, зокрема через використання нових архівних джерел і міждисциплінарних підходів.

Мета і методи дослідження. Дослідження аналізує німецьку колонізацію Південної України у XVIII–XIX ст., її етапи, причини, особливості та вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Особлива увага приділена правовому статусу німців-колоністів, їхній ролі в економіці та державній політиці імперії відносно іноземних переселенців.

У дослідженні застосовано методи: історико-хронологічний для вивчення процесу заселення, порівняльно-історичний – для аналізу політики російського уряду та аналогічних колонізацій, аналіз джерел – для опрацювання архівних документів і наукових праць, статистичний метод допоміг систематизувати дані про чисельність колоністів, поселення та їх господарську діяльність.

Сутність дослідження. Масова німецька колонізація розпочалася після проголошення Маніфесту Катерини II 1762 року. Першими переселенцями були, здебільшого, містяни, а наприкінці XVIII ст. – жителі німецьких сіл. Це було частиною політики російського уряду з освоєння південних територій.

Після російсько-турецької війни 1768–1774 рр. та ліквідації Запорозької Січі південні українські землі остаточно увійшли до складу Російської імперії. Уряд інтегрував регіон через адміністративні реформи, зокрема створення Новоросійської губернії (1764 р.) і Земель Вольностей Запорозьких [1 : 81-82]. До складу губернії увійшли землі Нової Сербії, що простягалися від верхів'їв Інгулу до річки Синюхи біля польського кордону, охоплюючи 1 421 000 десятин.

За Кючук-Кайнарджійською угодою 1774 р. до Росії приєднали землі між Дніпром і Бугом, узбережжя Азовського та частини Чорного морів. У 1783 р. імперія включила території Кримського ханства, що

сприяло розвитку Південної України за «російським зразком». Для заселення регіону уряд активно залучав колоністів, зокрема німців, надаючи їм пільги.

З метою зміцнення південних територій ще у 1752 р. на лівому березі Дніпра створили Нову Сербію, адміністративним центром якої став Новомиргород. У 1753 р. у Бахмутській провінції виникла Славяносербія з центром у Бахмуті. Також у 1754 р. на південь від Нової Сербії заснували Новослобідський козацький полк із центром у фортеці Св. Єлисавети [3 : 42-43].

Завдяки цьому процесу територія Новоросійської губернії отримала значний потенціал для економічного розвитку і німецька колонізація стала одним із важливих елементів цієї трансформації. Ці землі почали активно освоюватися, і саме в цей період зростало число німецьких поселень, які брали участь у розвитку сільського господарства, промисловості та інфраструктури південних земель Російської імперії.

До 1859–1870 рр. баланс міграції до Південно-Східної України склав 102 тис. осіб (28,2% від загальної кількості прибулих). Найбільший приріст спостерігався у Херсонській губернії, де остаточно оселилося 88,9 тис. осіб, а також у Катеринославській губернії – 17,2 тис. осіб. Водночас у Таврійській губернії міграційний баланс був від'ємним – відтік населення перевищив приплив на 108,9 тис. осіб. Значною мірою це пояснюється масовою еміграцією кримських татар до Туреччини в 1860–1862 рр., що загалом склала 192,2 тис. осіб (у 1860 р. – 165,4 тис., у 1861 р. – 24,9 тис., у 1862 р. – 1,9 тис.).

Протягом 1871–1896 рр. відбулося суттєве зростання міграційного потоку: в регіон прибуло 883 тис. осіб, що становило 33,9% усіх переселенців на окраїни імперії за цей період. Найбільше мігрантів осіло в Катеринославській (272,8 тис.), Херсонській (255,7 тис.) та Таврійській (134,6 тис.) губерніях. У 1897–1916 рр. міграційний потік зменшився, хоча залишався значним – 318,9 тис. осіб (12,2% від загальної кількості переселенців).

Загалом, у 1859–1916 рр. до Херсонської губернії прибуло 470,4 тис. осіб, до Катеринославської – 380 тис., у той час як у Таврійській губернії через відтік населення баланс залишався негативним (-217,6 тис.). Всього за цей період населення Південно-Східної України поповнилося на 1,3 млн осіб, що становило 50% від загального міграційного приросту околиць Російської імперії.

Ці дані свідчать, що в 1860-х – на початку XX ст. заселення Південно-Східної України тривало активними темпами, причому найбільшу роль у цьому відігравали українські мігранти. Водночас політика російського уряду, спрямована на регулювання міграційних потоків, не змогла повністю припинити стихійність процесу [2 : 187].

Наприкінці XIX ст. міграція перетворилася на керований процес. Державна політика сприяла переселенню селян, що було важливим кроком у вирішенні земельного питання [2 : 188].

Німецькі поселенці на Південній Україні досягли значного добробуту завдяки привілеям, наданим російським урядом. Завдяки Маніфесту Катерини II німці отримали юридичні гарантії від кріпосного права, що допомогло їм уникнути обмежень, які були характерні для місцевого населення. У результаті це особливе правове становище сприяло їхній відокремленості від інших етнічних груп регіону.

У 1842–1871 рр. колоністам надали громадянські права та значні свободи, а ухвалення «Правил про поселенців-власників» зарахувало їх до сільських жителів, що мало важливі наслідки. Попри зміни в законодавстві, німецькі переселенці зберегли можливості для ведення господарства та відігравали ключову роль в економічному й соціальному житті Південної України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міронова І. С. Німецька колонізація Південної України XVIII-XIX ст.: періодизація проблеми. *Історичний архів*. 2016. Вип. 16. С. 81–87. URL : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/lans> (дата звернення: 21.02.2025)
2. Пенькова Н. С. Переселенська політика царату: заселення території Південно-Східної України (друга половина XIX- початок XX ст). *Історичні записки*. 2012. Вип. 34. С. 185–193. URL : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/istz> (дата звернення: 04.03.2025)
3. Саманцов О. П. Особливості процесу формування території Катеринославської губернії (друга половина XVIII – початок XIX ст.). *Інтелекція і влада. Серія : Історія*. 2011. Вип. 23. С. 38–46. URL : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/iiv> (дата звернення: 05.03.2025)

Богдан ЧИРКУНОВ,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
соціально-гуманітарного факультету 4 курсу
Науковий керівник: **Марина АНТОЩАК,**
к.іст.н., доцент (БДПУ)

ЕКОНОМІЧНІ РЕФОРМИ МИКИТИ ХРУЩОВА: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОРАХУНКИ

Актуальність теми. Економічні реформи періоду «відлиги» (1953–1964 рр.) мали значний вплив на розвиток СРСР, визначивши подальшу еволюцію економічної політики країни. Аналіз цих реформ дозволяє оцінити ефективність радянської економічної системи та її вплив на сучасні пострадянські держави.

Ступінь досліджуваності проблеми. Реформи М. Хрущова досліджувалися як радянськими, так і сучасними науковцями. Українські та зарубіжні автори розглядали їх через призму соціально-економічних наслідків та політичного контексту, проте комплексний аналіз їх ефективності потребує подальшого дослідження. Найбільш інформативними вважаємо дослідження О. Бажана та В. Даниленка [1; 3].

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є оцінка основних економічних реформ М. Хрущова та їх наслідків для економіки й соціального розвитку СРСР. Застосовано методи історичного аналізу, порівняльного дослідження, системного підходу та структурно-функціонального аналізу.

Сутність дослідження Питання економічних реформ Микити Хрущова є предметом численних історичних досліджень, що охоплюють як радянський, так і сучасний періоди історіографії [1; 2; 3].

У радянській історичній науці (1950–1980-ті рр.) економічні реформи Хрущова розглядалися в межах офіційної партійної концепції, яка наголошувала на їхній прогресивності та відповідності курсу побудови комунізму. Роботи того часу, такі як дослідження А. Бутенко, П. Федосєєва та В. Зубкова, акцентували увагу на позитивних аспектах реформ, включаючи освоєння цілинних земель, розширення житлового будівництва та розвиток науково-технічного потенціалу країни. Однак критичний аналіз реформ у радянський період був обмежений ідеологічними рамками.

Сучасні українські історики значно розширили аналіз хрущовських реформ, зосереджуючи увагу на їхніх довгострокових соціально-економічних наслідках. Так С. Кульчицький у своїх дослідженнях зазначає, що спроби економічної децентралізації через запровадження раднаргоспів сприяли лише тимчасовій активізації регіональних ініціатив, але загалом призвели до хаотизації управління промисловістю. В. Даниленко у своїй монографії «Хрущовські реформи та їх наслідки для економіки СРСР» (2016) наголошує на тому, що, попри проголошену мету покращення життя радянських громадян, багато ініціатив залишилися незавершеними, або викликали кризові явища, особливо в аграрному секторі.

Окремі аспекти реформ розглядаються й у дослідженнях документальних джерел. Центральний державний архів громадських об'єднань України містить документи ЦК КПУ, що відображають ставлення українського керівництва до хрущовських ініціатив [4]. Зокрема, фонд 1, оп. 25, спр. 132 містить постанови та рішення ЦК КПУ щодо реалізації економічних реформ у сільському господарстві УРСР у 1954–1963 рр. Аналогічно, матеріали Британського національного архіву (FCO 371/162900) містять аналітичні звіти британських дипломатів, які оцінювали ефективність реформ у міжнародному контексті.

Таким чином, проблема економічних реформ Хрущова є добре вивченою, однак комплексний аналіз їхньої ефективності, з урахуванням новітніх підходів до економічної історії та політичної економіки, залишається актуальним напрямом подальших досліджень.

Основними напрямками економічних реформ були децентралізація управління (впровадження раднаргоспів), модернізація сільського господарства (освоєння цілинних земель) та зміни у соціальній політиці. Хоча деякі ініціативи мали позитивні результати, відсутність системного підходу призвела до їх обмеженої ефективності.

Основні висновки Економічні реформи Хрущова мали суперечливі наслідки: хоча вони сприяли певному економічному зростанню, їх неузгодженість й адміністративні прорахунки призвели до кризових явищ у промисловості та сільському господарстві. Досвід цих реформ є важливим для аналізу економічної політики в умовах централізованого планування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бажан О. Г. Реформи Хрущова та їх наслідки для України. Київ : Інститут історії України НАН України, 2010. URL : <https://www.history.org.ua> (дата звернення: 15.01.2025)
2. Брегеда М. Ставлення населення радянської України до усунення Микити Хрущова від влади. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса*. 2015. № 3. С. 126–140. URL : <https://ipiend.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2025)
3. Даниленко В. Хрущовські реформи та їх наслідки для економіки СРСР. Київ : Інститут історії України НАН України, 2016. 320 с.
4. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ) – фонд 1, оп. 25, спр. 132. Постанови та рішення ЦК КПУ щодо реалізації економічних реформ у сільському господарстві УРСР (1954–1963 pp.). URL : <https://www.nationalarchives.gov.uk> (дата звернення: 10.02.2025)

МОВА ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Марія БОБОШКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Оксана ДУБРОВА,**

к.філол.н., доц. (БДПУ)

POLARI: SIGNIFICANCE AND INFLUENCE

In our previous research, we have already discussed and analyzed the unique way queer English-speaking people talk to each other and wondered how it came to be. Moreover, this is exactly what this paper is about – about a predecessor to the modern queer English dialect – Polari. The purpose of our research is to see how some words in said queer dialect came to be and what the history of it is. The focus of our research is the history of Polari, its cultural significance, and its effect on modern queer English dialect.

First, let us deal with the term itself: What is Polari? «Polari is a secret language mainly used by homosexual men in London and other cities during the twentieth century» [3]. It says ‘mainly’ because it was used not only within the gay community but also by female impersonators (or what we would today call drag queens), theatre and circus people, sex workers, criminals, you name it. Although this language variety was not exclusive to the LGBTQ+ community, we will focus only on the usage of this anti-language by said community, for simplicity’s sake.

We might have noticed that Polari is referred to in past tense: «was used», «it was a secret». So why was it used in the past, and is it not used nowadays? Moreover, why was it a «secret language»? Mostly, it was a form of protection. This dialect was most commonly used in the 1920s-1960s, at the time when same-gender relationships were criminalized in Britain. So it made sense then for queer people to make a way to converse with each other without blowing their cover and getting arrested. Furthermore, it fell out of fashion because it was unnecessary. After 1967 the Sexual Offences Act was passed in the UK, which decriminalized private homosexual acts, queer people did not need to conceal themselves anymore, and therefore Polari fell out of use: «Less than thirty years had passed but this language had seemingly vanished» [1].

So, knowing that, one might think, «Well, if Polari had died off in the 1970s, then there is no point in learning about it now». However, they would be wrong. So, what is left of Polari today? Why does anyone need to know about it? What is left of Polari today are many words in modern queer English dialect that were initially a part of Polari vocabulary, that have the

same or similar meaning as they used to. Let us look at some examples:

Modern word	Polari word	Modern meaning	Polari meaning
butch	butch	a person who identifies themselves as masculine, whether it be physically, mentally, or emotionally. 'Butch' is sometimes used as a derogatory term for lesbians, but is also claimed as an affirmative identity label. [4:14]	masculine [1:103]
dyke	dyke	referring to a masculine-presenting lesbian. While often used derogatorily, it is also reclaimed affirmatively by some lesbians and gay women as a positive self-identity term. [4:21]	a lesbian [1:105]
Drag (king or queen)	drag, drage	someone who performs (hyper-) masculinity/femininity theatrically. [4:21]	1. clothing typical of one sex or gender worn by someone who identifies as a different sex or gender. However, drag can often be much more than clothing, and reflects a mental, emotional or sexual state of being. Some trans people have pointed out that the real 'drag' is to have to wear the clothing that is socially expected of them. [1:104]
Fag(got)	fag	derogatory term referring to a gay person, or someone perceived as queer. While often used derogatorily, it is also used reclaimed by some gay people (often gay men) as a positive in-group term. [4]	a gay man, derogatory [1:105]
femme	femme	someone who identifies themselves as feminine, whether it be physically, mentally or emotionally. Often used to refer to a feminine-presenting queer woman or people. [4]	1. female. 2. a feminine lesbian [1]
gay	gay	experiencing attraction solely (or primarily) to some members of the same gender. Can be used to refer to men who are attracted to other men and women who are attracted to women. 2 adj.: an umbrella term used to refer to the queer community as a whole, or as an individual identity label for anyone who is not straight. [4]	homosexual [1]

The vocabulary of this dialect not only defines its linguistic uniqueness but also reflects the culture and identity of its speakers. It becomes especially evident when examining its use in popular media, where the dialect is

preserved and showcased, such as «Round the Horne», a BBC Radio comedy program with four weekly episodes from 1965 until 1968. It is the most famous (if not the only) documented source of Polari use: «Two of the characters were named Julian and Sandy, and they were a pair of heavily coded gay friends, living in London and speaking occasionally in a kind of camp jargon» [1] which is what today we would call Polari.

Let us see some examples of the vocabulary that they used in the show: What brings you trolling in here? ... You want to make him big and butch, with bulging biceps, his shin slashed open to his waist, and an unruly lock of tousled hair falling over his bronzed forehead ... Fantabulosa!! ... We called ourselves Bona Prods., [2] (Polari words are underlined).

The following examples from «Round the Horne» illustrate the dynamic use of the dialect's vocabulary in natural conversation, highlighting its linguistic features and cultural resonance.

This research set out to explore the history of Polari and its influence on the modern queer English dialect, with a particular emphasis on the cultural significance. As this dialect evolves, future research could delve deeper into its role in modern media and its impact on cultural identity, ensuring its rich history and unique expressions are preserved for future generations.

LITERATURE

1. Fabulosa! The Story of Polari, Britain's Secret Gay Language. P. Baker. URL : <https://cantarachristopher.blog/wp-content/uploads/2024/04/fabulosa-the-story-of-polari-britains-secret-gay-language.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).
2. Jules and Sand: Bona Books. URL : <http://www.users.zetnet.co.uk/fabulosa/books.htm> (дата звернення: 12.01.2025).
3. Polari – The Lost Language of Gay Men. P. Baker. Abstract. URL : <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203167045/polari-lost-language-gay-men-paul-baker> (дата звернення: 12.01.2025).
4. The queer dictionary. Mia Lew. URL : <https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1224&context=grcsp> (дата звернення: 12.01.2025).

Марина ВАКУЛА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Неля ПАВЛИК,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

СТИЛІСТИКА ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Актуальність дослідження. Аналіз наукової літератури і характеристика односкладних речень, виявлених у творах українських письменників, інших типах текстів, довели необхідність усебічного

розгляду функціонування цих конструкцій в українській літературній мові. Вивчення як формально-синтаксичних, так і семантичних характеристик односкладних речень допомагає відтворити повну картину їхньої актуалізації в різних стилях українській мові.

Мета наукової роботи – дослідити синтаксичні особливості та стилістичні функції односкладних речень різних видів. Цікаво простежити за вживанням досліджуваних одиниць передусім у художньому мовленні, розглянувши проблему тлумачення формально-граматичної, семантико-синтаксичної і комунікативної сутності односкладних речень. У процесі аналізу застосовувались **метод лінгвістичного опису мовних фактів та семантико-стилістичний метод**.

Про природу і походження односкладних речень висловлено чимало міркувань, зокрема це праці О. Потебні, І. Вихованця, А. Загнітка, В. Горяного, К. Шульжука, Р. Христіанінової та ін. Вітчизняні фахівці вказують на необхідність перегляду та систематизації відомих у мовознавчій літературі поглядів на односкладне речення, чіткого розмежування критеріїв розподілу цього типу синтаксичних одиниць за видами тощо. Проблеми стилістики односкладних речень та їх функціонування в різних типах текстів вивчали В. Ващенко, І. Білодід, А. Коваль, П. Дудик, С. Єрмоленко та ін. Дослідники вважають ці речення повноправними, стилістично вагомими, які мають велике поширення в практиці мовлення.

Односкладне речення – «речення з одним головним членом, яке для вияву повноти і своєрідного характеру своєї синтаксичної будови та об'єктивно-суб'єктивного змісту не потребує доповнення другим головним членом» [2 : 131]. В односкладних реченнях є тільки один головний член, який, набувши певної граматичної форми і реалізувавшись у відповідній інтонації, сам по собі або разом з другорядними членами (членом) одночасно фіксує певні факти, явища і встановлює їх відношення до дійсності, зв'язок з нею [5 : 232]. Залежно від способу вираження та семантики головного члена односкладні речення поділяються на: **1)** односкладні речення, головний член яких виражений **дієсловом** і співвідносний з присудком двоскладного речення (різновиди: а) означено-особові; б) неозначено-особові; в) узагальнено-особові; г) безособові; д) інфінітивні); **2)** односкладні речення, головний член яких виражений **іменником** і співвідносний з підметом, вони називаються номінативними (різновиди: а) екзистенційні, або буттєві (речення буття); б) власне номінативні, або називні; в) вказівні).

Функціонування односкладних синтаксичних побудов збагачує стилістичні можливості мови, творить стилістично марковані контексти. Через те стилістична характеристика їх набуває великої ваги. Увага

дослідників зосереджена на розкритті образно-виражальних засобів мовлення, пов'язаних з використанням цих одиниць, їхній характеристиці та оцінці, а також описі практичного використання письменниками.

У художньому дискурсі *односкладні означено-особові речення* реалізують свої специфічні риси: стислість, економність, відокремленість від двоскладних речень. Такі речення переносять акцент із виконавця дії на саму дію, їхнє стилістичне використання зумовлене потребою економного вираження думки, наприклад: «**Скоріше вмру, ніж до нього поїду**» [1 : 26]; «**Дітей мамі залишимо**» [1 : 142].

Неозначено-особові речення у художньому мовленні акцентують увагу на виконуваній дії та її об'єкті, а виконавач дії залишається на другому плані, наприклад: «**Тепер на це звертають увагу**» [1 : 72]; «**Ще й зараз дещо знаходять. Якось викопали на городі в Кінебаса ковшик крем'яний, міркували гуртом, що воно таке, для чого. А потім дотямили: та це ж ковшик метал розливати**» [1 : 8].

У *безособових реченнях* наголошується саме на результаті дії, на незалежності певного стану, в якому перебуває людина, на об'єктивності процесів, які відбуваються у природі. Саме за допомогою безособових речень змальовується напружений душевний стан персонажа чи автора, створюється колорит розмовності, невимушеності, співчутливості наприклад: «– **Душі в тебе нема, – презирливо скривився на це Федір-прокатник**» [1 : 88]; «– **Зморщок часу на ньому не видно, він мовби повертається до тієї козацької молодості, коли з комишини постав юним вивітом краси і вперше сяйнув у цих степах небесними півкулями своїх бань**» [1 : 58]; «**Занедбано цвинтар...**» [1 : 8].

У художньо-белетристичному стилі *інфінітивні речення* репрезентують психологічно напружений стан людини, передають настрої розгубленості, сумніви, вагання або навпаки – готовність до рішучих дій [4 : 171]. Наприклад: «**Не думати про неприємне!**» [1 : 73]; «**Купатись! Змити в Скарбному трудовий піт і пилюку буднів!**» [1 : 74]. Саме за допомогою окличної інтонації досягається висока експресивність цих конструкцій.

Стилістична роль номінативних речень полягає в уповільненні розповіді, наголошуванні на окремих деталях, лаконічному, стислому відтворенні фактів, яскравій емоційності. Основне призначення номінативних речень – створення статичних описів; вони мають здатність передавати думку окремими, іноді не зв'язаними між собою частинами, малювати картини не суцільними мазками, а наче пунктиром. Такий спосіб відтворення думки властивий художнім творам [3 : 201]. Дослідники також відзначають спроможність номінативних речень до створення предметно-зорової образності,

котра побудована на іменниках – передусім на назвах конкретних предметів [3 : 203]. Наприклад: «**Гусоньки... Огірочки...**» [1 : 111]; «**Звірі!**» [1 : 182]; «**Стихія, вибух вікової ненависті...**» [1 : 69]; «**Патріарх! Король Лір! Пророк Ісайя!**» [1 : 81].

Отже, односкладні конструкції становлять особливу синтаксичну категорію, яка завдяки своїм різновидам і функційному потенціалу значно розширює виражальні можливості всієї граматичної системи української мови. Досліджувані синтаксичні конструкції є стилістичним засобом для відтворення найтонших смислових відтінків, вони збагачують змістове поле висловлювання художнього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончар О. Т. Собор : роман. Київ : Дніпро, 1989. 270 с.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
3. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. 3-те вид., допов. і перероб. Київ : Вища школа, 1987. 351 с.
4. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник. Тернопіль : Навчальна книга, 2000. 248 с.
5. Сучасна українська мова : підручник / за ред. О. Д. Пономаріва. Київ : Либідь, 1994. 256 с.

Ірина ВЕЛИЧКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Богдана САЛЮК,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

THE SYMBOLISM OF THE CHAINED UNICORN ON THE ROYAL COAT OF ARMS OF THE UNITED KINGDOM

The Royal Coat of Arms of the United Kingdom, or the Royal Arms for short, is the official coat of arms of the British monarch. The Queens and the Kings use these arms in their official capacity as monarchs of the United Kingdom. Through the centuries, many variations of the arms were created for almost every member of the royal family and the British government in connection with the administration and government of the country.

The aim of this paper is to investigate why the unicorn is depicted in chains on the Royal Coat of Arms of the United Kingdom, analyzing its symbolic significance in the context of British heraldry, historical power dynamics, and the union of the English and Scottish crowns.

Picture 1. Coat of arms of the UK

Picture 2. The royal coat of arms in Scotland

Two official versions of the coat of arms exist. Picture 1 depicts the coat of arms, which is used by the British monarchs, the Government of the United Kingdom, and other Crown institutions. At the centre of the arms is a quartered shield, showing the 3 passant guardant lions of England in the first and the fourth quarters, the rampant lion and double tressure flory-counterflory (French lily) of Scotland in the second quarter, and a harp for Ireland in the third quarter. The Lion stands for England, is on the dexter, and the chained Unicorn represents Scotland, is on the sinister. Below the shield is a grassy mound on which are Tudor roses, shamrocks, and thistles, representing England, Ireland, and Scotland respectively. The motto *Dieu et mon droit* is a French phrase meaning 'God and my right'.

Picture 2 represents the royal arms in Scotland using the same elements but with more Scottish elements and symbolism. In the shield, giving the former precedence, the Scottish arms take the place at the first and fourth quarters and the English arms the second. Also, in this version, heraldic animals switched their places – the Lion is on sinister, whereas the Unicorn is on the dexter. Between each supporter and the shield is a lance displaying the flag of their respective kingdom. The greenery mound contains only thistles.

The present royal arms originated in the separate arms of the kingdoms of England, Scotland, and Ireland, while Wales had been incorporated into the Kingdom of England in the 16th century. In 1603, James VI of Scotland inherited the English and Irish thrones (that is how he became James I of England), and, to symbolize this union of the crowns, the arms of England (which at that time were quartered with those of France) and Ireland were quartered with those of Scotland.

Picture 3. James VI and

In Scotland, the Scottish arms appeared in the first and fourth quarters, while the English arms were in the second. However, outside Scotland, the English arms took precedence. Also, the Union of the Crowns was symbolized in James' personal royal heraldic badge after 1603, the Scottish thistle roamed with the Tudor rose ensigned by the royal crown.

The traditional legend of enmity between the two heraldic animals, the Lion and the Unicorn, symbolizes the historic rivalry between England and Scotland. This longstanding conflict is famously depicted in the nursery rhyme *The Lion and the Unicorn*, which reflects their struggle for dominance.

The «lion» and «unicorn» are far more than mere characters in a children's tale.

The tale of their conflict over the «crown» is a reflection of the historical power disputes between these nations. In the rhyme, the lion triumphs, paralleling England's eventual dominance in the British Isles.

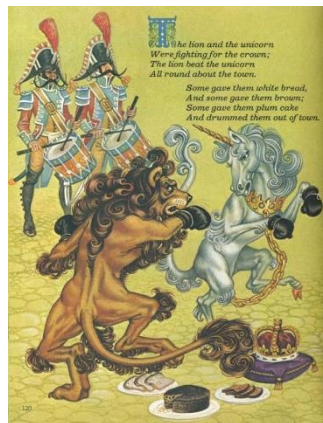
Picture 4. Union of the Crowns Badge

The lion and the unicorn
Were fighting for the crown
The lion beat the unicorn
All around the town.
Some gave them white bread,
And some gave them brown;
Some gave them plum cake
and drummed them out of town.

cake», paints a vivid portrait of English life and culture. These offerings, indicative of the nation's wealth and prosperity, are extended to the battling beasts, perhaps signifying the cultural influences exerted over Scotland.

Lewis Carroll played with this rhyme by including the lion and the unicorn as characters in his 1871 novel *Through the Looking-Glass*. In the story, they fight for a crown that belongs to the White King, which is strange because they are also on the

Beyond the obvious historical context, the rhyme conceals another layer of meaning. The second verse, laden with references to «white bread», «brown», and «plum

Picture 5. The Lion and the Unicorn fighting

White side. Carroll changes the usual idea of a lion being clever and watchful by making this one slow and not very smart, though still the stronger fighter. In the same way, the Unicorn's role is also changed (or reflected, like in a mirror) because he sees Alice as a «monster» but agrees to believe in her if she believes in him [2 : 186].

The unicorn, in mythology, was considered the strongest, wildest, and least tameable of the beasts. The Unicorn symbolizes strength and chastity, and has been used in many coats of arms over the centuries. It was adopted by William the Lion, in the 12th century, and then by James II, in the 15th century, as a symbol of the nation of Scotland, proud, strong, and independent. However, *this* unicorn is in chains – and the chains have the Scottish royal crown as their collar. In other words, the King of Scots has mastered and dominated the rebellious Scottish clans and nobles and brought them to heel. It's a boast about royal power.

To sum up, the visual metaphor of chains captures the historic struggle between England and Scotland and serves as a lasting reminder of the complex and dynamic relationship between the two nations.

ЛІТЕРАТУРА

1. Boutell C. Heraldry, historical and popular. London : Bentley, 1864. URL : <https://surl.gd/iwxxhv> (дата звернення: 05.03.2025)
2. Carroll L. Lewis Carroll's Diaries: Containing Journal 8, May 1862 to September 1864. Luton : Lewis Carroll Society, 1997. 400 p.
3. Montagu J. A. A guide to the study of heraldry. London : W. Pickering, 1840. URL : <https://surl.gd/lavbeq> (дата звернення: 05.03.2025)

Андрій ГВОЗДИК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ольга СОПІНА**,
к.філол.н., доцент (БДПУ)

МОВА ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МОВНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

Актуальність. Мовна ідентичність є ключовим елементом формування особистості, національної самосвідомості та соціальної інтеграції. Вона формується під впливом різноманітних факторів, зокрема соціальних, культурних, історичних і психологічних. Дослідження впливу цих факторів, а також взаємодії мовної ідентичності з іншими її різновидами, є важливим для розуміння мовної поведінки особистості та суспільства в цілому.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблема мовної ідентичності є предметом наукового аналізу в різних галузях знань, зокрема у лінгвістиці, соціолінгвістиці, психології, філософії та культурології. Теоретичні засади мовної ідентичності досліджували такі вчені, як Ю. Лотман, В. фон Гумбольдт, М. Бахтін, які розглядали мову як основу формування особистості та культури. У сучасних дослідженнях (О. Тараненко, Л. Масенко, Г. Шумицька) мовна ідентичність аналізується в контексті соціальних процесів, часто у вигляді [2 : 3–6] білінгвізму чи полілінгвізму. Значна увага приділяється впливу історичних, політичних і психологічних чинників на формування мовної самоідентифікації особистості та суспільства. Однак, попри широкий науковий інтерес, потребують подальшого вивчення питання взаємодії мовної ідентичності з іншими її різновидами, а також механізми її трансформації в умовах сучасних соціокультурних змін.

Мета дослідження: проаналізувати основні фактори, що впливають на формування мовної ідентичності, визначити різновиди та їх взаємозв'язок, а також дослідити роль цих аспектів у процесах мовної адаптації й самовизначення.

Сутність дослідження. Вибір мови може слугувати засобом самовираження або способом одночасного підкреслення декількох аспектів своєї ідентичності. Загалом людина використовує мовний код як інструмент демонстрації різних складників власної ідентичності в конкретні моменти життя.

У дослідженнях виділяють три основні підходи до пояснення мовного вибору білінгами: 1) використання певної мови або мовного варіанту відповідно до ситуації та контексту; 2) усвідомлений вибір мови, який залежить від очікувань оточення або групи, що бере участь у комунікації; 3) мовний вибір як засіб вираження культурних цінностей.

Мовна ідентичність формується ще в дитинстві, однак вона динамічно змінюється протягом життя, та адаптується під різні комунікативні ситуації та соціальні ролі мовця. Подібно до вибору певного мовного стилю в межах професійної, сімейної чи соціальної взаємодії, білінгв приймає рішення щодо використання тієї чи іншої мови залежно від своєї ролі в суспільстві.

Між мовою та ідентифікацією існує взаємозалежний зв'язок. З одного боку, використання мови як соціального маркера є результатом процесу ідентифікації, з іншого – мова виступає ключовим засобом самоусвідомлення людини в культурному просторі. Оскільки мова є невід'ємною складовою культури, вона не лише формує уявлення про навколишній світ, а й визначає спосіб сприйняття традицій, моралі, соціальних норм та цінностей.

Етномовна ідентичність є усвідомленням своєї приналежності до певної мовної групи у соціумі та, як наслідок, усвідомлення спільних цінностей та настанов щодо світосприйняття та комунікативної поведінки [3 : 1–2]. Серед соціокультурних чинників, що визначають ідентичність, мова є одним із найпотужніших, оскільки дозволяє виразити свою приналежність через використання певного мовного варіанту або діалекту.

Мова відіграє важливу роль у становленні не менш важливої, національної ідентичності з кількох причин: 1) спільнота, що проживає на певній території, зазвичай має єдину мовну традицію, яка вирізняє її серед інших; 2) мовна єдність є ключовим елементом національної ідеології та культурної згуртованості; 3) саме через мову створюються тексти, що формують національну свідомість; 4) «правильна» мова відіграє центральну роль в освітньому процесі та суспільному розвитку; 5) мовна належність може слугувати критерієм визначення, чи є певна особа частиною нації.

Подібним чином мова впливає й на етнічну ідентичність. Вона виступає як засіб збереження етнокультурних традицій та історичної пам'яті, адже через неї передаються фольклор, художня література, усна творчість тощо. Таким чином, володіння національною мовою не лише сприяє збереженню етнічної самобутності, а й допомагає особистості усвідомити свою приналежність до певної культури.

У процесі формування національної ідентичності важливим є усвідомлене сприйняття народом своєї окремішності та розвиток власних цінностей, особливо мови як ключового фактору національної ідентичності [1 : 2]. Національна мова не є вродженою даністю, що автоматично визначає національну приналежність, а радше конструктом, сформованим під впливом історичних, політичних та ідеологічних процесів.

З точки зору психології мова є основою самоідентифікації, оскільки людина може осмислити власну особистість лише в межах мовної системи, яку вона засвоює через взаємодію з іншими. Саме через комунікацію вона усвідомлює свою ідентичність, намагаючись відповідати суспільним очікуванням та водночас демонструвати свою унікальність. У цьому контексті мова поєднує два аспекти особистості – соціальну ідентичність (взаємодія з іншими) та особистісну (внутрішнє самовизначення).

Висновки. Мовна ідентичність є складним соціокультурним явищем, що формується під впливом різних чинників, зокрема історичних, психологічних, політичних та ідеологічних. Вона відіграє ключову роль у самовизначенні особистості, її інтеграції в суспільство та збереженні культурної спадщини. Таким чином, мовна ідентичність охоплює особистісні, етнічні, національні та соціальні аспекти. Її дослідження є важливим для розуміння процесів мовної адаптації,

самовизначення та інтеграції особистості в суспільстві, особливо в умовах глобалізації та міжкультурної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко С., Дерев'янка Л. Мовна ідентичність в умовах російсько-української війни. *Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 21 листопада 2024 р.) Полтава : Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2024. С. 80–82.
2. Шумицька Г. В. Зміни в мовній ідентичності українців під час російсько-української війни: 2022 рік. *Українська мова*. 2022. № 4. С. 3–10. URL : <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001381051> (дата звернення: 27.02.2025).
3. Яроцька Г. Мовна та національна ідентичність білінгва (за результатами опитування 2022 року в Україні). *Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія*. 2022. Т. 27. Вип. 2. С. 100–108.

Ольга ГОНЧАРОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

АНАЛІЗ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ КАЗОК НА ПРИКЛАДІ КАЗКИ «ДЖЕК І БОБОВЕ СТЕБЛО»

Актуальність теми. Дослідження стилістичних засобів у художніх текстах важливе для розуміння їхньої виразності та впливу на читача. Казки як жанр відіграють значну роль у формуванні культурної свідомості та передаванні моральних цінностей, а їхня мова є потужним інструментом впливу на читача. Англomовні народні казки, зокрема «Джек і бобове стебло», містять багатий набір таких прийомів, що робить їх цінним матеріалом для аналізу.

Актуальність теми зумовлена зростаючим інтересом до дитячої літератури та її стилістичних особливостей. Сучасні дослідження показують, що стилістика казкового тексту суттєво впливає на його сприйняття як дітьми, так і дорослими. Дослідження дозволяє виявити, як мова формує сюжет і персонажів, а також сприяє кращому розумінню художніх традицій англomовного фольклору.

Ступінь досліджуваності проблеми: стилістичні особливості англійських казок вивчали літературознавці та фольклористи, проте детальний аналіз стилістичних засобів у «Джек і бобове стебло» залишається недостатньо висвітленим. Наша робота заповнює цю

прогалину, пропонуючи комплексний аналіз стилістичних прийомів казки та їхнього впливу на її структуру і сприйняття.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати стилістичні засоби, використані в казці «Джек і бобове стебло», та їхній вплив на сприйняття тексту.

Методи дослідження: порівняльно-описовий метод – для аналізу стилістичних засобів казки у контексті інших англomовних народних казок. Контекстуальний аналіз – для визначення функцій окремих стилістичних прийомів у тексті. Стилiстичний аналіз – для детального вивчення мовних засобів, що використовуються в тексті.

Теоретичні засади стилістичного аналізу художнього тексту. Стилiстика вивчає виразні засоби мови, такі як: метафори, епітети, повтори тощо, що надають тексту художності. В англійській мові популярними є стилістичні прийоми, що базуються на звуковій організації мовлення (алітерація, ономатопея), а також виразні синтаксичні конструкції (інверсія, повторення).

Аналіз стилістичних засобів у казці «Джек і бобове стебло»

- Лексичні стилістичні прийоми

Епітети: «enormous beanstalk» (величезне бобове стебло) підсилює враження про його величину.

Метафори: «the beanstalk reached the sky» (бобове стебло досягло неба) символізує подорож героя в інший світ.

Порівняння: «as tall as a mountain» (високий, як гора) – підкреслює величину стебла.

- Синтаксичні особливості тексту

Повторення: фраза «Fee-fi-fo-fum» повторюється кілька разів, створюючи ритмічність і надаючи драматизму сцені зустрічі з велетнем.

Інверсія: «Up the beanstalk climbed Jack» замість стандартного порядку слів підкреслює напруженість моменту.

Градація: «higher and higher climbed Jack» (вище і вище піднімався Джек) створює ефект наростаючої дії.

Функції стилістичних прийомів у казці

- Виразні засоби допомагають створити чарівну атмосферу.

- Стилiстичні прийоми роблять казку такою, що запам'ятовується, підтримуючи інтерес читача.

- Емоційність оповіді посилюється за рахунок звукових і ритмічних повторів.

Вплив стилістичних засобів на сприйняття казкового тексту. Використання стилістичних прийомів допомагає читачеві глибше зануритися у світ казки. Образність мовлення робить персонажів живішими: велетень здається грізним через повтори та алітерації, а Джек – сміливим завдяки динамічним синтаксичним конструкціям.

Аналіз показав, що стилістичні засоби в казці «Джек і бобове стебло» відіграють ключову роль у створенні виразності тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість. Київ : Знання-Прес, 2001. 591 с.
2. Сергієнко Л. В. Лексико-стилістичні особливості англomовної казки. Київ : Наукова думка, 2012. 788 с.

Діана ГОРБЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

ЕПІТЕТ ЯК ЗАСІБ ОБРАЗНОЇ ВИРАЗНОСТІ

Епітет є важливим засобом мовної виразності, який активно використовується в англійській мові для створення яскравих образів і вираження емоційного забарвлення. Його роль у літературі, публіцистичному та повсякденному мовленні неможливо переоцінити, оскільки епітети допомагають не лише уточнювати значення, а й надають висловлюванням емоційного забарвлення, естетичної привабливості. Вивчення епітета в англійській мові дозволяє глибше зрозуміти його функції та особливості в контексті сучасної комунікації та літератури. Тому дослідження епітета є актуальним для розвитку теорії мовних засобів і вдосконалення перекладу.

Проблема використання епітетів в англійській мові досліджувалася у роботах багатьох лінгвістів, таких як Ч. Бейлі, Р. Роуз, О. Шмідт, а також у класичних працях з теорії стилістики, наприклад, у роботах В. Виноградова і В. Карцова. Багато досліджень зосереджені на стилістичних функціях епітетів, їхній класифікації та використанні в художніх текстах. Проте питання ролі епітета в образній виразності, зокрема в англійській мові, залишається актуальним і потребує подальшого розвитку.

Мета дослідження – визначити основні функції епітетів як засобу образної виразності в англійській мові, дослідити їх класифікацію та специфіку використання в різних типах текстів.

Методи дослідження:

- Аналіз літературних джерел – для виявлення загальних тенденцій використання епітетів.

- Класифікація – для систематизації типів епітетів і визначення їхніх функцій.
- Контекстуальний аналіз – для вивчення ролі епітетів у конкретних текстах.

Епітет в англійській мові є одним з основних засобів створення образності. Як правило, епітети є прикметниками або їхніми фразовими варіантами, що належать до опису предметів, явищ або явищ на основі емоційного сприйняття. Вони служать для того, щоб надати конкретним речам або ідеям додаткове значення, передати певний настрій або емоційний відтінок. Наприклад, у літературі епітети допомагають автору передати атмосферу, характер персонажа чи особливості пейзажу.

Епітети можна поділити на кілька типів:

1. Класичні епітети – це найбільш вживані і загальноприйняті прикметники, що виражають стандартні характеристики: «bright sun» (яскраве сонце), «cold wind» (холодний вітер).

2. Складні епітети – використовуються для підвищення емоційної виразності, включаючи метафоричні або гіперболічні вирази: «a thick, creamy fog» (густий, кремовий туман).

3. Персоніфікаційні епітети – створюють враження, що неживі об'єкти володіють людськими рисами або емоціями: «The cruel wind» (жорстокий вітер).

Функція епітетів у мовленні полягає в підсиленні виразності, створенні настрою, а також в інтеграції емоційного впливу на слухача або читача. У художній літературі епітети часто є частиною метафор, що дозволяє створити глибокі і багатозначні образи. У наукових або публіцистичних текстах епітети використовуються для точності опису або в межах стилістичних прийомів для привернення уваги.

Епітет – це мовний засіб, який використовує прикметники або їх комбінації для опису ознак предметів, явищ чи явищ, надаючи їм емоційного, суб'єктивного або естетичного забарвлення. В англійській мові епітети є важливими складниками текстів різних жанрів, адже вони дозволяють не лише конкретизувати опис, а й емоційно насичувати мовлення, надаючи йому художньої глибини.

Основні функції епітетів:

1. **Описова функція:** Епітет допомагає конкретизувати, уточнити ознаки об'єкта, описуючи його через властивості або якості. Це дозволяє створювати більш яскраві та конкретні образи. Наприклад: «the golden sunset» (золотий захід сонця) – епітет «golden» підсилює образ, додаючи йому емоційної насиченості та візуальної виразності.

2. **Емоційно-оцінна функція:** Епітет може передавати ставлення мовця до описуваного об'єкта, виражаючи його емоційний стан або оцінку. Такий епітет є важливим для вираження суб'єктивних оцінок. Наприклад:

«*the bitter truth*» (*гірка правда*) – епітет «bitter» виражає не лише характеристику правди, але й емоційне ставлення мовця до цієї правди.

3. **Створення атмосфери:** В літературних творах епітет відіграє важливу роль у формуванні атмосферного тла, яке додає емоційного забарвлення сценам. Наприклад, використання епітетів у пейзажних описах може створити певний настрій чи емоційне оточення. «The stormy sky» (штормове небо) – епітет «stormy» задає напружену, драматичну атмосферу.

4. **Метафорична функція:** Багато епітетів є частиною метафор, що дозволяє створювати глибокі символічні або алегоричні образи. Наприклад: «*the burning passion*» (*палаюча пристрасть*) – епітет «burning» не тільки описує температуру, а й передає інтенсивність

Висновки. Епітет в англійській мові є важливим засобом образної виразності, що дозволяє підсилювати емоційний і образний вплив тексту. Використання епітетів допомагає створити атмосферу, виразити характер і значення явищ, предметів і подій.

Епітети можуть бути різних типів: класичні, складні, персоніфікаційні, що робить їх застосування багатограним і ефективним. Дослідження епітетів в англійській мові відкриває нові можливості для розуміння їхньої ролі в художній і науковій літературі, а також у повсякденному мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губерначук І. Лінгвістичні особливості епітетів у художній літературі. Львів : Львівський університет, 2011. 290 с.
2. Козачук О. Сучасна українська стилістика. Київ : Академвидав, 2009. 312 с.
3. Мельничук В. Українська стилістика. Київ : Либідь, 2014. 456 с.
4. Яременко Л. Стилістика української мови. Київ : Вища школа, 2007. 368 с.
5. Schmidt O. Metaphors and Epithets in Modern English. Oxford : Oxford University Press, 2018. 250 с.

Вероніка ГОРУЛЬКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий курівник: **Богдана САЛЮК**,
к.філол.н., доцент (БДПУ)

THE AUDIOLINGUAL METHOD IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Language teaching methods constantly evolve to meet modern educational needs. One of the significant approaches in the mid-20th century was the Audiolingual Method, which is based on the mechanical repetition of language structures and the exclusion of the native language

from the learning process. **The aim** is to analyze the audiolingual method, its principles, advantages, and limitations.

At the start of World War II, it became more important for Americans to learn the languages of both allies and enemies. As a result, elements of the Direct Method were used to develop a new approach. This «Army Method» later became known as the Audiolingual Method in the 1950s.

The audiolingual approach is based on ideas from language experts like L. Bloomfield and R. Lado, who used behavior science in language teaching. B. Skinner's work on forming habits through practice and rewards was also important to this method.

The two basic principles on which the teaching of these patterns was based were habit formation (through repetition) and avoidance of translation (through fear of L1 interference). Both were core tenets of the direct method that were adopted and refined, and both were justified on the grounds that they characterize first language acquisition (which is why we are labelling audiolingualism a natural approach). Because imitation – i.e. mimicry – and memorization were prototypical practices, the method was sometimes called the Mim-mem Method [3 : 37-38].

Audiolingual method (audio-lingualism) is a method of foreign language teaching where the emphasis is on learning grammatical and phonological structure, especially for speaking and listening. It is based on behaviourism and so relies on formation as a basis for learning, through a great deal of mechanical repetition [1].

The principle of the method:

- The Audiolingual Method focuses on learning sentence structures and patterns rather than just understanding individual words, especially in everyday conversations.
- Its main goal is to help students speak correctly, with a strong focus on pronunciation.
- Activities include both short drills and dialogues that students listen to, repeat, and memorize. These dialogues show how to use language in real-life situations, such as greetings or sharing opinions.
- Students are expected to copy the teacher's pronunciation as closely as possible.
- Regular practice and repetition of grammar and vocabulary help students form strong language habits.
- Listening is essential for improving speaking skills and is given special attention, as practicing both together makes learning more effective.
- Speaking improves through listening, as hearing correct pronunciation helps students pronounce words more accurately, remember new sounds, and feel more confident using the language [2].

The audiolingual method is often used as a part of individual lessons. These types of lessons can be popular as they are relatively simple, from the teacher's point of view, and the learner always knows what to expect. In the audiolingual method, the classroom atmosphere is the main. It must be relaxed and comfortable to create a pleasant learning space. The goal is that students will learn the content of the lessons without feeling any stress or boredom.

Advantages of the audiolingual method:

- Vocabulary is taught in context;
- Audiovisual aids are used;
- Focus is on pronunciation: students have very good pronunciation as it is taught straight from the beginning;
- Set phrases are memorized with a focus on intonation;
- Drills are used to teach structural patterns;
- Correct responses are positively reinforced immediately;
- Students' first language should be used very little so they stay focused on the target language.

Disadvantages of the audiolingual method:

- Students memorize information in detail but struggle to apply it flexibly in new contexts beyond the specific patterns they've learned;
- Grammar skills suffer and left untrained;
- Students are not able to transfer skills to real communication outside the classroom;
- Writing skills aren't in the focus [2].

It is obvious that the techniques of teaching speaking using the audiolingual method are good. The effectiveness of the technique improves the speaking ability of the students; the performance index can be tested, and the authenticity of the dialog or the text is important. This extensive memorization, repetition, and over-learning of patterns were the key to the method's success, as students could often see immediate results, but it was also its weakness. This method can be beneficial but should be used in conjunction with other methods and should be used in the classroom.

ЛІТЕРАТУРА

1. Audio-lingualism. *British Council*. URL : [Audio-lingualism | TeachingEnglish | British Council](#) (дата звернення: 23.02.2025)
2. Kravchenko A. The History of the Method: The Audio-Lingual Method. URL : <https://grade-university.com/blog/the-history-of-the-method-the-audio-lingual-method> (дата звернення: 23.02.2025)
3. Thornbury S. Scott Thornbury's 30 Language Teaching Methods. Cambridge University Press, 2017. 152 p.

Дар'я ГОРУЛЬКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Валерій БОГДАН**,

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ КОНЦЕПТІВ ВДЯЧНІСТЬ І ДЕМОКРАТІЯ В ІНІЦІАЦІЙНИХ ПРОМОВАХ 2017 І 2025 РОКІВ ПРЕЗИДЕНТА США ДОНАЛЬДА ТРАМПА В ПОРІВНЯЛЬНОМУ АСПЕКТІ

Усе життя будь-якої людини сповнене емоцій, які неможливо відокремити від її існування. У свою чергу наші думки та світогляд відображаються та формуються за допомогою мови, яка виступає основним потужним інструментом висловлення думок і поглядів, передаючи інформацію та відображаючи при цьому емоційний світ людини – її різноманітні почуття, реакції та стани. Прояв і відображення емоційного стану людини мовними засобами, вплив емоцій на формування (емоційної) мовної картини відображаються через емоційні концепти [3].

Сучасна наукова парадигма є по своїй суті антропоцентричною. Отже, інтерес філологів до вивчення різних способів проявів емоцій у мові створив умови для виникнення нового напрямку досліджень – емотиології, яка вивчає прояв і відображення емоційного стану людини мовними засобами, вплив емоцій на формування (емоційної) мовної картини або світу, національно-культурну специфіку вираження емоцій, соціальні чинники взаємодії суспільства та влади та багато інших супутніх аспектів. **Актуальність** даної роботи пов'язана з не вирішеністю ключових питань емотиології. Емоційний світ людини вивчається науковцями з різних галузей науки, а емоційні концепти, які віддзеркалюють емоційну картину світогляду людини, вивчаються мовознавцями. Проте, незважаючи на наявність обширної міждисциплінарної літератури та пильну увагу до питань вираження емоцій мовними засобами, на тепер відсутні як загальноприйнята класифікація емоцій, так і узгоджене тлумачення поняття «концепт».

Ступінь досліджуваності проблеми. Через брак загальновизнаної класифікації емоцій і узгодженого тлумачення поняття «концепт», поняття «емоційний концепт» (ЕК) також не знаходить одностайності у своєму визначенні – пропонуються різні лінгвістичні підходи до його розуміння й аналізу [3]. Даний факт свідчить про складність досліджуваного об'єкту та відображає різні підходи до його вивчення.

У цьому дослідженні ми приймемо за основу положення, згідно з яким емоція виражається словами, проте своє конкретне втілення у

мовленні має не сама емоція, а її ідея (концепт), який є сукупністю багатьох взаємопов'язаних елементів, тобто складною лексико-семантичною одиницею, структура якої поєднує і раціональну складову (свідомість), і емоційну частину [2].

ЕК входить до складу політичного дискурсу, який також не має загальноновизнаного тлумачення. Інтерес до політичного дискурсу обумовлений важливим впливом політики на життя людини. Різновидом політичної промови є інавгураційна промова, яка є окремим жанром політичного дискурсу та складовою політичної комунікації. Саме в такого роду промові новообраний президент робить акцент на пріоритетах майбутньої внутрішньої та зовнішньої політики своєї адміністрації. США – найвпливовіша світова держава в економічному, політичному плані, тому інавгураційна промова президента США – подія світового масштабу, за якою слідкують з великим зацікавленням в усіх країнах світу як їхні прихильники, так і конкуренти [1].

Тим не менш, попри щирий інтерес до політичного дискурсу взагалі й інавгураційних промов зокрема, їхня емотивна складова (на відміну від персуазивної та маніпулятивної) особливо у зіставному аспекті залишається мало вивченою, що також обумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета та методи дослідження. Дане дослідження продовжує серію розвідок з емоціології тексту, представлених у політичному й інавгураційному президентському дискурсах [1; 2; 3]. Метою ж нашої розвідки є детальне вивчення ЕК ВДЯЧНІСТЬ і ДЕМОКРАТІЯ, репрезентованих у двох інавгураційних промовах Президента США Дональда Трампа 2017 і 2025 років, і лінгвостилістичних засобів їхньої реалізації у зіставному аспекті. Відповідно до мети застосовувалась методика комплексного аналізу, що базується на поєднанні загальнонаукових методів (спостереження, опис, систематизація, індукція, дедукція), емпірико-теоретичних (аналіз, синтез) і методологічних засад лінгвокультурологічної, лінгвокогнітивної та емотиологічної наукових парадигм.

Сутність дослідження. Аналізуючи першу (2017 р.) і другу (2025 р.) інавгураційні промови Д. Трампа ми виявили в них як подібні, так і відмінні риси. Різниться вже самий початок обох промов. Він, на перший погляд, нібито стандартний (звернення з подякою до всіх присутніх на церемонії та телеглядачів). Відкриваючи свою першу каденцію, Президент Трамп починає та завершує своє послання з подяки (ЕК ВДЯЧНІСТЬ), реалізованої сухим, стандартним *Thank you*. Однак ця подяка дуже стисла, скоріше протокольна, а не щира – висловлення подяки у нього зустрічається лише двічі та воно не персоналізовано. А от у своїй другій інавгураційній промові картина

зовсім інша – цей ЕК знаходить своє відображення в різних варіантах: *Thank you, Thank you very much, Thank you very, very much*. На цей раз подяка вже більш щира та має, хоча й узагальненого, але вже більш конкретного адресата – *everybody, autoworkers, you all* і один раз навіть підсилюється емфатичним вигуком *Wow*, що свідчить про піднесений емоційний (фізичний і психічний) стан промовця. Застосований безпосередній лексичний повтор безсумнівно має кумулятивний ефект, виконуючи номінативно-експресивну та підсилювальну функції як засіб посилення й увиразнення висловлюваного почуття. ЕК ВДЯЧНІСТЬ пронизує всю промову Д. Трампа від початку і до кінця, зустрічаючись вже 23 рази.

Наступним аналізованим нами концептом є ЕК ДЕМОКРАТІЯ. Застосування цього концепту в інавгураційних промовах є типовим для всіх американських президентів. Порівнявши його реалізацію в обох промовах Президента Трампа, ми дійшли висновку, що вона різко відрізняється. Якщо в промові 2017 року в Д. Трампа ані лексема *democracy*, ані будь-які інші слова, що можуть належати до лексико-семантичного чи лінгвокультурологічного поля цього концепту (наприклад, *Constitution, truth, liberty, faith* тощо), ані їхні похідні не зафіксовані (тільки в самому кінці промови побіжно згадано *freedoms*) [4]. Тобто, ЕК ДЕМОКРАТІЯ в промові практично відсутній, що імпліцитно, але красномовно свідчить про життєву позицію оратора та його ціннісні орієнтації на той момент.

Ситуація докорінно змінюється в інавгураційній промові 2025 р. Уже в першій половині свого виступу Дональд Трамп урочисто проголошує: «*My recent election is a mandate to completely and totally reverse a horrible betrayal and all of these many betrayals that have taken place and to give the people back their faith, their wealth, their democracy, and, indeed, their freedom.*» Це розповідне речення доволі велике за розміром, що не є характерним для такого типу промов (зазвичай вони або середньої довжини (приблизно до 20 слів), або зовсім короткі й інколи навіть виносяться в абзац для підсилення емотивної функції промови. Вживання емфатичної лексики (епітету *horrible*, іменника *betrayal* (двічі), словосполучення *to completely and totally reverse*) безумовно має підвищити емоційність його висловлювань. У той час як чотирикратне дублювання *their* разом з лексикою, яка відноситься до лексико-семантичного поля ЕК ДЕМОКРАТІЯ (*faith, democracy, freedom*), створюють певний ритм, враження напору, сили та свідчать про твердий намір промовця досягти своєї мети та віру в успіх.

Президент Трамп підкреслює значення демократії, обіцяючи повернути її громадянам США. У даному випадку його слова можна поставити під сумнів – демократія в США нікуди не зникала, а от коли він

програв вибори Дж. Байдену, він сам намагався порушити демократію, фактично підбурюючи своїх прихильників йти на штурм Капітолію.

Загалом, слово *democracy* згадується 1 раз за всю промову, але присутні й інші слова, які належать до семантичного поля цього концепту, такі як *constitution* та похідні від нього (3 рази), *trust* (2 рази), *liberties* (1 раз), *freedom* (4 рази) і *faith* (2 рази).

Основні висновки. Проведений компаративний аналіз інавгураційних промов президента США Дональда Трампа показав, що реалізація в них ЕК ВДЯЧНІСТЬ і ДЕМОКРАТІЯ дуже сильно різняться в 2017 і 2025 роках. Якщо в 2017 році ЕК ВДЯЧНІСТЬ вербалізується майже беземоційно – сухо, стандартно та безадресно, то в 2025 році кількість і якість використаних мовних засобів кардинально збільшується, а лексичний повтор має кумулятивний ефект, виконуючи номінативно-експресивну та підсилювальну функції вираження радісних почуттів при піднесеному емоційному стані.

Зафіксовано суттєві розбіжності і в застосуванні ЕК ДЕМОКРАТІЯ. У 2017 році він практично відсутній, а у 2025 ситуація докорінно змінюється, і він знаходить своє експліцитне вираження в емоційно забарвленій лексиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк Н. Інавгураційний дискурс Д. Трампа синтаксично-стилістичний аспект (на матеріалі виступу від 20.01.17 р.). Старобільськ, 2019. URL : https://www.researchgate.net/publication/333032148_INAVGURACIJNIJ_DISK_URS_D_TRAMPA_SINTAKSICNO-STILISTICNIJ_ASPEKT_NA_MATERIALI_VISTUPU VID_200117_R (дата звернення: 21.02.2025).
2. Крисанова Т. А. Емоційний концепт: лінгвістичні підходи до вивчення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 33. С. 74–75.
3. Bohdan V., Shymanovych I., Shkola I. Emotional Concepts and Means of Their Expression in the Inaugural Speeches of the Us Presidents Donald Trump and Joseph Biden in a Comparative Aspect. *Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.). Полтава : ПДАУ, 2024. С. 17–21.
4. Remarks of President Donald J. Trump – as Prepared for Delivery. Inaugural Address. URL : <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/> (Last accessed: 27.02.2025).
5. TRANSCRIPT: The Inaugural Address of President Donald J. Trump. URL : <https://au.usembassy.gov/the-inaugural-address/> (Last accessed: 25.01.2025).

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Вікторія ГРИГОР'ЄВА**,

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Формування іншомовної комунікативної компетентності починається у початковій школі. На цьому етапі закладаються основи комунікативної компетенції, необхідні й достатні для їх подальшого розвитку в курсі вивчення іноземної мови в середній школі. Аналіз спеціальних досліджень переконує в тому, що початок раннього вивчення іноземної мови містить у собі вагомі психологічні передумови для оволодіння молодшими школярами основами елементарної комунікативної компетенції. А також зумовлений певними чинниками, такими як: вікові психологічні характеристики учнів, відчуття ними новизни предмета, можливості довготривалої пам'яті тощо. Спостереження показують, що за умови стимулювання властивої для цього віку ігрової або пізнавальної мотивації діти досить легко й міцно запам'ятовують не тільки окремі слова або словосполучення, але й мовні кліше, фрази, мікродіалоги, римівки, віршики, пісеньки. Таким чином, соціально-психологічний вплив ігрових методів на ефективність вивчення англійської мови молодшими школярами виявляється у подоланні мовного бар'єру, формуванні культури спілкування та породженні інтересу до вивчення мови. Адже гра є провідною формою діяльності дитини в молодшому шкільному віці поряд із навчальною. Дослідження свідчать, що у грі ефективніше, ніж в інших видах діяльності, розвиваються психічні процеси, тому опора на гру – це найважливіший шлях включення молодших школярів у навчальну діяльність [3].

Питання використання ігрових методів навчання іноземної мови учнів початкової школи висвітлено у працях науковців – К. Батраченко, О. Близнюк, М. Бондар, А. Гончарова, Л. Грезіна, А. Козак, Г. Крохмальна [2], Т. Марчій-Дмитраш [4], А. Павлюк, О. Паршикова, Л. Панова, О. Тарнопольський, О. Чернякова Т. Шкваріна та інші.

Використання гри у навчальному процесі впливає на розвиток психологічної гнучкості, розкнутості, комунікабельності, емоційно-вольового впливу. Вона є засобом розвитку дитячої уяви, розвиває пізнавальні здібності, емоційний бік особистості, збагачує словниковий запас [1].

Нові стандарти формують й новий підхід до методів навчання школярів англійської мови. Найефективнішими, на наш погляд, є активні методи навчання, до яких, в свою чергу, належать й ігрові. Але не кожна ігрова діяльність може бути ефективною. Лише

дидактично доцільне її використання та методично виправдана організація дають змогу вважати гру ефективним засобом навчання. Окрім того, кожний вид ігрової діяльності, що проводять на уроці, повинен відповідати певним дидактичним і методичним принципам: доступність, новизна, поступове зростання складності, урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів, зв'язок ігрової діяльності з іншими формами роботи на уроці [2].

Т. Марчій-Дмитраш, на основі результатів аналізу наукових джерел та практичного досвіду, стверджує, що організувати навчальну діяльність молодших школярів за допомогою дидактичних ігор з іноземної мови можна у три етапи відповідно до визначених компонентів.

1. Підготовчий етап передбачає визначення вчителем іноземної мови найоптимальнішого часу для проведення дидактичної гри (на уроці чи в позаурочний час) та кількості гравців, підготовку необхідного обладнання (малюнки, картки, плакати, таблиці, схеми, м'ячі, іграшки тощо), усвідомлення свого місця та методів роботи, а також підготовку дітей до неї (актуалізація знань з певної теми, налаштування на ігрову діяльність), продумування мети, завдань та ходу гри, послідовності виконання завдань, змін видів діяльності, місць, положень під час виконання завдань у процесі гри [4].

2. На виконавчому етапі відбувається ознайомлення зі змістом гри. Вчитель пояснює її правила. Слід не поспішати з виголошенням дидактичної мети (краще подати її в формі загадки).

3. На аналітично-коригувальному етапі відбувається підведення підсумків дидактичної гри, оцінювання. Самоаналіз результатів гри вчителем дає змогу визначити, які прийоми були ефективними і чи реалізовано її мету, а також окреслити подальші напрями роботи [4].

Доцільно зазначити, що у процесі вивчення іноземної мови у початкових класах, змінюється не кількість ігрових методів, а види, форми їх проведення. До прикладу, учням першого класу до вподоби ігри-подорожі, казки, а от четвертого – КВК, змагання, ділові ігри [4].

На наш погляд, найбільш результативною є типологія навчальних ігор як то: підготовчі ігри, які сприяють формуванню мовленнєвих навичок (до цієї групи відносяться лексичні, фонетичні, орфографічні та граматичні тощо) і творчі ігри, мета яких полягає в подальшому розвитку мовленнєвих навичок і вмінь.

Особливу значущість у засвоєнні мови мають лексичні ігри. Для найкращого та ефективного формування лексичних навичок у дітей молодшого шкільного віку використовують лексичні вправи та ігри, які є одним із сучасних підходів до навчання лексиці. Ігри можна використовувати на різних етапах роботи над мовним матеріалом:

під час знайомства з новим матеріалом, при закріпленні набутих на попередніх уроках знань, умінь та навичок, а також при повторенні та систематизації вивченого матеріалу.

Під час знайомства школярів з новими словами та сполученнями це може бути показ картинки з назвою предмета, зображеного на ній. Наприклад, тема: «Home». Предмети: ліжко, шафа, стіл, стілець, лампа... Питання: Як це називається? (What's this thing this called?).

По-друге, можна використовувати тренінг для учнів із вживанням лексики в ситуації, наближеної до природної обстановки. Наприклад, завдання № 1: Розподіліть слова за групами:

Furniture:			
Crockery:			
Personal hygiene items:			
Office equipment:			
Household appliances			

Актуальна лексика: sofa, bed, TV, refrigerator, chair, brush, electric stove, towel, comb, saucepan, telephone, computer, calculator, plate, cup.

Завдання № 2: Розподіліть меблі по кімнатах:

Entrance hall			
Kitchen			
Living room			
Bedroom			
Bathroom			

Актуальна лексика: hanger, umbrella, mirror, sink, electric stove, refrigerator, TV, sofa, armchair, bed, chair, table, bath, toilet, wardrobe.

Також можна за допомогою лексичної гри активізувати мовленнєву діяльність учнів. Такий вид діяльності забезпечується вирішенням різних кросвордів. Наприклад, знайди п'ять назв кімнат.

				b			
		k		e			
	h	i		d		t	
b	a	t	h	r	o	o	m
	l	c		o		l	
	l	h		o		l	
		e		m		e	
		n				t	

Нарешті, ігри можуть сприяти розвитку мовної реакції учнів.

Наприклад, гра: «Склади і вимов слово». Мета: закріплення лексики на тему, розвиток уваги та концентрація уваги. Учням роздають листочки із клітками, схожими на ігрові картки «Лото» та картки з літерами англійського алфавіту. Вчитель показує картинку із зображенням предмета, а учні вимовляють слово англійською, а потім викладають слово з виданих літер. Перемагає той, хто перший впорався із завданням.

Таким чином, гра – один із ефективних засобів, який вчитель щодня використовує на уроках у початковій школі. Систематичне використання ігор суттєво підвищує ефективність навчання молодших школярів завдяки віковим передумовам. У форматі гри можна завжди легко та швидко пояснити новий матеріал, відпрацювати складні моменти, урізноманітнити рутинне щоденне навчання, і, що найголовніше, зацікавити дітей у вивченні англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Копачинська Т. Ігри з молодшими школярами. *Початкова освіта*. 2018. № 12. С. 23–39.
2. Крохмальна Г. Використання ігрового методу на уроках англійської мови у початкових класах. *Молодий вчений*. 2019. № 11. С. 912–916.
3. Любченко О. Дидактичні ігри в навчально-виховному процесі. *Початкова освіта*. 2015. № 8. С. 14–17.
4. Марчій-Дмитраш Т. Організація дидактичних ігор у навчанні молодших школярів іноземної мови. *Освітній простір України*. 2016. Вип. 8. С. 162–167.

Вікторія ГУБА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Неля ПАВЛИК,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

ФУНКЦІЙНО-СТИЛЬОВИЙ АСПЕКТ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ В РІЗНИХ СТИЛЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Актуальність наукової роботи зумовлена потребою дослідити синтаксичну природу однорідних членів речення та їхню семантику в різних типах текстів. Завдяки дослідженням про однорідність маємо можливість спостерігати, як однорідні конструкції підкреслюють та наповнюють змістом тематичне поле висловлення. **Мета** статті – визначити граматичні особливості однорідних членів та їхній функційно-стильовий потенціал у сучасній українській мові. **Методи** дослідження – у роботі застосовувалися метод лінгвістичного опису мовних фактів та семантико-стилістичний метод.

Однорідність як синтаксична і структурно-семантична категорія є багатоаспектним явищем, що виступає поєднанням логіко-семантичних та формально-граматичних ознак і виявляється у семантико-синтаксичних властивостях однорідних членів [1 : 5].

У підручниках з синтаксису української мови *однорідними членами речення* називають «члени речення, які різняться семантично, з'єднані між собою сурядним безсполучниковим чи сполучниковим зв'язком, а з іншими членами – підрядним синтаксичним зв'язком, виконують однакову синтаксичну функцію, відповідають на те саме питання і найчастіше вимовляються інтонацією переліку» [2 : 191] або це «члени речення, що перебувають в однакових синтаксичних відношеннях з одним із членів речення і поєднуються між собою сурядним зв'язком» [5 : 153]. Окреслено також властивості однорідних членів речення, а саме: а) тотожна синтаксична функція; наявність сурядного зв'язку, його засобів та зумовлених ними відношень; б) супідрядність тому самому члену речення; в) семантична сумісність, тобто передача однотипних понять; г) однакове морфологічне вираження слівформ [1 : 6; 5 : 153].

Огляд наукової літератури з проблеми дослідження дозволяє назвати ознаки, за якими відбувається типізація однорідного ряду, зокрема: 1) семантичною (яка констатує різні форми ускладнення); 2) лексико-граматичною (лексична наповненість і граматична форма однорідного ряду); 3) позиційною (позиція однорідних членів у реченні); 4) стилістичною, комунікативною [4 : 48].

Означені синтаксичні конструкції є структурним компонентом різних типів текстів, тому функційний аспект однорідності полягає в особливостях їхнього використання у різних стилях сучасної української мови. Дослідники наголошують, що прийоми використання однорідних членів багато в чому залежать від стилю мовлення, вони не властиві однаковою мірою усім стилям чи жанрам художньої мови. Тому наявність чи відсутність однорідності, її характер також служить показником функціонального різновиду [3 : 229].

У **публіцистичному стилі** нанизування однорідних членів речення сприяє увиразненню предмета мовлення, приверненню уваги до поставлених проблем, переконанні, стимулюванні до суспільно-політичної активності. Вони допомагають авторам публіцистичних текстів впливати на думки та почуття широкої аудиторії. Наприклад, у статтях, оглядах, інтерв'ю тощо однорідні ряди слугують для вираження емоцій, оцінок, порад: *Та мене дуже вразила публікація від 21 жовтня під назвою «Не обирайте чужинців»... Вона виявилася несправедливою, образливою, ксенофобською та провокаційною* («Україна молода», 23.12.2015).

У **художньому стилі** однорідні члени речення використовуються для створення образності та посилення виразності мови. Вони функціують для відтворення емоцій, думок, почуттів дійових осіб. Наприклад, у романах, оповіданнях та п'єсах однорідні члени речення часто вживають для опису зовнішності, характерів та дій персонажів. Кожен елемент однорідного ряду посилює попередній, що разом дозволяє більш точно і багатогранно описати поняття, явище, ознаку. Однорідні ряди додають динамічності, життєвості, завдяки ним читач має змогу більш конкретно уявити події, процеси, предмети, стани тощо, наприклад: *Все змінилось, розрослося, переплелось, і в усьому, в єдності всього – гармонія* (Олесь Гончар); *Стоїть лагідна пора бабиного літа, останні сонячні дні такі ласкаві, оповиті сріблястим мереживом, мрійним смутком, прощальним ячанням журавлів, що відлітають у вирій* (І. Цюпа).

В **епістолярному стилі** однорідні члени покликані створити певну тональність спілкування, передати почуття і настрої учасників комунікативного процесу. У листах динамічності й художності у відтворенні внутрішнього стану адресанта додають однорідні ряди емоційних лексем. Нанизування мовних елементів у певній синтаксичній одиниці, або ампліфікація, сприяє висвітленню зображуваного почуття в усіх аспектах, створює драматичну напруженість тексту: *А тут **зниць сам, клацай зубами, болій душею за рідних, за справу, за роботу...** А тепер от книжка Юр[ія] Я[новського], гастролі в Москві, ще дещо, що іноді пробивається в нашу безодню з газетами, – все це якось **непокоїть, хвилює, нервує...*** (Остап Вишня).

У **науковому стилі** однорідні члени речення забезпечують логічний перебіг думки, її послідовне розгортання, уточнення тих чи інших понять. У досліджуваних наукових текстах однорідність сприяє повноті інформації, розгорненій класифікації поняття, перерахуванню ознак, зіставленню чи протиставленню явищ загалом. Наприклад: *До характерних ознак наукового стилю, як правило, відносять **інформативність, логічність** викладу, **чіткість** композиції, **точність, об'єктивність, доказовість, переконливість, насиченість** наукового тексту термінами як показниками наукової спрямованості тексту, **складність та розлогість** синтаксичних конструкцій...* (Н. Бабич).

Отже, аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та текстового матеріалу дозволяє зробити висновок, що однорідні члени речення надають текстам різних стилів виразності, деталізують, розширюють, унаочнюють, підкреслюють ознаки, дії, предмети тощо. Поєднання однорідних рядів, різних форм їхнього вираження ускладнює спосіб вираження думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева С. Г. Природа однорідності та її співвідношення з сурядністю. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua:8080/handle/123456789/26304?show=full> (дата звернення: 21.02.2025).
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
3. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови. 3-тє вид., допов. і перероб. Київ : Вища шк., 1987. 351 с.
4. Дядюра Г. М., Кухарева-Рожко В. І. Комунікативно-стилістичний аспект синтаксичної категорії однорідності в науковому тексті. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство)* : збірник наукових праць. Дрогобич, 2019. № 11. С. 46-52 URL : http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2019/NV_2019_11/NV_2019_11.pdf (дата звернення: 21.02.2025).
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Ася ДАНИЛЕВСЬКА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ірина ШКОЛА,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

**МЕТОДИКА CLIL: ВПЛИВ НА МОТИВАЦІЮ ТА РОЗВИТОК
УЧНІВСЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ**

Заохочення та мотивування учнів до вивчення мов завжди залишається одним із ключових питань у сфері освіти. Вчителі та науковці постійно шукають дієві методи й підходи, які допомагатимуть зробити процес навчання більш цікавим і результативним. Одним із таких інноваційних підходів є методика предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning), що дає учням змогу одночасно засвоювати навчальний матеріал і вдосконалювати знання іноземної мови. Такий підхід сприяє не лише формуванню мотивації учнів, а й розвитку їхньої самостійності у навчальному процесі. Вивчення впливу CLIL на мотивацію школярів є надзвичайно важливим для покращення освітніх програм та адаптації сучасних методик до потреб молодого покоління.

У численних наукових дослідженнях висвітлено ефективність методології предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) як інструменту підвищення мотиваційного рівня та автономності здобувачів освіти. Фундаментальний внесок у розвиток теоретико-методологічних засад CLIL належить Д. Маршу, який заклав концептуальні основи даного підходу. К. Далтон-Паферман здійснила

ґрунтовний аналіз лінгвокогнітивних аспектів методики, а емпіричні дослідження Л. Мехісто достовірно підтверджують позитивну кореляцію між застосуванням CLIL та оптимізацією навчального процесу, що виявляється в ефективнішому засвоєнні як предметних знань, так і іншомовних компетентностей, а також підвищенні рівня впевненості учнів у комунікативних ситуаціях іноземною мовою.

Процес навчання через повне занурення в мову мотивує учнів. Вони швидше засвоюють мовні конструкції та термінологію, відтворюючи вивчене одразу на практиці. Мова вивчається в реальному контексті. Так наприклад, учні вивчають будову клітини англійською мовою. Замість того, щоб просто зазубрювати терміни, вони розглядають реальні зображення клітин під мікроскопом, читають тексти англійською про функції різних органел та виконують інтерактивні завдання тим самим покращують навички говоріння.

Ця методика передбачає цікаві завдання, інтегровані матеріали таким чином зацікавленість учнів зростає в декілька разів, адже вони розуміють, що вивчене під час уроку можна застосувати в реальному житті. До прикладу, урок англійської мови та літератури дасть змогу школярам описати свої улюблені книги та підштовхне до прочитання творів в оригіналі. Окрім інтегрованих матеріалів вчитель може використовувати метод групової роботи, проєктних завдань, що сприяє активному залученню учнів до навчального процесу, що є дуже важливим в рамках онлайн навчання.

Спільна робота над завданнями, обговорення та презентації створюють відчуття причетності та підтримки, що знижує рівень стресу та підвищує мотивацію. Учні вчаться один від одного, обмінюючись знаннями та досвідом. Співпраця сприяє кращому засвоєнню матеріалу, адже учні можуть пояснювати складні концепції своїми словами, ставити питання та отримувати підтримку від однокласників. Створення позитивної навчальної атмосфери дуже важливе, адже сприяє активній взаємодії між учнями, де вони можуть обмінюватися думками, ідеями та знаннями.

Використання автентичних матеріалів, зокрема статей, відео чи інтерв'ю, значно підвищує зацікавленість і залученість учнів до процесу навчання. Вони бачать, як іноземна мова використовується в реальному житті, що підвищує їх мотивацію до навчання. Автентичні матеріали знайомлять учнів з культурою та традиціями країни. Це не лише розширює їхній культурний світогляд, але й допомагає формувати міжкультурну компетентність, важливу для спілкування у глобалізованому світі.

Відчуття успіху відіграє ключову роль у мотивації. Так, поступове ускладнення завдань дозволяє учням відчувати свій прогрес у вивченні мови та предмету. Кожен успішно виконаний крок

підтримує мотивацію та заохочує до подальшого навчання. Особливу увагу слід приділяти визнанню навіть найменших досягнень, адже це допомагає учням зберігати мотивацію. Похвала та позитивна оцінка сприяють підвищенню самооцінки та впевненості у власних силах, що є важливими факторами мотивації. CLIL враховує індивідуальні особливості кожного учня, його темп навчання та рівень знань. Це дозволяє створювати для кожного учня ситуацію успіху, де він може відчувати свій прогрес та досягти поставлених цілей.

Учнівська автономія є ключовою складовою успішного навчального процесу і методика CLIL стає потужним інструментом для її формування. Завдяки цьому підходу учні не лише здобувають нові знання, а й удосконалюють уміння ефективно вчитися. Як зазначають П. Мехісто, Д. Марш та М. Фріголс, «CLIL спонукає учнів брати на себе відповідальність за власне навчання, розвиваючи метакогнітивні навички та здатність до саморегуляції, що є фундаментальними компонентами успішного навчання протягом усього життя» [4 : 82]. Метод сприяє розвитку навичок самостійного навчання, що дає можливість учням чітко визначати цілі, окреслювати завдання та створювати стратегії для їх досягнення. Учні отримують свободу самостійно планувати роботу над проектами, обирати тематики для дослідження та встановлювати власний темп навчання. Вони опановують важливе вміння самоконтролю, яке допомагає їм відстежувати свій прогрес, аналізувати результати та за потреби коригувати власні дії. Також розвивається здатність усвідомлювати власні навчальні потреби та індивідуальні стилі пізнання, що дозволяє ефективніше управляти процесом засвоєння знань.

Учні здобувають навички критичного аналізу власних досягнень, визначають свої сильні та слабкі сторони, а також знаходять способи для подальшого вдосконалення. Завдяки підходу CLIL вони стимулюються до рефлексії над процесом навчання, опановують інструменти самооцінювання, зокрема оцінювальні критерії, чек-листи та створення портфоліо. Ця методика орієнтована на активну залученість школярів до навчального процесу, де вони стають творцями власного знання. Відповідальність за організацію навчального процесу значною мірою лягає на самих учнів: вони самостійно обирають завдання, теми для вивчення та підходи до роботи. Методика також заохочує ініціативність, даючи можливість пропонувати ідеї, розробляти проекти та досліджувати питання, які дійсно викликають у них інтерес.

Створюється середовище, яке сприяє формуванню творчого мислення та самостійності. Один із ключових аспектів, який має велике значення для майбутнього учнів, – це здатність ефективно працювати з інформацією. Йдеться про вміння аналізувати дані, робити обґрунтовані висновки та приймати раціональні рішення. Ці

компетентості стають основою для їхнього успішного розвитку як у навчанні, так і в подальшому житті.

Таким чином, методика CLIL позитивно впливає на мотивацію учнів до вивчення іноземної мови та сприяє формуванню їхніх навичок самостійного навчання. Діти, які опановують предмети за цією програмою, виявляють підвищений інтерес як до мови, так і до змісту навчальних дисциплін, а також стають більш відповідальними за результати свого навчання. Завдяки цьому підходу учні розвивають впевненість у власних силах і усвідомлюють свої можливості для успішного оволодіння іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байрамова О. Методика CLIL у практиці української школи: мотиваційний аспект. *Іноземні мови в школах України*. 2021. Вип. 2. С. 12–18.
2. Дерев'янка О. В. Міждисциплінарний підхід до вивчення англійської мови: методика CLIL. Одеса : Астропринт, 2018. 278 с.
3. Карпенко М. О. Педагогічні аспекти застосування методики CLIL у навчанні. Чернівці : Рута, 2019. 160 с.
4. Mehisto P., Marsh D., & Frigols M. J. Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education. Oxford : Macmillan Education, 2008. 238 p.

Єлизавета ДЕМІДОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Оксана ДУБОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ELECTIVE PROFILING: CHALLENGES AND PROSPECTS

As a crucial component of education, elective profiling gives students the opportunity to select courses based on their aptitudes, interests, and future career objectives. This approach is important for students to improve readiness to assume responsibility for selecting an educational or career path, boost motivation to learn, and develop critical competencies. Specialized education is becoming increasingly important in today's world, where society is constantly changing and the labor market is evolving, as it allows students to be flexible and adaptable to new challenges. Judging students' preferences, creating specialized courses, planning approaches, and monitoring the effectiveness of the process of learning are essential parts of implementing elective profiling. elective profiling has obvious advantages, as it opens up new opportunities for individualized learning that meet the requirements of the modern educational space.

The advantages of this way of implementing profiling at school are that, firstly, it is more correct and personally orientated. The student chooses the subjects himself or herself and is not forced to adapt to what is offered in the educational institution based on the school profile chosen by the principal or approved by the education department. Students' situational interests are better met, and they develop a clear motivation to learn [1 : 45].

Secondly, the elective profiling method is significantly less expensive than the network method. The expenditures associated with the potential introduction of higher teacher salaries or additional payments for teaching optional courses are in no way commensurate with the establishment of new educational institutions, the restructuring of existing ones, the building of boarding schools, the acquisition of buses, etc.

The cost of teaching many subjects in the curriculum's invariant section can be decreased by realistically covering these expenses.

Thirdly, the suggested profiling method is less disruptive for rural schools because local teachers and those who come to students (for a charge) or to whom students go will typically teach the final elective courses. Naturally, this will necessitate giving up conventional methods of structuring the educational process, but it is both feasible and essential.

Fourthly, implementing elective profiling will undoubtedly impact the teacher's job, self-improvement, and knowledge of the need for professional growth [3 : 21].

Variability is the primary component of elective learning that allows students to freely select a personalized educational path that will support their professional self-determination.

Since gaining personal experience is the key to developing a value attitude toward the world's objects, including the world of professions, the experience of students' creative activity is a significant part of the content of elective profiling within the competence-based approach. In addition to learning about the world of professions, the deliberate selection of a student's future educational and professional path aims to shape the student's attitude toward a particular career [4 : 65].

Students can make an informed decision about their future academic and professional paths if the content of foreign language optional instruction is developed using a competence-based and personality-oriented approach. Additionally, it will raise the degree to which students' research and creative experience are developed.

Since the subject «Foreign Language (Profile Level)» is used for student growth and education, we believe that elective courses offer excellent chances for foreign language instructors to give their students profile-oriented, in-depth language instruction.

The effectiveness of the course material is the main factor influencing student involvement in online courses. Teachers today need to be able to

create a curriculum for their subject, including the elective portion, as pedagogical science is advancing quickly and educational innovations are being implemented. The curriculum serves as a guide for how students and teachers collaborate to learn. A curricular model should address the three questions of «why», «what», and «how».

In particular, the 'why' should establish the purpose of the student's study of this elective subject, what the program is aimed at, what its result should be; the 'what' is the logically structured content of the course material; the 'how' is the program of teacher-student interaction, the choice of methods and forms of organizing learning, as well as the means to make learning effective, achieve the planned results, determine the level and degree of their achievement, implementation, and correction in the organization of the further process [2 : 44].

The first step in implementing elective profiling is researching students' preferences and abilities. To get the necessary information, teachers should conduct different questionnaires or interviews. The findings are utilized to develop specialized optional courses that broaden understanding in particular fields, such as the humanities and natural sciences. Sharing ideas, approaches, and information resources with other people is the next step. It is the responsibility of instructors, which also needs various instructional resources, so technical infrastructure required to deliver the chosen courses effectively. The schedule must be adaptable, accounting for elective time and the essential requirements. Observation and correction come next. This entails assessing the courses on an ongoing basis and adapting them to the demands of the learners and the labor market.

Therefore, elective profiling has many benefits. Most significantly, it encourages individualized learning since students can select courses based on their career aims and areas of interest. It also boosts learning motivation by offering chances to study engaging and valuable things. Studying the selected topics in-depth also aids in developing skills like independence, creativity, and critical thinking.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іноземна мова : програма для загальноосвітніх навчальних закладів : Рівень стандарту. Академічний рівень. Профільний рівень. 10–11 класи. Київ, 2010. 112 с.
2. Полонська Т. К. Науково-теоретичні підходи до створення елективних курсів з іноземної мови у профільній школі. *Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць*. Київ : Педагогічна думка, 2011, Вип. 11. С. 431–437.
3. Полонська Т. Професійна орієнтація учнів старшої школи засобами іноземної мови. *Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура*. Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. Ч. 1. С. 128–133.
4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment / Council of Europe. UK : Cambridge University Press, 2001. 260 p.

Аліна КОСТЕЦЬКА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШКОЛА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ЛІНГВІСТИЧНІ ВІДМІННОСТІ БРИТАНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ: ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВАРІАНТУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасному глобалізованому світі англійська мова набула статусу міжнародної мови спілкування, що активно використовується в науковій, діловій та технологічній сферах. Однак перед тими, хто починає вивчати англійську, постає питання вибору між двома найпоширенішими варіантами – британським (BrE) та американським (AmE). Це питання є актуальним, оскільки правильний вибір варіанту англійської може значно вплинути на ефективність навчання, подальше використання мови в професійному середовищі та соціальних комунікаціях. Розуміння відмінностей між британською та американською англійською допомагає розвинути адаптивні навички, що є надзвичайно важливими для успішної комунікації в глобальному просторі та підвищення загальної мовної компетентності.

Питання відмінностей між британським і американським варіантами англійської мови досліджувалося багатьма лінгвістами. Як зазначає О. Жукова, «фундаментальні відмінності між варіантами англійської мови потребують особливої уваги при виборі методики викладання, оскільки вони впливають на всі аспекти мовної діяльності учнів» [2 : 47]. У працях дослідників відзначається, що основні відмінності між цими варіантами стосуються лексики, вимови, граматики та орфографії. Л. Бабенко у своїх дослідженнях підкреслює, що попри існування значних розбіжностей, носії різних варіантів англійської мови здебільшого добре розуміють одне одного, хоча певні особливості можуть спричиняти труднощі у взаєморозумінні [1]. Г. Юл у своїй фундаментальній праці «The Study of Language» проводить системний аналіз граматичних та лексичних відмінностей між варіантами англійської мови [3].

У даному контексті, метою даного дослідження є визначення основних відмінностей між британським і американським варіантами англійської мови та аналіз їх впливу на процес навчання. Для досягнення цієї мети використано методи порівняльного аналізу, що дозволяють співставити ключові характеристики обох варіантів мови; метод синтезу наукових джерел для узагальнення теоретичних напрацювань у даній сфері; метод аналізу практичних рекомендацій викладачів англійської мови для визначення оптимальних підходів до вивчення різних варіантів мови в залежності від мети навчання.

Основні відмінності між британським і американським варіантами англійської мови стосуються чотирьох основних аспектів: лексики, орфографії, граматики та вимови. У лексичному плані спостерігаються розбіжності у повсякденній термінології: «lorry» (BrE) відповідає «truck» (AmE), «flat» (BrE) – «apartment» (AmE), «biscuit» (BrE) – «cookie» (AmE). Часто зустрічаються також відмінності у професійній лексиці, особливо у сферах юриспруденції, медицини та освіти. Наприклад, у британській системі освіти використовуються терміни «form» та «sixth form», у той час як в американській – «grade» та «high school senior year». Особливе місце посідають так звані «фальшиві друзі перекладача» – слова, які існують в обох варіантах, але мають різні значення: «vest» у британській англійській означає нижню білизну, а в американській – жилет; «football» у британській англійській означає те, що американці називають «soccer».

Британська англійська зберігає більше традиційних написань, тоді як американська версія має спрощену орфографію: «colour» (BrE) – «color» (AmE), «centre» (BrE) – «center» (AmE), «analyse» (BrE) – «analyze» (AmE). Частково ці відмінності можна пояснити впливом Ноя Вебстера, який на початку XIX століття створив перший американський словник і запровадив численні правописні реформи з метою спрощення правопису. Слова латинського походження в американській англійській часто змінюють закінчення «-ge» на «-er» (theatre/theater), «-ise» на «-ize» (realise/realize), а також опускають деякі літери, як у парах «programme/program», «catalogue/catalog».

Граматичні конструкції також демонструють певні відмінності: у британській англійській частіше використовується Present Perfect у випадках, коли в американській англійській вживається Past Simple («I have just eaten» (BrE) vs «I just ate» (AmE)); прийменники можуть варіюватися: «at the weekend» (BrE) vs. «on the weekend» (AmE). У британській англійській дієслова «shall» та «needn't» використовуються частіше, ніж у американській, де натомість застосовують «will» та «don't need to» відповідно [3]. Американці також більш вільно використовують суб'єктивний спосіб у таких виразах як «I suggest that he go there» (AmE) на відміну від британського «I suggest that he goes there» (BrE). Британці надають перевагу множині для збірних іменників: «The team are playing well» (BrE), тоді як американці частіше використовують однину: «The team is playing well» (AmE).

Щодо вимови існують суттєві фонетичні розбіжності: у британській англійській звук [r] вимовляється лише перед голосними, а в американській – практично в усіх позиціях; вимова голосних звуків відрізняється: у британській англійській слово «dance» вимовляється як [dɑːns], а в американській – [dæns]. Британська Received Pronunciation (RP) характеризується більшою кількістю дифтонгів, тоді як американська General American (GA) відзначається більш монотонною вимовою багатьох

звуків. Важливою відмінністю є також наголос у словах: «address» [ə'dres] (BrE) та ['ædres] (AmE), «weekend» [ˌwi:k'end] (BrE) та ['wi:kend] (AmE). Ці відмінності впливають на загальне сприйняття мовлення та можуть створювати додаткові труднощі для тих, хто навчається.

Зазначені відмінності впливають на навчальний процес і можуть створювати певні труднощі для студентів. Ті, хто вивчає британську англійську, можуть стикатися з проблемами при перегляді американських фільмів або спілкуванні з носіями американської англійської і навпаки, студенти, які опановують американську англійську, можуть мати труднощі з розумінням британського варіанту.

Окрім того, неконсистентне використання різних варіантів може призвести до плутанини та помилок. Наприклад, студент, який вивчає британську англійську, але регулярно споживає американський медіаконтент, може несвідомо змішувати британську та американську лексику та правопис, що створює враження недостатньої мовної компетентності. Викладачі часто стикаються з проблемою оцінювання такого «змішаного» використання – чи вважати це помилкою, якщо учень правильно використовує американське слово в контексті британської англійської?

Дослідження показують, що для початківців найкращим підходом є послідовне вивчення одного варіанту англійської мови з поступовим ознайомленням з особливостями іншого. Це дозволяє уникнути когнітивного перевантаження та сформуванню міцну основу знань. На більш просунутих етапах навчання корисно вводити порівняльні елементи та звертати увагу на контекстуальні особливості використання обох варіантів.

Вибір між британською та американською англійською значною мірою залежить від цілей навчання. Якщо студент планує навчання або роботи у Великій Британії або країнах, що історично перебували під британським впливом (наприклад, Австралія, Нова Зеландія, Південна Африка, Індія), логічно зосередитися на вивченні британського варіанту. Якщо ж перспективи пов'язані з США або їхніми сферами впливу (Канада, Філіппіни), доцільніше обрати американський варіант.

Важливо відзначити, що для складання міжнародних тестів часто рекомендується вивчати британську англійську, оскільки більшість стандартизованих тестів, таких як IELTS, Cambridge English, часто орієнтовані саме на цей варіант. Для підготовки до екзамену TOEFL, навпаки, рекомендується американський варіант. Для щоденного спілкування, подорожей та неформальних комунікацій американська версія може бути зручнішою через свою поширеність у глобальних медіа та популярній культурі.

Для професійних цілей вибір варіанту має враховувати специфіку галузі. Наприклад, у сфері інформаційних технологій переважає американська термінологія, тоді як у дипломатії та міжнародних відносинах

часто використовується британський варіант англійської мови. Також важливо брати до уваги особливості регіонального бізнес-середовища – якщо компанія орієнтована на європейський ринок, британська англійська може бути більш доречною, а для співпраці з північноамериканськими партнерами краще володіти американським варіантом.

Таким чином, вибір між британським та американським варіантами англійської мови для початкового вивчення має базуватися на конкретних цілях та потребах студента. Обидва варіанти мають свої переваги та особливості, які слід враховувати при плануванні навчального процесу. Найважливішим є те, що незалежно від обраного варіанту, знання основних відмінностей між британською та американською англійською дозволяє розвинути гнучкість у спілкуванні та адаптуватися до різних комунікативних ситуацій.

Для досягнення комунікативної компетентності у глобальному середовищі рекомендується ознайомлюватися з особливостями обох варіантів, навіть якщо спеціалізація відбувається на одному з них. Такий підхід сприяє формуванню всебічного розуміння англійської мови та підвищує ефективність міжкультурної комунікації в різноманітних контекстах.

Перспективним напрямком подальших досліджень може бути аналіз ефективності різних методик навчання, що враховують особливості обох варіантів англійської мови, а також вивчення психолінгвістичних аспектів сприйняття та засвоєння студентами відмінностей між британською та американською англійською.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко Л. Г. Відмінності британської та американської англійської. Київ : Наукова думка, 2018. 186 с.
2. Жукова О. М. Порівняльний аналіз варіантів англійської мови. *Мовознавство*. 2019. № 4. С. 45–58.
3. Yule G. *The Study of Language*. Oxford : Oxford University Press, 2020. 432 p.

Олена КРИКУН,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Олена КОНДРАТЬЄВА,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Актуальність. Сучасний освітній процес вивчення англійської мови вимагає від вчителів пошуку нових ефективних методів

навчання. Як показують сучасні дослідження, застосування методів гейміфікації значно збільшує мотивацію до навчання, сприяє пізнавальній діяльності, креативності і ефективно впливає на розвиток емоційної сфери та самостійних навичок учнів. У контексті соціально-емоційного навчання на заняттях гейміфікація сприяє формуванню комфортного середовища, у якому учасники навчального процесу залучені до розвитку навичок співпраці, вирішення конфліктів, висловлювання своїх почуттів, демонстрації власних емоцій та реакцій, що сприяє їхній соціалізації у різних аспектах.

Ступінь досліджуваності проблеми. Дана проблема належить до найактуальніших на сьогодні і багато дослідників вивчають різні сфери застосування гейміфікації в навчальному процесі. О. Саган [3] обґрунтовує у своєму дослідженні потенціал ігрових технологій у мотивації особистості та підкреслює роль нейромедіаторів, які вивільнюються під час ігрової діяльності. Гейміфікація розглядається як стратегія підвищення залученості учнів до навчальної діяльності і сприяє формуванню навичок їхньої взаємодії. К. Галацин визначає роль ігрових методів навчання як метод оптимізації навчального процесу під вивчення англійської мови. Дослідники О. Салата та О. Трухан [4] представили сутність та переваги гейміфікації як сучасної технології, яка активно застосовується у навчальному онлайн-середовищі.

Метою нашого дослідження є проаналізувати теоретичні та практичні аспекти використання гейміфікації під час вивчення лексики на уроках англійської мови.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані теоретичні методи, а саме аналіз педагогічних та методичних наукових джерел з досліджуваної теми та узагальнення досвіду вчителів-предметників.

Сутність дослідження. Розвиток інформаційних технологій відкриває широкі можливості для застосування гейміфікації в освітньому процесі. Завдяки ігровим елементам учні стають більш зацікавленими в процесі навчання, адже така активність викликає у них позитивні емоції, зменшує стрес, дає змогу продемонструвати свої сильні сторони, сприяє соціальній взаємодії.

Відповідно до наукового дослідження статті О. Бровкіної, К. Турчин, застосування методів гейміфікації під час вивчення англійської мови є стимулом для вивчення іноземної мови і закріплення вивчених лексичних одиниць. Ігрова діяльність сприяє зануренню в іншомовне середовище та швидшому засвоєнню матеріалу. Різноманітність форматів, інтерактивність та здатність адаптуватися до рівня знань студентів є перевагою ігрової діяльності у навчанні іноземної мови [1].

Іншомовна лексика є головним аспектом вивчення англійської мови у школі, і від її засвоєння залужить формування інших компетентностей. На

нашу думку, ефективним методом засвоєння лексичних одиниць є гейміфікація. Однією з головних проблем під час вивчення англійської мови є вивчення нових слів. Загальновідомим є той факт, що наразі учні стикаються з труднощами під час таких завдань. Тому, задля вирішення цього питання ми вважаємо успішною стратегією застосування таких прийомів гейміфікації, які спрямовані на з'ясування значення лексичних одиниць, їхнє запам'ятовування, створення асоціацій з лексичними новими словами. Застосування гейміфікації дозволяють учню вивчити певні слова, але при цьому засвоївши їх з позитивною мотивацією, шляхом згуртування учасників навчального процесу, перетворюючи процес запам'ятовування нових слів на позитивну стратегію, задля досягнення певної мети.

Ми погоджуємось із твердженням Ю. Чернищук [5] у тому, що аби досягти позитивного ефекту у процесі гри, вчитель має виступити фасилітатором ігрової діяльності і створити певні умови для успішної ігрової діяльності учнів, а саме гра має бути добре продумана, мати чіткі правила та нескладні умови, які контролюватимуться учителем. Умови проведення гри мають бути комфортними для усіх учасників цієї гри, проводитись в доброзичливій атмосфері, надаючи учням для саморозвитку особистості; гра повинна містити елемент змагання, що активізує їхню розумову діяльність та сприяє формуванню критичного мислення та заохочувати усіх учнів до участі у грі, враховуючи їхні індивідуальні особливості.

Наведемо приклади застосування таких ігор.

Для активізації нового лексичного запасу а також повторення вже засвоєних лексичних одиниць доцільним є використання гри «Word Chain», де один учень називає слово, а інший називає наступне слово, згідно останньої літери попереднього.

Використання гейміфікації під час формування лексичної компетентності дає можливість розвитку логічного мислення учнів. Прикладом цього є гра «Word Out», в якій учням подається ряд слів, які відносяться до певної групи або поняття і містять одне зайве слово. Учні мають знайти те слово, яке не підходить до поданого переліку слів.

Позитивним аспектом є те, що гейміфікація навчання сприяє розвитку креативних навичок учнів. Прикладом такого впливу є застосування гри « My picture», завдання якої полягає у розвитку уяви, творчості. Правилom такої гри є завдання учня зобразити або намалювати якесь слово з певної вивченої теми, а інші мають його вгадати.

Ми вважаємо, що для повторення та закріплення вже засвоєних нових лексичних одиниць після вивчення певної теми, підходить гра «Vocabulary Bingo», суть якої полягає у тому, що учні отримують картки з таблицею, в яку вписані слова з вивченої теми. Вчитель називає визначення слів, або показує картки з намальованим новим словом. Завдання учнів викреслити тільки ті слова, які назвав вчитель.

Гра «New story», зміст якої є таким, що вчитель дає список слів, які потрібно використати. Учні повинні скласти власну історію, використовуючи подану лексику. Дана гра є чудовим способом інтегрувати вже засвоєні нову лексику з розвитком творчих навичок, оскільки учні не тільки вчать слова, але й використовують їх під час створення речень, що сприяє кращому розумінню значень слів та їх словосполучень. Вчитель може задавати різні рівні складності, надаючи списки слів, пов'язаних із певною темою або дозволяючи учням самостійно обирати слова з вивченої теми. Окрім перевірки знань в процесі такої гри відбувається формування креативних навичок учнів. Гра також сприяє розвитку навичок письма, адже учні вчаться висловлювати свої думки у письмовій формі. Під час оцінювання вчитель може оцінювати не тільки правильність використання слів, але й оригінальність сюжету, логічність викладу подій певної історії та стилістичне оформлення. Таке комплексне оцінювання дає можливість учням усвідомити свої сильні та слабкі сторони, а також стимулює їх до вивчення англійської мови.

Основні висновки. Нами було проаналізовано сучасні дослідження щодо застосування гейміфікації під час формування лексичних навичок і ми дійшли висновку, що застосування гейміфікації під час вивчення лексики має позитивний ефект, учні вважають застосування різноманітних лексичних ігор цікавим і дійсно ефективним, що допомагає їм у вивченні нових слів та сприяє розвитку навичок самостійного навчання та креативних здібностей. Окрім цього, нами були запропоновані ефективні ігри з вивчення лексичних одиниць для вивчення закріплення засвоєних знань та перевірки вмінь їхнього засвоєння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровкіна О., Турчин К. Рольові ігри на заняттях з іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 61, Том 1. С. 202–208.
2. Галацин К. Гейміфікація як метод оптимізації викладання англійської мови студентам технічних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 27. 2020. Том 1. С. 246–251.
3. Саган О. Гейміфікація як сучасний освітній тренд. *Збірник наукових праць Херсонського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Випуск 100. 2022. № 22. С. 13–18.
4. Салата О., Трухан О. Гейміфікація як засіб підвищення ефективності процесу навчання в закладах середньої освіти. *Continuing Professional Education: Theory and practice*. 2023. № 3 (76). С. 52–58.
5. Чернищук Ю. Використання ігрових технологій при вивченні іноземних мов як інструмент компетентісно-орієнтованого навчання у ВНЗ. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44. Т 2. С. 47–51.

Аліна КУПРІЯНОВА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Валентина ЮНОВА,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

СТРУКТУРА АТРИБУТИВНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

Словосполучення – одна з центральних одиниць синтаксису, що входить до складу речення, тому дослідження словосполучень здійснювалося в тісному зв'язку із вивченням синтаксису взагалі та природи речення зокрема. Цими питаннями займалися такі відомі лінгвісти, як О. Пешковський, О. Потебня, О. Шахматов, І. Білодід, В. Виноградов та ін. У сучасному українському мовознавстві відомі праці з питань синтаксису І. Вихованця, А. Загнітка, Г. Удовиченка, К. Шульжука та ін. Учені стверджують, що саме в словосполученні відбивається національна специфіка мови, національне мислення народу. З цього погляду пильної уваги заслуговує розгляд функціонування одного з видів синтаксичного поєднання слів – атрибутивних словосполучень. Різновиди атрибутивних відношень виникають тоді, коли залежний компонент вказує на ознаку предмета, вираженого іменником [1 : 595]. Такі словосполучення втілюють найтиповіші відношення, закріплені в мовній системі і є найбільш поширеним типом словосполучень у структурі тексту.

Мета нашої роботи – виявити структурні особливості атрибутивних словосполучень у поезії Василя Симоненка. Методи дослідження: описовий, метод лінгвістичного спостереження.

В атрибутивних словосполученнях залежне слово поєднується з головним здебільшого шляхом узгодження (*цікава книга, тепла весна, мої думки*), але також граматичним зв'язком керування (*поради батька, сік берези*) та прилягання (*шлях додому, бажання вчитися*).

Зібраний матеріал переконливо засвідчив, що основним різновидом атрибутивних словосполучень у поезії Василя Симоненка є такі, в яких залежне слово поєднується з головним шляхом узгодження. Головне слово в них виражене іменником, а залежне – різними іменними частинами мови: прикметником (*лебеді рожеві, рання зима, пророчі слова*), дієприкметником (*приспані тривоги, серце зворушене, розтривожені очі*), числівником (*другий рік, двадцять перша весна*), займенником (*моя мрія, наші дні, така біда*). Найчастіше трапляються словосполучення із залежним прикметником. У цьому типі атрибутивних словосполучень ужито прикметники різних розрядів: якісні (*зелені ниви, густий полин, небо вічне*), відносні

(степовий полин, ранкові тумани, крижана кольчуга), присвійні (Кобзареві слова, материнська ласка, синова колиска); ступеньовані прикметники (найстрашніший мацапура, страшніше горе, кращі дні); емоційно забарвлені (прадавній Дніпро, малесенькі сонця, старезний дід); складні прикметники (світ мільйонноокий, мавки чорноброві, жовтаво-синя віковична печаль) тощо.

Рідше вживаються в поезії такі різновиди атрибутивних словосполучень, у яких залежне слово приєднується до головного за допомогою інших типів синтаксичного зв'язку – керування (по духу брат, туга прощання, бухта спокою, щедрість матерів) або прилягання (бажання лягти й заснути).

У розглядуваних поезіях автор використав різні за структурою атрибутивні словосполучення. Значну кількість складають прості словосполучення: *степовий вітер, смачні паляниці, хороша людина*. Залежне слово в них стоїть як перед іменником (що є звичайним для прозової мови), так і після нього. Уживання залежного слова в постпозиції є прикметною ознакою поетичної мови, що засвідчує творчість В. Симоненка, напр.: *тиша гнітюча, дерева німі, ночі осінні, лебеді рожеві, думи нехитрі, земля свята*. Часто вживаними є також ускладнені словосполучення: *орда завзята і кривава; не глибокі, та чіткі сліди; огненні, пророчі слова; жіноче люте горе*. За порядком розташування головного і залежного слів виокремлено три групи словосполучень:

1) залежне слово (слова) + головне слово: *священне знамено; незвіданий смуток, материнська добра ласка; твій гордий подвиг; травнева неспокійна ніч; лапаті, білі і колючі бджоли; огненні, пророчі слова*;

2) головне слово + залежне слово (слова): *хмари бурякові; строфи невеселі; небо вічне; серце кам'яне і дике; розум мій байдужий; злість ворожа чорна; орда завзята і кривава; радість невимовна і жива*;

3) залежне слово (слова) + головне слово + залежне слово (слова): *гранітна байдужість твоя, збентежене серце моє, твої свавільні очі, жадібні, глибокі і чудні*.

Завдяки обраному типу розташування слів в атрибутивних словосполученнях поет досягає створення певного колориту оповіді для реалізації його творчого задуму. Зокрема, вживання означення в постпозиції привертає увагу читача, пор.: *Ваша краса, ваша **врода нерушена**, / Ваше буяння, сади, / Владно звійшли в моє **серце зворушене** / Та й залишилися в нім назавжди* («Верби й тополі, діброви й гаї») [2]. Трапляються приклади чергування в різних рядках препозитивних і постпозитивних означень: *Я чекав тебе з **хмари рожево-ніжної**, / Із **ранкових туманів**, з **небесних октав**, / Коли думи збігалися з **мли бездоріжної** / І **незвіданий смуток** за душу смоктав*

(«Я чекав тебе з хмари рожево-ніжної»); *Мріють крилами з туману лебеді рожеві, / Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві. / Заглядає в шибу казка сивими очима, / Материнська добра ласка в неї за плечима* («Лебеді материнства») [там само].

Типи прикметниково-іменникових сполук впливають на формування ритмічного й інтонаційного ладу віршів. З цими типами розміщення компонентів атрибутивних словосполучень пов'язується не тільки змістова чіткість, а й ритмомелодійна гнучкість і стилістичний колорит поезії.

Використовує автор і прийом ампліфікації – свідомого нагромадження однорідних членів речення, синонімів тощо для підсилення експресивності висловлення, пор.: *Світе мій гучний, мільйонноокий, Пристрасний, збурунений, німий, Ніжний, і ласкавий, і жорстокий*, Дай мені свій простір і неспокій, Сонцем душу жадібну налий! («Світ який — мереживо казкове!») [там само].

Отже, атрибутивні словосполучення в поезії В. Симоненка досить різноманітні як за граматичним вираженням, так і за семантичним наповненням їхніх компонентів, тому вони мають великі можливості для передачі різних думок і почуттів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Синтаксичні відношення. *Українська мова* : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с.
2. Симоненко В. Повні тексти творів. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=98> (дата звернення: 17.02.2025)

Арсеній МЕЛЬНИКОВ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Андрій МОРОЗ,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСУ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ

Одна з ключових проблем сучасної науки полягає в необхідності використання системного підходу як методу дослідження, що розглядає об'єкт як цілісну систему. Це значно вплинуло на методики викладання, зокрема на процес навчання іноземних мов і перекладу. В сучасних дослідженнях навчання мов представлено як систему, що включає основні елементи освітнього процесу: вибір мовного та культурного

матеріалу, способи його подання, методи навчання та організаційні форми [3]. Використання системного підходу набуло особливої значущості як методологічний принцип, і його застосування до аналізу методики навчання перекладу є актуальним, оскільки нестача наукових досліджень у цій сфері ускладнює її вдосконалення.

Об'єктом цього дослідження є система навчання перекладу, а предметом – структура вправ, спрямованих на професійну підготовку студентів. У попередніх працях система вправ для навчання перекладу зазвичай охоплювала лише окремі його види, такі як синхронний, послідовний чи переклад з аркуша. Однак для створення універсального комплексу вправ необхідно розробити загальну систему, яка стане базою для навчання перекладу в різних контекстах. Мета дослідження – запропонувати модель загальної системи вправ, що забезпечить науково обґрунтований підхід до формування навчальних завдань.

Завданнями цього дослідження є аналіз понять «категорія», «система», «переклад» і «вправа», визначення основних принципів формування системи вправ, розробка її структури та рекомендацій щодо впровадження в навчальний процес.

У сфері дидактики та методики викладання, зокрема у навчанні перекладу, система вправ є такою ж категорією, як і інші компоненти змісту освіти. Поняття «система» розглядається як «єдність взаємопов'язаних елементів» або «структура, в якій взаємодіють складові, виконуючи певну функцію» [1]. Важливими характеристиками системи є її властивості, що не зводяться лише до сукупності її елементів, а також взаємозв'язки між ними. Дослідники розрізняють зовнішню і внутрішню цілісність системи: перша визначає її взаємодію з оточенням, а друга – структурну організацію внутрішніх компонентів.

Кожна система повинна мати цілісність, ієрархічність (елементи системи можуть мати власну структуру) та можливість опису через різні моделі, що відображають окремі її аспекти. Системи поділяються на емпіричні та абстрактні, матеріальні й ідеальні, статичні й динамічні, закриті та відкриті. Система вправ для навчання перекладу є абстрактною (ідеальною), динамічною та відкритою, оскільки складається з концептуальних одиниць, змінюється залежно від умов і допускає інтеграцію нових елементів [2]. Вхідними даними системи є поставлені навчальні завдання, вихідними – їх виконання, а основне призначення – розробка комплексів вправ для кожного етапу підготовки перекладачів.

Аналіз системи передбачає її поділ на підсистеми з подальшим об'єднанням, визначенням їхніх входів, виходів і взаємозв'язків. Такий підхід сприяє спрощенню аналізу та встановленню єдиної термінології для її опису [1].

Загалом термінологія становить певну абстрактну систему, що дозволяє дослідникам структурувати матеріал. Наступним етапом є розгляд терміну «переклад». Це поняття охоплює різноманітні процеси, що відрізняються за психологічним змістом. Академічний (навчальний) переклад використовується для засвоєння мовного матеріалу та перевірки розуміння тексту під час занять, проте він відрізняється від професійного перекладу, оскільки не передбачає реального замовника, а лише оцінюється викладачем [3].

Професійний переклад орієнтований на потреби реципієнта і має практичне застосування, а не виключно навчальну мету. Окремо виділяють спеціалізований переклад (наприклад, юридичний), який поєднує риси як академічного, так і професійного перекладу, оскільки навчальні матеріали нерідко відповідають реальним професійним текстам [2]. Оскільки метою є підготовка студентів до професійної діяльності, у межах цього дослідження під терміном «переклад» розуміється саме його професійний аспект.

Поняття «вправа» визначається як завдання, що виконується для розвитку або закріплення певних навичок. У цьому контексті вправління передбачає свідоме повторення дій для формування умінь. Навички є автоматизованими діями, що виникають у процесі вправління. Проте в перекладі, як у когнітивній діяльності, їх значення не є ключовим, оскільки переклад ґрунтується на двомовному мисленні та розумінні [2].

Водночас навички є невід'ємним компонентом складних процесів, зокрема перекладу. Вони дають змогу зменшити навантаження на свідомість, дозволяючи зосередитися на складніших аспектах діяльності. Наприклад, під час перекладу з аркуша одночасне сприйняття оригінального тексту (ТО) та його озвучення мовою перекладу (ТП) може уповільнювати роботу та спричиняти помилки. Проте з тренуванням процес сприйняття та відтворення стає узгодженим, що оптимізує якість перекладу.

Термін «уміння» у цьому контексті означає здатність виконувати складні дії, що включають автоматизовані компоненти. Найвищий рівень умінь досягається шляхом оволодіння необхідними навичками [3]. Таким чином, ефективне навчання передбачає побудову ієрархічної системи вправ, де кожне завдання є складовою ширшої системи. Такий підхід забезпечує структурованість навчального процесу.

Система вправ для навчання перекладу охоплює завдання, спрямовані на формування як теоретичних знань, так і практичних навичок. Вона поділяється на підсистеми для усного та письмового перекладу, які включають окремі категорії вправ для різних видів перекладу (наприклад, послідовного чи синхронного). Кожна підсистема містить підготовчі вправи, завдання для формування навичок і вправи для вдосконалення умінь.

Ця система є ієрархічною: кожен рівень є підсистемою щодо вищих рівнів та системою для нижчих. Вона відповідає принципу множинності опису, що дозволяє моделювати навчальні процеси відповідно до специфіки синхронного, послідовного та інших видів перекладу. Завдяки динамічності та відкритості система може адаптуватися до змін і включати нові підсистеми. Основна мета цієї системи – розробка науково обґрунтованих комплексів вправ для навчання письмового та усного перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов та культур : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е., Ніколаєва С. Ю. ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Ольховська А. С. Система вправ для навчання майбутніх філологів двостороннього синхронного перекладу. *Іноземні мови*. 2014. № 1. С. 47–55.
3. Плахотник В. М. Чи можуть вправи бути комунікативними? *Іноземні мови*. 2012. № 1. С. 5–12.

Альона ПРИХОДЬКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА РОЗВИТОК ТА ТРАНСФОРМАЦІЮ ГІНДИ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Мовна картина країни допомагає зрозуміти динаміку мовних змін, міжмовної конкуренції, розвитку літератури, мистецтва, специфіку міжкультурної та інтернаціональної комунікації. Колонізація Індії Британською імперією внесла корективи у мовну ситуацію, адже одною з головних цілей британці вважали модернізацію колонії на основі західного зразка.

Томас Бабінгтон Маколей розпочав перетворення у мовній сфері у 1835 році, запропонувавши тогочасному генерал-губернатору Вільяму Бентінкту наступне: *«Метою цієї пропозиції було сформувати групу індійців, які б виступали перекладачами між британським та індійським населенням»* [4 : 6]. У протоколі Т. Б. Маколей від 2 лютого 1835 року зазначено: *«...діалекти, якими зазвичай розмовляють корінні жителі цієї частини Індії, не містять ані літературної, ані наукової інформації, і, крім того, вони настільки бідні й грубі, що, поки вони не збагачуються з іншого боку... на інтелектуальний розвиток тих класів людей, які*

мають засоби для здобуття вищої освіти, зараз можна вплинути лише за допомогою певної мови, яка не є народною серед них» [1].

У книзі «A Traveller's History of India» Сінхараджи Тамміта-Делгоди зазначається: «Британці вважали своїм обов'язком реформувати та модернізувати Індію.... Тільки це дозволить їй розвиватися і самовдосконалюватися. Першим кроком було прийняття англійської мови як офіційної. Для британців це було ключем до вдосконалення, і вони вважали англійську мову життєво важливим інструментом, за допомогою якого можна було б адаптувати Індію до західної традиції» [3 : 162]. У процесі реформ англійська мова стала використовуватись у викладанні та діловодстві, а надалі її вплив лише зростав: вона стала мовою наукових досліджень, перекладів відомих творів національної літератури та спілкування між людьми в Індії, які не володіли спільною локальною мовою.

Метою нашого дослідження є дослідити вплив англійської мови на розвиток та трансформацію гінді. **Аналіз останніх публікацій та досліджень** показав, що тема впливу англійської на гінді став об'єктом досліджень багатьох закордонних вчених, зокрема: Кумара Сурабха («An Experimental Analysis on the Influence of English on Hindi Language Information Retrieval»), Вандани Пупі («The Influence of English on the History of Hindi Relative Clauses»), Рани Д. Паршади та Сумана Бхоуміка («What is India speaking? Exploring the «Hinglish» invasion»). Оскільки взаємодія мов та культур впливає на збагачення мовного середовища, колоніальна політика Британської імперії стала одним з інструментів розповсюдження впливу англійської мови на території Індії. Зважаючи на те, що у вітчизняному науковому та мовознавчому полі ця тема залишилась малодослідженою, це й зумовлює **актуальність дослідження**.

Аналіз досліджень показав, що найбільше змін зазнав ступінь вживаності слів. Зокрема за наявності еквівалента в гінді, носії можуть використовувати лише англословний варіант слова, наприклад:

1. Doctor – chikitsak – चिकित्सक;
2. Train – lohpathgamini – लोहपथगामिनी;
3. Science – vigyaan – विज्ञान;
4. Gravity – gurutvakarshan – गुरुत्वाकर्षण;
5. Television – doordarshan – दूरदर्शन;
6. Restaurant – Bhojanalaya – भोजनालय;
7. Operation – Shalyachikitsa – शल्यचिकित्सा;
8. Electricity – vidhyut – विद्युत;
9. Gift – uphaar – उपहार;
10. Hotel – Aatithyagriha – आतिथ्यगृह;

З одного боку, англійська мова витісняє слова, які притаманні мові гінді. З іншого боку, вживання відомих понять та термінів з англійської полегшує комунікацію між носіями різних мов Індії та іноземцями, а також розширює словниковий склад мови. Окрім того, в іноземному науковому просторі поширений термін «гінгліш» як однієї з форм комунікації населення в Індії. У статті Рани Д. Паршад «What is India speaking? Exploring the «Hinglish» invasion» зазначається: *«люди спілкуються за допомогою коду, широко відомого як «гінгліш»... «Гінгліш» – це розмовний загальний термін, що охоплює ізольовані запозичення форм корінної індійської англійської мови всередині одномовної гінді чи англійської мови, аж до багатих практик перемикання кодів, незрозумілих для одномовних гінді чи англословних»* [2].

Вплив європейської мови простежується й на фонетичному рівні, коли деякі слова англійської мови «локалізовані» на гінді, зокрема:

1. Path – path – पथ;
2. Loot – lut – लूट;
3. Thug – thag – ठग;
4. Shampoo – champu – चॉपू;
5. Pyjama – pajama – पजामा;
6. Bazaar – Bazaar – बाज़ार;
7. Verandah – Baranda – बरोंडा;
8. Bungalow – Bangla – बंगला;

Отже, колонізація Британською імперією внесла зміни у мовну ситуацію Індії. У процесі реформ, проведених британцями, англійська мова стала мовою викладання, діловодства, а надалі – мовою для написання наукових досліджень, спілкування між людьми, перекладів творі національної літератури. Наше дослідження показало, що найбільшого впливу зазнали фонетичний рівень та ступінь вживаності слів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Missouri Southern State University. Minute by the Hon'ble T. B. Macaulay, dated the 2nd February 1835.
2. Parshad D. R. What is India speaking? Exploring the «Hinglish» invasion. 2016. URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378437116000236> (дата звернення: 27.02.2025)
3. Tammita-Delgoda S. A Traveller's History of India. New York : Interlink Books, 2003. 278 p.
4. Vandana P. Intonation in Indian English and Hindi late and simultaneous bilinguals. The Graduate College of the University of Illinois : Urbana-Champaign, 2013. 144 p.

Софія ПРОКОПЦЕВА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШКОЛА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ DUOLINGO ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Актуальність вибраної тематики полягає в тому, що з розвитком цифрових технологій світ вступив у нову фазу глобалізації та інформатизації, яка активно змінює всі аспекти людського життя, включно з освітою. Мобільні пристрої, завдяки своєму повсюдному поширенню та безперервно зростаючим можливостям, відкривають нові горизонти для навчання. З урахуванням зростаючого впливу цифрових технологій на освіту, нагальною потребою виступає перегляд підходів до використання мобільних пристроїв у навчальному процесі, особливо у викладанні іноземних мов.

Це питання уже давно викликає пильну увагу науковців. Так, Л. Мороз досліджувала «Особливості використання мобільних додатків для вивчення іноземних мов у контексті мобільного навчання», де підкреслювала важливість інтеграції мобільних технологій у навчальний процес.

В. Ковалюк у своїй праці «Мобільні додатки як інноваційний засіб навчання іноземних мов» розглядала ефективність використання мобільних додатків у навчанні іноземних мов, а І. Масло проаналізувала «Психолого-педагогічні аспекти використання мобільних додатків у навчанні іноземних мов», зосереджуючись на психологічних особливостях мобільного навчання, однак багато аспектів залишилися поза увагою дослідників.

Отже, метою нашого дослідження є проведення аналізу потенціалу мобільного додатку Duolingo, як інструменту для вивчення англійської мови, а також його вплив на педагогічну практику та роль в інформатизації освітнього процесу.

У роботі застосовано теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових праць з проблематики використання мобільних технологій у навчанні іноземних мов, систематизація даних щодо функціональних можливостей додатку Duolingo. Емпіричні методи включали спостереження за процесом використання додатку, вивчення досвіду користувачів та педагогів, а також порівняльний аналіз ефективності традиційних методів навчання та навчання з використанням мобільного додатку. Для оцінки впливу Duolingo на

навчальний процес було проведено опитування серед студентів, що використовували додаток протягом навчального семестру.

Аналіз наукової літератури виявив невідповідність традиційних методик навчання потребам сучасної генерації. Це зумовлено необхідністю інтеграції новітніх освітніх технологій з метою персоналізації та диференціації навчального процесу. Відповідно, педагогам відводиться ключова роль у сприянні учням у виборі ефективних мобільних додатків для оптимізації навчальної діяльності. Серед таких інструментів особливої уваги заслуговує мобільний додаток Duolingo, який стане предметом подальшого дослідження.

Duolingo є одним з найбільш популярних додатків для вивчення іноземних мов завдяки інноваційному підходу, що базується на використанні штучного інтелекту для адаптації навчального контенту до індивідуальних потреб користувачів. Центральним елементом цієї системи є алгоритм Birdbrain, який здійснює аналіз прогресу користувача та генерує завдання, що відповідають його рівню володіння мовою, забезпечуючи оптимальний баланс між складністю та доступністю завдань [3].

Платформа Duolingo побудована на принципах гейміфікації: користувачі отримують бали, підвищують рівень і проходять щоденні виклики, що підтримує їхню мотивацію. Завдяки Birdbrain додаток постійно оновлює прогрес користувача, коригуючи рівень складності вправ у реальному часі [3]. Наприклад, якщо користувач не справляється з певними темами, алгоритм може повторювати їх або додавати нові вправи для закріплення матеріалу.

Окрім адаптації уроків, Duolingo використовує інші AI-інструменти для покращення якості контенту. Наприклад, природно-мовна обробка (NLP) допомагає перевіряти уроки на точність, що дозволяє додатку приймати кілька варіантів правильних відповідей або коригувати неточні переклади.

Birdbrain вирішує ключові проблеми, з якими стикаються учні, зокрема утримання користувачів у навчальному процесі. Якщо матеріал занадто складний, користувач може втратити мотивацію, а якщо занадто простий – інтерес. Birdbrain підтримує користувачів у «зоні найближчого розвитку», де вони навчаються на межі своїх можливостей без надмірного стресу. Алгоритм був побудований для роботи з великими обсягами даних, обробляючи мільярди вправ щоденно. Команда інженерів вирішила технічні виклики, пов'язані зі зберіганням даних і щоденними оновленнями моделі, забезпечуючи стабільність і точність системи [3].

Birdbrain здатний обробляти дані в реальному часі, здійснюючи оперативні коригування в навчальному процесі без затримок. Ця функціональність базується на нейронних мережах, зокрема моделі

LSTM, яка зберігає довгострокові взаємозв'язки між навчальними сесіями та адаптує уроки відповідно до індивідуальної траєкторії користувача [3].

Загалом, Duolingo демонструє, як AI може змінити підхід до навчання, надаючи індивідуалізовані шляхи для кожного учня та підвищуючи мотивацію через інтерактивність і персоналізований зворотний зв'язок.

Таким чином, Duolingo може допомогти не тільки поліпшити навички володіння різними аспектами іноземної мови, а й сприяє підвищенню інтересу та навчальної мотивації, пов'язаної з гейміфікацією навчального процесу.

Звичайно, ось текст, що відображає аналіз використання мобільного додатку Duolingo для вивчення англійської мови, без пунктів, з урахуванням переваг, недоліків та перспектив подальшого вивчення.

Аналізуючи вищезазначене, можна виділити основні переваги застосування мобільного додатку Duolingo під час вивчення англійської мови. Додаток забезпечує легкий доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці, дозволяючи користувачам спостерігати за своїми досягненнями та бачити динаміку навчання. Більшість додатків не тільки перевіряють правильність виконання завдань, але також розбирають помилки і дають пояснення. Ігровий формат навчання та інтерактивні елементи підвищують залученість та мотивацію до вивчення мови, а використання цифрових ресурсів у практиці навчання іноземної мови сприяє індивідуалізації освітнього процесу та стимулює саморозвиток учнів. Водночас, незважаючи на всі переваги мобільного додатку, існує низка очевидних недоліків. Мобільний додаток спрямований на масового споживача, а отже, орієнтований на стандартні форми вивчення мови. Застосунок може дати результат лише за правильного підходу і плану вивчення мови, і у нього немає відповідальності перед тим, хто навчається, на відміну від освітніх організацій і викладачів, які спеціалізуються на наданні знань і мають документи, що підтверджують їхній рівень освіти та кваліфікацію. Розвиток залежності від мобільних пристроїв, зорове стомлення від використання додатків, а також запити на надання особистих даних користувача, які ніяк не пов'язані з навчанням, також є важливими недоліками.

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що використання мобільного додатку Duolingo для вивчення англійської мови є доцільною перспективною умовою цифрової трансформації освіти. Для досягнення максимальної ефективності Duolingo слід використовувати в якості доповнення до традиційних методів навчання, що буде забезпечувати збалансований і систематичний підхід до навчання. Перспективи подальшого вивчення включають дослідження ефективності Duolingo для різних вікових груп та рівнів володіння

мовою, аналіз впливу ігрових елементів додатку на мотивацію та залученість до навчання, вивчення можливостей інтеграції Duolingo з іншими освітніми платформами та ресурсами, дослідження впливу використання Duolingo на розвиток розмовних навичок, а також аналіз етичних аспектів використання мобільних додатків для навчання, зокрема питань конфіденційності та безпеки даних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баланаєва О. В., Мамонова О. І., Дзевицька Л. С. Використання мобільних додатків у процесі вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти України. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 8 (26). С. 126–141. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/14511/14580> (дата звернення: 06.03.2025).
2. Шевчук А. О. Мобільні додатки для вивчення англійської мови як засіб організації самостійної роботи студентів. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Випуск 58, том 2. С. 141–144. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/58/part_2/29.pdf (дата звернення: 06.03.2025)
3. How Duolingo's AI Learns What You Need to Learn. *IEEE Spectrum*. URL : <https://spectrum.ieee.org/duolingo> (дата звернення: 06.03.2025).
4. The role of Duolingo in English teaching and learning in higher education / Golub T. P., Kovalenko O. O., Nazarenko O. I., Zhygzhytova L. M. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2024. Вип. 1. С. 3–9.

Денис САМСУТІН,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету.

Науковий керівник: **Оксана ДУБРОВА,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

SPECIFIC FEATURES OF COMMUNICATION OF ENGLISH-SPEAKING USERS IN SOCIAL NETWORKS: LINGUISTIC AND GRAMMAR ASPECT

Social media is now used for purposes other than information sharing. Additionally, they have evolved into a new setting for developing new communication styles and linguistic norms. Language changes brought about by digital technologies, including new forms of emojis, slang, memes, and abbreviations, can be studied through linguistic analysis of online communication between English-speaking people. The study of spontaneous written communication styles, the identification of significant linguistic trends, and the impact of context on language use are all aided by applied linguistics. Understanding how English is evolving in the context of globalization and digitalization depends on this research.

English-language slang on social media has deeply improved thanks to the development of digital era. This language is characterized by its

innovative use of grammatical structures, abbreviations, new word development, and the influence of global culture. Social media allows for rapid linguistic changes and instantaneous dissemination of innovations to millions of users. By examining these linguistic features, we can better grasp how English is evolving to satisfy the increased communication demands of the modern world. The creation of new words and abbreviations is one of the main characteristics of English slang. For this reason, abbreviations are often used, as D. Crystal argues, because «digital language is based on brevity and speed of information exchange» [1].

Having analyzed a large number of examples in the context of linguistics, we can divide them into several categories.

1. Abbreviations:

- **TBH** (to be honest) – «to be honest» – used to emphasise the frankness of an opinion.

- **IDC** (I don't care) – «I don't care» – often used to express indifference or apathy.

- **BAE** (before anyone else) is a term of endearment that means «loved one».

- **IMO / IMHO** (in my opinion / in my humble opinion) – «in my opinion» or «humble opinion».

- **LOL** (laugh out loud) is a term used to express laughter or a comical reaction.

- **BRB** (be right back) is an acronym for temporary absence.

- **SMH** (shaking my head) is a word that means disappointment or distrust.

2. New developments:

- **Clout** stands for influence or popularity on social media («He's doing it for clout»).

- **Simp** – a person who shows too much attention or admiration for another person, often in a derogatory way.

- **Glow up** – a transformation for the better, physical or mental.

- **Vibe** – an atmosphere or mood («This place has good vibes»).

- **Stan** is a fanatical supporter of something or other. It became popular thanks to the song by Eminem.

- **Finstra** is a «fake Instagram» used to refer to an alternative or private account.

3. Cultural allusions and borrowing:

«**Fear of missing out**» (FOMO) is widely used by social media users.

«**You only live once**» (YOLO) is frequently used to highlight reckless or impetuous behavior.

4. New meanings of well-known words:

- **Savage** – means ruthless or bold action, often positive («Her reply was savage»).

- **Salty** – anger or irritation («Why are you so salty today?»).

- **Ghosting** – stopping communication without explanation.

5. Internet memes and viral expressions:

- **Lit** – something very cool or exciting («The party was lit!»).

- **Tea** – gossip or discussion of a situation «Spill the tea!»).

- **Flex** – showing off something with pride, often used ironically («Weird flex, but okay»).

Regarding grammar, social media slang is characterized by simplified grammar and the reordering of words to express expressiveness. As Ruth Page notes: «grammatical experimentation on social media is a manifestation of linguistic creativity and a desire to break traditional language norms» [2].

One typical example is the use of pronouns without verb forms: **«No cap»** means a truth or a profound statement where the verb is omitted. **«Mood»** is used independently to express agreement or sympathy with the situation being described.

The frequent use of separate words or particles to heighten emotionality is another feature: **«I'm sooooo done with this»** – this phrase gains expressiveness from the multiple usage of «o». **«This is sooooo good!»** – a strong pleasant impression of something is emphasized by the multiple «o».

Without completing the sentence, the statement **«I can't even...»** expresses a sense of astonishment or disappointment.

- **«Nooooo!»** – multiple «o's» are used to express extreme despair or surprise.

- **«That's hilariousssss!»** – many 's' add emotion to laughter or the impression of something being hilarious.

So, communication is made more vivid and emotional by this kind of linguistic expression, which is particularly common in the digital sphere. This method makes it easier for feelings to be expressed quickly and produces a distinctive communication style that is characteristic of online youth culture.

Thus, the dynamic nature of language development and English's adaption to the digital world are the reasons for the lexical and grammatical characteristics of the language in social media. The use of acronyms, new words, grammatical omissions, and emotive formulations all contribute to the linguistic culture of social media. According to D. Crystal, social media language is a living organism that is constantly evolving, and by examining these changes, we can better understand the patterns that will shape the English language going forward.

ЛІТЕРАТУРА

1. Crystal D. *Internet Linguistics: A Student Guide*. URL : https://books.google.pl/books/about/Internet_Linguistics.html?id=mvqrAgAAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення: 17.02.2025).
2. Page R. *Language and the Internet*. In *The Routledge Handbook of Language and Digital Communication*. URL : https://books.google.pl/books/about/The_Routledge_Handbook_of_Language_and_Digital_Communication.html?id=ofMsCgAAQBAJ&redir_esc=y (дата звернення: 17.02.2025).

Антон СИДОРЧУК,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Вікторія ГРИГОР'ЄВА,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕННОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Сучасна шкільна іншомовна освіта націлена на пошук нових форм, підходів та методів для успішного засвоєння школярами програми з іноземної мови. Пріоритетна роль в цьому процесі належить інноваційним технологіям та інтерактивним методам навчання. А одним із доступних та ефективних шляхів засвоєння школярами іноземної мови є робота з пісенним матеріалом.

Використанню пісень на уроках англійської мови присвятили свої методичні наробки педагоги-науковці Т. Філоненко [2], Т. Гора, Л. Нездроп, М. Давидова, В. Жарська, О. Карпенко, В. Лобанова, І. Московка, О. Паршина [1], О. Сцисловська та інші.

Існує безліч вправ та прийомів використання пісень у процесі навчання англійської мови. Наведемо приклади подібних вправ, що органічно влітаються у структуру уроку.

Put the lines in the correct order. Розрізаний по рядках текст усієї пісні треба скласти у відповідному порядку так, щоб вийшов текст. Після прослуховування учні коригують і прочитують пісню вголос. Робота може проводитися в різних формах (індивідуальна, парна та групова).

Predict which problem the song is devoted to. Прослухавши пісню на початку уроку, можна спонукати учнів на обговорення тієї чи іншої теми. Цьому можуть сприяти Multiple choice exercises або Match the words and the sentences.

Linking words – dictation. Учні пишуть під диктовку куплет або приспів пісні, що містить вивчену лексику, потім звіряють з

оригіналом тексту та виправляють помилки. Незнайомі слова попередньо відпрацьовують перед диктантом.

Fill in the gaps. Прослухати пісню та вставити пропущені слова з вивченої раніше теми.

Complete the phrase. Вчитель вимовляє початок рядка, учні закінчують текст рядка, потім міняються ролями. Завдання виконується як в усному, так і письмовому вигляді.

Guess the first word. У пісні відсутні перші слова або перші літери слів. Прослуховуючи пісню, учні відновлюють текст.

Snowball. Кожен наступний учень повторює фразу попереднього учня та додає свій рядок. Останній учень прочитає текст пісні від початку до кінця. Вправа вимагає зосередженої уваги.

Divorced song. Обирається пісня та складаються два варіанти її тексту. У першому варіанті пропускаються парні рядки, у другому – непарні. Цю вправу ефективно відпрацьовувати у парах. Трек програватиметься повністю і з паузами ще раз, учні заповнюють пропущені рядки, а потім порівнюють з оригіналом [2].

Find out the equivalents. Вправа для розширення словникового запасу. Учням надають слова та висловлювання, до яких потрібно підібрати синоніми з представленої пісні.

Fill in the table – key words. Вправа для систематизації лексико-граматичних знань за темою, може виконуватися у різних формах (індивідуальна, парна, групова) у роботі з такими піснями, як, наприклад, «I've got no home», «Last Christmas».

Tell the story. Учні розповідають історію з представленої авторської пісні від третьої особи чи особи автора пісні [2].

Наприклад, у ході роботи над піснею Л. Армстронга «Let my people go» можна розглянути країнознавчий аспект. В ній описується шлях євреїв з Єгипту і довгі роки у середині XIX століття ця пісня була гімном американських рабів, закликком і мрією про свободу. Можна запропонувати обговорити біблійну історію, те, як вона може бути пов'язана зі становищем рабів і чому ця пісня стала неофіційним гімном. Крім того, пісня дозволяє відпрацьовувати конструкцію Let smb. do smth.» [1].

У пісні Дж. Мпаза «Life is Wonderful» є такі рядки «It takes no time to fall in love, but it takes you years to know what love is» та «It takes some work to make it work». Старшокласників можна попросити пояснити, як вони розуміють ці фрази і чи згодні з цією думкою. Таким чином на уроці, окрім роботи над видами мовної діяльності, використовуються елементи морального виховання. Як домашнє завдання пропонується висловити свою думку із зазначеної проблеми. Крім того, ця пісня підходить для повторення оберту «It takes smb. (time) to do smth.».

«Everything At Once» by Lenka – приклад пісні, що складається з повторів конструкції «as...as», повторення лексики на тему

«Тварини». Як варіант роботи можна запропонувати вписати пропущені слова: в одному куплеті іменники, в іншому – прикметники.

«Who wants to live forever» групи «Queen» закріплює правило про порядок слів у запитаннях, що починаються з who і what. Фраза Who wants to...? запам'ятовується надовго.

Таким чином, в залежності від поставленої мети уроку іноземної мови пісенний матеріал може бути використаний на різних його етапах і є ефективним та цікавим засобом формування іншомовної компетентності школярів [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Паршина О. Sing! : як пісні допомагають вивчити англійську. *English*. 2018. № 7. С. 20–28.
2. Філоненко Т. Б. Використання пісень на уроках англійської мови як засіб формування іншомовної компетентності учнів початкової школи : посібник. Кагарлик, 2020. 46 с.

Ростислав СОЗАНСЬКИЙ,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШКОЛА,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасному освітньому процесі впровадження інноваційних технологій є ключовим фактором підвищення якості навчання. Технології доповненої реальності (AR) дозволяють інтегрувати віртуальні елементи в реальний світ, створюючи інтерактивне навчальне середовище, що підвищує мотивацію та залученість учнів. Використання AR сприяє візуалізації складних концепцій, покращує розуміння навчального матеріалу та стимулює розвиток дослідницьких навичок [1].

Використання технологій доповненої реальності в освіті відіграє важливу роль у вивченні іноземних мов. AR-технології дозволяють створювати інтерактивне мовне середовище, яке сприяє зануренню в реальну комунікацію. Учні можуть взаємодіяти з віртуальними носіями мови, що допомагає покращити вимову, розширити словниковий запас і вдосконалити навички аудіювання. Додатки з AR можуть накладати переклади на реальні об'єкти, що полегшує засвоєння нових слів та виразів у контексті.

Питання впровадження AR у навчальний процес активно досліджується як в Україні, так і за кордоном. В Україні В. Биков зробив значний внесок у дослідження систем відкритої освіти. Т. Грунтова, Ю. Єчкало, А. Стрюк, А. Пікільнік відзначають, що доповнена реальність покращує ефективність навчання, когнітивну активність, дослідницькі навички та інтерес студентів. І. Школа та Б. Салюк досліджували застосування цифрових технологій, включаючи елементи доповненої реальності, для розвитку соціо-емоційних компетентностей на уроках англійської мови та відзначили значне підвищення залученості учнів у навчальний процес [5]. О. Мерзликін, І. Тополова, В. Тронь наголошують на важливості мобільних додатків, інтерактивних завдань та візуалізації контенту для сучасної освіти.

О. Коваленко та В. Ткаченко розробили методику використання AR-додатків у навчанні лексики англійської мови, яка демонструє покращення запам'ятовування нових слів на 30% порівняно з традиційними методами [2]. Т. Петрова досліджувала вплив доповненої реальності на навчання граматичних структур іноземної мови та виявила суттєве покращення засвоєння матеріалу в експериментальних групах [4].

Зарубіжні дослідники, такі як H. Wu, S. Lee, H. Chang та J. Liang, активно досліджують феномен, сучасний стан, можливості та проблеми використання технологій доповненої та віртуальної реальності в освітньому процесі.

Метою даного дослідження є визначення ефективності використання мобільних AR-додатків для розвитку лексичної компетентності учнів старших класів на уроках англійської мови. Для досягнення цієї мети були застосовані такі методи: аналіз наукової літератури, опитування педагогів та учнів щодо досвіду використання AR.

Ефективність використання AR-технологій визначалася шляхом анкетування 5 вчителів англійської мови та 51 учня з різних шкіл Бердянська та Полтави, які використовували AR-додатки у процесі навчання. Анкетування містило питання щодо суб'єктивного оцінювання учнями та вчителями ефективності AR-технологій у засвоєнні лексичного матеріалу, мотивації до навчання, покращення запам'ятовування та комфортності використання додатків. Результати опитування показали, що 87% учнів відзначили підвищення інтересу до вивчення лексики з використанням AR, 73% учнів вказали на краще запам'ятовування нових слів, а 82% вчителів зауважили підвищення загальної ефективності уроків з використанням AR-технологій порівняно з традиційними методами навчання.

Результати дослідження показали, що використання AR-технологій підвищує інтерес учнів до вивчення іноземної мови, сприяє кращому розумінню складних граматичних тем і забезпечує інтерактивність

навчального процесу. Серед конкретних прикладів ефективного використання AR у навчанні іноземної мови можна виділити наступні:

1. AR-додаток «WordLens», який дозволяє наводити камеру смартфона на текст і миттєво отримувати переклад, що значно спрощує процес вивчення нових слів у реальному контексті.

2. Мобільний додаток «Mondly AR», який створює віртуального співрозмовника для практики діалогічного мовлення та вимови, що особливо важливо для розвитку комунікативних навичок.

3. Інтерактивні AR-підручники, які при наведенні камери смартфона на сторінку «оживляють» навчальний матеріал, додаючи аудіо-візуальний контент та інтерактивні завдання.

Зокрема, застосування AR у підручниках нового покоління дозволяє оживити навчальний матеріал, роблячи його більш доступним та цікавим для учнів [1]. Водночас існують виклики, пов'язані з необхідністю технічного оснащення, підготовки педагогів та розробки методичних рекомендацій.

Впровадження технологій доповненої реальності має значний потенціал для покращення якості навчання іноземної мови. AR-технології сприяють глибшому розумінню матеріалу, розвитку критичного мислення та активізації пізнавальної діяльності учнів. Однак для ефективного використання AR необхідно розробити методичні рекомендації, адаптувати навчальні програми та забезпечити навчальні заклади необхідним обладнанням.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці комплексної методики інтеграції AR-технологій у навчання різних аспектів іноземної мови (лексики, граматики, фонетики), а також у створенні спеціалізованих AR-додатків, адаптованих до української освітньої системи та потреб учнів різних вікових категорій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарова Н. Проблеми сучасного підручника. *Технологія доповненої реальності в підручниках нового покоління*. URL : <https://surl.li/kltsnw> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Коваленко О., Ткаченко В. Мобільні додатки доповненої реальності у навчанні лексики англійської мови. URL : <https://surl.li/ghijkl> (дата звернення: 03.03.2025).
3. Марюхніч Т., Мокляк В. Ефективність використання технології доповненої реальності в навчальному процесі. URL : <https://surl.li/geacab> (дата звернення: 03.03.2025).
4. Петрова Т. Використання технологій доповненої реальності для навчання граматики іноземної мови. URL : <https://surl.li/abcdef> (дата звернення: 03.03.2025).
5. Салюк Б., Школа І. Цифровий сторітелінг як інструмент для розвитку соціо-емоційних компетентностей на уроках англійської мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. 2023. Вип. 2. С. 298–305. (дата звернення: 02.03.2025).

Володимир ТАТАРІН,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу

соціально-гуманітарного факультету

науковий керівник: **Валерій БОГДАН**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ПРИЄДНУВАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК ОЗНАКА ІНДИВІДУАЛЬНО- АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ ДЖОНА ФАУЛЗА

Актуальність. Сучасний стан розвитку синтаксичної науки характеризується пильним зосередженням уваги на складних синтаксичних одиницях. Ще в середині ХХ сторіччя лінгвісти відзначали активізацію синтаксичних процесів, зумовлену проникненням розмовного мовлення в писемне, що призвело до інтенсивного використання складних синтаксичних конструкцій та зумовило їх дослідження. Водночас дискусія щодо природи та функціонування приєднувальних відношень залишається відкритою.

Ступінь досліджуваної проблеми. Аналіз сучасних наукових підходів демонструє, що складні речення та приєднувальні конструкції мають подібність за формою, семантикою та функціональним значенням, що призводить до різних класифікаційних підходів. Деякі дослідники розглядають приєднувальний зв'язок як інтегральну складову сурядного та підрядного зв'язку або трактують його як трансформацію підрядних конструкцій (Н. Дніпровська, М. Каранська, С. Катченкова, Е. Коток, Б. Кулик), тоді як переважна більшість лінгвістів виділяє приєднування як самостійну синтаксичну категорію (В. Богдан, В. Самохіна, Г. Коцюбовська, Л. Хатіашвілі) [1 : 242; 3].

Мета і методи дослідження. Основною метою дослідження є вивчення способів і засобів реалізації приєднувального зв'язку у конструкціях із сполучниковим зв'язком у діалогічних і монологічних текстових відрізках, зокрема в творах Джона Фаулза, а також визначення меж приєднувальних конструкцій від інших синтаксичних одиниць. Методологія роботи ґрунтується на комплексному аналізі текстового матеріалу із застосуванням синтаксичного, семантичного та стилістичного підходів.

Сутність дослідження. Приєднувальна конструкція – це складна одиниця, об'єднання кількох форм, компонентів, найважливішими ознаками якої є цілісність й зв'язність, що утворюється при додаванні до основного висловлення за допомогою приєднувального зв'язку додаткових повідомлень, пояснень, що виникають у свідомості не одночасно з основною думкою, а лише після того, як вона висловлена і має формальні (лексико-граматичні) засоби вираження зв'язку [1 : 242; 4 : 11–12; 5 : 124].

Спостереження над текстовим матеріалом сучасної англійської мови дозволяє виявити лінійне (послідовне) та паралельне приєднування приєднувальної частини. Лінійне приєднування має місце, коли базове висловлення тісно спаяне змістом з приєднувальною частиною, яка складається з однієї частини. На рівні речення тут можна провести аналогію зі складнопідрядним реченням елементарної будови (з одною підрядною). Паралельне приєднування, що більш характерне для багаточленних приєднувальних частин, ми співвідносимо з неелементарними складнопідрядними реченнями (з двома й більше підрядними).

Беручи до уваги розмір аддитивного компоненту, синтаксисти виділяють такі його різновиди [5 : 126-127]:

а) прості – словоформи:

1. *Honestly, I was a bloody mess. **As** a student.*

– словосполучення:

2. *There was a small wooden farmhouse by the water's edge, half hidden among a grove of silver birches. Then a long turf-roofed barn.*

– структурно подібні до еліптичної предикативної одиниці:

4. *She's flying to Paris on Friday. If my daughter's over the worst.*

– повної предикативної одиниці:

5. *Kate, you are not the kind of person one can inflict cliches on.*

***Which** leaves us poor mortals rather tongue-tied.*

б) *складні* – з кількома предикативними одиницями у формі складного речення або секвенції – цілої низки речень:

6. *They live in cynical open worlds. **Where** no one really believes anyone else's reputation – especially **if** they are successful. **Which** is all rather healthy, in a way.*

Ми пропонуємо більш детальну класифікацію приєднувальних конструкцій із багатокомпонентними приєднувальними частинами і виділяємо приєднувальні конструкції вихідні (елементарні) і вивідні (неелементарні). Відношення між базовим висловленням і багатокомпонентними приєднувальними частинами останніх ми визначаємо на зразок класифікації складнопідрядного речення з кількома підрядними – як приєднування, подібне до: 1) послідовної (ступеневої) підрядності, 2) супідрядності (однорідної, неоднорідної та мішаної), 3) відношень між частинами складного речення з різними видами синтаксичного зв'язку.

При цьому визначальним у відношеннях між базовим висловленням і приєднувальними частинами виступає приєднувальний зв'язок, а всі інші тільки накладаються на нього [2]. Наприклад:

8. *I suppose we left the impression **that** we'd been doing it just for jokes. **That** we weren't very interested in him. **Which** was a true in a way.*

9. «*The next part will be a rave*». She looked at him, both persuading and estimating. «**And** on the other hand they live in cynical open worlds. Bitchy ones. **Where** no one really believes anyone else's reputation – especially **if** they are successful. **Which** is all rather healthy, in a way».

Як вербальні, так і різні невербальні засоби в межах приєднувальних конструкцій відіграють важливу роль у відтворенні авторської модальності, підсилюючи, уточнюючи, відтінюючи їх лексично слабко виражені функції у тексті й створюючи тим самим необхідні умови й конситуацію для правильного (з точки зору адресанта) сприйняття повідомлення адресатом. Особливістю структурної будови приєднувальної конструкції є завжди контактне розташування базового висловлювання і приєднувальної частини, а серед функцій приєднувальної конструкції домінує компресія змісту.

Досліджуючи ідіостиль видатного англійського прозаїка ХХІ століття Джона Фаулза, ми помітили активне вживання приєднувальних конструкцій, за допомогою яких створюється емоційна, експресивно насичена, художня оповідь.

10. *Her life, as she described it, was too simple and manless to be true. When the final letter came, I was not surprised. What I hadn't expected was how bitter I should feel, and how betrayed.*

Приєднувальні конструкції можуть стосуватися як базового висловлення в цілому, так і окремих його частин або слів, на що часто вказують такі зовнішні прояви приєднувального зв'язку, як структурна неповнота залежної частини, коли вона виступає додатковим зауваженням до всього базового повідомлення й поширює його:

11. *He would say the same of us. With much more reason.*

Функція актуалізації, виділення змісту доданої частини часто пов'язана з такою синтаксичною особливістю приєднувальних конструкцій, як порушення звичайного розташування компонентів висловлення:

12. *I thought about it a lot in Paris. Mainly **because** of the British Museum thing.*

Обсяг і характер думки, доданої до базової частини, можуть впливати на виникнення багатокomпонентних приєднувальних частин, у яких виділяються певні варіанти зв'язку приєднуваного й базового висловлювань: послідовний і паралельний. Подібна залежність доданих, тобто спільне їх призначення або пояснення, або доповнення, або уточнення одного й того ж слова, та використання однакових засобів зумовлюють однорідну паралельність елементів:

13. *A sentence is **what** the speaker means it to mean. **What** he secretly means it to mean. **What** he doesn't mean it to mean. **What** it means as evidence of his real nature.*

Коли прикріплені частини відзначаються наявністю різних показників приєднувального зв'язку й неоднаковим їх призначенням відносно головної, то з'являється неоднорідне паралельне приєднування:

14. *I suppose we left the impression **that** we'd been doing it just for jokes. **That** we weren't very interested in him. **Which** was a true in a way.*

15. *You're all the king's men, you owe him complete loyalty. **So** follow me. **Wherever** I go, and do as I do.*

У таких конструкціях доречно говорити про безпосередній, або контактний, спосіб поєднання головного й першого залежного та про опосередкований, чи дистантний, зв'язок базового й другого залежного компонентів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що приєднувальні конструкції є самостійною синтаксичною одиницею, що не лише забезпечує зв'язність і цілісність тексту, але й відіграє важливу роль у формуванні його експресивної та художньої організації. Різноманітність структурних форм і функціональних аспектів цих конструкцій вимагає комплексного підходу до їх аналізу, що сприяє точнішому визначенню меж їх застосування та розкриттю особливостей художнього стилю сучасних авторів, зокрема в контексті творчості Джона Фаулза.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан В. Приєднувальні конструкції: проблема їх розрізнення та доцільність вивчення у загальноосвітній школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. ст.* Бердянськ : БДПУ. 2023. Вип. 2. 2023. С. 238–252.
2. Богдан В., Горulyко Д. Особливості семантичних відношень між частинами приєднувальних конструкцій (на матеріалі роману Дж. Грішема «Хлопці з Білокси»). *Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: збірник тез VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції.* Запоріжжя : БДПУ. 2024. С. 359–361.
3. Пустовар О. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / Донецький національний університет. Донецьк, 2006. 226 с.
4. Bohdan V. The Evolution of an Adjoining Construction in the 16th — 21st Centuries. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки: зб. наук. ст. / гол. ред. В. А. Зарва.* Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2018. Вип. XVII. С. 9–16.
5. Bohdan V. The Similarity of Formal Arrangement of Adjoining Constructions and Composite Sentences. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: міжвуз. зб. наук. ст. / гол. ред. В. С. Курило.* Луганськ : ЛНУ, 2013. № 14 (273). Ч. III. С. 124–128.

Анастасія ХАРЧЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Валентина ЮНОСОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

СТИЛІСТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ДЕМІНУТИВНИХ СУФІКСІВ У ТВОРІ УЛАСА САМЧУКА «ОБРАЗА»

Мова виконує не лише роль основного засобу людського спілкування, а й відображає емоційний стан мовців під час комунікації. Емоції є невід'ємною частиною людського життя та проявляються на всіх рівнях мовної системи, кожен з яких має власні способи їх вираження. Для вияву найтонших людських почуттів, емотивних оцінок та їхнього вербального вираження українська мова має винятково багату систему словотворчих засобів – формальних (передусім суфіксальних) показників експресивності [1 : 222]. Саме суфікси суб'єктивної оцінки (з демінутивним та аугментативним значенням) у складі лексем здатні передавати різні емоційно-експресивні відтінки. Демінутиви – лат. *deminutivum*, від *deminutio* – зменшення [2 : 134]. Українська мова багата на зменшувано-пестливі форми, які активно використовуються не лише в розмовному мовленні, а й у художній літературі. Вони допомагають передати основне значення слова з відтінком ніжності, теплоти чи любові, надаючи висловлюванню емоційної виразності для поглиблення читача у відповідні емоції. Питання оцінного зображення дійсності, зокрема й засобами деривації, розглядали такі вчені, як Л. Мацько, Н. Сологуб, А. Грищенко, К. Городенська, О. Селіванова, Н. Бойко та ін.

Мета нашої роботи – здійснити семантико-стилістичний аналіз лексем із демінутивними суфіксами у творі Уласа Самчука «Образ». Методи дослідження – описовий, метод лінгвістичного спостереження.

Загальновідомо, що в мові слова використовують не тільки для назви предметів, явищ, подій чи їхньої характеристики, а також для вираження ставлення мовця до них та передачі різних почуттів. В українській мові лексика з додатковими позитивними експресивно-оцінними значеннями охоплює фактично всі повнозначні частини мови [4 : 222]. У творі Уласа Самчука «Образ» вона найбільш представлена іменниками, прикметниками, рідше прислівниками.

Найбільшу групу складають іменникові утворення із суфіксами **-к-** (*берізка, голівка, губка, історійка, істотка, картинка, кімнатка, рукавичка, ручка, спідничка, фігурка, хвилинка, хвилька, хмарка*), **-ик** (*дротик, дурник, носик, пальчик, столик*), **-еньк-** (*кав'яренька,*

Марусенька), **-очк-** (парочка, плямочка, хвилиночка, цигарочка), **-ус-** (Дадуся) тощо. Найчастіше письменник використовує такі іменники для передачі прихильного ставлення до особи, ніжності, любові (у творі це дівчина на ім'я Дадуся). Він називає її *Дадуся* (пор. *бабуся, матуся*). Змальовуючи дівчину, Улас Самчук використовує такі суфіксальні лексеми, як *голівка, губки, носик, оченята, пальчики, устонька*: ... *приємні слова, які не пасували до її носика*; Знаю, – відповіла вона, *нахмурившись, бо легенько накопили губки на мою мовчанку*; *І коли б це не на вулиці, а в кімнаті, я напевно погладив би ту милу, шовкову голівку*...; *Її досить гарні оченята, невизначено сірувато-зеленого кольору, повилися туманом смутку*...; *Вона, присівши в куток темно-зеленої канапи, підперла ручкою підборіддя і дивилася ну... куди?* [3]. Навіть все навколо дівчини автор змальовує за допомогою демінутивних суфіксів: *Її голівка легенько нахилилася на бік, її цигарочка, яку вона поетично тримала двома рожевими пальчиками лівої руки, димилася тоненьким струмочком*...; *Ми далі куримо, далі грає музика, сидять навколо парочки, дівчатка здебільшого у коротесеньких спідничках*... Таке використання суфіксів надає забарвлення пестливості, замилювання, створює ліричну атмосферу оповіді.

Трапляється, що за допомогою суфіксів в одній лексемі поєднуються значення об'єктивної зменшеності зі значенням суб'єктивної оцінки, пор.: *Зі стелі лилися м'якенькі, як котячі лапи, потоки світла з кубічних фігурок, причеплених коло якихось кружечків*; *Столи і столики мармурові, а крісла оббиті матерією кольору обстанови*; *Вона скочила до бюрка, витягла звідти течку, де була картина*... [3].

Демінутиви можуть набувати забарвлення іронії, зневаги, осуду, напр.: *Я мав намір розказати їй краще лоскотливу історійку... Бідна істотка!*... [3].

У прикметниках найчастіше спостережено суфікси **-еньк-** (маленькі, тоненький, затишненький), **-есеньк-** (коротесенькі, чистесенький), **-ісіньк-** (звичайнісінька, милісінька), **-юсіньк-** (малюсінькі). Вони надають словам відтінку лагідності та ніжності, а також указують на зменшення інтенсивності ознаки, пор.: *Зі стелі лилися м'якенькі, як котячі лапи, потоки світла*...; *Світло і колір зливаються й творять маленьку нібу тінь*...[3]. Часто для увиразнення оцінки Улас Самчук поєднує в одному словосполученні іменник і прикметник у зменшувальному значенні, пор.: *І ми пішли берегом ріки, вода лише злегка рябіла від маленьких хвильок і відбивала тисячу вогнів від будинків, що по ту сторону*; *Картина, звичайнісінька лубочна картинка, на якій намальована прехороша жінка*...; *І обертається поволі земна куля, а на ній Україна. На ній малесенька плямочка, що зветься Україна* [3].

Прислівники у творі представлено словами *легенько, любесенько, помаленьку, помалесеньку, тихесенько*: *Ми йшли помаленьку, оповиті такими смішними мріями, що ще тепер хочеться сміятися з них; Вона любесенько зазірала у мої очі і раділа вже моєю радістю, очікувала, що я скажу...; Присівши тихенько коло дівчини, яка плакала, дійсно плакала із сльозами, хоча це не модно тепер, я просив пробачення...* [3].

У досліджуваному творі зафіксовано додавання варіантних демінутивних суфіксів до однієї основи, як-от: *хвилинка / хвилиночка, любесенько / любонько, помаленьку / помалесеньку*, що свідчить про великий потенціал словотвірних засобів української мови.

Уживання лексем із демінутивними суфіксами є виразною особливістю твору «Образ». В окремих реченнях спостерігаємо нагромадження таких суфіксальних утворень: *Ми знаємо лише наші Марусеньки і Калиноньки з соловейками; ... І моя Дадю, коли ми вместилися любонько у затишньому куточку коло мармурового круглого столика, прийшла нарешті до слова; Ох, мила, милісінька, Дадусь! Коли б я умів так ніжно вимовити ваше ім'я, як вимовляють признання два листочки берізки рожевого ранку на Україні, то й і то було б мало.*

Отже, уживання лексем із демінутивними суфіксами дозволяє Уласові Самчуку глибше передати почуття головного героя. Відображаючи живу мову, вони водночас відіграють важливу стилістичну роль – допомагають розкривати характери персонажів. Такі форми сприяють створенню щирої, емоційної атмосфери, передають найтонші відтінки почуттів і внутрішнього світу людини, увиразнюючи мову твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко Н. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти : монографія. Ніжин : ТОВ Видавництво «АспектПоліграф», 2005. 552 с.
2. Клименко Н. Ф. Демінутиви. *Українська мова* : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В. М. Русанівський [та ін.]. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 820 с.
3. Самчук У. Образа. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3645> (дата звернення: 10.02.2025).
4. Сучасна українська літературна мова : підруч. для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / [Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін.] ; за ред. А. П. Грищенка. [2-ге вид., переробл. і доп.]. Київ : Вища шк., 1997. 493 с.

Дарина ХИЖНЯК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий курівник: **Богдана САЛЮК,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

ГРАМАТИКО-ПЕРЕКЛАДНИЙ МЕТОД У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сьогодення відрізняється стрімким розвитком технологій і освіти, зокрема розробляються, оновлюються та застосовуються дедалі більше методів навчання іноземних мов. Для компетентного педагога важливим є розуміння специфіки різних методів, а також коректне їх використання задля досягнення мети – надати знання своєму учневі, сформувати соціокультурну компетентність.

Одним із найвідоміших методів навчання іноземних мов є граматико-перекладний метод. Дослідники часто розглядають його як традиційний підхід до навчання іноземних мов, який виник з практики викладання латинської мови. Наприклад, Л. Кравчук характеризує цей метод як такий, що виник в епоху Відродження та був широко застосовуваний у XVII-XIX ст. [1]. Д. Смужаниця детально аналізує граматико-перекладний метод як один з варіантів перекладних методів, підкреслюючи його граматичний аспект та вплив на викладання європейських мов [2].

Метою дослідження є проаналізувати суть граматико-перекладного методу, виокремити його переваги і недоліки, а також визначити актуальність цього методу в умовах сьогодення.

Граматико-перекладний метод (ГПМ) запозичений з класичного методу викладання латинської та грецької мов у XVI-XVIII ст., що представляв відомий німецький вчений І. Мейдінгер. Пізніше лінгвіст К. Пльотц систематизував метод, наголошуючи на граматичних правилах і перекладацьких вправах.

Суть граматико-перекладного методу ґрунтується на припущенні, що мова складається зі структур і лексики, вивчається шляхом дослідження цих елементів і використання їх для перекладу речень чи текстів.

У ході своєї історії він зазнав критики від прихильників «природніх» («прямих») методів, які вважали, що граматико-перекладний метод сприяє розвитку лише навичок читання та письма, проте йому бракує фокусу на навичках говоріння та аудіювання. Деякі критики навіть стверджували, що граматико-перекладний метод прагне «знати все про щось, а не про саму річ» [3 : 53]. Не зважаючи на це, граматико-перекладний метод і досі є одним з основних у навчанні іноземних мов, створюючи сприятливі умови для різностороннього їх опанування.

Цілями методу є розвиток вміння читати літературу мовою оригіналу, а також ментальної дисципліни через аналіз складних граматичних структур. Вторинною метою є покращення розуміння рідної мови через практику граматичного аналізу.

Основним характеристиками ГПМ є:

- допомагає вивчити іноземну мову та правильну структуру речень;
- практикуються навички читання і письма іноземною мовою;
- створюються умови для використання взаємозамінних слів і фраз;
- надає можливість вивчати нову лексику;
- заняття проводяться переважно рідною мовою.

Не зважаючи на велику кількість критики, можемо виділити основні переваги ГПМ:

- концепція інтуїтивно зрозуміла;
- введення нової лексики;
- навчання стає легшим, оскільки допомагає рідна мова;
- сприяє ефективному розвитку навичок читання та письма;
- потребується мінімальна увага викладача;
- забезпечується комфортне середовище для учнів, завдяки використанню рідної мови (напр., вони можуть вільно ставити запитання в перервах між заняттями).

Проте варто виділити і недоліки:

- обмеження формування навичок говоріння та аудіювання іноземною мовою;
- перевага надається читанню серед усіх інших видів мовленнєвої діяльності;
- розвиток навичок говоріння іноземною мовою мінімальний;
- зосередження на формальних граматичних правилах;
- переклад кожного слова потребує певного часу.

Отже, граматико-перекладний метод є не тільки найдавнішим, але й найпростішим методом навчання іноземної мови, оскільки спирається на рідну мову. Однак, він не є самостійним, адже не формує такі важливі навички як говоріння та аудіювання. Проте, граматико-перекладний метод має і свої переваги, тому використовується і до тепер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчук Л. Історичний розвиток методів навчання іноземних мов у другій половині ХХ ст. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2011. Випуск 5 (2). С. 154–158.
2. Смужаниця Д. Перекладні методи у навчанні іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Випуск 2 (39). С. 247–249. URL : [ПЕРЕКЛАДНІ МЕТОДИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ](#) (дата звернення: 25.02.2025)

3. Kelly L. G. 25 centuries of language teaching: an inquiry into the science, art, and development of language teaching methodology, 500 B.C. Newbury House Publishers, 1969. 474 p.
4. Thornbury S. Scott Thornbury's 30 Language Teaching Methods. Cambridge University Press, 2017. 152 p.

Наталія ШИПУЛІНА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету філології та соціальних комунікацій

Науковий керівник: **Ірина ШКОЛА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДОШКИ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасних умовах реформування освіти актуальним питанням є впровадження інноваційних технологій у навчальний процес. Інтерактивна дошка є потужним інструментом для сучасного навчання, що дозволяє зробити уроки більш цікавими, динамічними та ефективними. У контексті навчання іноземним мовам вона може значно полегшити процес засвоєння матеріалу, створюючи інтерактивне та мультимедійне середовище для учнів.

Проблема використання інтерактивних дошок на заняттях іноземної мови досліджувалась багатьма науковцями. М. Джонсон у своїх роботах зазначав, що завдяки можливості поєднувати текст, графіку, відео, звук та анімацію, інтерактивні дошки створюють багатошарову навчальну атмосферу, що сприяє більш глибокому розумінню іноземної мови [4 : 27]. К. Сміт дослідив, що інтерактивні елементи на дошці можуть підвищити інтерес учнів до вивчення іноземної мови. Т. Михайлова у своїх дослідженнях виявила ефективність використання інтерактивних дошок для візуалізації граматичних структур та покращення сприйняття фонетичного матеріалу [3 : 56]. Ю. Шевченко проаналізував еволюцію інтерактивних засобів навчання та визначив ключові переваги використання цифрових дошок порівняно з традиційними методами [5 : 83]. Л. Гарсія впевнена, що це відкриває можливості для створення занять, що орієнтовані на сучасні методи навчання та залучають учнів до реальних комунікаційних ситуацій.

Метою нашого дослідження є визначення ефективності використання інтерактивної дошки на заняттях іноземної мови та виявлення оптимальних методів її застосування. Для проведення дослідження використовувалась комплексна методологія, що включала: анкетування учнів до та після експерименту для визначення рівня

мотивації та задоволеності процесом навчання; аналіз наукової літератури для формування теоретичної бази дослідження; статистичний аналіз результатів навчальних досягнень учнів обох груп.

Один із основних аспектів ефективності використання інтерактивної дошки – це підвищення мотивації учнів. Завдяки інтерактивності та різноманіттю матеріалів, учні активніше залучаються в процес навчання, виконують вправи, беруть участь у іграх, що значно покращує процес засвоєння мови, дозволяє їм краще запам'ятовувати інформацію. Крім того, інтерактивні дошки дозволяють створювати вправи, ігри та тести, що сприяють розвитку мовленнєвих навичок, таких як слухання, читання, говоріння та письмо.

Під час впровадження завдань із застосуванням інтерактивної дошки на уроках англійської мови в 7-му класі нами було апробовано ефективні методи навчання граматики. Зокрема, при вивченні умовних речень (Conditionals) використовувалася техніка «перетягування» (drag-and-drop), коли учні самостійно складали умовні речення, переміщуючи частини речень у правильному порядку на дошці. Після трьох місяців використання інтерактивної дошки на іроках англійської мови ми провели опитування учнів. Статистика показала, що учні, які працювали з інтерактивною дошкою, засвоїли матеріал на 27% краще порівняно з контрольною групою. Також було розроблено інтерактивну гру «Grammar Auction», де учні в командах «купували» граматично правильні та неправильні речення, а потім визначали й виправляли помилки, безпосередньо взаємодіючи з дошкою. Ця діяльність підвищила активність навіть тих учнів, які зазвичай демонстрували низьку залученість на традиційних уроках [1 : 92].

Особливо ефективним виявилось використання інтерактивної дошки для розвитку лексичних навичок. Нами було розроблено комплекс вправ «Interactive Vocabulary Maps» для вивчення тематичної лексики. Учні створювали асоціативні карти, де нові слова пов'язувалися з уже відомими, доповнювалися зображеннями та аудіо, щоб активізувати різні канали сприйняття інформації. Проведене тестування після дванадцяти тижнів використання цього методу показало, що рівень запам'ятовування лексики зріс на 32%, а тривалість збереження вивченого матеріалу збільшилася на 41% порівняно з традиційними методами навчання. При вивченні теми «Environment» було використано інтерактивну симуляцію екологічних проблем з можливістю обговорення їх рішень англійською мовою, що дозволило одночасно працювати над лексикою, говорінням та критичним мисленням [3 : 64].

Інтерактивні дошки також сприяють інтеграції сучасних технологій у навчальний процес. Наприклад, учителі можуть використовувати онлайн-ресурси, такі як відеоуроки, інтерактивні словники або навіть відеозв'язок з носіями мови для покращення

мовної практики. Це відкриває можливості для створення занять, що орієнтовані на сучасні методи навчання та залучають учнів до реальних комунікаційних ситуацій.

Важливою перевагою є зручність використання додаткових ресурсів, які дозволяють учителям створювати різноманітні вправи і завдання. Це дає змогу кожному учню працювати над своїми слабкими місцями та мати індивідуальний підхід до навчання. Наші спостереження показали, що використання інтерактивної дошки збільшило активність учнів на заняттях на 38% порівняно зі стандартними методами навчання.

Отже, використання інтерактивної дошки на заняттях іноземної мови відкриває нові можливості для розвитку мовних навичок учнів і робить навчальний процес більш інтерактивним та ефективним. Технології, які поєднуються з традиційними методами викладання, дозволяють створити більш захоплюючу і динамічну атмосферу на уроках. У результаті, інтерактивні дошки не тільки роблять уроки більш цікавими та різноманітними, а й допомагають підвищити рівень володіння мовою через інноваційні підходи до викладання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарсія Л. Інтеграція сучасних технологій у мовну освіту. Одеса : Видавництво «Сучасна освіта», 2022. 176 с.
2. Джонсон М. Інтерактивні технології в освітньому процесі. Київ : Видавництво «Освіта», 2020. 218 с.
3. Михайлова Т. Інтерактивні дошки як інструмент підвищення ефективності навчання іноземних мов. Чернівці : Видавництво «Педагогічний простір», 2020. 142 с.
4. Сміт К. Мотивація учнів у навчальному процесі. Харків : Освітній центр, 2018. 156 с.
5. Шевченко Ю. Технології та інструменти для інтерактивного навчання: від дошки до цифрових платформ. Одеса : Видавництво «Техноосвіта», 2022. 194 с.

Аліна ШКІЛЬ,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ольга СОПІНА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ОЦІНКА ЯК СПОСІБ КАТЕГОРИЗАЦІЇ СТАНУ ЛЮДИНИ

На сучасному етапі питання про оцінку як мовну категорію займає одне з ключових місць у науковій антропоцентричній парадигмі. Вербалізація оцінки дефінується в аспекті вивчення

структури та способів представлення концептуального простору тексту, а також відображення національної та авторської картин світу через мовну свідомість письменника (Є. Бартмінський, І. Голубовська, В. Жайворонок, В. Кононенко, О. Сімович та ін), чим і обумовлена **актуальність** даної розвідки.

Ступінь досліджуваності проблеми. Лінгвістичні праці мовознавців були спрямовані на різнобічне вивчення аспектів оцінки та оцінного значення: оцінної модальності й логіки оцінок (О. Вольф, О. Івін, М. Ляпон та ін.); функціональної природи оцінки та її функцій у структурі висловлення та цілого тексту (В. Гак, С. Дорда, І. Рахманова та ін.); оцінки як типу мовного значення та співвідношення емоційного й оцінного компонентів у структурі значення (І. Арнольд, І. Стернін, В. Телія, В. Шаховський та ін.); мовних засобів вираження оцінки (Н. Бойченко, Т. Вендіна, Б. Коваленко, Н. Падич та ін.). Проте проблеми визначення оцінки як способу категоризації стану людини остаточно не вивчені.

Мета дослідження – розглянути особливості оцінки як невід’ємної складової сприйняття, категоризації та концептуалізації навколишньої дійсності людини.

Сутність дослідження. Оцінка – універсальна, багатогранна категорія, тому питання щодо оцінної лексики залишаються багато в чому дискусійними, і інтерес до них не згасає. Інтерес цей ґрунтується на винятковій теоретичній та практичній важливості проблематики, пов’язаної з оцінними словами. Мова йде не лише про прояв оцінних компонентів на лексичному мовному рівні, питання про оцінну лексику безпосередньо стосується таких важливих проблем як мова й людина, мова та суспільство, мова й мовлення, функції мови.

Оцінка лежить в основі осмислення світу і відображає досвід людини та категоризацію зовнішніх та внутрішніх сил, що діють у ньому та змінюють його. Ми оцінюємо все, що відбувається у світі, ґрунтуючись на наших власних уявленнях про події, свої та чужі вчинки, висловлювання інших людей, тобто про все те, що нас оточує, «ми користуємося цією категорією практично щохвилини, оскільки кожного разу при прийнятті рішення нам необхідно зважити і оцінити наші дії, вирішити, як вони позначаться на нашому подальшому житті, продумати, як і що треба сказати, щоб вирішити поставлені комунікативні завдання» [1].

В основі оцінної дії лежить опора на виведений емпірично або логічно еталон або конвенції, що створюються соціумом. Загальноприйнятий і визнаний стан чи стан справ набуває статусу норми. Природні норми та соціальні конвенції визначають стратегію поведінки людини в різноманітних ситуаціях, детермінуючи характер оцінки явищ, подій та об’єктів. Таким чином, поняття норми є вихідною складовою оцінної дії.

Оцінка завжди суб'єктно орієнтована, антропоцентрична – «поза людиною немає оцінки» [3]. Антропоцентризм пронизує все, чого певною мірою торкається людина. Понад те, людина – це центр, через який проходять координати, визначальні предмет, завдання, методи, ціннісні орієнтації сучасної лінгвістики. Тільки людина здатна висловити свою оцінку, отже, без людини немає ні якості, ні оцінки. Вона зіставляє, упорядковує та категоризує явища й об'єкти навколишньої дійсності, відображає та інтерпретує їхню взаємодію та їх вплив на себе й на інших. Людина в певному сенсі слова сама є якоюсь системою сприйняття навколишнього світу. Навіть такі сутності, які, здавалося б, не залежать від її думки, як природні об'єкти» (кішка, ліс тощо) або явища природи (дощ, вітер й под.), оскільки вони дані людині так само, як світ, в якому вона живе, з неминучістю втягуються в ціннісну її орієнтацію [2].

Оцінка й емоція, на думку А. Судді [5], невіддільні одна від одної: оцінка – це думка суб'єкта про цінність об'єкта, а емоція – це переживання суб'єктом цієї думки.

За характером предикати оцінки поділяються на три групи:

1) морально-етичні (*морально – аморально, добре – погано, справедливо – несправедливо, чесно – нечесно, гріх, можна – не можна* та інших.);

2) прагматичні (*вірно – неправильно, правильно – неправильно, розумно – нерозумно, корисно – шкідливо, нормально – ненормально, дурість, не по кишені, можна – не можна* та ін.);

3) естетичні (*красиво – некрасиво, чудово – огидно, йде – не йде, щастя, краса, здорово, шикарно, так собі* та ін) [6].

Серед предикатів виділяються й такі, які в одних випадках кваліфікуються як морально-етичні, а в інших – прагматичні (до прикладу, предикати *добре – погано, можна – не можна* та ін.) [6].

Категорія оцінки нерозривно пов'язана з категорією порівняння. Інформація порівнюється з наявними у слухача (читача) знаннями, очікуваннями та уявленнями, і на цьому фоні кваліфікується як щось цікаве, незвичайне, дивне, дивовижне, вдале, невдале тощо з погляду того, хто говорить.

Предикативна оцінка предмета, події виникає тоді, коли вони містять знання, що дозволяють співвідносити їх з уявленнями того, хто говорить про хороше і погане, моральне і аморальне, розумне і нерозумне. Це свідчить про мотивованість предикативної оцінки [4].

Розглядаючи оцінку з погляду її мотивації, науковці (І. Онищенко [3], І. Орел [4], О. Сєнічева [5] та ін.) пропонують класифікацію, в якій значення оцінок поділяються на два типи: приватнооцінні та загальнооцінні.

До видів приватнооцінних значень належать:

- 1) сенсорно-смакові, або гедоністичні (*приємно, неприємно, смачно, несмачно, привабливо, смердюче*);
- 2) психологічні, у тому числі: інтелектуальні (*цікаво, захоплююче, розумно захоплююче тощо*) та емоційні (*радісно, сумно, весело, сумно, приємно тощо*);
- 3) естетичні (*красиво, некрасиво, потворно, потворно*);
- 4) етичні (*морально, аморально, аморально, зло, порочно і т.д.*);
- 5) утилітарні (*корисно, шкідливо, сприятливо*);
- 6) нормативні (*правильно, коректно, нормально, аморально, нестандартно тощо*);
- 7) телеологічні (*ефективно, доцільно, вдало*).

Висновок. Таким чином, оцінка та емоція невіддільні одна від одної. Оцінка – відображення сприйняття та заломлення навколишнього світу у свідомості людини, заснована на досвіді. Досвід людини формується в навколишньому просторі і, освоюючи його, людина не тільки дає імена її предметам, а й включає їх в особисту сферу, наділяє змістом. Психічне відображення ніколи не буває механічним, дзеркальним, воно формується у процесах діяльності активного суб'єкта через безперервну взаємодію людини з навколишнім світом при постійному взаємозв'язку внутрішнього та зовнішнього, суб'єктивного та об'єктивного, індивідуального та соціального.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голобородько К. Ю. Когнітивна лінгвістика: дослідницький інструментарій та моделювання концептосфери митця. *Науковий вісник ХДУ. Серія: «Лінгвістика»* : зб. наук. праць. Вип. IV. Херсон, 2006. С. 295–300.
2. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ : Логос, 2004. 282 с.
3. Онищенко І. В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01; Дніпропетровський нац. ун-т. Д., 2005. URL : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/138080.html> (дата звернення: 27.02.2025).
4. Орел І. І. Формування оцінки в процесі стереотипізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2021. № 47. Т. 2. URL : http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v47/part_2/14.pdf (дата звернення: 27.02.2025).
5. Сенічева О. А. Оцінка як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Нова філологія*. 2012. № 48. С. 154–156. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2012_48_41 (дата звернення: 27.02.2025).
6. Суддя А. М. Теоретичні аспекти категорії оцінки (до засад формування нової освітньої парадигми). URL : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/VKhnpu/Filos/200929/12.html> (дата звернення: 27.02.2025).

Тетяна ШУМЕЛЬНА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ольга СОПІНА,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ

Актуальність дослідження мовностилістичних параметрів сучасного історичного роману зумовлена важливістю розуміння того, як за допомогою мови та стилю автор створює відображення історичних подій і змальовує персонажів. Історичний роман поєднує реальні історичні факти і художню вигадку, передає атмосферу епохи, її соціальні та культурні особливості. У зв'язку з цим мовностилістичний аналіз сучасного історичного роману є актуальним та необхідним для глибшого розуміння того, як літературна мова виконує функцію відтворення історичних реалій.

Ступінь дослідження проблеми. Історичний роман сьогодні переживає своєрідне відродження і є предметом аналізу *мовностилістики* як наукової дисципліни, яка досліджує мовні засоби, що використовуються для створення певних художніх ефектів у літературних текстах. Причиною цього є його здатність відчувати зміни, які постійно відбуваються в соціумі. Відтворення новацій додає історичній прозі нових властивостей, а це у свою чергу інтенсивно формує елементи жанрової структури. В жанрі історичного роману останні роки досить активно працюють жінки-письменниці: Т. Белімова, Н. Доляк, О. Забужко, О. Компанієць, М. Матіос, С. Талан тощо [1]. Варто однак зазначити, що проблема мовностилістичних особливостей сучасного історичного роману є частково відносно новою в контексті новітніх досліджень, т.б. розглядається переважно в загальних рамках жанрових характеристик історичної літератури.

Мета дослідження – з'ясувати, які мовні та стилістичні особливості (параметри) жанру історичного роману допомагають не тільки відтворити реальність певної епохи, але й сформувані специфічну художню інтерпретацію історії, що дозволяє читачеві не лише пізнати минуле, а й глибше усвідомити його культурне та емоційне значення.

У сучасній науковій парадигмі методи дослідження мовних і стилістичних особливостей історичного роману є комплексними та дисциплінарними, що дозволяє глибше розкрити особливості жанру. Для цього використовують основні методи:

- *лінгвістичного аналізу*, до якого відносяться лексичний (дослідження лексичних одиниць: історизмів, архаїзмів, діалектних слів), синтаксичний (аналіз синтаксичних конструкцій: складні речення,

старі конструкції, специфічні порядки слів, формування стилістичних особливостей), фразеологічний аналізи мовних одиниць (вивчення фразеологізмів і стійких виразів);

- *стилістичного аналізу*, до якого відносять аналіз стилістичних засобів (дослідження метафор, порівнянь, алегорій та символів, які допомагають передати емоційний стан персонажів і загальну атмосферу твору), інтерпретацію тексту (вивчення стилю і мови твору, які використанні для опису історичних подій);

- *контекстуальний*: це дослідження історичного та соціального контексту, в якому відбуваються події роману;

- *композиційного аналізу*: аналіз структури роману (побудування сюжету, визначення теми та мотиву, створення динаміки розвитку подій, побудова внутрішніх і зовнішніх конфліктів), аналіз образів героїв (розкриття характерів персонажів, їх внутрішнього світу, ставлення до історичних подій стилістичними засобами і прийомами, аналіз діалогів і внутрішніх монологів);

- *історико-літературний*, який дозволяє порівняти мовні та стилістичні характеристики з реальними історичними подіями та соціально-культурними умовами епохи, що описується в романі; вивчає вплив великих історичних подій (війни, революції, національні рухи) на використання мовних і стилістичних прийомів;

- *порівняльний метод* дозволяє виявити спільні риси і відмінності в підходах до створення мови та стилістики історичного роману, порівняти сучасні та класичні історичні романи для виявлення еволюції мовних і стилістичних засобів в рамках жанру;

- *психологічного аналізу*: дослідження діалогів та монологів персонажів (аналіз мовного відображення психічного стану героїв і їх ставлення до історичних подій);

- *інтертекстуальний*: цей метод дозволяє побачити, як мова історичного роману переплітається з іншими видами текстів (документами, літературними пам'ятками, іншими історичними творами), а також як автори звертаються до традицій інших жанрів чи літературних напрямів.

Основним завданням історичного роману є відтворення історичної автентичності, що досягається точністю використання мовних засобів, характерних для конкретної епохи. Сучасні автори часто адаптують стиль, роблячи його доступним для сучасного читача, що створює напругу між автентичністю мови та її сучасною інтерпретацією. Так, Т. Сушкевич досліджує цикли сучасних історичних романів другої половини ХХ ст., де у своїй статті звертає увагу на їх формозмістові особливості, з'ясовує значення композиційної структури циклів під час художньої рецепції та інтерпретації історичних подій у творах [3].

Мовностилістичні параметри історичного роману дозволяють майстрам літератури поєднувати реальні історичні події з вигаданими

персонажами і ситуаціями. Мова в таких творах є не тільки відображенням фактів, але й інструментом інтерпретації історії, де автор передає свій погляд на певні події.

Для побудови образної системи роману та створення емоційного відгуку в читача активно використовуються певні мовностилістичні прийоми (метафори, порівняння, символи). Вони передають атмосферу епохи, розкривають внутрішній світ персонажів, їхні переживання, ставлення до історичних подій. Використання діалектів, соціальних і культурних відмінностей дозволяє передати не тільки особливості героя, але й описати соціальну структуру зображуваного часу [2].

Мовностилістичні параметри сучасного історичного роману еволюціонують, зокрема, через вплив нових літературних напрямів (постмодернізм, фемінізм, постколоніалізм). Це призводить до нових технік оповідей та мовних прийомів, що дозволяють автору надавати альтернативні трактування історії та поглиблювати її осмислення з огляду сучасних проблем. У сучасних історичних романах значна роль належить мовним та стилістичним інноваціям, які поєднують традиційні літературні прийоми з новими формами та техніками оповіді. Це допомагає авторові створювати більш динамічні й багатоаспектні твори, що одночасно звернені і до історії, і до сучасних соціальних реалій.

Зазначимо також, що для глибшого розуміння мовностилістичних параметрів історичних романів важливо застосовувати міждисциплінарний підхід (поєднання лінгвістичного, літературознавчого, історичного та культурологічного аналізів). Це дозволяє розглядати мову не тільки як текстуальне явище, а й як відображення культурних та соціальних процесів.

Висновки. Загалом дослідження мовностилістичних параметрів сучасного історичного роману є важливим, тому що література взаємодіє з історією та культурною пам'яттю. Аналіз мовностилістичних параметрів історичного роману допомагає з'ясувати, як за допомогою мови і стилю створюється образ минулого, що є актуальним для сучасного читача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко Н. Сучасний історичний роман: жіночий ракурс. *Літературна Україна*. 2016. 20 жовт. (№ 40). С. 8–9.
2. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навчальний посібник. URL : https://litmisto.org.ua/?page_id=5394 (дата звернення: 27.02.2025).
3. Сушкевич Т. Цикл історичних романів в українській літературі 20 ст. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2012. Вип. 56. С. 208–215.

ЛІТЕРАТУРА ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

Микита БЕЗМЕН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ольга ХАРЛАН,**

д.філол.н., професор (БДПУ)

ПРОЗА ІВАНА АНДРІЄНКА: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Актуальність. Український літературний процес 1920–1930-х рр., незважаючи на значну кількість досліджень, продовжує залишатися невідомим та відкриває нові імена. Повноцінний та глибокий аналіз творчості маловідомих (з різних причин) письменників сприятиме цілісному погляду на національне письменство.

Ступінь досліджуваності проблеми. Український письменник Іван Андрієнко (1897–1937) народився на Полтавщині в 1897 році. У 1914 році екстерном склав іспит на звання народного вчителя, це відбулося перед початком Першої світової війни. У 1915 році пішов добровольцем в армію Російської імперії, у 1916 році закінчив школу прапорщиків, здобув державні нагороди. У 1920-х роках працював у Харкові на посаді редактора в журналі «Селянська спілка». Андрієнко, будучи членом Харківського міськкому письменників, часто критикував «партійних» літераторів. 4 січня 1934 року Андрієнка заарештували співробітники НКВС, прозаїк отримав звинувачення у націоналізмі в своїй творчості. Спочатку його засудили на 5 років тюремного ув'язнення в 1934 році, а через 3 роки справу переглянули і дали найвищу міру покарання (за статтею 54-8-11: контрреволюційна та шпигунська діяльності). Життя письменника скінчилося далеко за межами улюбленої України – в Новосибірській області. У часи «хрущовської відлиги» 30 листопада 1956 року Івана Андрієнко реабілітували і зняли статус «ворога народу».

Творчість цього письменника майже невідома широкому читачеві та не досліджувалася літературознавцями.

Мета і методи дослідження. У дослідженні використовується описовий, аналітичний та біографічний методи літературознавчого дослідження.

Сутність дослідження. Творчість прозаїка була сповнена національних мотивів та любові до України. Іван Андрієнко видав у Харкові такі книги, як романи «Живий крам» (1927), «Рибальська легенда» (1929), у перевидання – «Новий вітер» (1930), «Сила незборима» (1931), «Забутий острів» (1932), «Дельфінети» (1933),

збірки новел «Колишні люди» (1926) і «Марева» (1929), повісті для дітей «У нову путь» (1930), «Живий крам» (1927).

Збірка оповідань «Колишні люди» вийшла друком у 1926 р. Вона складається із восьми творів: «Шашель», «Непередбачена агітація», «Різдвяний гість», «Щастя людини», «Три зустрічі», «Червоний кашкет», «Чорний крук», «Дворянка». Ця збірка розказує про життя колишніх дворян, які вимушені якось пристосовуватися до життя після революції. Доля цих людей незavidна: жінки завершували життя самогубством або ставали повіями, а чоловіки жебракували або грабували. В оповіданні «Шашель» присутні минулий та теперішній часовий простори. Минулий простір розказує про головних персонажів, які були колись аристократами. Пані Канецька й таємний радник Зорський завершили своє аристократичне життя і тепер стали маргіналами взявши клочки Громогон і Мичка. Головні герої нетипові пропащі люди. Громогону дають гарну милостиню біля собору, а Мичка випрошує податі французькою мовою. Головні герої страждають від залежності – вони вживають кокаїн. Громогон ватажок банди безпритульних наркоманів, які потім його викидають з «трону». Автору вдалося в оповідання зобразити гострі соціальні проблеми того часу.

Роман «Новий вітер», який спочатку мав назву «Рибальська легенда», був опублікований у 1930 році в серії «Романи й повісті». Головний герой, Радивон, після багатьох років повертається до рідного села Косачі, що розташоване на узбережжі. Ще в дитинстві його батько відвіз у радгосп «Маєвський», рятуючи від голоду. Тепер, після смерті батьків, Радивон знову опиняється в місці, звідки колись поїхав.

Наступні роки Іван Андрієнко опублікував ряд художніх творів, які здебільшого торкалися життя в Україні, але звертався й до інших географічних регіонів. Так, роман «Сила незборима» був опублікований у 1931 році державним видавництвом «Література і мистецтво»; події розгортаються на початку колективізації. Розділи, з яких складається твір («Горе навчило», «Сила незборима», «Активіст», «На шляху», «Гість із міста»), передають основні етапи цього трагічного явища. У 1932 році було видано роман «На гірській тропі», в якому йдеться про життя у гірському селі на Кавказі. Повість «У нову путь», призначена для «дітей старшого віку», була опублікована у 1930 році в щомісячному виданні «Романи й повісті для дітей». У творі описується життя підлітків на узбережжі моря.

Основні висновки. Іван Андрієнко – український письменник, чия доля стала відображенням трагічних подій ХХ століття. Його творчість, сповнена національних мотивів, любові до України та глибоких соціальних тем, охоплює широкий спектр проблем того часу: від наслідків революції до колективізації та репресій. Андрієнко не боявся критикувати радянську

систему, що призвело до його арешту в 1934 році та трагічної загибелі в сталінських таборах. Попри цензуру й репресії, Андрієнко залишив значний слід в українській літературі. Його твори є цінним історичним і художнім свідченням епохи, а реабілітація у 1956 році повернула його ім'я до літературного процесу. Дослідження його творчості дозволяє глибше зрозуміти складні події першої половини XX століття та їхній вплив на долю українських письменників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москаленко О. І. Андрієнко Іван Денисович. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL : <https://esu.com.ua/article-44191> (дата звернення: 04.03.2025).

Юлія ГАБРОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ольга ХАРЛАН,**
д.філол.н., професор (БДПУ)

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФОРМА БОРОТЬБИ: МОРАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ДУХОВНЕ ЗРОСТАННЯ ГЕРОЇВ РОМАНУ «ДОЦЯ» ТАМАРИ ГОРІХА ЗЕРНЯ

Актуальність. Сучасний літературний процес позначений значною кількістю творів про події російсько-української війни. Вивчення творів такого плану важливе та актуальне, оскільки дає можливість зафіксувати в художній формі основні тенденції розвитку історичних подій.

Ступінь досліджуваності проблеми. Тамара Горіха Зерня – українська письменниця, волонтерка та громадська діячка, яка здобула популярність завдяки своєму роману «Доця». Твір вийшов у 2019 році та отримав високу оцінку літературних критиків, зокрема здобув премію «Книга року ВВС». «Доця» стала першим художнім романом, що настільки глибоко й документально правдиво описує події війни на Донбасі, опираючись на реальні свідчення очевидців: «Сама Тамара Горіха Зерня прагнула ефекту реалістичності, спеціально збираючи, крім офіційної інформації й даних, доступних їй від власних знайомих, інші джерела. Так, авторка роману цілеспрямовано переглядала відеоролики на YouTube, численні міські форуми, використовувала свідчення волонтерки Наталі, яка стала прототипом образу протагоністки [2 : 6].

Письменниця створила історію про силу духу, мужність і самопожертву звичайних людей, які стали героями через обставини.

Роман неодноразово досліджувався представниками гуманітарних наук (літературознавцями, мовознавцями, істориками, культурологами тощо), зазнавав театральних адаптацій. Перекладений польською, англійською, німецькою, іспанською, латвійською мовами.

Мета і методи дослідження. У дослідженні використовується біографічний, духовно-історичний і текстуальний методи літературознавчого дослідження.

Сутність дослідження. Мета дослідження – проаналізувати роль волонтерства в романі «Доця», визначити, як волонтерська діяльність впливає на внутрішню трансформацію персонажів, з якими моральними викликами вони стикаються та як це допоможе їм знайти новий сенс життя.

Волонтерство у творі є відповіддю на руйнування звичного світу. Головна героїня на прізвище Доця, з початком війни змушена перетворитися з простої мешканки Донецька на активістку, що ризикує власним життям заради порятунку інших. Вона організовує поставки медикаментів, амуніції, продуктів харчування та всього необхідного для захисників. Волонтерство для неї стає не лише способом підтримки армії, а й особистою місією, що дає сили боротися та жити.

Одним із найважливіших завдань для Доці є евакуація поранених та мирних жителів із небезпечних територій. Доця безстрашно діє у зоні бойових дій, допомагаючи тим, хто опинився в біді. Її вчинки – це приклад того, як волонтерська робота може бути не лише фізично важкою, але й психологічно виснажливою. Вона стає сполучною ланкою між військовими та тими, хто залишився у місті, організовуючи прихистки, підтримуючи родини загиблих і мотивуючи інших боротися за свободу.

Протягом роману герої стикаються з низкою моральних дилем. Волонтерська діяльність змушує їх приймати складні рішення: чи варто ризикувати власним життям заради інших? Як відрізнити друга від ворога в умовах війни? Як зберегти віру в людей, коли навколо панує зрада?

Доця та її друзі не раз опиняються перед вибором: допомагати лише тим, хто на їхньому боці, чи навіть тим, хто сумнівається або ж боїться публічно висловлювати свої думки. Також у романі розкривається проблема зради серед своїх, оскільки волонтери стикаються з нерозумінням або навіть відвертою агресією з боку мирного населення, яке не бажає приймати війну як реальність.

Проходячи через жайття війни, герої роману зазнають значних внутрішніх трансформацій. Доця, яка на початку твору є звичайною жінкою, поступово стає символом незламності та жертвості. Її шлях – це шлях подолання власних страхів, прийняття відповідальності не лише за власне життя, а й життя інших людей та глибокого перетворення особистості. Крім того, в романі показано, як волонтерство згуртовує людей. Спільна боротьба робить їх ближчими, формує своєрідне

братерство, засноване на довірі та взаємодопомозі. Це не просто спільна робота – це спосіб вистояти у війні не лише фізично, а й духовно.

Основні висновки. Роман «Доця» Тамари Горіха Зерня зображує волонтерство як акт спротиву, як спосіб збереження людяності та віри у добро навіть у найтемніші для людства часи. Попри всі моральні випробування, герої твору проходять шлях духовного зростання. Волонтерство в цьому романі виступає не лише як діяльність із забезпечення військових та допомоги постраждалим, але й як форма внутрішнього становлення героїв, їхньої боротьби зі страхом, байдужістю та зневірою. Таким чином, волонтерство у романі є не лише практичною діяльністю, а й глибоко етичним вибором, що змінює особистість та суспільство загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горіха Зерня Т. Доця : роман. Київ : Білка, 2021. 352 с.
2. Гребенюк Т. Роман «Доця» Тамари Горіха Зерня: стратегії творення ефекту співпричетності. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2020. Vol. VIII, № 2. С. 203–213.

Андріан ГАРАНДЖА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ольга ХАРЛАН,**
д.філол.н., професор (БДПУ)

РЕЦЕПЦІЯ ПОСТАТІ ОТЦЯ МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА У ВИДАННІ «МАРКІЯН ШАШКЕВИЧ НА ЗАХОДІ»

Актуальність. Неправомірно розглядати твір як втілення раз і назавжди даної цінності або певного і незмінного сенсу. Рецепція – процес запозичення і адаптації суспільством різноманітних текстів, на фоні зміщення інтересу від автора і тексту до читача. Твір розглядається не як сама по собі існуюча художня цінність, а як складова системи, в якій твір починає вивчатися як історично-відкрите явище [2 : 227]. Дослідження рецепції письменника, на відміну від рецепції окремого художнього твору, є більш комплексним завданням, що вимагає розгляду його творчості в цілому та в контексті взаємодії з різними аудиторіями протягом усього періоду його діяльності. Для огляду рецепції постаті Маркіяна Шашкевича важливі різні аспекти: історія осередку «шашкевичезнавства» поза межами України, історичний контекст, в якому жив та діяв Шашкевич, дослідження літературної, фольклорної та мовознавчої спадщини Шашкевича, дослідження культу Шашкевича тощо.

Ступінь досліджуваності проблеми. Сьогодні перегляд постаті Шашкевича залишається актуальною та набуває нового значення. У період, коли українці потрапляють під вплив російської пропаганди, з одного боку, та не завжди коректного висвітлення історії польськими дослідниками, з іншого, важливо представити діяча, що у більш складних політичних умовах зумів задати тон у розвитку української мови та літератури у Галичині.

Мета і методи дослідження. У дослідженні використовується описовий, аналітичний та біографічний методи літературознавчого дослідження.

Сутність дослідження. Ярослав Розумний, що впорядкував збірник «Маркіян Шашкевич на Заході», а також написав ряд статей до збірника, був українським мовознавцем та літературознавцем серед української діаспори в Канаді. Науковець став одним з головних натхненників, а також головою Інституту-Заповідника Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі. Інститут-Заповідник Маркіяна Шашкевича народився в середовищі Української Вільної Академії Наук у Вінніпезі з потреб процесу захисту української культурної спадщини та збереження мови, що розпочалося серед світської і духовної інтелігенції Галичини в першій половині XIX ст. [3 : 215]. Рецепція Маркіяна Шашкевича в так званому «західному світі» була тісно пов'язана з українською еміграцією кінця XIX – початку XX ст. Встановлення його культу відбувалося через створення читалень, товариств та інших культурних осередків, що часто носили його ім'я. Ювілейні святкування (1911, 1943) та інші події об'єднували українців діаспори, а преса відігравала важливу роль у поширенні інформації про Шашкевича. Хоча радянська інтерпретація його спадщини була спотворена, українці продовжили зберігати пам'ять про нього.

Значну увагу у виданні «Маркіян Шашкевич на Заході» присвячено альманаху «Русалка Дністрова». Альманах (1837) мав значний вплив на подальші літературні змагання галицьких українців. Вона стала основоположним каменем, що започаткував розвиток української літератури, написаної українською мовою в Галичині. «Русалка Дністрова» стала взірцем для наступних поколінь українських письменників, і її поява тісно пов'язана з рецепцією постаті Маркіяна Шашкевича як ключової постаті українського культурного відродження в Галичині у XIX ст.

Митрополит Максим Германюк описав дві головні ідеї діяльності Маркіяна Шашкевича: суверенність українського народу та плекання рідної мови і національного письменства. Перша полягала в непереможній свідомості в національному самовизначенні, що є критично важливим для розвитку нації. Суть другого стосується переконання, що мова є основою культури та національної ідентичності [1 : 172].

Аналізуючи постать Шашкевича у літературній критиці, варто взяти до уваги кілька думок. На думку Дмитра Чижевського, попри те, що Шашкевич передчасно помер, Вагилевич опинився в польському таборі, а Головацький перейшов до москвофілів, створення літератури народною мовою відіграло в Галичині більшу роль ніж в підросійській території України [1 : 224]. Ярослав Розумний, що впорядкував збірник вважав, що Шашкевич став об'єктом національної пошани та іконою культурного і політичного відродження, оскільки його трагічна доля була тотожною до долі українського народу і останній міг себе ототожнити з поетом [1 : 237]. Ярослав Рудницький дійшов висновку, що діяльність Шашкевича в Галичині в час, коли українська інтелігенція була засимільована, став переломним кроком для культурного відродження в Галичині [1 : 269].

Основні висновки. Культ Маркіяна Шашкевича, на думку Михайла Возняка, став безсмертним завдяки тому, що діяч ввів понижену селянську мову в літературу, уклав першу читанку для народних шкіл, підкреслив єдність українців на всьому їх етнографічному просторі. У виданні «Маркіян Шашкевич на Заході» підсумовано важливі гуманітарно-літературознавчі дослідження про українського автора та спроектовано наступні кроки щодо майбутніх студій у цьому напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маркіян Шашкевич на Заході / упор., ред. і вступ Ярослав Розумний. Вінніпег : Інститут-Заповідник Маркіяна Шашкевича, 2007. 383 с.
2. Нагай І. Д. Художня рецепція як літературознавче поняття. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки*. 2015. Вип. 7. С. 226–231. URL : <https://philology.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/32-1.pdf>. (дата звернення: 25.02.2025).
3. Соболев В. Ярослав Розумний (6 IX 1925 – 8 XII 2013). *Польсько-українські студії*. 2015. Вип. 2. С. 211–222. URL : <file:///C:/Users/Bober%20ku!va/Downloads/1635276.pdf>. (дата звернення: 08.02.2025).

Надія ГОЛУБЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

СТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОВЛЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У ДРАМАТИЧНИХ ТВОРАХ ОСКАРА УАЙЛЬДА

Актуальність. Стилiстичний аналіз мовлення персонажів у драматичних творах Оскара Уайльда є ключовим аспектом у вивченні його літературної спадщини в контексті англійської мовної

теорії. Уайльд, один із найвідоміших британських письменників кінця XIX століття, вирізняється своїми дотепними, іронічними діалогами, які відображають філософські, соціальні та моральні конфлікти. У його п'єсах мова персонажів не лише служить інструментом комунікації, а й виконує важливу функцію вираження ідей, конфліктів та соціокультурних аспектів того часу. З огляду на зростаючий інтерес до теорії мовних стилів і прагматичних особливостей у сучасному літературознавстві, дослідження мовлення персонажів Уайльда дозволяє глибше розібратися в механізмах побудови його драматургії та її зв'язку з мовними нормами англійської мови.

Стилістичний аналіз мовлення персонажів у творах Оскара Уайльда є важливою частиною теоретичного вивчення англійської драматургії. Оскільки більшість досліджень, присвячених англійському стилістичному аналізу, зосереджена на загальних питаннях мови, таких як афоризми, іронія, сатиричні елементи, парадокси та інші засоби виразності, аналіз мовлення персонажів Уайльда є менш вивченим аспектом. Це підкреслює потребу в глибшому дослідженні специфіки мовних засобів, які автор використовує для розкриття психології персонажів і соціальних конфліктів.

Мета дослідження: метою є здійснення стилістичного аналізу мовлення персонажів у драматичних творах Оскара Уайльда, зокрема для виявлення мовних засобів, які допомагають автору передавати основні ідеї, соціокультурні контексти і психологічні особливості героїв.

Методи дослідження: *Аналіз тексту* – детальний розбір діалогів та монологів персонажів для виявлення мовних особливостей. *Контекстуальний аналіз* – дослідження мовлення персонажів в контексті загальної тематики п'єс, культурного та історичного контексту їхнього часу. *Порівняльний метод* – порівняння мовлення персонажів у різних творах для виявлення спільних і відмінних рис у використанні мовних засобів.

Оскар Уайльд створює персонажів, чия мова відображає не тільки їх індивідуальні риси, але й соціальні та культурні аспекти епохи. Стилістичний аналіз мовлення дозволяє виявити численні мовні засоби, які використовуються для передачі іронії, сарказму, афористичності. Наприклад, афоризми і парадокси є важливими інструментами в його п'єсах, що відображають боротьбу між соціальними нормами і індивідуальною свободою. Мовлення персонажів, часто багате на метафори, літературні аллюзії, гумор та самоіронію, слугує як засіб вираження внутрішніх конфліктів героїв та критику соціальних явищ.

Мовлення персонажів Уайльда відзначається складністю, багатозначністю і глибиною, що дозволяє виявити не лише

психологічні портрети героїв, але й широкий спектр соціальних і культурних явищ того часу. Це дає змогу не тільки зрозуміти особливості англійського суспільства кінця XIX століття, а й спостерігати за еволюцією мовних стилів у літературі. Зокрема, через афоризми, іронію, сарказм та парадокси, мовлення персонажів Оскара Уайльда стає важливим інструментом для зображення внутрішніх конфліктів, а також для сатиричного осмислення соціальних норм, що панують у суспільстві.

У контексті сучасних досліджень англійської мови та літератури, стилістичний аналіз мовлення персонажів Уайльда допомагає відкрити нові горизонти в теорії мовного впливу на літературну форму. Більш того, цей аналіз дозволяє вивчити специфіку використання різних мовних засобів, таких як метафори, риторичні питання, парадокси, що допомагають виразити складні ідеї в доступній і навіть іронічній формі. Мовлення персонажів стає своєрідним відображенням не тільки їхніх індивідуальних рис, але й соціальних, культурних і навіть політичних явищ, що характеризували епоху Вікторіанської Англії.

Мовленнєві характеристики персонажів Уайльда, як правило, переплітаються із їхніми соціальними ролями та індивідуальними рисами. Вони часто виступають як виразники певних моральних і філософських принципів, або ж як засоби для передачі соціальних протиріч. Наприклад, у п'єсі «Важливість бути серйозним» персонажі, такі як Джек та Альджернон, вживають афоризми і часто порушують серйозні соціальні норми через легку іронію та гумор, що надає їхнім діалогам особливої витонченості й одночасно критикує буржуазне суспільство.

Мовлення персонажів Уайльда дозволяє зобразити різні соціальні групи, їхні стосунки та конфлікти. Персонажі з вищого класу використовують більш витончену і формальну мову, що контрастує з мовою простих людей. Такий контраст часто підкреслює соціальну нерівність і дає можливість для сатиричних зауважень щодо класової боротьби і соціальних обмежень.

Однією з характерних рис мовлення героїв Уайльда є їхня афористичність. Афоризми, короткі, влучні вислови, що виражають загальну істину або спостереження, надають мовленню героїв особливого звучання. Ці вислови часто виголошуються в моменти драматичної напруги або конфлікту, підкреслюючи важливість моменту. Мовленнєва афористичність у творах Уайльда не тільки є естетичним прийомом, але й дозволяє автору виражати свої філософські переконання, зокрема щодо проблеми моралі, свободи і фальшивих соціальних умовностей.

Крім того, важливим аспектом дослідження є мовні засоби для створення комічного ефекту. Уайльд часто використовує пародію, сатиру, а також мову, що контрастує з високим тоном соціальних норм, щоб створити комічні ситуації. У його п'єсах язик служить не лише для розвитку сюжету, але й для встановлення соціальних і культурних розривів. Персонажі, що належать до різних соціальних верств (аристократи, нові гроші, служники тощо), говорять по-різному, що додає колориту і розкриває соціальні стосунки того часу.

Таким чином, сутність дослідження полягає в тому, щоб через аналіз мовлення персонажів виявити, як мовні засоби та стилістичні прийоми Уайльда служать для вираження ідей, філософії, а також як вони допомагають виявляти соціальні конфлікти та внутрішні психологічні драми персонажів. Цей аналіз дозволяє не тільки краще зрозуміти творчість самого Оскара Уайльда, але й визначити важливу роль мови як інструмента для соціальної критики, а також у створенні комічних та драматичних ефектів у літературі.

Висновки. Мовлення персонажів Уайльда є важливим інструментом для вираження філософських, моральних і соціальних тем у його п'єсах. Використання афоризмів, іронії, сарказму, парадоксів і гумору допомагає глибше розкрити внутрішні конфлікти героїв, а також критикувати соціальні норми того часу. Стилiстичний аналіз мовлення дозволяє виявити механізми, за допомогою яких Уайльд створює комічні та драматичні ефекти, а також висвітлює соціокультурні проблеми англійського суспільства кінця XIX століття.

Мова у творах Уайльда часто стає інструментом для соціальної критики, а також демонстрацією конфлікту між традиційними соціальними нормами та особистими прагненнями героїв. Використання аристократичної мови в контексті аристократичних персонажів підкреслює їх статус і часто контрастує з мовою простих людей, що дозволяє створювати комічний ефект.

ЛІТЕРАТУРА

1. Греков С. А. Аналіз мовних особливостей персонажів в англійській драматургії XIX століття: Теоретичні аспекти. Київ : Видавництво Київського університету, 2015. 312 с.
2. Зоріна І. В. Сатирична поезія Оскара Уайльда та її мовні засоби. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. 245 с.
3. Костюкова І. В. Мовленнєва стилістика в драматургії Оскара Уайльда. Львів : Видавництво Львівського університету, 2019. 198 с.
4. Мельник Т. С. Формування комічного ефекту в англійській драматургії XIX століття. Харків : Видавництво ХДПУ, 2016. 234 с.
5. Петрова Л. М. Іронія та сарказм у творчості Оскара Уайльда. Київ : Наукова думка, 2018. 258 с.

Вікторія ГОСПОДИН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ольга ХАРЛАН,**

д.філол.н., професор (БДПУ)

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОМАНІВ ГАЛИНИ ВДОВИЧЕНКО «ПІВ ЯБЛУКА» ТА «ІНШІ ПІВ ЯБЛУКА»

Актуальність. Дослідження сучасного літературного процесу, розуміння тенденцій його розвитку, визначення місця окремого письменника в літературному просторі важливі для формування загальної картини функціонування культури. Звернення до інтермедіальних аспектів художніх творів дає можливість побачити поєднання кількох видів мистецтва у словесному оформленні.

Ступінь досліджуваності проблеми. Галина Вдовиченко – неординарна та цікава письменниця, авторка творів для дорослих та дітей. Серед прози для дорослих можна назвати романи «Пів яблука» (2008), «Тамдевін» (2009), «Хто такий Ігор?» (2010), «Бора» (2011), «Купальниця» (2012), «Інші пів яблука» (2013), «Маріупольський процес» (2015). Дитячій аудиторії адресовані книги «Мишкові миші» (2011), «Ліга непарних шкарпеток» (2013), «36 і 6 котів» (2015), «Чорна-чорна курка» (2018) та інші. Для її художньої манери характерні оригінальність тем, особлива образність, власний ідіостиль. У літературознавчому аспекті творчість письменниці досліджували О. Башкирова, С. Бородіца, О. Карабльова, Г. Улюра, С. Філоненко та інші.

Мета і методи дослідження. У дослідженні використовуються культурно-історичний, компаративний (інтермедіальний аспект), текстологічний методи літературознавчого дослідження.

Сутність дослідження. Для жіночої прози Галини Вдовиченко притаманні зануреність у культурний простір, зв'язок із різними видами мистецтв. Як зазначає В. Просалова, в інтермедіальних дослідженнях ідеться «про висвітлення літературою інших видів мистецтва, тобто фіксацію в художньому творі іномедійних вкраплень, що підтверджують своєрідну «розгерметизацію» художньої літератури, яка не лише привласнює, а й асимілює притаманні іншим мистецтвам ознаки: візуальність живопису, пластичність скульптури, виражальність музики тощо» [2 : 19].

У романах «Пів яблука» та «Інші пів яблука» інтермедіальність зосереджена навколо образу відомого скульптора першої половини XVIII століття Йогана Георга Пінзеля. Таємнича постать митця, роки народження і смерті якого точно не встановлені, стала відомою наприкінці XX ст., коли в 1996 р. за ініціативи Б. Возницького було

відкрито музей Пінзеля у Львові. Художнє втілення в літературі образ отримав у творах Є. Кононенко «Жертва забутого майстра» (2007), В. Єшкілева «Втеча майстра Пінзеля» (2007), С. Андрухович «Амадока» (2020), І. Пустиннікової «Пінзель. Фантазії на тему біографії» (2023). У прозі Галини Вдовиченко образ Пінзеля набуває особливого змісту, поєднуючи в собі геній творця, важливість і тяглість традиції, новаторство та випередження часу.

У романах сюжет побудований навколо долі чотирьох самодостатніх, освічених львів'янок, які проживають кожна свою долю, але об'єднаних справжньою дружбою. Стосунки Магди, Луїзи, Галини, Ірини є основою сюжету, адже через взаєморозуміння і взаємодопомогу письменниці пропонує відчутти світ довкола.

Містичне яблуко, яке подруги знайшли в магазині секонд-хенду, проявило свою силу, виконуючи бажання власника. «Воно було розміром з натуральне, але неправильної форми. Схоже на золотий ранет, шершаве, помережане малюнком старого дерева. Верхівку колись прикрашала невідома тепер деталь – швидше за все, гілочка або листочок» [1 : 98], – так описує авторка незвичайну річ. Через знайомство з яблуком Галина Вдовиченко веде в романі «Інші пів яблука» до знайомства з геніальним скульптором.

Коли в першому романі опис дерев'яного яблука відсилає до його таємничих властивостей, то другий роман додає таємницю майстра. Починаючи від скульптури святого Онуфрія в селі Рукомиш, читач знайомиться з Пінзелем і його найкращими творами. Печаткою скульптора позначене і яблуко, й інші скульптури, такі як «Алегорія Мужності» – скульптура юнака, яка викликає у всіх захоплення своєю досконалістю. Авторка називає місця, в яких збереглися давні витвори мистецтва, таким чином окреслюючи простір збереження дива.

Окремою сюжетною лінією в романі «Інші пів яблука» стає робота Ірини над колекцією одягу під назвою «Пінзель». Оскільки скульптури митця надзвичайно експресивні, з переданою різкою мімікою, з особливими рисами, то дизайнерка шукає для своєї колекції моделей, подібних до них. Знаходить їх вона «по дорозі до Пінзеля», тобто до його музею. Об'єднує скульптури майстра XVIII століття та сучасний показ колекції одягу музика, яку свідомо обирає авторка для своїх персонажів. Це музика сучасників Пінзеля – Дмитра Бортнянського, Максима Березовського, Артема Веделя, а також джаз, адже скульптор випередив свій час. У цьому потрібному колі – стародавньої скульптури, давньої та сучасної музики, модного дефіле одягу – проступає важливість поєднання видів мистецтва.

Основні висновки. Інтермедіальність романів Галини Вдовиченко важлива для розуміння мистецтва як загального тексту. Візуальне,

вербальне, колористичне, звукове, ольфакторне тло формує узагальнений погляд на сюжет, розширюючи його семантичне коло.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вдовиченко Г. Пів'яблука. Інші пів'яблука : роман. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 472 с.
2. Просалова В. А. Інтермедіальні аспекти новітньої української літератури. Донецьк : ДонНУ, 2014. 154 с.

Альона ГУЦАЛЮК,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ганна АЛЕКСАНДРОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

СВОЄРІДНІСТЬ ПРИГОДНИЦЬКО-ДЕТЕКТИВНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ЮНАЦТВА АНДРІЯ КОКОТЮХИ

Андрій Кокотюха – український письменник, сценарист, журналіст, автор переважно містичних детективів і трилерів. Багаторазовий переможець і дипломант «Коронації слова»: у 2005 році здобув першу премію за роман «Темна вода» і другу за роман «Зоопарк або діти до 16», а 2007 року отримав третю премію за кіносценарій «Язиката Хвеська».

Окреме місце у його творчості посідають пригодницькі та детективні твори для підлітків. Зокрема це детективна серія із життя сучасних школярів «Таємниця козацького скарбу», «Таємниця підводного човна», «Таємниця зміїної голови». І не менш захопливою і цікавою є трилогія про гімназиста: «Гімназист і Чорна Рука», «Гімназист і Вогняний Змій», «Гімназист і Біла Ворона».

Андрій Кокотюха – один із найпопулярніших та найактивніших письменників у сучасній українській літературі, зробив великий вклад у розвиток детективу, авантюрного, пригодницького романів, містичного трилеру, експериментує з класичними формулами нуару та готики (наприклад, детективи «Темна вода» і «Легенда про безголового»). Прозаїк прагне заповнити цілу нішу сучасної белетристики.

У сучасному літературознавстві до окремих аспектів творчості письменника зверталася Я. Бригадир у дисертації «Український ретродетектив початку ХХ століття: генеза і жанрові особливості». Жанр готичного детективу у творчості А. Кокотюхи досліджувала С. Філоненко. Попри те, що окремі елементи творчості письменника ставали об'єктом наукового розгляду, досі не здійснено цілісного аналізу його

пригодницько-детективних творів для юнацтва як значущого явища в контексті сучасного літературного процесу в Україні.

Ця невідповідність між значним впливом письменника на сучасну українську літературу та недостатнім науковим осмисленням його творчості становить актуальність роботи і створює потребу в комплексному дослідженні цього сегменту його доробку.

Окрім того, пригодницько-детективна проза для юнацтва становить важливу частину сучасного літературного процесу в Україні, формуючи читацькі смаки молодого покоління та впливаючи на розвиток національної літературної традиції. Аналіз творчості одного з провідних представників цього жанру дозволить глибше зрозуміти тенденції розвитку сучасної української літератури для молоді.

І на останок, дослідження художніх особливостей, тематики та проблематики пригодницько-детективних творів Кокотюхи сприятиме розширенню теоретичних уявлень про жанрову специфіку сучасної української прози для юнацтва, її поетику та естетику.

Метою дослідження є вивчення своєрідності пригодницько-детективних творів для юнацтва Андрія Кокотюхи. Для реалізації поставленої мети використано культурно- та порівняльно-історичний, комплексний методи дослідження, що уможливили визначення жанрової специфіки творів письменника, зв'язку його романів і повістей із конкретними історичними подіями та проблемами доби. Так, культурно-історичний метод дозволив розглянути творчість прозаїка в контексті історичної епохи. Порівняльно-історичний метод забезпечив визначення типологічних зв'язків творів А. Кокотюхи з українською пригодницькою літературою, розкриття специфіки і взаємопроникнення сюжетів, образів і мотивів, визначення естетичної специфіки прози письменника. Взаємодія названих методів надала роботі комплексного характеру, збагатила конкретні спостереження, узагальнення та конкретизувала висновки з аналізу досліджуваного матеріалу.

Дослідниця С. Філоненко називає Андрія Кокотюху Лицарем сучасного українського детективу: «Певно, жоден інший автор чи критик не доклав таких зусиль для утвердження цього жанру в масовому письменстві 1990–2000-х років. Він самотужки прагне заповнити цілу нішу популярної белетристики: 1) продукує один за одним захопливі, читабельні тексти; 2) систематично рецензує всі, хоча й нечисленні, вітчизняні книжкові новинки, які вкладаються в рамці гостросюжетної літератури; 3) уперто обороняє детектив, а разом з ним і все масове письменство від несправедливих закидів «високочолих» і просто літературних снобів – та мало не від усього світу» [5 : 59].

Андрій Кокотюха поєднує напружену композицію з реальними історичними подіями та динамічними персонажами. У його

пригодницько-детективних творах для підлітків – яскраві елементи таємниці, небезпеки, морального вибору.

Магістральна тема пригодницьких творів А. Кокотюхи – добро і зло. Водночас відбувається розкриття таємниць минулого як пошуку справедливості, подолання героями труднощів та їхнє самоствердження серед складних обставин. Наприклад, у «Таємниці козацького скарбу» юні герої шукають старовинний скарб, який залишили козаки. Під час своїх пошуків вони зіткнулися зі смертельною небезпекою та відкрили багато таємниць історії.

Часові рамки його творів охоплюють як сучасність, так і минулі епохи. Серія ретродетективів, зокрема цикл про Кліма Кошового, переносить читача у Київ початку XX століття, демонструючи атмосферу тієї епохи. Автор майстерно використовує історичні деталі, щоб створити достовірну картину минулого, включаючи опис архітектури, побуту та суспільних відносин. Це додає творам глибини та інтриги.

Герої А. Кокотюхи – динамічні й допитливі персонажі, які не гребують найсміливішими рішеннями проти світу злочинності. Вони часто стають детективами без наміру – завдяки хорошій логіці, розуму та спостережливості. Наприклад, підлітку Юрку Туряниці вдалося самотужки розкрити заплутаний злочин у книзі «Гімназист і Чорна Рука» [3]. Твір захоплює не лише динамічним сюжетом, а й розкриттям таких людських цінностей, як дружба, справедливість, відповідальність.

Детективна лінія романів побудована за всіма класичними принципами цього жанру: є висунута таємниця, є процес поступового розкриття розгадок, а також несподівана розв'язка. Водночас твори досить спрощені, оскільки написані для юних читачів. До того ж вони містять певний морально-виховний аспект. Письменник утримується від моторошної деталізації, більше акцентуючи увагу на інтелектуальних битвах і силі волі героїв.

Таким чином, пригодницько-детективні романи А. Кокотюхи поєднують захопливий сюжет, історичну атмосферу та сильних персонажів, що робить їх важливим внеском у сучасну українську літературу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бригадир Я. Інтерпретація історичних подій крізь призму інтриги в українському ретродетективі. *Літературознавчі студії*. 2017. Вип. 1(1).
2. Бригадир Я. О. Творчість Андрія Кокотюхи як взірць сучасної української масової літератури. *Літературознавчі студії*. 2015. Вип. 1 (1). С. 50–59.
3. Кокотюха А. Таємниця козацького скарбу. Київ : Грані-Т, 2011. 224 с.
4. Кокотюха А. Гімназист і Чорна Рука. Київ : Vivat, 2020. 232 с.
5. Філоненко С. «Давня легенда оживає і вбиває!» Гендерні моделі готичного детективу в романах Андрія Кокотюхи. *Слово і час*. 2011. № 3. С. 59–67.

Ася ДАНИЛЕВСЬКА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

РОЛЬ ІРОНІЇ ТА САРКАЗМУ В АНГЛОМОВНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ XX СТОЛІТТЯ

Іронія та сарказм у літературі XX століття нерозривно пов'язані з масштабними соціокультурними трансформаціями, що позначили цей період. XX століття характеризувалося глобальними потрясіннями: двома світовими війнами, Холодною війною, соціальними революціями, боротьбою за громадянські права, технологічними проривами та формуванням масової культури, які суттєво вплинули на ментальні устої суспільства.

У контексті цих зрушень іронія та сарказм набули статусу важливих мистецьких інструментів для осмислення реальності, слугуючи відображенням суспільних тривог, розчарувань і протестів щодо встановлених норм. У літературі ці стилістичні засоби зайняли центральне місце, дозволяючи письменникам критично переосмислювати політичні режими, викривати абсурдність військових конфліктів, висвітлювати соціальну несправедливість та протидіяти ідеологічним маніпуляціям.

Дослідженнями іронії та сарказму в англomовних літературних творах XX століття в соціокультурному контексті привернуло увагу багатьох філологів та літературознавців. Серед науковців, які зробили вагомий внесок у цій галузі. О. Калита у своїх роботах детально аналізує іронію як філософсько-естетичну та лінгвістичну категорію, досліджуючи її семантичні механізми та функції в художньому тексті. З. Браціло досліджує англійський гумор, приділяючи увагу іронії та сарказму, а також їхнім лінгвокультурним особливостям. Ю. Савіна у своїх роботах виділяє основні форми комічного, такі як гумор, іронія, сатира та сарказм, досліджуючи їхні характеристики та взаємозв'язки. Ці дослідники зробили значний внесок у розуміння ролі та функцій іронії та сарказму в англomовній літературі XX століття, аналізуючи їхні прояви та вплив на читача в соціокультурному контексті.

Метою даного дослідження є виявлення ролі іронії та сарказму в англomовних літературних творах XX століття в контексті соціокультурних змін.

Іронія у англomовній літературі XX століття відігравала багатогранну роль, поєднуючи соціальну критику, художній

експеримент і філософське осмислення дійсності. Її застосування відображало складність періоду, позначеного масштабними військовими конфліктами, глибокими політичними змінами та суперечностями культурного розвитку.

Соціально-критична функція іронії виступала засобом викриття суспільних недоліків, політичного лицемірства та маніпуляцій ідеологіями. Такий підхід дозволяв письменникам обходити прямі обмеження цензури, вміло маскуючи критичні висловлювання через контраст між очевидним і підтекстом.

У п'єсі Бернарда Шоу «Пігмаліон» іронія викриває соціальні стереотипи та класові протиріччя. Еліза Дулітл, перетворюючись з квітникарки на леді, демонструє, що «витонченість» – це лише гра мовних норм, а не сутність особистості: «The difference between a lady and a flower girl is not how she behaves, but how she is treated» [5 : 125].

У рамках філософської функції іронія ставала інструментом дослідження життєвих парадоксів і кризи ідентичності. У поезії Т. С. Еліота «Пустка» іронічні протиріччя символізують розпад традиційних цінностей: «I will show you fear in a handful of dust». Спроби зібрати уламки зруйнованої культури та особистої ідентичності є ключовою темою модернізму. Іронія тут полягає в безнадійності цієї спроби, уламки минулого не можуть повністю відновити зруйнований світ.

Комунікативна функція іронії є надзвичайно важливою. Вона слугувала мостом між автором, текстом і читачем, кодує культурні коди та соціальні норми. Культурний код у романі Вільяма Сомерсета Моєма висміює соціальні та моральні норми того часу. Наприклад, у «Тягар пристрастей людських» фразза «The thing that is so astonishing is that people are so much more interested in what happens to other people than what happens to themselves» ставить під сумнів суспільну зацікавленість у чужих бідах, критикує поверхневність соціальних взаємодій у період початку XX століття [3 : 217]. Вона висвітлює важливі аспекти культури епохи, зокрема загальну схильність до спостереження за чужими переживаннями, замість глибоких рефлексій над власним життям.

Джордж Орвелл у своїй публіцистиці використовує іронію для формування критичного мислення. Наприклад, у есе «До кращого світу» саркастичні зауваження про медіа змушують читача сумніватися в об'єктивності інформації: «The opinion that art should have nothing to do with politics is itself a political attitude»

Сарказму як і іронії притаманна соціально-критична функція. Сарказм слугував інструментом аналізу суспільних структур, висміюючи лицемірство, догматизм і соціальну несправедливість.

Роман Джорджа Орвелла «Колгосп тварин» є яскравим прикладом використання алегоричної сарказму для політичної критики та викривання механізму диктатури, де революція, що спрямована на рівність, перетворюється на тоталітарний режим. Гасло «All animals are equal, but some animals are more equal than others» демонструє, як влада спотворює ідеали, використовуючи маніпуляцію та пропаганду [4 : 87].

«О, дивний новий світ» Олдоса Гакслі є яскравим прикладом використання сарказму для критики наукового прогресу. Світ, де люди програмується ще до народження, а емоції та мистецтво втрачають цінність, змушує задуматися про ціну стабільності: «Community, Identity, Stability» -ця фраза є основним гаслом у романі, іронічно підкреслює прагнення до стабільності в суспільстві, яке досягнуто за рахунок придушення індивідуальності, емоцій і творчості. Це робить «дивний новий світ» абсурдним, і водночас відображає критику сучасного прагнення до наукового контролю та стандартизації.

Таким чином, іронія та сарказм в англomовній літературі виконують важливу роль як інструменти соціального аналізу, критики та філософського осмислення світу. Іронія створює комічний ефект, приховану критику та збагачує текст багатозначністю, підкреслюючи контраст між очікуваннями та реальністю. Сарказм, у свою чергу, має різке і виразне звучання, виконуючи функцію гострої критики, висміюючи соціальні проблеми та людські вади. Сарказм в англomовній літературі був не просто засобом розваги, а важливим інструментом соціального аналізу, естетичного експерименту та філософського осмислення світу. Він дозволяв авторам не лише критикувати суспільство, а й допомагала читачам глибше розуміти себе та світ довкола.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семків Р. А. Іронічна структура: Типи іронії в художній літературі. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. 135 с.
2. Huxley A. Brave New World. London : Penguin Random House UK, 2015. 288 p.
3. Maugham W. Somerset. Of Human Bondage. London : William Heinemann, 1915. 540 p.
4. Orwell G. Animal Farm. Fairy Tale. London : Penguin Random House UK, 2008. 112 p.
5. Shaw B. Pygmalion: A Romance in Five Acts. London : Folio World's Classics, 2021. 300 p.

Слизова ДЕМІДОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ганна ТАБАКОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ПОВІСТІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

Протягом усієї історії української літератури, традиції та звичаї народу завжди супроводжували твори вітчизняних письменників. Повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» є одним із найяскравіших зразків літератури, що висвітлює побут та життя українського суспільства кінця XIX та початку XX століть. У творі автор намагається передати основні концепти буття та устрою мешканців тогочасної Гуцульщини через фольклорні та народознавчі канони.

Питання українських традицій у літературі вивчали здавна, зокрема, П. Куліш, М. Драгоманов та В. Антонович, а твір М. Коцюбинського дає широкий простір для дослідження, зокрема ці проблеми порушувалися в працях О. Залевської, Н. Якобчук, Я. Фесечко, О. Кушнір та інші.

Метою нашого дослідження є вияв та характеристика українських традицій, які М. Коцюбинський описує в повісті «Тіні забутих предків».

Твір оповідає про трагічне кохання молодої пари Івана та Марічки. Довгі роки їхні сім'ї мали ворожнечу, яка не дозволяла любим бути разом. Одночасно з цим автор надає змогу читачеві поринути в тогочасний побут українського села на Гуцульщині, залучаючи фольклор як головне джерело твору.

Усна народна творчість – *«це сукупність експресивної культури, спільної для певної групи людей, культури або субкультури ... включає в себе усні традиції, такі як казки, міфи, легенди, прислів'я, вірші...»* [1].

Наші пращури були досить релігійними християнами, і водночас мали багато язичницьких забобонів. Зокрема, чимало з них були пов'язані із віруваннями в потойбічну силу, характеризувалися обрядовістю тощо. У творі М. Коцюбинського діє декілька таких фантастичних істот: добрий чугайстер, який обороняє людей у лісі від нявок, злий арідник, що постає прототипом нечистої сили, хитра відьма, яка не дає спокою сусідам, або гірський дух щезника, що зачаровує своєю грою на флюярі та ін.

Чугайстер являє собою волохатого чоловіка з рогами, який живе в лісах або горах та оберігає місцевість від нявок. Загалом він є безневинною істотою, яка полюбить слухати людські жарти, шалено танцювати та із захопленням грати на сопілці. У його підвладності старанно служать звірі, що виконують його накази та слугують очима

й вухами лісу. У закарпатських легендах фантастичний чоловік важливіший за звичайного лісовика: *«Чугайстер – антипод Перуна, пов'язаний з ніччю, вогнем, співом, музикою, танцями. тобто має всі ознаки Пана античної міфології»* [2 : 593].

Нявка – це молода довговолоса мешканка лісу, у якої немає спини, тому позаду неї видно її нутроші. Парубкам варто стерегтися цієї фантастичної істоти, адже вона своїми чарами заманила не одну душу в небезпечні нетрі.

У творі згадується постать мольфара – чаклуна, який має справи із зіллями, заклинаннями та іншими магічними обрядами. Здебільшого чорнокнижники причаровували чужих жінок, заговорювали їхніх чоловіків на хворобу та смерть і відвертали негоду, сильні вітри, бурі від села.

Шезником зветься загадковий лісовий дух, що мешкає на густих деревах або високих скелях. Він грає у флююру та загалом не чіпає людей. А тих, хто посмілиться потурбувати його спокій, він заманює в найвіддаленіші нетрі або скидає зі скель.

Іншою фантастичною істотою з твору є аридник – темний демонічний дух, голова всіх представників потойбіччя. М. Коцюбинський наголошує на зв'язок нечистого з Богом, у якого останній відбирав усе, що той створив на світі: *«Аридник був здатний до всього, що надумав – зробив. А бог, як що хотів мати, мусив вимудровувати в нього або украсти. Поробив аридник вієці, зробив си скрипку і грає, а вієці пасуться. Побачив бог та й вкрав тото в него, і вже обоє пасушат. Що є на світі – мудроші, штудерація всяка, – то все від нього, від сотони. Де що лиш є – віз, кінь, музика, млин або хата, – все вигадав він... А бог лиш крав та давав людям. Таке-то...»* [4 : 274].

Задля захисту від темної сили, гуцули звертаються до певних ритуалів, залучаючи природні стихії. Зазвичай обряди проти нечисті виконуються з вогнем: *«Вшанування вогню в міфології пов'язано із божественною силою очищення. Вогонь, який добувався старим способом тертя однієї деревини об іншу називали «живим», «святим», «Божим», він мав сакральну силу – вважався лікувальним, оберегом, символізував очищення від злих сил»* [3: 142]. У повісті герої розпалювали живий вогонь, щоб відлякати нечисть від себе, заговорювали безліч примівок, аби захистити худобу від відьом, та займалися ворожінням на свята: палили поміж тварин ватру задля здоров'я і плодючості маржини та щоб не підкрадалася до неї темна сила.

Важливу роль у творі відіграє традиція гри на трембіті. У давніх гуцулів є безліч звичаїв, пов'язаних із цим музичним інструментом. Зазвичай звук трембіти можна було почути не тільки при відході людини на той світ, а ще й при народженні дитини, при виході овець на полонину або

коли молодята кликали всіх на весілля. У повісті трембіта звучить в декількох епізодах: коли помирає старий Палійчук – батько головного героя, після бійки з ворогами – Гутенюками, при сповіщенні про кінець мирного дня, вдалого приготування будзу на полонині: *«А коли сонце заходить, ватаг виносить зі стаї трембіту і трубить побідно на всі пустинні гори, що день скінчився миром, що будз йому вдався, кулеша готова і струнки чекають на нове молоко»* [4 : 275], та на похороні самого Івана.

Давні гуцули були досить працьовитими, роботі приділяли шість днів на тиждень, а в неділю ходили до церкви. Також наші пращури любили худобу, якою опікувалися та за якою добре доглядали. Вівчарство посідало особливе місце в побуті мешканців Карпат. У творі М. Коцюбинський яскраво змальовує вигін овець на полонину, що триває кілька місяців, як окремий релігійний обряд. Обрядовість у повісті має змішаний християнський і язичницький характер. Аби оберегти маржину від темної надприродної сили, важливою деталлю обряду був живий вогонь: ватаг розпалював ватру, яку в жодному разі не можна було гасити, адже *«той вогонь полонинський, що сам народився, неначе бог, сам має й заснути»* [4 : 280], потім обкурював худобу, з метою захисту її влітку. Люди вірили, що якщо вогонь зникне, то обов'язково станеться біда. Для того, щоб підтримувати ватру влітку, за нею ретельно пильнував спузар.

Окрім тваринництва гуцули дотримувалися звичаїв у приготуванні їжі. У повісті автор детально описує приготування будзу, тобто традиційного карпатського сиру, давній рецепт якого переходив від старшого ватага до молодшого, зберігаючи всі свої нюанси та тонкощі в процесі готування. Отже, сир, який попередньо змішаний з сичужним ферментом – шлуночком вівці та витриманий протягом деякого часу, відокремлюють від сироватки: *«Руки оживають потроху, то підіймаються вище, то опускаються нижче, закруглюють лікті, щось плещуть, бгають та гладять там всередині, і раптом з дна посуду, з-під молока, підіймається кругле сирове тіло, що якимсь чудом родилось»* [4 : 275]. Далі будз вже готовий до споживання. А особливістю його приготування є те, що вимішування маси відбувається руками в дерев'яній посудині.

Детально змальовує Коцюбинський різдвяні обряди. На Святвечір герої повісті традиційно готують дванадцять страв, які перед застіллям несуть худобі, як «тайну вечерю», моляться до Бога, щоб він пробачив їм усі гріхи, та обкурюють хату й кошару ладаном, іншими словами, ароматичною смолою, аби відлякати нечисту силу: *«Спалення ладану символізує принесення жертви вогню. Він має здатність наводити страх на демонів і проганяти злих духів»* [2 : 273]. Цікавим є звичай, коли перед тим як сідати за стіл, потрібно обов'язково продмухати місце на лаві, *«щоб не привалить яку душу»* [4 : 285]. Наступного дня прийнято розсіювати попіл по царині від ватри, що була розпалена на Святий вечір, щоб худоба, яка буде пастись на цьому полі, пишно плодилася.

Коцюбинський не оминув увагою і похоронну обрядовість. Особливо це стосується прощанням із головним героєм Іваном. Замість традиційного сумного похорону у творі спостерігаємо церемонію, яка має давньоязичницькі витоки нашого народу: спочатку люди кладуть на груди померлому гроші, задля «перевезення» душі на той світ, а далі проводжають мерця забавами. Гуцули мають звичай – аби людина в потойбіччі не знала суму, процесія супроводжується різноманітними веселощами: *«Навіть старі приймали участь в забаві. Безжурний регіт трусив їх сивим волоссям, розтягував зморшки та одкривав згнилі пеньки зубів. Вони помагали молодшим ловити челядь, наставивши руки, що вже тремтіли. Бряжчало намисто у молодиць на грудях, жіночий вереск роздирав вуха, гриміли ослони, зрушені з місця, і стукались в лаву, де лежав мрець»* [4 : 303].

Підсумовуючи, можна зазначити, що тло українського фольклору в повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» через образи та символи давніх релігійних вірувань визначає внутрішні мотиви персонажів, їхні характери, допомагає зрозуміти наміри героїв та розкриває сутність народних традицій і підґрунтя усної словесності Гуцульщини. Фольклор є невід'ємною частиною кожного народу, яка оповідає про його життя, побут та звички, і передає його історію крізь століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікіпедія. Фольклор : офіційний сайт. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80> (дата звернення: 21.10.2024)
2. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
3. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. Коцура, О. Потапенка, В. Куйбіди; 5-е вид. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В., 2015. 912 с.
4. Коцюбинський М. Вибране / упоряд. і вступ, стаття М. Юшук. Львів : Каменяр, 1983. 344 с.

Дар'я ІВАНЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ГІПЕРБОЛА ЯК ПРИЙОМ СТВОРЕННЯ КОМІЧНИХ ЕФЕКТІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Актуальність теми зумовлена тим, що гіпербола як стилістичний прийом відіграє ключову роль у створенні комічного

ефекту в художніх текстах, зокрема у формуванні сатиричного та іронічного забарвлення літературного дискурсу. Цей художній засіб важливо досліджувати, адже це дозволить розкрити механізми його впливу на сприйняття тексту та визначити особливості використання цього стилістичного засобу в різних жанрах. Це також сприятиме кращому аналізу комічних стратегій у художніх творах.

Комічні жанри залишаються популярними в сучасній літературі, кінематографі та медіа, що підтверджує необхідність дослідження засобів їх створення. Гіпербола використовується не лише в класичних художніх текстах, але й у сучасній масовій культурі: карикатурах, стендап-комедії, інтернет-мемах тощо. Це свідчить про її універсальність і важливість у різних культурних контекстах.

З історичної точки зору, гіпербола як засіб комізму була присутня ще в античній літературі, зокрема в творах Аристофана, Овідія, а також у середньовічних балаганних жанрах, сатиричних творах епохи бароко та просвітництва. Це демонструє її стійкість і значущість у розвитку художньої літератури.

З лінгвістичного погляду, гіпербола є потужним засобом виразності, що дозволяє авторові акцентувати увагу на важливих елементах тексту. Вона сприяє створенню яскравих, незабутніх образів і додає емоційного забарвлення висловлюванню. Дослідження цього стилістичного прийому є корисним для філологів, літературознавців і всіх, хто працює зі словом.

Отже, вивчення гіперболи як засобу створення комічного ефекту має значну актуальність як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Воно допомагає краще розуміти механізми творення гумору в художньому тексті та його вплив на читача, що є важливим не лише для науковців, а й для письменників, сценаристів і журналістів.

Проблема гіперболи як стилістичного засобу створення комічного ефекту в художньому тексті є предметом дослідження у мовознавстві, літературознавстві та стилістиці. У наукових працях гіпербола розглядається як один із ключових засобів мовної експресії, що сприяє формуванню гумористичного та сатиричного забарвлення тексту.

Дослідженням цього явища займалися різні автори. Зокрема, у статті **«Гіпербола як стилістичний засіб реалізації комічного в англійській літературі»** аналізуються особливості вживання гіперболи в англомовній прозі та підкреслюється її роль у створенні сатиричних і гумористичних ефектів. У роботі **В. Муратової** розглядається гіпербола як основний засіб інтенсифікації мови в текстах П. Зюскінда, що дозволяє оцінити цей прийом у контексті стилістичних і жанрових особливостей окремих авторів. У свою чергу, **Н. Петровська** досліджує функціонування гіперболи та мейозису в текстах різних стилів, звертаючи увагу на проблеми їх перекладу.

Попри значну кількість наукових праць, специфічне дослідження гіперболи як засобу створення комічного ефекту в художньому тексті, особливо в контексті різних літературних жанрів, потребує подальшого вивчення. Необхідним є глибший аналіз її реалізації у текстах різних мовних культур, а також визначення особливостей її сприйняття читачами.

Метою дослідження є аналіз гіперболи як стилістичного засобу створення комічного ефекту в художньому тексті та визначення її функціональної ролі у формуванні гумористичного та сатиричного дискурсу.

Для досягнення цієї мети застосовуються різні методи дослідження.

Описовий метод використовується для виявлення особливостей гіперболи в контексті стилістичних засобів художнього мовлення.

Порівняльно-зіставний метод дозволяє аналізувати функціонування гіперболи у текстах різних літературних традицій та жанрів.

Контекстуальний аналіз допомагає оцінити стилістичну роль гіперболи у конкретних художніх творах. **Когнітивний аналіз** дає змогу дослідити механізми створення комічного ефекту за допомогою перебільшення. **Стилістичний аналіз** сприяє визначенню впливу гіперболи на структуру та смислове навантаження тексту.

Дослідження присвячене аналізу гіперболи як стилістичного засобу створення комічного ефекту в художньому тексті. Основна увага зосереджена на її функціональній ролі у формуванні гумористичного та сатиричного дискурсу, способах реалізації в текстах різних жанрів, а також її впливі на сприйняття читачем.

У роботі досліджується механізм дії гіперболи, який полягає в перебільшенні певних рис, дій чи ситуацій, що викликає комічний ефект. Окремо аналізується функціонування цього прийому в англомовній та українській художній літературі, зокрема в сатиричних і гумористичних творах. Розглядається також взаємодія гіперболи з іншими стилістичними засобами, такими як мейозис, іронія, алогізм та гротеск, що підсилюють її виразність.

Методологічна основа дослідження включає описовий, порівняльно-зіставний, контекстуальний, когнітивний та стилістичний аналізи. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити роль гіперболи в структурі комічного тексту та простежити її стилістичне значення. Теоретичною базою для роботи слугують наукові джерела, присвячені стилістичним засобам художнього мовлення, що сприяє розширенню розуміння комічних механізмів у літературі.

Гіпербола є одним із ключових стилістичних засобів комічного ефекту, який широко використовується в літературі, драматургії, кінематографії та навіть у повсякденному мовленні. Завдяки цьому прийому автори можуть посилювати емоційність тексту, створювати карикатурні або гротескні образи, а також передавати іронічне ставлення до зображуваного.

Перебільшення як основа гіперболи дозволяє авторам не лише розважати читача, а й критикувати соціальні явища, висміювати людські вади або підкреслювати абсурдність певних ситуацій. Особливо часто цей прийом зустрічається у творах сатири та гумору, де він допомагає створити ефект перебільшеної дійсності, що викликає у читача сміх або саркастичне ставлення.

Гіпербола не діє ізольовано, а взаємодіє з іншими засобами комічного, зокрема іронією, мейозисом, гротеском, що формує складну стилістичну структуру комічного тексту. У поєднанні з алогізмом і контрастом вона посилює емоційний вплив на читача, роблячи текст більш виразним та насиченим.

Функціонування гіперболи в різних мовах має свої культурні особливості, що впливає на її реалізацію та способи перекладу. В англomовній літературі гіпербола часто поєднується з іронією та сарказмом, тоді як в українському текстовому просторі вона може набувати більш гротескного або карикатурного характеру.

Загалом, гіпербола є важливим інструментом авторської виразності, що дозволяє створювати незабутні образи, викликати у читача яскраві емоції та робити текст більш динамічним і цікавим. Дослідження підтвердило значущість гіперболи як засобу комічного ефекту в художньому тексті та її роль у формуванні естетичного сприйняття літературного твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бадер В. І. Стилістика української мови : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2006. 204 с.
2. Муратова В. Ф. Гіпербола як стрижневий засіб інтенсифікації мови у П. Зюскінда. *Новітня філологія*. 2010. № 16 (36). С. 171–178.
3. Петровська Н. М. Особливості функціонування гіперболи і мейозису та їх переклад у текстах різних стилів. *Нова філологія*. 2012. № 52. С. 148–152.

Божена КУЛЕШОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 1 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ганна АЛЕКСАНДРОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ В КОМЕДІЇ АРІСТОФАНА «ХМАРИ»

Арістофан – давньогрецький драматург, «батько комедії». Його творчість, що складається переважно з творів політичного і сатиричного характеру, має неоціненний вплив на розвиток світової літератури.

Торкаючись багатьох злободенних проблем того часу, Арістофан зосереджувався на гострій, відвертій політичній сатирі. Витончено, глузуючи висміював він розпад суспільної моралі, майстерно критикуючи тогочасну дійсність, освітні проблеми, які залишаються актуальними й донині.

Проблема виховання молоді не втрачає свої злободенності зі стародавніх часів й до сьогодні. Як змінюється суспільство, так і трансформуються методи виховання. Мова не про знання та освіту, а про їхнє практичне використання у реальному житті, у відношенні до суспільства, у формуванні принципів та моралі, у плеканні вічних загальнолюдських цінностей. Актуальність теми полягає в необхідності переосмислити злободенність проблематики творів Арістофана, зокрема його комедії «Хмари». У творі автор висміює тогочасну систему освіти, яка, за його словами, замість виховання справжніх громадян породжувала демагогів та хитрунів. Такі проблеми, як криза традиційних цінностей, суперечності між консервативними й прогресивними підходами до виховання, є злободенними й у сучасному світі.

Комедія Арістофана «Хмари», як і його твори в цілому, привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, які аналізували проблему виховання та її вплив на суспільство. Дослідники А. Боуї, К. Довер, С. Галлівелл зверталися у своїх наукових розвідках до природи сміху Арістофана, традицій і запозичень, тематики його творів. Серед українських дослідників слід виділити публікацію О. Литовської «Драматургія Арістофана та криза полісного світогляду», у якій авторка аналізує терапевтичну функцію творів комедіографа та актуальність проблематики. В. Державін у статті «Комедії Арістофана» дає загальний огляд творчості митця.

Мета роботи – дослідити проблеми виховання в комедії Арістофана «Хмари». Для реалізації поставленої мети використано культурно- та порівняльно-історичний, комплексний методи дослідження, що уможливили визначення поліфонії проблематики досліджуваного твору, його зв'язок із конкретними історичними подіями та проблемами доби. Так, культурно-історичний метод дозволив розглянути творчість письменника в контексті історичної епохи. Порівняльно-історичний метод забезпечив визначення типологічних зв'язків творів Арістофана з драматичною спадщиною його наступників, огляд естетичної специфіки прози письменника. Взаємодія названих методів надала роботі комплексного характеру, збагатила конкретні спостереження, узагальнення та конкретизувала висновки з аналізу досліджуваного матеріалу.

Арістофана глибоко хвилювала досить актуальна проблема деградації суспільства, особливо молоді, призначення якої – будувати майбутнє. У комедії «Хмари» автор висміює проблеми

виховання в афінському суспільстві, особливо акцентуючи на розриві між традиційними та новими підходами до освіти та моралі, критикує софістів за їхній підхід до освіти, який відкидає моральні та етичні цінності. Головним об'єктом сатири є саме софістична освіта, яку символізує філософ Сократ. У комедії він зображений як людина, що викладає хитромудрі прийоми риторики, навчаючи переконувати, навіть у сумнівних справах. Таким чином, Арістофан критикує навчання, яке підриває традиційні моральні цінності, замінюючи їх прагненням до особистої вигоди.

Драматург не знецінював вчення великих філософів свого часу, а вміло й повчально натякав, що й «великі» можуть помилятися, що звісно треба слухати й прислухатися до «взірців», але не треба сліпо й бездумно довіряти.

У комедії представлений конфлікт між традиційним вихованням (старший Стрепсіад) і новими освітніми підходами (його син Фідіппід). Стрепсіад намагається перевиховати свого сина за допомогою школи Сократа. Софістичні методи вчать маніпулювати мовою та мораллю, що призводить до руйнування родинних стосунків. Проте Фідіппід використовує здобуті знання, щоб виправдати свою зневагу до батьків та насильство проти них. Арістофан через образи Фідіппіда і Сократа показує небезпеку освіти, яка відмовляється від традиційних чеснот, таких як повага до старших, справедливість і благочестя. Він показує, що повернення до консервативних цінностей, працьовитості та скромності, є ключем до відновлення гармонії в суспільстві.

Через критику нового Арістофан захищає старі традиції, які вважалися основою виховання. Консерватизм комедіографа характерний для всієї його творчості: «Як «Хмари» були скеровані на дискредитацію Сократа-філософа нової, ворожої для консерватора - Арістофана доби, так ці дві комедії («Жінки на святі Тесмофорій» та «Жаби» – Б.К.) нападали на передового поета доби, на Евріпіда, який для Арістофана був виразником наступу демократичних думок на «святе мистецтво» драматургії» [1 : 15].

Таким чином, комедія «Хмари» Арістофана з властивими йому гумором та сатирою не лише критикує, а й розкриває серйозні проблеми виховання, пов'язані зі зміною цінностей і конфліктом між традиціями та новаторством. Автор застерігає про небезпеку втрати моральних орієнтирів і пропонує задуматися про важливість ролі виховання як етичної основи суспільства, яка має бути підґрунтям будь-якої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державін В. Комедії Арістофана. *Арістофан. Комедії*. Київ, 1939. С. 5–22.
2. Литовська О. Драматургія Арістофана та криза полісного світогляду. *Питання літературознавства*. 2013. № 87. С. 97–105.

3. Bowie A. M. *Aristophanes. Myth, Ritual and Comedy*. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. 344 p.
4. Dover K. Introduction. *Aristophanes. Frogs* / [ed. with introduction and commentary by K. Dover]. Oxford : Clarendon Press, 1993. P. 1–118.
5. Halliwell S. *Greek laughter*. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 616 p.

Наталія ПАНЧЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 2 курсу
соціально-гуманітарного факультету.

Науковий керівник: **Тетяна СВИЦА,**
к.філол.н., старший викладач (БДПУ)

ЗВ'ЯЗОК ІМЕН ТА ІСТОРИЧНИХ ПОСТАТЕЙ У СЕРІЇ КНИГ СЮЗАННИ КОЛІНЗ «ГОЛОДНІ ІГРИ»

«Голодні ігри» – це серія сучасних романів в жанрі антиутопії. Усі події у творі відбуваються в державі Панем, де панує сувора ієрархія: дванадцять округів (дистриктів) існують лише заради нескінченної праці у злиднях для квітучого та багатого Капітолію (столиці країни). Водночас кожного року влаштовується смертельне реаліті-шоу. Від кожного округу обирають хлопчика та дівчинку віком від 12 до 18 років і відправляють битися на смерть.

Серед українських науковців, які зверталися у своїх дослідженнях до роману «Голодні ігри», варто назвати Ю. Тарасенко, І. Капустян, В. Панченко, О. Свиридова, В. Черевенко, М. Мусійчук, А. Гурдуза та ін. Однак більшість з них звертали увагу на лінгвостилістичну специфіку тексту. У вітчизняному літературознавстві творчість Сюзанни Колінз в цілому та трилогія «Голодні ігри» зокрема є малодослідженими. Метою нашої наукової роботи є аналіз зв'язку імен персонажів з їх історичними прототипами.

Одним з найпопулярніших прийомів характеротворення в художній літературі є ім'я персонажа. Сюзанна Колінз у трилогії «Голодні ігри» теж звертається до нього, але її підхід до іменування героїв дещо відрізняється. Ключову роль відіграє статус та походження дійових осіб. Наприклад, деякі персонажі з дистриктів отримали свої імена на честь квітів, як головна героїня Катніз: «Це стрілолист, а «катніс» – стара індіанська назва» [4 : 56] та її молодша сестра Прим: «А то обличчя Прим було свіженьке, наче крапля дощу, і таке ж миленьке, мов примула, на честь якої її назвали» [4 : 6]. Водночас більшість капітолійців, тобто вищий суспільний клас, носять імена історичних осіб, які й визначають їх подальшу долю.

У передмові до першої книги серії «Голодні ігри» Сюзанна Колінз зазначає, що полюбляє грецьку міфологію, особливо міф про Тесея, а вивчення політики древнього Риму – перетворення страти на масові розваги – стало ключовим в її творчості [4; 5]. Саме це зумовлює багато цікавих аналогій у романах авторки.

Першим з тих, хто наважився кинути свідомий виклик тоталітарному Капітолію був Цинна – стиліст Катніс на іграх. Саме він зробив з наляканої дівчини – «Сойку-переспівницю», тобто головний символ революції. Про провокування війни саме цим персонажем можна одразу здогадатися, пригадавши давньогрецького політичного діяча Луція Корнелія Цинну, який «у певний момент здійснив спробу підняти заколот» [3 : 4].

Другою, важливою фігурою для повстання є Плутарх Гевенсбі. Він стає головним розпорядником ігор, на заміну Сенеки Крєйна, який не зміг закінчити 74-ті голодні ігри на користь Капітолію, тому був приречений на смерть так само, як і його прототип Анней Сенека – римський філософ та політичний діяч, який отримав звинувачення в змові проти імператора та був засуджений до самогубства [1 : 848]. Своєю чергою Плутарх Гевенсбі, займаючи не останню посаду в Капітолії, планує, а потім стає одним з учасників перевороту. Яскраво прослідковується зв'язок імені цього персонажа з реальною історичною особою. Плутарх був давньогрецьким письменником, який також мав змогу затоваришувати з багатьма впливовими римлянами, таким чином і самому стати важливою людиною, так само, як і Гевенсбі, він не обіймав політичних посад, однак був важливим радником, який полюбляє залишатися в тіні [2 : 354].

Ще один персонаж, який перебрав на себе долю історичного прототипу – президент Коріолан Сноу. Детально його біографія описана у приквелі «Балада про співочих пташок і змій». Прототипом був римський військовий полководець, якого через конфлікт з плебеями вигнали з Риму. Його біографія була детально описана Плутархом в «Порівняльних життєписах» [5]. У Сюзанні Колінз Коріолана Сноу спіткала така ж сама доля після завершення революції.

Отже, в серії кріг Сюзанні Колінз «Голодні ігри» простежується чіткий зв'язок між іменами персонажів капітолійців з їх подальшими долями та значенням для повстання. Обираючи для героїв із вищого соціального класу імена реальних історичних постатей, авторка формує для читача виразні алюзії. Це дає можливість передбачити майбутні вчинки дійових осіб та їх життєвий шлях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антична література. Греція. Рим. Хрестоматія / Упорядники : Т. В. Михед, Ю. В. Якубіна. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 952 с.
2. Зарубіжні письменники: енциклопедичний довідник : у 2 т. / ред. Н. Михальська, Б. Щавурський. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2005. Т. 2: Л-Я., 2006. 864 с.

3. Коваль А. П. Помпей Страбон: ненависний герой Союзницької війни. *Етнічна історія народів Європи*. 2016. Вип. 50. С. 4–11.
4. Коллінз С. Голодні Ігри / переклад з англійської Уляни Григораши. Київ : Країна Мрій, 2010. 386 с.
5. Плутарх. Порівняльні життєписи / пер. з давньогрецької Й. Кобова та Ю. Цимбалюка ; передмова Й. Кобова. Київ : Дніпро, 1991. 440 с.

Альона ПРИХОДЬКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ганна ТАБАКОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ІВАН ПАЛІЙЧУК НА ЕКРАНІ Й У ТЕКСТІ: ІНТЕРМЕДІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Різні продукти медіапростору стають невід’ємною частиною літературознавчих досліджень. Уорнер Вулф зазначає, що вивчення явищ у літературі можна здійснювати з мономедіальної та плюримедіальної точки зору. Плюримедіальна перспектива здатна розкрити аспекти, які дозволяють підкреслити особливий характер виконання на противагу книзі, яку розглядають лише у межах певного жанру. Науковець вважає, що дослідження набувають актуальності під час порівняльного аналізу медіа та вивчення використання вербальної мови, мови тіла, візуального представлення, звуку та музики [4].

Інтермедіальність – термін, що походить від англійської мови «*inter*» + «*media*» + «*art*» – це вид внутрішньотекстових взаємин у художньому творі, де взаємодіють різні види мистецтва [3]. У ширшому значенні під поняттям «інтермедіальність» вважають «взаємопов’язаність сучасних засобів комунікації». Клаус Брун Йенсен зазначає: «...*приписуючи британському поету Семюелю Тейлору Колпріджу використання «intermedium» ще в 1812 році, у 1965 році Дік Хіггінс знову ввів «intermedia» в поле теорії мистецтва, щоб пояснити характеристики та практику руху Флюксус*» [Там само]. О.Маленко, українська дослідниця інтермедіальності зазначає: «*інтермедіальність набула в дослідженнях мови художнього тексту, який розглядається з філософських, естетичних, літературознавчих, лінгвістичних, психологічних, культурологічних, комунікативних позицій. Розуміючи літературний твір як фрагмент художньоестетичної комунікації автора й читача...*».

«Тіні забутих предків» – повість українського письменника-модерніста Михайла Михайловича Коцюбинського, що була створена на основі особистих вражень автора від життя на Гуцульщині у 1910 році. У 1964 році розпочалась робота на кіностудії імені Олександра Довженка

над створенням екранізації повісті. Режисером виступив Сергій Параджанов, який представив картину під час проведення аргентинського кінофестивалю Мар-дель-Плата у 1965 році. Як зазначає Лариса Брюховецька: «...*Йдеться про радянський фільм «Тіні забутих предків». Навряд чи підозрюють скромні українські постановники, яких еклог удостоївся в Руані їхній фільм, високо піднятий навіть над «Палаючим Парижем»», що йшов одночасно з ним. ... Фільм атестовано як такий, що не має собі подібного, не схожий ні на який інший, — все в ньому світло, життя, барви...*» [1].

Аналіз публікацій та робіт показав, що твір та фільм стали об'єктом досліджень багатьох дослідників, зокрема: Я. Поліщука, О. Авраменка, А. Тарковський, Л. Брюховецька, О. Маленко.

Об'єктом дослідження є кіно мистецька та літературна інтерпретація образу головного героя Івана Палійчука. **Мета** – дослідити зображення образу головного героя Івана Палійчука у повісті та в екранізації Сергія Параджанова. Сучасні підходи до методології інтермедіальних студій зумовлюють **актуальність теми**.

Іван Палійчук – головний герой повісті Михайла Коцюбинського: «*Іван був дев'ятнадцятою дитиною в гуцульській родині Палійчуків. Двадцятою і останньою була Анничка...*» [2 : 1], «*То байка, що Іван був дев'ятнадцятий в батька, а Анничка двадцята, їхня родина була невелика: старині двоє та п'ятеро дітей. Решта п'ятнадцять спочило на цвинтарі біля церкви*» [2 : 3].

У фільмі Сергій Параджанов приділив значну увагу зображенню родинних стосунків Палійчуків: епізод смерті старших братів Івана, Олексі та Василя, смерть батька Івана, що супроводжувались драматичними сценами та взаємодією акторів. Тоді ж як у повісті Михайло Коцюбинський лише побіжно згадує ці події: «*За його пам'яті вже двічі коло їх хати трембітала трембіта оповіщаючи горам і долам про смерть: раз, коли брата Олексу роздушило дерево в лісі, а вдруге, коли браччик Василь, файний веселий легінь, загинув у бійці з ворожим родом, посічений топірцями*» [3], «*І втретє затрембітала трембіта про смерть в самотній хаті на високій кичері: другого дня по бійці помер старий Палійчук*» [2 : 5].

Особливе місце займають стосунки Івана та його мами, які у повісті згадуються лише на початку: «*...тільки Іван все плакав, кричав по ночах, погано ріс і дивився на неню таким глибоким, старече розумним зором, що мати в тривозі одвертала од нього очі*» [2 : 1]. Якщо ж у творі вона лише «одвертала од нього очі», то у фільмі – оберігає його від сутичок між ворожими родами, страждає від смерті батька Івана, бо той «полишив їх та Іванка». Окрім того, мати не хотіла відпускати Івана працювати на полонині, бо бажала сину іншого життя – бути газдою.

У творі головний акцент – зародження та історія кохання Івана Палійчука та Марічки Гутенюк. Головні герої твору походили зі споконвічно ворогуючих родів: *«Се була стара ворожнеча між їхнім родом і родом Гутенюків. Хоч всі в родині кипіли злістю й завзяттям на той диявольський рід, але ніхто не міг докладно розказати Іванові, звідки пішла ворожнеча»* [2 : 3]. Літературознавці часто звертаються до порівняння повісті з твором Вільяма Шекспіра, тому нерідко героїв М. Коцюбинського називаються українськими Ромео та Джульєттою.

Сергій Параджанов додає символічні епізоди, що передають психологічний стан Івана після втрати коханої Марічки. Відомий український актор, Іван Миколайчук, який виконував роль Івана Палійчука, майстерно відобразив тяжкість на душі та серці головного героя.

Текст та кіно відрізняються композиційно: М. Коцюбинський – не поділяв повість на частини, на відмінну від С. Параджанова, який умовно поділив фільм на епізоди: «Іванко тай Марічка», «Полонина», «Самотність», «Іван тай Палагна», «Будні», «Різдво», «Завтра весна», «Мольфар» та «Смерть Івана», що відображають різні етапи життя героїв.

У розділі «Самотність» все навкруги стає чорно-білим. Марічка дарувала Івану кольори у житті, а тому після її смерті – все навкруги втрачає сенс. Після поховання Марічки, Іван викопає на цвинтарі яму (схожу за формою на могильну). Чи хотів парубок вкоротити собі віку, чи ні, за задумкою режисера, – достеменно невідомо, адже тут відсутній текстовий супровід. У фрагменті «Різдво» Іван вперше після багатьох років бачить могилу коханої Марічки. Іван Миколайчук майстерно відобразив сум та розпач завдяки великому плану й міміці.

Під час створення екранізації Сергій Параджанов зобразив традиційне гуцульське весілля Палагни та Івана. Ми бачимо Палійчука, який виглядає знесиленим та втомленим, а в очах не видно іскри кохання до дівчини. Михайло Коцюбинський писав: *«Чи він кохав Палагну? Така думка ніколи не займала його голови. Він газда, вона газдиня, і хоч дітей у них не було, зате була худібка – чого ж ще більше?»* [2 : 22], *«Так йшло життя. Для праці — будні, для ворожіння — свято»* [Там само], – їх стосунки сповнені лише щоденними турботами, господарюванням, але не коханням. Іван був заклопотаний утриманням худоби: *«Як дитина для мамі — такою була для нього худібка. Весь час, всі думки займала турбота про сіно, про вигоди Маржинці, щоб не заслабла, щоб хто не зурочив, щоб вівці щасливо котились, а корови уположались»* [2 : 20]. Насправді ж його думки поглинула Марічка, особливо під час святкування Різдва. У фільмі режисер використовує епізод з коханою, яка ввижається йому у вікні. Український письменник писав: *«На святий вечір Іван був завжди в дивнім настрої. Наче переповнений чимсь таємничим й священним, він все робив поважно*

неначе службу божу служив» [2 : 22], «І коли так молились, Іван був певний, що за плечима у нього плаче, схилившись, Марічка, а душі нагло померлих невидимо сідають на лави» [2 : 23].

Важливими елементами твору є міфічні істоти, зокрема нявка в образі Марічки та танець з чугайстером: *«Він бачив перед собою Марічку, але йому дивно, бо він разом з тим знає, що то не Марічка, а нявка. Йшов поруч із нею й боявся пустити Марічку вперед, щоб не побачить криваву дірку ззаду у неї, де видно серце, утробу і все, як се у нявки буває» [2 : 30], «Іван тупнув на місці, виставив ногу, струснув усім тілом і поплив в легкій гуцульській танці. Перед ним смішно вихилявся чугайстир» [2 : 32].* С.Параджанов зображує лише фрагмент з лісовою нявкою, а більше уваги приділяє інсценізації давньоаязичницьких обрядів перед проведенням душі Івана на той світ.

Отже, Сергій Параджанов створив новий погляд на повість, змістивши акценти на відображенні психологічного стану героїв, їх стосунків та взаємодії один з одним. Режисер розділив «Тіні забутих предків» на епізоди, що відображають відповідні періоди життя героїв. На відмінну від Михайла Коцюбинського, який зосередив увагу на містичному та міфологічному, зародженні кохання між Іваном Палійчуком та Марічкою Гутенюк, не поділяючи при цьому твір на умовні частини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брюховецька Л. Тіні забутих предків: новаторство, філософія, актуальність: Вітчизняні дослідження. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7cd0a25e-8261-4c21-8c08-f907b5429e66/content> (дата звернення: 27.02.2025).
2. Коцюбинський М. Тіні забутих предків. Київ : Фоліо, 2022. 29 с.
3. Jensen K. B. Intermediality. URL : <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/9781118766804.wbiect170> (дата звернення: 27.02.2025).
4. Wolf W. (Inter)mediality and the Study of Literature. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*. 2011. № 13. P. 1–10.

Юлія ЧЕРКАШИНА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Ірина ШИМАНОВИЧ,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА США

Рекламні слогани є важливою частиною сучасного маркетингового дискурсу, оскільки вони виконують не лише

інформаційну, а й емоційну та маніпулятивну функції. Велика Британія та США мають значні відмінності у створенні рекламних слоганів через особливості національної культури, мовні традиції та соціальні цінності. Британська реклама тяжіє до витонченого гумору, стриманості та традиційності, тоді як американська реклама використовує емоційність, імперативні заклики та культ індивідуалізму. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення стилістичних прийомів у британських та американських рекламних слоганах для кращого розуміння механізмів їхнього впливу на аудиторію [2 ; 3].

Проблема стилістики рекламних текстів розглядається у працях таких дослідників, як G. Cook, J. Williamson, G. Leech, а також у сучасних лінгвістичних та маркетингових дослідженнях [2 ; 3]. Проте порівняльний аналіз британських і американських слоганів залишається недостатньо розробленим, що зумовлює потребу у комплексному підході до цієї теми. [1].

Мета роботи – дослідити стилістичні особливості рекламних слоганів Великої Британії та США та порівняти їх у контексті культурних і мовних відмінностей. Для досягнення цієї мети використано комплекс методів: контент-аналіз, стилістичний аналіз, порівняльний аналіз, кількісні методи дослідження (оцінка частотності використання певних мовних конструкцій у рекламних текстах), а також дискурс-аналіз для виявлення глибинних смислів

Дослідження присвячене аналізу стилістичних особливостей рекламних слоганів у Великій Британії та США, враховуючи мовні техніки, культурні відмінності та специфіку рекламного дискурсу в англомовному середовищі. Аналіз охоплює лексичні структури, стилістичні прийоми (іронію, алюзії, риму, повтори, гру слів), прагматичні особливості текстів та їхній вплив на цільову аудиторію.

Для порівняння було відібрано рекламні слогани британських та американських брендів із різних галузей (харчова промисловість, автомобілебудування, технології, роздрібна торгівля). Це дозволило забезпечити комплексний підхід до аналізу та виявити спільні та відмінні риси реклами у двох країнах.

Британські слогани вирізняються витонченістю, стриманістю, іронією та опорою на історичні й культурні референції. Наприклад, слоган «It Does Exactly What It Says on the Tin» (Ronseal) демонструє простоту та чесність, висміюючи традиційні рекламні перебільшення [1]. Він став настільки популярним, що вираз увійшов у повсякденну англійську мову, підкреслюючи вплив реклами на культурний дискурс.

Інший приклад – «Keep Calm and Carry On», який має історичне походження та відображає національну стійкість британців [3 : 72].

Використання цього слогану в сучасному маркетингу базується на його сильному культурному впливі.

На відміну від британських, американські рекламні слогани орієнтовані на емоційність, імперативні заклики та культ індивідуалізму. Вони часто використовують короткі та потужні фрази, які легко запам'ятовуються. Наприклад, слоган «Just Do It» (Nike) мотивує споживачів до активних дій, що відповідає американському менталітету, зосередженому на досягненні успіху. Слоган «Because You're Worth It» (L'Oréal) є ще одним прикладом американської реклами, що апелює до самооцінки та особистої значущості людини [4 : 88]. Його стилістична особливість полягає у використанні персонального звертання, що підсилює ефект взаємодії зі споживачем.

Методи дослідження

- Контент-аналіз застосовувався для збору та класифікації рекламних слоганів за стилістичними ознаками. Було проаналізовано рекламні кампанії провідних британських та американських брендів, зокрема Heinz, Tesco, Nike, McDonald's, Coca-Cola та інші.

- Стилiстичний аналіз дозволив виявити мовні прийоми, такі як метафора, гра слів, рима, повтори та алюзії, і їхню роль у створенні рекламних текстів. Наприклад, у британському слогані «Beanz Meanz Heinz» використано риму, що забезпечує милозвучність і запам'ятовуваність.

- Порівняльний аналіз допоміг визначити ключові відмінності між британськими та американськими рекламними слоганами, зокрема щодо використання гумору, емоційного впливу та мовної лаконічності. Британська реклама, наприклад, тяжіє до стриманості й культурних алюзій (наприклад, «By Appointment to Her Majesty the Queen» – Twinings), тоді як американська реклама частіше використовує емоційні та мотиваційні заклики («Have It Your Way» – Burger King).

- Дискурс-аналіз застосовувався для виявлення глибинних значень рекламних слоганів та їхнього впливу на культурний контекст. Наприклад, слоган «Open Happiness» (Coca-Cola) не просто рекламує напій, а створює асоціацію з радістю та приємними моментами життя, що відповідає концепції американської реклами, орієнтованої на емоційний зв'язок зі споживачем.

- Кількісний аналіз використовувався для оцінки частотності певних стилістичних прийомів. Було виявлено, що у британських слоганах частіше використовуються іронія та алюзії (40% досліджених випадків), тоді як у американських домінують імперативні конструкції та позитивно забарвлені слова (60% випадків).

Дослідження підтверджують, що стилістичні особливості рекламних слоганів Великої Британії та США мають суттєві відмінності,

які визначаються культурними чинниками. Британська реклама тяжіє до стриманості, витонченого гумору та культурних алюзій, тоді як американська реклама використовує емоційну насиченість, лаконічність і мотиваційні заклики. Проте загальною рисою є використання мовних технік, таких як рима, гра слів, повтори та метафори, що сприяє створенню ефективних та впізнаваних рекламних текстів. Дослідження підтверджує важливість урахування культурних особливостей при розробці рекламних стратегій, що дозволяє брендам ефективніше взаємодіяти зі споживачами у глобальному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грищук В. В. Лінгвістичні особливості рекламних слоганів та їхній вплив на споживачів. *Наукові записки СумДУ*. 2020. № 231. С. 28
2. Молчанов Є. О. Лінгвістичні особливості рекламного дискурсу й можливі способи перекладу рекламних слоганів. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2019. № 18. С. 35–41.
3. Cook G. *The Discourse of Advertising*. London : Routledge, 2001. 183 p.
4. Goddard A. *The Language of Advertising: Written Texts*. London: Routledge, 2002. 64 p.
5. Leech G. N. *English in Advertising: A Linguistic Study of Advertising in Great Britain*. London : Longmans, 1966. 206 p.

ЖУРНАЛІСТИКА

Оксана БУБЛІЙ,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу

соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Роман КОСТРОМИЦЬКИЙ,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Сучасна журналістика динамічно трансформується в умовах глобалізації, стрімкого розвитку цифрових технологій, соціальних мереж та зміни форматів організації інформаційних процесів. Цифрові платформи та алгоритми персоналізації змінили структуру інформаційного поля, перетворивши його на більш динамічний, інтерактивний та децентралізований. Технологічний прогрес сформував глобальний цифровий простір, в якому новини розповсюджуються дуже стрімко, а соціальні мережі, блоги та онлайн-видання дозволяють користувачеві максимально оперативно отримувати доступ до інформації. Із розвитком технологічних можливостей класичні медіа втратили свою іманентну монополію на розповсюдження новин через децентралізацію джерел інформування. Цей процес призвів з одного боку до виникнення нових можливостей та посилення громадянської журналістики, а, з іншого боку, – актуалізував проблему відповідального споживання інформації та її верифікації.

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна журналістика продовжує зберігати першість у формуванні громадської думки, політичних процесах та інформаційній безпеці. Динамічна діджиталізація та глобальна інформаційна інтеграція обумовлюють необхідність аналізу нових тенденцій, які визначають перспективи розвитку медійного поля. Високий рівень дослідницької уваги до різних аспектів функціонування журналістики в сучасних умовах актуалізує необхідність дослідження обраної нами теми.

Мета нашої роботи – проаналізувати тенденції розвитку сучасної журналістики та окреслити її перспективи. Основними методами дослідження є порівняльний метод аналізу наукових публікацій, контент-аналіз матеріалів ЗМК та емпіричний аналіз цифрових медіаплатформ.

Як ми вже зазначали, найголовнішим фактором трансформації журналістики у сучасних умовах є цифровізація, яка суттєво пришвидшує комунікаційні процеси у суспільстві. Інтернет-журналістика активно конкурує із традиційними медіа, модифікуючи сучасний контент.

З цього приводу нідерландський дослідник М. Броерсма влучно зазначив: «Виклики, з якими стикається журналістика в епоху цифрових технологій, пов'язані з її інтеграцією в цифрове середовище та її легітимністю виконувати всі функції в суспільстві» [2 : 93]. Динамічно розвиваються відносно «молоді» жанрові форми (різного плану подкасти). Активно виникають унікальні жанрові форми контенту, які є відповіддю на запит сучасної аудиторії щодо швидкості, інтерактивності та персоналізації інформації. Сторітеллінг опановує мультимедійні форми. Інтерактивні історії об'єднують тексти, відео, графіку, анімацію, цікаві монтажні техніки та спецефекти, вибудовуючи таким чином сюжетну оповідь. ТікТок-відео та Instagram-сторіс дозволяють у вигляді серії невеличких динамічних відео презентувати новини, інтерв'ю або кондесовану аналітику. Shorts, Reels та Push-новини адаптують інформацію для швидкого перегляду у мобільних застосунках. Відкриваються нові горизонти медіавиробництва та доступності інформації. Слушною в цьому контексті є думка Н. Семен: «Адже, журналістика, представлена в соціальних мережах, – одна з ознак демократичного суспільства...» [1 : 95].

Соціальні мережі перетворилися не тільки на інструмент розповсюдження новин, а й на інструмент формування громадської думки, значно поглибивши проблему маніпулювання суспільною думкою. Зазначена колізія перетворює фактчекінг та верифікацію інформації на невід'ємну складову не тільки журналістської діяльності, а й повсякденну необхідність інформаційного життя сучасника.

Журналістика даних відкриває можливості аналізу великих масивів інформації та надання суспільству ґрунтовних аналітичних матеріалів. Інфографіка дозволяє суттєво спростувати сприйняття складного матеріалу в царині економіки, екології та політики. Паралельно з цим персоналізація новинного контенту через вплив алгоритмів соціальних мереж призводить до виникнення «інформаційних бульбашок», коли користувачі отримують інформацію та новини, які корелюються з їх вподобаннями та суспільно-політичними поглядами. Конкуренція та економічні фактори спонукають ЗМК вдаватися до різних форм маніпулювання та клікбейтних заголовків. У таких умовах важливість етичних стандартів і принципів журналістики складно переоцінити. Ми погоджуємося з думкою авторитетного дослідника А. Рахмана: «Майбутнє журналістики в епоху цифрових технологій передбачає досягнення тонкого балансу між впровадженням технологічних новацій та збереженням довіри в умовах цифрового перенавантаження» [3 : 152].

Отже, сучасні тенденції журналістики демонструють активне залучення в комунікаційний процес цифрових технологій, і, як

наслідок, – актуалізацію персоналізації інформування, мультимедійності та жанрової дифузії. Сучасні жанрові форми контенту демонструють контамінацію технологічності, інтерактивності і персоналізованого досвіду, адаптуються до швидкоплинного інформаційного середовища з урахуванням запиту аудиторії на візуальну привабливість та активну взаємодію з контентом. Однак, ці зміни супроводжуються викликами, пов'язаними з необхідністю модифікації інформаційних споживчих звичок сучасної аудиторії та систематичної верифікації новин. Журналістика потребує адаптації до нових умов, впровадження нових технологій аналізу даних та дотримання високих етичних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семен Н. Соціальна мережа Instagram як сучасна платформа популяризації журналістського контенту. *Вісник Національного ун-ту «Львів. Політехніка»*. 2019. Вип. 3. С. 95–98.
2. Broersma M. The legitimacy paradox. *Sociology. Journalism*. 2019. Vol. 20 (1) P. 92–94.
3. Rahman A. The Future of Journalism in the Digital. *International Journal of Science and Business*. 2023. № 29 (1). P. 152–160.

Оксана БУБЛІЙ,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Юлія МЕЛЬНИКОВА,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

УСПІШНІ ВІЗУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ В INSTAGRAM (НА ПРИКЛАДІ ПОПУЛЯРНИХ БРЕНДІВ ТА ІНФЛЮЕНСЕРІВ)

Однією з найбільш впливових платформ для комунікації брендів та інфлюенсерів зі своєю аудиторією у сучасному цифровому ландшафті є Instagram, де ключову роль у залученні користувачів, формуванні іміджу та підвищенні рівня довіри до бренду відіграє візуальний контент. **Актуальність** дослідження обумовлюється необхідністю розуміння основних механізмів його створення.

Візуальні стратегії в Instagram є предметом численних маркетингових досліджень та аналітичних оглядів. У науковій та прикладній літературі розглядаються питання впливу візуального контенту на поведінку споживачів, аналізуються принципи побудови брендингу у соціальних мережах, а також досліджуються особливості комунікаційних стратегій інфлюенсерів. Проте, незважаючи на велику кількість робіт, недостатньо уваги приділяється комплексному аналізу найуспішніших візуальних стратегій популярних брендів та інфлюенсерів. Саме тому це

дослідження має на меті заповнити лакуни, узагальнивши ключові принципи створення ефективного візуального контенту в Instagram.

Метою дослідження є аналіз успішних візуальних стратегій популярних брендів та інфлюенсерів в Instagram для визначення ключових факторів, що впливають на залучення аудиторії, підвищення її лояльності та зміцнення впізнаваності бренду. Для досягнення поставленої мети були використані **методи** контент-аналізу, за допомогою якого були вивчені візуальні матеріали (пости, сторіз, відео) брендів та інфлюенсерів у Instagram з метою виявлення спільних тенденцій і особливостей візуальних стратегій, порівняльний аналіз – для зіставлення візуальних стратегій різних брендів та інфлюенсерів для визначення ефективних підходів у створенні контенту; метод кейс-стаді (case study).

Відповідно до сучасних тенденцій, бренди та інфлюенсери використовують специфічні стратегії для залучення аудиторії, підвищення лояльності та збільшення продажів. Успішні візуальні стратегії ґрунтуються на ретельному плануванні контенту, що враховує естетику, унікальність бренду та особливості цільової аудиторії. У даному дослідженні здійснено детальний аналіз окремих успішних брендів (Nike, Starbucks, Glossier) та інфлюенсерів (К'яра Ферраньї), які ефективно використовують візуальний контент для взаємодії з аудиторією.

Одним із найуспішніших прикладів ефективної візуальної стратегії є спортивний бренд Nike [4]. У своєму Instagram Nike дотримується мінімалістичного стилю, зосередженого на чистих, динамічних зображеннях з акцентом на автентичність і реальних історіях людей. Це відображається у численних публікаціях з використанням світових спортсменів і звичайних людей, що втілюють концепцію мотивації та досягнення успіху. Використання реальних персонажів дозволяє бренду створювати емоційний зв'язок з аудиторією. Характерними для бренду є певні візуальні елементи, зокрема, це контрастні кольорові рішення (чорний, білий та яскраві акценти), чітка типографіка з впізнаваним логотипом, а також використання динамічних кадрів, що символізують рух та прогрес. Такі елементи допомагають бренду підтримувати послідовність і впізнаваність у комунікації. Крім того, Nike часто застосовує соціальні меседжі у своїх кампаніях, що підсилює емоційний вплив на аудиторію.

Інший приклад успішної візуальної стратегії – це кавовий бренд Starbucks [5], який у своїй Instagram-стратегії робить акцент на візуальній узгодженості та створенні сезонних кампаній. Ключовим елементом візуального контенту бренду є висока якість зображень, що представляють продукцію у привабливому контексті. Starbucks інтегрує

свої продукти у щоденне життя аудиторії, підкреслюючи важливість кавових ритуалів та спільноти, що об'єднується навколо бренду.

Ще одним аспектом успіху Starbucks є акцент на сезонних кампаніях. Наприклад, запуск сезонних напоїв на кшталт Pumpkin Spice Latte супроводжується відповідними кольорами, візуальними елементами (осінні листя, гарбузи), що резонують з очікуваннями та настроями споживачів у певний період року. Важливо, що візуальна комунікація підтримує впізнаваність бренду через використання відомих елементів фірмового стилю, таких як зелений логотип, фірмові чашки та знайомі типографічні елементи.

Італійська інфлюенсерка К'яра Ферраньї [1] є однією з найвідоміших фігур у сфері моди та лайфстайлу на платформі Instagram. Її візуальна стратегія ґрунтується на комбінації особистих моментів та професійних фотосесій, що створює унікальну суміш контенту. Її сторінка постійно демонструє гармонійне поєднання стилізованих зображень з реальними моментами з її життя, що забезпечує враження автентичності та відкритості.

Сильний візуальний аспект полягає в кольоровій гамі та загальному стилі її контенту, де модні образи часто виступають у яскравих кольорах, акцентуючи увагу на деталях. Це підсилює ефект яскравості та динамізму, що є важливим для залучення молодшої аудиторії, орієнтованої на моду та індивідуальність. Також, завдяки постійній інтеракції зі своїми підписниками через візуальний контент (зокрема через Stories), Ферраньї підтримує високий рівень залученості та створює спільноту навколо свого бренду.

Косметичний бренд Glossier [2] застосовує успішну стратегію, орієнтовану на мінімалізм та користувацький контент. Бренд демонструє продукти у простому, але стильному оточенні, використовуючи білий фон та пастельні кольори для створення «чистої» естетики, що підкреслює натуральність та доступність продукції. Візуальна мова бренду є послідовною, що створює відчуття цілісності та гармонії.

Важливим аспектом стратегії є залучення контенту, створеного користувачами. Glossier активно використовує фотографії своїх клієнтів, які демонструють продукцію у повсякденному житті. Це підсилює довіру до бренду та робить контент більш персоналізованим, оскільки покупці бачать реальні приклади використання косметики. Крім того, така стратегія сприяє формуванню лояльної спільноти навколо бренду, адже клієнти відчують свою причетність до створення іміджу Glossier.

Instagram-профіль National Geographic [3] є прикладом того, як висока якість зображень і сторітелінг можуть стати основою успішної візуальної стратегії. Контент бренду поєднує дивовижні пейзажі, рідкісні фотографії дикої природи та глибокі людські історії.

Використовуючи професійних фотографів і журналістів, бренд створює емоційний зв'язок з аудиторією через візуальний контент, що захоплює своєю реальністю та детальністю.

Ключовим аспектом стратегії National Geographic є використання фотографій у поєднанні з розширеним описом під ними, що забезпечує глибше занурення в тему публікації. Візуальна мова профілю вирізняється високою естетичною цінністю та професійністю, що підвищує рівень довіри та залученості аудиторії.

Аналіз візуальних стратегій популярних брендів та інфлюенсерів на платформі Instagram демонструє, що успіх залежить від кількох ключових факторів: узгодженість візуальних елементів, автентичність контенту, якість зображень та емоційна залученість аудиторії. Бренди, які успішно реалізували візуальні стратегії, зуміли гармонійно поєднати ці елементи, підвищили впізнаваність, створили міцний емоційний зв'язок зі своєю аудиторією, що сприяє довготривалій лояльності та зростанню продажів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chiara Ferragni. URL : <https://www.instagram.com/chiaraferragni/> (дата звернення: 03.10.2024)
2. Glossier. URL : <https://www.instagram.com/glossier/> (дата звернення: 03.10.2024)
3. National Geographic. URL : <https://www.instagram.com/natgeo/> (дата звернення: 03.10.2024)
4. Nike. URL : <https://www.instagram.com/starbucks/> (дата звернення: 03.10.2024)
5. Starbucks. URL : <https://www.instagram.com/starbucks/> (дата звернення: 03.10.2024)

Дар'я КІЗІЛОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Юлія МЕЛЬНИКОВА,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

ПОДКАСТ ЯК МЕДІЙНИЙ ЖАНР: ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ

GoogleTrends – публічний веб-додаток корпорації Google, який визначає частоту пошукових запитів певного поняття відносно загального обсягу пошукових запитів за певний проміжок часу. Тут інформація узагальнюється у вигляді графіків відповідно до територіального поширення, мови пошуку, конкретизації тощо. Сам графік, окрім дат, має показник «інтерес пошуку» – відносний показник у діапазоні від 0 до 100.

Відповідно до даних цього ресурсу, пік популярності

пошукового запиту «подкаст» в Україні за останні 5 років припадає саме на лютий 2023 року. Серед схожих запитів наведено наступні: «подкаст терапія», «подкаст терапія квитки», «спартак подкаст», «спартак», «подкаст спартак суббота» [4].

Згідно із дослідженням порталу Statista, у 2023 році аудиторія подкастів в мережі Інтернет сягнула 500 мільйонів, а до 2027 року прогнозується зростання ще на понад 150 мільйонів [1]. Хоча ще 2005 словом року за версією Оксфордського англо-американського словника стало саме «подкаст» [3 : 66].

Відтак, поширеність подкасту як форми споживання інформації має тенденцію до зростання і попит серед аудиторії. Перевагами цієї форми подання можна назвати доступність, різноманітність, так званий «зв'язок з авторами» (наприклад, інтерв'ювання) тощо. А отже, подкаст як жанр журналістики, набирає все більшої актуальності для вивчення.

Ступінь досліджуваності проблеми. Подкаст у системі журналістських жанрів, його визначення вивчали І. Гаврилюк, О. Дмитровський, О. Зборовська, П. Мірошниченко, С. Рибак, Є. Руденко, Н. Санакоева, Д. Тестова, Г. Царик та інші.

Мета і методи дослідження. Метою дослідження є опис особливостей створення тематичних подкастів, методом – узагальнення.

За визначеннями Г. Царик, подкаст – це новий жанр медіалінгвістичного дискурсу (як відео, так і аудіо); «сукупність знаків, знакодія (семіозис), який характеризується кодовим, інформаційним та культурним вимірами» [3 : 66]; новітнє медійне явище, яке характеризується високою мірою суб'єктивності та зворотнім зв'язком комунікантів.

До речі, дослідниця також наголошує на вживанні саме «пОдкаст», а не «пІдкаст», зважаючи на етимологію терміну (від англійського *podcast*, тобто «і + *pod* + *broadcast*», у перекладі – «Інтернет + модуль космічного корабля + передавати або транслювати для загального користування») [3 : 68].

До ознак подкасту як медійного жанру можна віднести відсутність часових обмежень (доступність до перегляду і, у більшості, можливість вільного зберігання випусків, також немає «прив'язки» до графіку етеру на кшталт телевізійного чи радіо); авторами можуть бути і фахівці, і пересічні користувачі мережі; емпатію (передбачає співпереживання, аналогії, перевтілення, когніцію); різноплановість у впливі на аудиторію та сегментованість [3 : 70].

Подкасти як медійний продукт можна систематизувати за такими видами (жанровими різновидами):

- монологічні подкасти (оповіді, аудіоблоги, аудіокниги, відеоблоги, відеолекції, розслідування, екскурсії музеями);
- діалогічні подкасти (подкаст-інтерв'ю, розмовні подкасти та розслідування, відеоблоги);

– групові (подкасти круглого столу, театральні подкасти, ігрові стріми, військові випуски/стріми військових);

– гібридні [3 : 70].

Створення медіапродукту будь-якого жанру можна окреслити у такі етапи: формування ідеї (задуму), планування, реалізація та просування.

Що ж до особливостей створення тематичних подкастів, то варто зазначити декілька стадій:

– визначення так званої ніші (теми подкасту, що має бути і достатньо широкою для серії випусків-епізодів, і досить конкретною та корисною для слухачів чи глядачів);

– формування назви проєкту, чіткої і такої, яку легко запам'ятати чи помітити серед інших;

– визначення аудиторії (вік, стать, уподобання, регіон, спосіб життя, прагнення, переконання, діяльність тощо);

– чітке окреслення кінцевої мети проєкту (кількість випусків, рівень розкриття теми і підтем, бажана кількість постійних слухачів, платформи поширення тощо) [5].

Надважливим у створенні тематичних подкастів є саме вибір формату – від монологів до інтерв'ю, від групових бесід до обговорюваних сфер життя, наприклад. Однак, існують ще кілька класифікацій форматів подкастингу.

Формат «сольних» подкастів передбачає самостійне створення, що вирізняється гнучким графіком та може посприяти підвищенню авторитета ведучого чи ведучої.

Спільні подкасти подібні за форматом до подкасту-інтерв'ю чи до формату бесіди. Тут також є необхідність більш високого рівня координації і більш природного спілкування. Однак, «під час проведення подібних інтерв'ю враховуються особливості спілкування з психологічно вразливими людьми» [2 : 3].

Як і для будь-якого проєкту, варто визначити тривалість епізодів та періодичність їх створення і публікації [5].

Отже, станом на сьогодні подкаст класифікують як жанр медійного дискурсу, як новітнє медійне явище, а серед особливостей створення тематичних подкастів основним є формування чіткого плану, визначення ніші та формату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кількість слухачів подкастів у всьому світі з 2023 по 2027 рік. Аудіо. Веб-сайт. URL : <https://www.statista.com/statistics/1291360/podcast-listeners-worldwide/> (дата звернення: 4.03.2025)
2. Тестова Д. В., Мельнікова Ю. О. Особливості створення авторського подкасту «Строкаті дороги». *Права людини: відображення у медіапросторі* : матеріали Другого науково-методологічного семінару, 27 лютого 2023 року.

Київ : Національний авіаційний університет, 2023. С. 152–155.

3. Царик Г. М. Подкаст як жанр сучасного медійного дискурсу. «*Південний архів*» (філологічні науки). 2023. Вип. XCV. С. 66–72.

4. GoogleTrends. Веб-сайт. URL : <https://trends.google.com.ua/trends/explore?date=today%205-y&geo=UA&q=%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%82&hl=uk> (дата звернення: 4.03.2025)

5. Rose-Collins F. Повний посібник для створення власного подкасту у 2023 році. *Подкасти*. Веб-сайт. URL : <https://www.ranktracker.com/uk/blog/the-complete-guide-to-starting-your-own-podcast-in-2023/> (дата звернення: 06.08.2024).

Анастасія ПАНКОВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: **Анжеліка ШУЛЬЖЕНКО,**

к.філол.н., доцент (БДПУ)

РОЛЬ ВІДЕОІГРОВОГО КОНТЕНТУ У РОЗВАЖАЛЬНИХ ВІДЕО НА YOUTUBE

Актуальність. На сьогодні відеоігри посідають дуже важливе місце в житті суспільства. Чимало громадян так чи інакше у повсякденному житті стикаються з відеоіграми, адже згідно з результатами соціологічних опитувань та інших досліджень, присвячених цій тематиці, у нашій країні і у цілому світі понад 60% громадян грають у відеоігри, постійно проводячи там як мінімум годину на день, зазвичай – набагато більше. Враховуючи це, все більш поширеним стає відеоігровий контент, який останнім часом є одним із основних різновидів розважального контенту на YouTube. Отже, актуальність дослідження зумовлена зростаючою роллю відеоігрового контенту в розважальних відео на платформі YouTube, де з'являється все більше тематичних відео та каналів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні аспекти розважального контенту на YouTube розглядали такі науковці, як К. Бакаєвич [1], К. Балабанова, Н. Вернигора [3], О. Михальченко [3], Д. Челишев [3], К. Бакаєвич [3] та ін. Однак, питання того, яку саме роль відіграє відеоігровий контент у розважальних відео на YouTube, вивчене недостатньо.

Мета і методи дослідження. Мета дослідження – встановити роль та значення відеоігрового контенту в розважальних відео на YouTube. Дослідження передбачає використання таких методів: аналіз наукових джерел та сучасного досвіду створення і поширення відеоігрового контенту на YouTube.

Відеоігри є важливою складовою сучасного мистецтва. Їх особливості полягають у наступному [2]:

1) створюється особлива духовна культура – культура «геймерів», які мають власні цінності та навіть моральні норми поведінки;

2) відеоігри, їх оформлення та зміст значним чином впливають на емоції користувачів, викликаючи у тому числі і естетичне задоволення;

3) відеоігри містять у собі вимисел та умовність – авторами створюється віртуальний світ, у який поринають користувачі, поціновувачі гейм-мистецтва;

4) через гейм-мистецтво гравець поринає у вигаданий світ, сповнений різних художніх образів.

Крім того, підкреслимо, що останнім часом відеоігри приваблюють все більшу кількість користувачів. Мають високий попит відеоігри різних жанрів та для осіб різних категорій. Як наслідок, поширення відеоігрового контенту на YouTube є актуальним через наявність широкої аудиторії, а також значних можливостей для створення різнопланового тематичного розважального контенту.

Розважальний контент на YouTube почав з'являтися ще на самому початку розвитку цієї онлайн-платформи – з 2005 року. Наразі – це другий за відвідуваністю сайт планети, який приваблює більшість користувачів саме через можливість відпочити, розслабитись та провести свій час, переглядаючи цікаві розважальні відеоролики. Основна тематика розважального контенту: вивчення мов, військова справа, відеоігри, господарство, гумор, гаджети, дитячий розважальний контент, краса та мода, історія, їжа та напої, кіно тощо [1; 3].

При цьому, нерідко спостерігається об'єднання різних видів контенту в одному відеоролику. Враховуючи це, відеоігровий контент не завжди передбачає саме трансляцію процесу гри. Інколи такий контент може стосуватися перегляду інших відео, наприклад: про старі відеоігри, історій про створення відеоігор та їх вплив на культуру, особливостей технічного та мистецького створення сучасних відеоігор тощо. Втім, основний контент – це саме той контент, у якому зосереджено основну увагу на безпосередньо ігровому процесі.

Серед основних форматів відеоігрового контенту, який поширюється в межах YouTube, відмітимо такі:

– Let's Play – передбачається проходження ігор з додатковими коментарями автора;

– Відео-стріми, присвячені проходженню ігор, під час яких автор контенту спілкується з глядачами;

– Огляди відеоігор, аналітичні відео, на яких представлена інформація стосовно новинок у світі відеогеймінгу, аналіз окремих ігор, їх технічних аспектів, рекомендації стосовно проходження тощо;

- Гумористичні відео, у яких автори демонструють смішні моменти з проходження відеоігор;

- Відео документального характеру, присвячені історію розвитку відеоігор, старим відеоіграм, дослідженню впливу відеоігор на масову культуру тощо [4].

Як можна побачити, тематика відеоігор може стосуватися розважальних відео різного формату та спрямування. Аудиторія таких відеороликів різноманітна та багато в чому залежить від конкретної гри, її жанру і можливих вікових обмежень. Крім того, варто відмітити, що відеоігровий контент у розважальних відео також може додаватись і у ті відео, які не стосуються відеоігор безпосередньо. Наприклад, це огляд новинок у сфері комп'ютерної техніки, можливості яких перевіряють саме за допомогою відеоігор, оскільки основними споживачами є геймери.

Враховуючи це, роль відеоігрового контенту в розважальних відео на YouTube полягає у наступному:

- можливість одночасно розважатись та відпочивати, переглядаючи цікаві відео, у центрі яких – проходження відеоігор, кумедні ситуації чи напружені моменти, які виникають у даному процесі;

- вдосконалення рівня володіння певними навичками, які стосуються відеогеймінгу. Дуже часто відеоігровий контент представлений у вигляді порад, оглядів та гайдів, які дуже корисні для цільової аудиторії;

- спілкування та участь у спільноті геймерів, адже під час перегляду розважальних відео і стримів глядачі долучаються до ігрової спільноти;

- ностальгія при перегляді відео про старі ігри, що викликає у глядачів приємні спогади про дитинство чи молоді роки [4].

Висновки. Отже, створення і поширення відеоігрового контенту є однією з основних тенденцій розвитку розважальних відео на YouTube. Щороку збільшується кількість закордонних та вітчизняних відеоблогерів, які створюють тематичні відео, а кількість глядачів є стабільно великою. Враховуючи це, роль відеоігрового контенту в розважальних відео за сучасних умов є особливо вагомим, що є наслідком загальних тенденцій розвитку відеогеймінгу у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакаєвич К. Переваги та недоліки поширення новинного контенту на відеохостингу «YouTube» під час повномасштабного вторгнення. *Обрії друкарства*. 2024. № 1 (15). С. 6–18.
2. Відеоігри – це мистецтво. URL : <https://ms.detector.media/internet/post/24912/2020-06-20-videoigy-tse-mystetstvo/> (дата звернення: 12.02.2025)

3. Розважальний контент ютуб-каналу в умовах війни: перспективи та доцільність / Вернигора Н., Балабанова К., Михальченко О., Челишев Д. *Інтегровані комунікації*. 2024. № 2 (18). С. 53–59.

4. The Different Types of Gaming Videos on YouTube. URL : <https://screenanigans.wordpress.com/2018/07/01/the-different-types-of-gaming-videos-on-youtube/> (дата звернення: 12.02.2025)

Ліана ШЕВЕЛЄВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
соціально-гуманітарного факультету
Науковий керівник: **Анжеліка ШУЛЬЖЕНКО,**
к.філол.н., доцент (БДПУ)

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПОДКАСТИНГУ В УКРАЇНІ

На сьогодні подкасти є невід'ємною частиною життя багатьох людей. Їх зручно слухати під час подорожі, у спортзалі або під час приготування їжі. Подкастинг на сьогодні є одним з найлегших шляхів до втілення своєї творчості, адже вони можуть бути на різноманітні теми, будь то новини, розваги, бізнес тощо. Чимало медіа зараз впроваджують власні подкасти, які можна послухати на їх платформах або сторінках.

Термін подкаст з'явився у 2004 році, його запровадив журналіст The Guardian Бен Хаммерслі, відтоді і почали використовувати подкастинг як спосіб розповсюдження своєї думки [2]. Їх популярність так само зростала і зростає з кожним роком за рахунок легкості переслуховування і різноманітності, адже можна обрати тему, яка тобі цікава.

Подкаст – це серія аудіо або відеофайлів, об'єднаних певною ідеєю, які можна послухати або подивитись на різних інтернет платформах. Термін «podcast» є поєднанням назви портативного програвача музики «iPod» і слова «broadcast» (трансляція) [1].

Подкастинг в Україні лише починає розвиватися. Стрибок їхньої популярності відбувся з початком повномасштабного вторгнення, коли виникла потреба відмовлятися від всього російського і не споживати ворожий контент, а розвивати свій медіапростір.

Подкасти бувають двох видів: аудіоформату, які вважаються більш зручними для фонового переслуховування, адже замінюють музику і несуть корисну інформацію, та відеоформату, де можна застосувати візуальну концентрацію і побачити емоції людей, які доносять нам інформацію. Обидва ці види не мають вимог чи обмежень і можуть бути різних форматів, такі як монолог, інтерв'ю, розмова двох або більше людей, при наявності/відсутності ведучого, це може бути формат шоу.

Україна зараз розвиває власне медійне середовище в багатьох сферах, і ніша створення подкастів є однією з них. Це зручно й просто, адже подкаст може створити будь-хто. Ведення подкастів стало модним і базовим для багатьох інфлюенсерів і медіаперсон, піднімаючи різноманітні теми, вони формують громадську думку серед своїх підписників і фанатів.

Крім блогерів, подкасти набирають популярності і серед інтернет-видань та радіостанцій, такі як: Radio Skovoroda, Urban Space Radio, Радіо Аристократи, Радіо «Накипіло», Радіо НВ, видання The Ukrainians, The Village Україна, Vertigo, Куншт тощо [1].

Отже, майбутнє подкастів виглядає доволі перспективним, адже щороку у світі з'являється понад 2 мільйони нових подкастів, а щодня їх відкриває для себе все більше людей. Питання того, чи можна зараз в Україні монетизувати подкаст і отримувати від нього кошти, як від блогу на YouTube, досі залишається відкритим. Поки що українські подкасти залишаються чудовою можливістю швидко поширювати інформацію, популяризувати культуру чи доносити думку видатних людей до великої кількості слухачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. 10 питань про подкасти: історія, розвиток, платформи для прослуховування. URL : <https://radio.nakypilo.ua/10-pytan-pro-podkasty-istoriya-rozvytok-platformy-dlya-prosluhovuvannya/> (дата звернення: 01.03.2025).
2. Подкаст це: все, що вам потрібно знати про створення подкастів. URL : <https://www.kyivpost.com/uk/post/29700> (дата звернення: 19.03.2025).

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Тетяна БОЖКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Олена МАРТИНЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ТВОРЧИЙ ДІАЛОГ: БАЛЕТМЕЙСТЕР І ВОКАЛІСТ У ВОКАЛЬНО- ХОРЕОГРАФІЧНИХ ФОРМАХ

Вокально-хореографічні форми об'єднують музику та хореографію, що створює нові можливості для вираження творчості. Це дозволяє досліджувати, як різні види мистецтв можуть взаємодіяти та доповнювати одне одного.

Хореографія постійно поєднується з різноманітними видами мистецтва: з поезією (відтворення танцю під віршований супровід); з образотворчим мистецтвом (відтворення історії картини шляхом хореографії); з кінематографом (переказ сюжету фільму у танцювальній виставі); з театральним мистецтвом (поєднання театральної вистави та хореографії) тощо. Існує ряд наукових праць, які аналізують взаємодію між різними видами мистецтв (А. Дем'янчук, Р. Кундис, Г. Бернард, Н. Бистрянцева та інші).

Останнім часом в Україні з'явилося дуже багато вокального репертуару, який розкриває актуальні проблеми сучасного життя українців, які опинилися в кризових умовах. Це дає підґрунтя для роздумів балетмейстера над вибором пісні для створення танцювальної форми. Саме зараз одним з потужних впливів на глядача може виступати вокально-хореографічна форма.

Проблематику вокально-хореографічних композицій досліджували Т. Благова, Н. Бистрянцева, Г. Бернард, Н. Семенова, А. Дем'янчук, Р. Кундис та інші. Автори розкривають розвиток хореографічної майстерності в системі основних видів та жанрів мистецтва, роль музики у хореографії, особливості комунікації між музикантом і танцюристами на прикладі регіональних практик тощо. Однак, ґрунтовних досліджень, які б глибоко розглядали проблематику діалогу між балетмейстером і вокалістом нами не було виявлено.

Мета дослідження – окреслити принципи співпраці між балетмейстером і вокалістом в процесі створення вокально-хореографічних проєктів.

Створення якісного та професійного хореографічного проєкту з синтезом різних видів мистецтв в більшості залежить від злагодженого поєднання пластичних та часових мистецтв [3].

Поняття «синтез» розкривається в статті «Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії» Д. Бернадської, де вказано, що: «Синтез» означає поєднання (інтеграцію) різних елементів в єдине ціле, а синтез мистецтв – це органічна єдність художніх засобів і образних елементів різних мистецтв, у якому втілюється універсальна здатність людини естетично опановувати світ» [1]. Перші згадки про синтез мистецтв можна знайти в естетичній та мистецтвознавчій літературі XVIII-XIX ст. на прикладі таких митців, як Г. Гейне, Е. Делакруа, Р. Шуман. Саме тоді з'являється твердження, що кожне з мистецтв входить до складу іншого.

А. Дем'янчук та Р. Кундис здійснили спробу дослідити хореографічне мистецтво в системі синтезу з іншими видами мистецтв, а також з'ясували поняття «універсального мистецького твору». Ними було проаналізовано праці українських та зарубіжних учених, які розкривають проблеми художнього синтезу як мистецького явища, особливості взаємодії та взаємовпливу на хореографію інших мистецьких видів і жанрів. Досліджуючи танець як просторово-часовий вид мистецтва ними доведено його взаємодію з музикою (тобто часовим видом мистецтва), а особливо з образотворчими (просторовими) видами та жанрами мистецтв. На їх думку, танець створює синтетичну єдність з цими мистецтвами. Вони наголошують на тому, що поєднання цих видів мистецтва в різні історичні періоди та епохи має свої особливості і значною мірою залежить від естетичного розуміння краси та прагнення до ідеалу [4].

Т. Благова досліджувала у хронологічній послідовності розвиток українського народно-сценічного танцю в діяльності відомих професійних вокально-хореографічних колективів України XX століття. У її статті «Розвиток українського народно-сценічного танцю в діяльності професійних вокально-хореографічних колективів XX століття» було висвітлено творчий досвід українських видатних балетмейстерів у контексті їхньої практичної діяльності у пісенно-танцювальних колективах [2]. Це може стати підґрунтям для розуміння молодими балетмейстерами вивчення досвіду поколінь і дослідження сучасного стану розвитку української народно-сценічної хореографії, що дає підстави констатувати потужність її творчого потенціалу.

Загально відомо, що вокально-хореографічні форми є унікальним синтетичним жанром мистецтва, де поєднуються вокал і танець, що створює багатомірний простір для художнього висловлювання. У цьому контексті творчий діалог між

балетмейстером і вокалістом набуває вирішального значення для досягнення гармонійного і переконливого результату.

Балетмейстер, працюючи над хореографічною складовою, розкриває драматургію твору через пластику рухів, динаміку простору та ритміку. Водночас вокаліст передає емоційний і смисловий зміст через звучання голосу, дикцію, тембр та інтерпретацію тексту. Їхня спільна робота потребує узгодженості художніх концепцій, взаєморозуміння та врахування специфіки обох мистецтв.

Творчий діалог між балетмейстером і вокалістом є фундаментальним процесом, що забезпечує цілісність і виразність вокально-хореографічного твору, сприяючи його впливу на глядача.

На основі аналізу досліджень окресленої нами проблематики, ми визначили принципи творчого діалогу між балетмейстером і вокалістом в процесі створення вокально-хореографічних проєктів: синхронізація музичного і хореографічного ритму (узгодження темпоритмічних особливостей вокальної та танцювальної партій); емоційно-смилова єдність (балетмейстер і вокаліст мають співпрацювати для створення єдиного емоційного образу); адаптація сценічної дії (хореографія повинна враховувати вокальні можливості артиста, як і вокаліст має враховувати вимоги до фізичної активності); імпровізаційний елемент (успішна взаємодія дозволяє інтегрувати елементи імпровізації, що збагачує виконавську інтерпретацію). Також потребує збереження балансу між вокальною технікою та фізичним навантаженням, що враховується як у хореографії, так і у вокальному виконанні.

Отже, поєднання музики, співу та танцю вимагають тісної співпраці балетмейстера і вокаліста для створення композиції. Такий творчий діалог передбачає узгодження концептуального бачення, технічних можливостей та емоційної виразності обох митців, де балетмейстер забезпечує візуальну підтримку вокального твору, адаптуючи хореографію до ритмічних і тембрових особливостей вокальної партії, тоді як вокаліст враховує вимоги до сценічного руху. Така співпраця спрямована на створення цілісного художнього образу, в якому рух і спів не лише доповнюють одне одного, а й взаємно підсилюють художньо-естетичний вплив на глядача. Така співпраця відкриває нові можливості для експериментів і розширює межі вокально-хореографічного мистецтва, сприяючи актуальності та інноваційності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернадська Д. Феномен синтезу мистецтв в сучасній українській сценічній хореографії: дис.. ...канд. мист.: 17.00.01. Київ, 2005. 171 с. URL : <https://surl.li/sofxtc> (дата звернення: 23.02.2025).
2. Благова Т. Розвиток українського народно-сценічного танцю у діяльності професійних вокально-хореографічних колективів XX століття. *Вісник*

Львівського університету. Серія: Мистецтвознавство. 2014. Вип 14. С. 125–130. URL : <https://surl.li/dqmdhp> (дата звернення: 22.02.2025).

3. Голдрич О. С. Хореографія : посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю. 2-е вид., доп. Львів : Сполом, 2006. 172 с.

4. Дем'янчук А., Кундис Р. Хореографія в системі синтезу мистецтв: поняття універсального мистецького твору. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. Вип 54. Том 1. С. 88–94. URL : <https://surl.li/vnaglm> (дата звернення 27.10.2023 р.).

Поліна БРОВАРЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Олена МАРТИНЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ІНКЛЮЗИВНА ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА: ХОРЕОГРАФІЧНИЙ НАПРЯМОК

Актуальність. В умовах війни в Україні інклюзія набуває особливого значення. Чисельність дітей із особливими освітніми потребами зростає, а створення безпечного та комфортного середовища для їхнього навчання стає одним із пріоритетів суспільства. Позашкільна освіта відіграє важливу роль у цьому процесі, забезпечуючи дітям можливість гармонійного розвитку, інтеграції у колектив і розкриття їхніх здібностей. Завдяки заняттям у секціях, гуртках і студіях діти отримують не лише нові знання й уміння, але й важливу емоційну підтримку, що допомагає їм краще адаптуватися до складних життєвих обставин. Значне збільшення кількості дітей з психологічними травмами, фізичними ушкодженнями та іншими особливими освітніми потребами, також велика кількість дітей, які вимушено змінили місце проживання, внаслідок воєнних дій в Україні вимагає адаптації до нових умов навчання, що є одним із головних завдань інклюзивного підходу. У цьому контексті досвід інших країн свідчить про важливість активної ролі держави, яка повинна гарантувати рівноправність і забезпечувати спеціальні права осіб з інвалідністю [3].

На основі аналізу правової та методичної бази інклюзивної освіти, ми з'ясували, що інклюзивна освіта в Україні пройшла значний етап розвитку, забезпечивши правові та практичні основи для створення рівних освітніх можливостей для дітей з особливими потребами. Законодавчі ініціативи, такі як Закон «Про освіту», «Концепція розвитку інклюзивної освіти», а також інші нормативно-правові акти, сформували базу для впровадження інклюзивних класів та системної підтримки учнів з особливими освітніми потребами.

Загальні питання з інклюзивної освіти розглядали: Н. Воляник, А. Колупаєва, В. Гладуш, М. Лопатіна, О. Мартиненко, М. Порошенко, С. Коваленко, О. Плахотнюк, О. Нестерук-Володимирець та інші.

Водночас, залишається низка завдань для вдосконалення механізмів реалізації інклюзивної освіти. Серед ключових пріоритетів – розширення доступу до спеціалізованих послуг, підготовка висококваліфікованих педагогів, забезпечення сучасних навчальних матеріалів і створення адаптованого освітнього середовища.

Мета дослідження – окреслити результати експериментального дослідження з питання організації інклюзивного хореографічного навчання.

У рамках дослідження, під час виробничої практики в Запорізькій дитячій школі мистецтв (04.11.24 по 16.11.24), нами був проведений експеримент, який включав два етапи. Так, на першому етапі нами було здійснено спостереження за проведенням заняття класичного танцю хореографом Д. Жужурою. А саме, ми спостерігали за діяльністю дівчинки 10 років, яка має діагноз тонус м'язів. Перед початком заняття ми провели стислу бесіду з педагогом-хореографом і зробили висновки, що дівчинка займається у груповому форматі за бажанням батьків, щоб її не виділяти серед інших дітей. У дитини є проблеми з координацією через тонус м'язів, але вправи з різкими рухами, зокрема, в народному танці, даються їй краще, ніж плавні. Раніше дівчинка проявляла агресію до себе у випадку невдач, але завдяки індивідуальним бесідам з керівником її емоційний стан покращився.

Під час спостереження ми помітили, що на занятті дівчинка спокійно реагувала на зауваження та намагалася вдосконалювати свої рухи. Атмосфера у групі дружня, діти підтримують її, а керівник проводить бесіди на тему дружби та гуманності, що сприяє соціалізації. Загалом заняття пройшло спокійно і злагоджено, а дівчинка демонструвала бажання у подоланні фізичних та емоційних труднощів.

Друга частина експерименту передбачала розробку комплексу технік для дітей з різними діагнозами.

З цією метою нами було проаналізовано навчально-методичну літературу (О. Гаяш, В. Войтко), відеолекції, персональний досвід роботи випускниці спеціальності «Хореографія» БДПУ Т. Глазковій, яка працює хореографом в інклюзивному освітньому середовищі. На основі аналізу нами були узагальнені методичні рекомендації хореографів-практиків в роботі з дітьми з певними діагнозами, які можуть бути використані під час вивчення теми «Інклюзивне хореографічне навчання» на ОК «ТМ роботи з хореографічним колективом» за освітньо-професійною програмою «Хореографія».

При інклюзивному хореографічному навчанні з дітьми з аутичним спектром О. Гаяш рекомендує на першому етапі роботи з

дітьми з аутизмом створювати комфортну та безпечну атмосферу. Основними принципами взаємодії є уникнення тиску та повага до особистого простору дитини. Вона наголошує на врахуванні наступних рекомендацій, які можна назвати «5 НЕ»: не говорити голосно (голос має бути спокійним і м'яким, без зайвих емоційних забарвлень), не робити різких рухів (усі дії мають бути плавними, без поспіху), не дивитися пильно в очі дитині (прямий зоровий контакт може викликати тривожність, тому варто уникати нав'язливих поглядів), не звертатися прямо до дитини (краще починати з опосередкованої взаємодії, наприклад, через гру або спостереження, не бути занадто активним і нав'язливим (важливо дати дитині час для адаптації до присутності дорослого) [2].

О. Гаяш також рекомендує застосовувати наступні вправи та техніки: ходьба по прямій лінії, балансування на одній нозі, вправи з предметами, гра послідовності дій (придумайте просту послідовність рухів, наприклад: підняти руки, покрутитися, плеснути в долоні і виконуйте їх разом із дитиною), музично-ритмічні вправи тощо [2].

При роботі з дітьми, які мають діагноз ДЦП, В. Войтко рекомендує дотримуватись специфічних методичних порад і використовувати адаптовані вправи: театралізовані ігри, розвиток сили м'язів рук, стискання пальців кулак та розмикання, дихальні вправи [1].

На основі переглянутих нами відеолекцій було встановлено, що заняття з хореографії для дітей із синдромом Дауна мають бути спеціально адаптовані до їхніх потреб. Через фізичні та розумові ускладнення, пов'язані з особливостями розвитку, вправи слід пропонувати поступово, від найпростіших до складніших, із постійним повторенням для закріплення навичок. Найбільш ефективними техніками в роботі з дітьми з даним діагнозом є: танцювальна терапія (виконання танцювальних рухів під музику, які розвивають координацію, ритм та самовираження), арт-терапія (малювання, ліплення або створення композицій, які сприяють сенсорному розвитку та покращують концентрацію уваги), ігрова форма навчання (виконання вправ у форматі гри, де завдання подаються у вигляді цікавих сюжетів або викликів, які стимулюють мотивацію та заученість) [4].

Загалом результати дослідження підкреслюють необхідність розробки комплексних освітніх програм для фахівців хореографічної галузі, що працюють в інклюзивному середовищі. Такий підхід сприятиме забезпеченню якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, їх ефективній соціалізації і підвищенню професійної компетентності керівників хореографічних колективів.

На основі вивчення досвіду роботи керівників хореографічних колективів та проведеного аналізу хореографічного заняття під керівництвом Д. Жужури, можна зробити висновок, що успіх

інклюзивної роботи залежить від поєднання індивідуального підходу, сприятливої атмосфери та адаптації вправ до фізичних і емоційних можливостей дитини. У груповій роботі важливим є формування підтримуючого середовища, де всі діти відчувають себе рівними. Заняття з класичного танцю демонструють, що навіть діти з труднощами координації можуть досягати прогресу, якщо методика враховує їх особливості, а керівник проявляє чуйність та увагу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтко В. Корекційно-розвиткова робота з учнями з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах інклюзивної освіти : навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. Е. Жосана. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. 96 с.
2. Гаяш О. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку : наук.-метод. посібник. Ужгород : Інфо. видав. центр ЗІППО, 2016. 120 с.
3. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Вінниця, 23 листопада 2017 / за заг. ред. Г. В. Давиденко. Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2018. 197 с.
4. Посилання на відео лекції: URL : <https://youtu.be/e0Or3jkaljA>; <https://youtu.be/ZXtEI-wVWo0>; <https://youtu.be/Zbhy8PulBRA> (I частина), https://youtu.be/b3EZKOh_Abw (II частина) (дата звернення: 02.02.2025)

Софія ВОЗНЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Юлія ТАРАНЕНКО**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СПІВПРАЦІ КЕРІВНИКА ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ З БАТЬКАМИ

Актуальність. У сучасному суспільстві позашкільна освіта набуває дедалі більшого значення як ключовий чинник всебічного розвитку дитини. Хореографічні колективи є однією з найпопулярніших форм організації дозвілля, що не лише сприяють творчій самореалізації дітей, а й допомагають розвивати їхні соціальні навички, естетичний смак та дисципліну. Водночас ефективність роботи таких колективів залежить не тільки від професіоналізму керівника та мотивації учасників, а й від рівня співпраці з батьками.

Взаємодія з батьками має свої особливості, оскільки вони відіграють важливу роль у вихованні та розвитку дитини, виступаючи її ключовими партнерами в цьому процесі.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблему взаємодії педагогів і сім'ї у вихованні дітей різного віку досліджували такі вчені-педагоги, як Т. Алексєєнко, О. Докукіна, Т. Кравченко, І. Мачуська, В. Постовий та інші. Питання співпраці сім'ї з позашкільними освітніми закладами, педагогічним колективом і керівниками гуртків розглядали у своїх працях І. Бех, В. Заярна, С. Русова, М. Степанова та інші. Зокрема, взаємодія керівників хореографічних колективів із батьками є важливим аспектом педагогічних досліджень у сфері танцювальної освіти. Цій темі приділяють значну увагу такі відомі фахівці, як Б. Колногузенко, О. Мартиненко, А. Тараканов, П. Фріз, С. Шалапа та інші.

Науковці розглядають різноманітні аспекти співпраці з батьками. Так, наприклад, Д. Назаренко фокусується на організації різних заходів, які сприяють творчому розвитку дітей та формуванню в них патріотичних почуттів. Він підкреслює важливість регулярних зустрічей, діалогів та інших форм взаємодії між педагогами та батьками [4]. О. Мартиненко деталізує завдання співпраці з батьками та наводить конкретні форми ефективної роботи [2]. К. Марфіян, спираючись на результати опитування батьків, аналізує особливості взаємодії з ними в умовах воєнного стану та пропонує практичні рекомендації [3].

Метою дослідження є визначення основних аспектів співпраці керівника хореографічного колективу з батьками на основі експериментального аналізу. **Методи дослідження:** аналіз літературних джерел, систематизація та узагальнення матеріалу, спостереження, анкетування.

Сутність дослідження. Експериментальне дослідження передбачало виокремлення основних аспектів співпраці керівників хореографічних колективів з батьками шляхом проведення анкетування та аналізу результатів опитування.

Анкетування серед керівників хореографічних колективів охоплювало питання специфіки роботи педагогів з батьками їх хореографічних колективів, загалом, та під час повномасштабного вторгнення, зокрема. В опитуванні взяли участь 6 керівників таких колективів, як Зразковий художній колектив «Хореографічна студія сучасного танцю «UDANCE» (Тарасевич Світлана) м. Дніпро, Народний ансамбль естрадного танцю «МарЛен» (Тараненко Юлія) м. Бердянськ, Dance Studio «DyvoKvit» (Доновська Альона) м. Запоріжжя, Зразковий ансамбль естрадно-спортивного танцю «Алегро» БМР (Філімонова Христина) м. Запоріжжя, Зразковий ансамбль сучасного танцю «Сихівчани» (Ільїн Дмитро) м. Львів та Студія сучасного танцю «Fleur» (Кирик Євгенія) м. Кам'янське.

Серед опитаних керівників колективів на запитання, в якому форматі працює колектив 5 респондентів відповіли – у форматі очному 83,3%. Це вказує на те, що попри складну ситуацію, організації намагаються

підтримувати традиційні форми роботи. Водночас, 1 респондент (16,7%) вказав, що їх колектив працює в онлайн-форматі. Це може свідчити про адаптивність і гнучкість цього колективу, які використовує цифрові інструменти для забезпечення безперервності роботи.

Аналізуючи відповіді керівників стосовно питання організації роботи в колективі можна сказати, що робота з батьками в колективах організована через поєднання сучасних технологій і традиційних підходів. Зокрема, спілкування відбувається в чатах, збори в Zoom, індивідуальні консультації, а також під час особистих зустрічей, коли батьки приводять дітей на заняття. Активно використовується батьківський комітет, що сприяє координації питань, як-от збір коштів на костюми, змагання чи інші потреби.

На основі відповідей респондентів можна зробити висновок, що керівники колективів використовують традиційні (батьківські збори) та сучасні (чати, опитування) методи комунікації. Однак деякі керівники обмежуються мінімальним контактом з батьками.

На запитання формату спілкування педагогів з батьками, керівники відповіли, що спілкування здійснюється у змішаних форматах. Значна частина респондентів (87%) використовує цифрові засоби, зокрема чати в Telegram та інші соціальні мережі. Поширеним є живе спілкування та особисті бесіди, що дозволяє будувати довірливі стосунки та ефективніше вирішувати нагальні питання. Окремі відповіді акцентують увагу на принципах комунікації, таких як взаємна повага, відкритість та готовність допомагати, що створює позитивну атмосферу у відносинах із батьками.

Проблематика спілкування між педагогами та батьками респондентами акцентується на таких проблемах, як: неухважність батьків до оголошень, безвідповідальне ставлення до тренувань, втручання у методику роботи, робочий графік батьків і особливості характеру. Крім такого було зазначено, що проблемою у спілкуванні є онлайн-формат навчання, який вносить додаткові труднощі у комунікації.

Респонденти (78%) демонструють зацікавленість у використанні різноманітних форм роботи, спрямованих на активніше залучення батьків у життя колективу. Значна частина відповідей (90%) підкреслює важливість спільної діяльності, такої як сумісні заняття, психологічні тренінги та залученні батьків до організаційних питань (свята, конкурси, подарунки тощо). Окремі респонденти (48%) акцентують увагу на неформальних зустрічах і бажанні організовувати спільний відпочинок, вечірки чи поїздки на змагання, походи в кіно, театр, на природу чи екскурсії.

Важливим аспектом в аналізі роботи керівників колективу з батьками було дізнатися, чи відбулися зміни форм роботи з початку повномасштабного вторгнення. Троє респондентів (50%) зазначили,

що форми роботи суттєво змінилися, що може свідчити про адаптацію до нових умов. У двох керівників (33,3%) змін не відбулося, що, ймовірно, пояснюється стабільністю організаційних процесів. У одного респондента (16,7%) зміни відбулися частково, що може вказувати на поступовий перехід до нових методів роботи.

Ступінь впливу повномасштабного вторгнення на комунікацію та роботу з батьками респондентами була зазначена різна. Значна кількість опитуваних (72%) відмітили, що змін у взаємодії з батьками не відбулося, що свідчить про налагодженість процесів роботи або відсутність залежності від зовнішніх обставин. Але відповіді інших респондентів (28%) акцентують, що вплив повномасштабного вторгнення негативно вплинув на співпрацю з батьками, а саме: відсутність можливості проводити спільні заходи поза навчальним процесом (відвідування дитячих центрів, походи у кіно або вистави), зміни у складі батьків, нові учасники адаптуються до дисципліни й підтримують комунікацію, тоді як ті, хто залишився в тимчасово окупованих територіях (ТОТ), не завжди доступні для зв'язку.

На думку керівників покращення взаємодії з батьками вихованців колективу полягає в постійній співпраці, залученню батьків до організаційних питань, спільних заходів, досягнення спільно поставлених цілей у виховній роботі учасників колективу, активному спілкуванню та створенню єдиного організму.

Основні висновки. Дослідження підтвердило, що основні аспекти співпраці керівника хореографічного колективу з батьками охоплюють поєднання традиційних (батьківські збори, особисті зустрічі) та сучасних (чати, онлайн-збори) форм комунікації. Важливу роль відіграє залучення батьків до організаційних питань, однак співпраця ускладнюється через неуважність до оголошень, втручання у методику роботи та вплив повномасштабного вторгнення, що обмежує можливість спільних заходів.

Попри виклики, керівники колективів прагнуть посилювати взаємодію з батьками шляхом організації спільних тренінгів, заходів та підтримки відкритого діалогу. Системний підхід до комунікації сприятиме зміцненню партнерства між керівниками та батьками, що позитивно вплине на розвиток дітей і загальну атмосферу в колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бринкевич В. М., Мартиненко О. В. Особливості роботи з батьківським колективом у позашкільному закладі. *Збереження та розвиток української національної хореографічної культури* : зб. матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ : Вид-во «Олімпійська література», 2023. С. 5–9.
2. Мартиненко О. В. Методика роботи з хореографічним колективом: теорія і практика : підручник для здобувачів першого рівня вищої освіти спеціальностей 024 Хореографія, 014 Середня освіта (Хореографія). Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 390 с.

3. Марфіян К. Пошуки ефективних форм роботи керівника хореографічного колективу з батьками в період воєнного часу. *Хореографічна культура – мистецькі виміри: збірник статей* / упоряд. О. А. Плахотнюк. Львів : Кафедра режисури та хореографії, факультет культури і мистецтв, ЛНУ імені Івана Франка, 2021. Вип. 13. С. 54–60.

4. Назаренко Д. М. Співпраця з батьками – запорука успіху. 2016. URL : <https://www.slideshare.net/NatashaKachkovskaya/ss-60955383> (дата звернення: 21.10.2024).

Евеліна-Василина КОЛОДЗІНСЬКА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Наталя КРИВУНЬ**

ст. викладач (БДПУ)

**ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ ЗМІНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ:
ХОРЕОГРАФІЧНИЙ НАПРЯМ**

Актуальність. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну питання доступу до позашкільної освіти стало особливо важливим, адже ситуація в країні вимагає адаптації освітньої системи до нових реалій. Позашкільні заклади, зокрема ті, в яких є хореографічний напрям, виконують як освітні, так і соціальні функції, відіграючи ключову роль у підтримці психоемоційного стану здобувачів освіти. Вони надають можливість для творчої самореалізації, пошуку нових друзів і допомагають відволіктися від стресових подій.

У зв'язку з воєнними діями, які порушують звичний ритм життя українців і ускладнюють перебування в рідних містах, багато дітей втрачають можливість відвідувати позашкільні гуртки, хореографічні студії та колективи. Це стало серйозною проблемою для забезпечення безперервності освітнього процесу. Хореографічні колективи, орієнтуючись на гармонійний розвиток фізичних та творчих здібностей здобувачів позашкільної освіти, стають ефективним засобом підтримки емоційного стану в умовах війни. Проте, створення умов для ефективної освіти в воєнний час є надскладним завданням в умовах зміненої реальності. Отже, вивчення особливостей роботи позашкільних хореографічних закладів в цих умовах має значне практичне і соціальне значення.

Проблематика роботи позашкільних навчальних закладів в умовах війни окреслюється багатьма науковцями, такими як: О. Барліт, М. Васильєва-Халатникова, А. Корнієнко, Л. Лебедик, О. Литовченко, О. Мартиненко, В. Морілевська, Н. Нікітченко, О. Сібіль, І. Синягівська, Ю. Тараненко тощо.

На основі аналізу літератури ми виявили, що частину позашкільних закладів було знищено, деякі зазнали значної руйнації, певні регіони стали тимчасово окупованими, що унеможливило проведення занять у звичному повноцінному форматі навчання. Виходячи з цього виникла проблема забезпечення безпеки вихованців та педагогів. Постійні повітряні тривоги, часті евакуації, обстріли все це заважає повноцінному проведенню занять у позашкільних закладах. Безумовно, можливості навчання у цих категоріях вихованців різні, тому потрібно підлаштувати особливості освітнього процесу так, щоб він був доступним для кожного [3].

Для багатьох здобувачів позашкільної освіти заняття стали справжнім острівцем спокою, де вони мають можливість завести нові знайомства, здобути нові знання й навички, а також відволіктися від жорстоких реалій війни. Хореографічна діяльність сприяє зміцненню нервової та психічної стійкості до стресових ситуацій, а також покращує розумову працездатність, має важливе значення для естетичного розвитку особистості.

Заняття хореографією, як зазначає О. Мартиненко допомагають дітям у таких важливих процесах, як самопізнання, вираження почуттів та емоцій, розвиток особистості, самореалізація та гармонія. Це синкретичний вид мистецтва, який формує всесторонньо розвинуту особистість [2].

Мета – дослідити особливості роботи хореографічних колективів позашкільних закладів освіти в умовах зміненої реальності.

Ми провели дослідження, завдяки якому можна виділити кілька основних чинників, що вплинули на рішення вихованців припинити заняття хореографією під час воєнного стану: зміна місця проживання, активні бойові дії, фінансові можливості сімей тощо. Особливо важка ситуація склалася в районах, де відбувалися активні бойові дії та були зруйновані об'єкти.

Не можна не зазначити, що війна спричинила сильний стрес, тривогу та емоційний розлад у дітей. Деякі діти втратили мотивацію до занять хореографією через депресію або особисті втрати, пов'язані з подіями війни. У багатьох випадках батьки також вирішили тимчасово перервати заняття, щоб зосередитися на наданні психологічної підтримки своїм дітям.

Незначним чином, але вплинули постійні повітряні тривоги, евакуації та непередбачуваність ситуації в регіонах. Нестабільність освітнього процесу негативно впливала на мотивацію учнів та їхніх батьків, що в багатьох випадках призводило до припинення занять.

У ході дослідження нами було проаналізовано особливості роботи хореографічних колективів у позашкільних закладах України в умовах воєнного стану. Результати показали, що організація освітнього процесу

зазнала певних змін. Колективи, які проводили заняття за традиційною програмою, частіше стикаються з проблемами відвідуваності та зниженням мотивації вихованців; відсутність адаптованих методик призводить до зменшення ефективності навчання.

Хореографічні ансамблі, які застосовували адаптовані підходи, зокрема, дистанційне навчання з елементами арт-терапії, продемонстрували кращі результати щодо зниження рівня стресу у дітей, підвищення їхньої активності та мотивації до занять. Також у цих колективах частіше застосовувалися інноваційні методи викладання, що дозволяло краще адаптуватися до умов воєнного стану. Проте, хореографічні навички здобувачів позашкільної освіти були на середньому рівні.

Завдяки проведеному дослідженню було виявлено, що найпоширенішими проблемами досі є доступ до приміщень, облаштованість укриттів для безпечного навчання, або зруйнована інфраструктура. Навіть через значний розвиток дистанційного навчання, цей формат теж не завжди доступний, особливо сім'ям які зіштовхнулися з відсутністю гаджетів, відсутністю електроенергії, стабільного інтернету та облаштуванням домашнього простору для занять хореографією.

Таким чином, для забезпечення якісного освітнього процесу та підтримки емоційного здоров'я дітей необхідно впроваджувати інноваційні методики, адаптувати навчальні програми до сучасних викликів та створювати умови для безпечного проведення занять.

Результати нашого дослідження можуть бути корисними для подальшого вдосконалення позашкільної освіти та розробки методичних рекомендацій для роботи в умовах зміненої реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану. (Биковська Олена, 2024.) URL : <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/Kontsepsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu-2024.pdf> (дата звернення: 18.02.2025).
2. Мартиненко О., Омельченко Х. Позашкільна хореографічна освіта в умовах воєнного стану в Україні. *Хореографія в сучасному мистецькому просторі* : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 22-23 лютого 2024 р. [Електронний ресурс]. Київ, 2024. С. 91–95.
3. Поради щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного стану у закладі позашкільної освіти. URL : <https://www.bdut.org.ua/porady-shchodo-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-v-umovakh-voiennogo-stanu-u-zakladi-pozashkilnoi-osvity/05/2022/> (дата звернення: 10.02.2025).
4. Проблеми мистецької освіти та виконавства: збірник науково-методичних статей / за ред. Ю. Ф. Дворника та О. В. Коваль. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. Вип. 13. 253 с.

Дар'я КОПЧИК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 4 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Олена МАРТИНЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

СОЦІАЛЬНІ СТРАХИ ПІДЛІТКІВ ТА ЇХ ПРОЖИВАННЯ В ПРОЦЕСІ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У нормативно-правовій законодавчій базі, а саме законах України «Про освіту», «Про охорону дитинства», «Про охорону здоров'я» та інших підкреслюється важливість пріоритетів державної політики щодо створення оптимальних умов для формування, збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді, формування фізично здорової та духовно багатой особистості.

Особливої актуальності ця проблематика набуває сьогодні, коли в Україні вже більш ніж три роки триває війна, багато дітей та підлітків вимушені тривалий час здійснювати навчання в дистанційній формі, коли значно знизився рівень мотивації до активного способу життя, коли простежується невпевненість у завтрашньому дні. Усі ці фактори призводять до погіршення стану здоров'я дітей, збільшення емоційної напруженості та стресових факторів.

Найбільш чутливими до психологічних розладів є підлітки, що пов'язано з особливостями їх активного становлення як особистості, подоланням внутрішніх та зовнішніх викликів. Одним із найбільш характерних явищ цього віку є соціальні страхи, які виникають у відповідь на складні стосунки з однолітками, вимогами суспільства та внутрішнім бажанням бути прийнятим. Ці страхи можуть проявлятися через різноманітні емоційні та психологічні реакції, і в багатьох випадках підлітки шукають вихід у творчих проявах самовираження.

Одним із таких шляхів є хореографічне мистецтво. Саме танцювальна діяльність дозволяє підліткам виражати свої переживання, відчуття страху та невпевненості, а також допомагає долати внутрішні бар'єри і знаходити гармонію в собі. Через танцювальні рухи підлітки мають можливість не лише позбутися емоційного напруження, але й сформувати свою ідентичність, прийняти себе такими, якими вони є.

Ця тема висвітлювалася в дослідженнях М. Марінченко, Т. Павлюк, Я. Реви, Н. Хольченкова, В. Чуби та ін. Зокрема, М. Марінченко зазначає, що з-поміж інших видів мистецтва хореографічне є унікальним у вирішенні завдань як танцювального так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення підростаючого покоління [2]. Соціальний страх, зазначає Т. Павлюк, це постійне відчуття тривоги і очікування небезпеки при контакті з іншими

людьми. Соціальні страхи проявляються у хореографії через формування художніх смаків, здібностей і потреб людини [3]. Я. Рева вважає, що рух відображає характерні особливості людини, її думки, почуття, настрої, набутий досвід, а об'єднані елементи руху створюють експресивний танець, у якому особистість має змогу самовиражатися [4]. На основі досліджень, Н. Хольченкова довела, що сучасна хореографія забезпечує розширення світогляду, підвищення рівня свідомості, відкриває можливість для самовираження та самореалізації, а також сприяє подоланню стресу та зняттю емоційної напруженості, що особливо важливо в підлітковому віці, який характеризується інтенсивними змінами в фізіологічному та психічному розвитку та багатьма різноманітними суперечностями та кризами [5 : 106].

Мета статті – розкрити послідовність створення танцювального номеру з дітьми підліткового віку на тему подолання страхів.

Перед початком творчого процесу ми звернулися до наукової літератури, в якій розкриваються особливості підліткового періоду: фізичний розвиток підлітків (Г. Апанасенко, О. Іващенко, О. Худолій та ін.); психологічні особливості (Б. Волков, Т. Гурлева, Т. Кирпенко, та ін.), формування здорового способу життя підлітків (В. Кузьменко, С. Лапаєнко, Т. Шаповалова та ін.). На основі аналізу наукової бази, ми дійшли висновку, що підлітковий вік (10-11 – 15 років) в психології позначається, як один з основних періодів росту і формування організму, що пов'язане з посиленням функції статевих залоз. Відбуваються також стрімкі якісні й кількісні зміни в розвитку інтелектуальної сфери та всіх пізнавальних психічних процесах; інтенсивно формуються самосвідомість і самооцінка, здатність до аналізу навколишніх явищ. Саме в цьому віці відбувається бурхливий розвиток емоційної сфери, яка характеризується у підлітків підвищеною збудливістю і різкою зміною настрою, що пов'язано з перебудовою гормональних і фізіологічних процесів властивий пубертатному періоду.

У нагоді нам стала стаття Н. Хольченкової, в якій підкреслюється, що у процесі хореографічної діяльності яскраво проявляються індивідуальні характеристики психічних процесів і властивостей підлітка, його особливості мислення, характеру, емоційно-вольових особливостей, що позитивно впливає на розвиток його психоемоційних станів. Це пов'язано з тим, що провідною функцією хореографічного мистецтва є вираження емоцій і почуттів, а основними виражально-зображальними засобами в ньому виступають загальнолюдські засоби передавання емоцій і почуттів – інтонація, міміка, виражальні рухи, пози, жести, художньо узагальнені танцювальні рухи [5].

Отже на основі поповнення знань з психології щодо особливостей підліткового віку, та розуміння того, що природа сучасного танцю здатна

відкрити підліткам можливість для вираження своїх емоцій, як позитивних, так і негативних без відсутності страху чи боязні зробити помилку, ми розпочали проведення експериментальної творчої роботи.

У рамках дисципліни «Мистецтво балетмейстера» за освітньо-професійною програмою «Хореографія», спеціальності 024 «Хореографія» у Бердянському державному педагогічному університеті студенти 4 курсу мали зробити літературно-хореографічну композицію на вільну тему та продемонструвати свій результат роботи з виконавцями. Темою нашої постановки були соціальні страхи і для втілення нашого задуму ми обрали виконавців віком 13-16 років. Базою для створення композиції став хореографічний колектив естрадного танцю «Карамель» Центру дитячої та юнацької творчості «Дружба», м. Кривий Ріг (керівниця – І. Врацук).

Основою для втілення нашого задуму став авторський текст, який ми самостійно склали, прочитали, записали та поєднали з музичним супроводом. На початку постановочного процесу, ми провели з виконавцями стислу бесіду, яка містила питання: «Як ви себе зараз почуваєте?», «Чи знаєте ви, що таке соціальні страхи?», «А чи відчували ви їх на собі?». Потім запропонували намалювати свій страх на аркуші паперу, окреслити межі і знайти в малюнку, щось позитивне. Під час обговорення емоцій, які виникли в процесі малювання, лише дві дівчинки виявили бажання розповісти про свій страх. Далі підліткам було запропоновано розірвати/порізати ножицями свій малюнок або забрати його до дому, якщо вони під час переживання певних емоцій позбулися цього страху і виділили в ньому цікаву позитивну картинку. За результатом бесіди ми виявили, що майже всі здобувачі стикалися з соціальними страхами і більшість не знала, як з ними впоратися. Після бесіди та виконання терапевтичного завдання, ми змогли зробити висновок, що підлітки найчастіше відчують страх перед відмовою, насмішками, недооцінкою з боку однолітків або їх невідповідністю соціальним стандартам. Також ми відзначили, що дівчатам подобаються вправи на імпровізацію, які використовує керівник колективу в процесі проведення хореографічних занять. Саме це стало основою для подальшої роботи над постановкою літературно-хореографічної композиції «Страхи».

За домовленістю з керівником колективу, протягом двох занять, ми включали завдання на творчу імпровізацію, мета яких була спрямована на проживання певних страхів, на взаємодію з партнерами через тілесний діалог, на пошук шляхів позбавлення від певного страху тощо. В заключній частині заняття відбувалося обов'язкове обговорення відчуттів та емоцій, які переживали дівчата під час виконання того чи іншого завдання. Паралельно ми ознайомили дівчат з музично-літературною основою майбутнього номеру, проаналізували її основу та почали вивчення танцювальних комбінацій до номеру.

Постановочний період проходив у дружній творчій атмосфері, де виконавці мали можливість передати свої емоції та відчуття, іншими словами «прожити» літературну основу тексту. Кожна нова частина номеру переглядалася у відео версії, обговорювалася та відносно загальних рішень удосконалювалася. Кінцевий результат постановки було проаналізовано не лише виконавцями та керівником колективу, а й студентами та викладачами спеціальності «Хореографія» БДПУ. За результатами незалежної глядацької оцінки, яка відбувалася у формі гул-анкети, літературно-хореографічна композиція «Страхи» отримала 85 балів, що говорить про гарний результат виконання поставленої мети.

Отже, можемо зробити висновок, що завдяки хореографічному мистецтву у поєднанні з вправами мистецької терапії, підлітки можуть звільнити себе від соціальних обмежень, знайти підтримку у групі однодумців і побудувати позитивне ставлення до себе. Таким чином, хореографія виступає як потужний інструмент самовираження, розвитку і психологічної адаптації підлітків, що дозволяє їм долати свої страхи, покращувати емоційну рівновагу і знаходити своє місце у світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відео літературно-хореографічної композиції «Страхи». URL : <https://youtu.be/6m7dWRhtqPc> (дата звернення: 22.02.2025).
2. Марінченко М. Розвиток особистості засобами хореографічного мистецтва. *Вісник*. Київ, 2013. Вип. 68. С. 61–62.
3. Павлюк Т. Роль бальної хореографії та її культурної місії в суспільстві. Структурно-функціональний аспект. *Культура України*. Харків, 2012. Вип. 36. С. 131–139.
4. Рева Я. Естетико-терапевтичний потенціал хореографічного мистецтва. *Естетика і етика педагогічної дії*. Полтава, 2016. Вип. 14. С. 184–191.
5. Хольченкова Н. Вплив сучасної хореографії на емоційно-вольову сферу та духовний розвиток підлітків. Київ, 2022. Вип. 17. С. 106-111. URL : <https://surl.li/pujzik> (дата звернення: 24.02.2025).

Назар МЕРЗЛІКІН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу

факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА,**

д.пед.н., професор (БДПУ)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Одним із основних завдань модернізації системи вищої освіти ХХІ століття є інтеграція в європейський простір. Це ставить важливі завдання перед вищою освітою, потребує підготовки високопрофесійних

фахівців, зокрема учителів музичного мистецтва, здатних до професійної самореалізації, спроможних впливати на розвиток духовно-творчих якостей учнівської молоді засобами мистецтва.

Реалізація цих завдань багато в чому залежить від формування музично-виконавської культури, яка є важливою складовою професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Як носії культурних цінностей, суб'єкти культурної творчості, творці нових елементів культури, вчителі музичного мистецтва мають допомагати учням осягати, розуміти, інтерпретувати мистецькі цінності, проникати в глибинні прошарки музичного твору, розкривати художньо-образний зміст, через який розуміється навколишня дійсність, світ, власне «Я».

З огляду на такі завдання постала потреба створення відповідних педагогічних умов, впровадження в практику вищих закладів освіти інноваційних методів навчання, котрі спрямовують підготовку студента на розвиток музично-виконавської культури, що складає сенс професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Пріоритетні напрямки удосконалення мистецької освіти, методологічні засади організації навчально-виховного процесу, культурологічні та психолого-педагогічні концепції розвитку особистості майбутнього викладача музичного мистецтва, характеристики професіонала-музиканта розглядаються у наукових працях вітчизняних науковців: педагогів, психологів, мистецтвознавців, педагогів-музикантів, зокрема, А. Авдієвського, А. Андрущенко, І. Беха, А. Болгарського, Т. Дорошенко, І. Зязюна, О. Єременко, А. Козир, О. Комаровської, В. Лабунця, Л. Масол, Н. Овчаренко, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, Л. Паньків, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Скорик, О. Щолокової та ін.

Аналіз психолого-педагогічних праць дав змогу узагальнити, що культура – це складне, інтегроване явище, процес творення матеріальних і духовних цінностей, які відображають активну творчу діяльність людей в освоєнні світу в ході історичного розвитку суспільства, результат продуктивної діяльності людини (людей).

З позиції суспільно-історичного підходу культура – це соціальне явище, ознака суспільства, що характеризує рівень його розвитку через матеріальні досягнення і духовні цінності. З позиції культурологічного підходу – культура визначає, характеризує і відповідає певному культурно-історичному періоду, у межах якого вона існувала і розвивалась. З позиції особистісного підходу – культура передбачає спрямованість на особистість. Культура особистості – це і стан, і результат, і продуктивний процес засвоєння і створення соціальних цінностей (І. Зязюн); результат опанування соціально-культурних цінностей; узагальнена ознака змістовного наповнення життєдіяльності суб'єкта, стилю та способу його життя; засіб творчої самореалізації особистості (О. Рудницька).

Культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює систему освіти, виховання, духовної творчості, а також установи й організації, що забезпечують їхнє функціонування (вищі навчальні заклади, загальноосвітні і спеціалізовані школи, ДЮЦ, мистецькі гуртки, музеї, театри та ін.).

Культура характеризує освіченість, вихованість, компетентність, мислення, поведінку, рівень знань, умінь особистості, її здатність виявляти індивідуальні особистісні якості у творчій діяльності, самоусвідомлювати осмислювати своє значення в культурі, професійній діяльності, житті.

Різні аспекти формування музично-виконавської культури (вокальної, інструментальної, сценічно-виконавської) в процесі вивчення фахових дисциплін висвітлюються у наукових дослідженнях О. Андрейко, Н. Гунько, Л. Гусейнової, А. Душного, К. Завалко, А. Зайцевої, В. Крицького, Л. Ніколенко, М. Тютюнник, І. Шевченко, О. Шевцової та ін.

У професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва особливо важливим є формування музично-виконавської культури у процесі інструментального навчання, що передбачає здатність до художньої інтерпретації музичного образу, володіння технікою художнього виконання, сценічно-виконавською майстерністю, артистичними та вольовими якостями, здатністю до художньої емпатії та рефлексії, індивідуально-неповторними професійно значущими якостями, котрі дають змогу сформувати майбутнього фахівця як творця культури, дитячої душі, самого себе.

Відтак, важливим є створення педагогічних умов, що плідно й ефективно впливають на формування музично-виконавської культури майбутнього фахівця, сприяють досягненню мети, розв'язанню педагогічних завдань, охоплюють середовище, діяльність суб'єктів навчання, зміст навчання, форми, методи, способи, прийоми, технології навчально-виховної взаємодії.

Г. Падалка визначає умови «як «цілеспрямовано створені використовувані обставини мистецького навчання, що забезпечують можливість досягнення його результативності» [2 : 160], підкреслює важливість створення викладачем позитивної атмосфери, досягнення діалогових засад, забезпечення пріоритету практичної діяльності. Ці положення у нашому дослідженні є основою у визначенні педагогічних умов формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Завдання викладача, зазначає Т. Дорошенко, – створити сприятливі педагогічні умови, «за яких майбутні вчителі для досягнення цілей будуть діяти самостійно й охоче», які сформують «інноваційну позицію, як один з найважливіших компонентів

професійної підготовки», забезпечать «ефективну діяльність з максимальною реалізацією творчого потенціалу» [1 : 74].

Основною педагогічною умовою визначаємо створення художньо-творчого середовища, в якому студент усвідомлює себе суб'єктом, дієвим учасником навчального процесу. Відомою є теза про те, що зразок поведінки сприймається краще, якщо її демонструє особистість, яка є значимою для студента. Тому викладач має бути прикладом для наслідування, орієнтиром у творчому розвитку майбутнього фахівця.

Ефективність формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва не може обмежитись копіюванням готових зразків виконавської інтерпретації музичного твору, виконанням стереотипних дій, сталих практичних завдань і вправ. Тому виникає необхідність збагатити процес музично-виконавської інтерпретації, стимулювати оригінальні вияви особистісних реакцій студентів, залучити до художньо-діалогового спілкування, створити умови для творчого самовираження, потреби відчутти себе співавтором, співтворцем.

Для успішного формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя музичного мистецтва важливою умовою визначаємо стимулювання творчої активності, яка виявляється в особистісній інтерпретації музичного твору, схильності суб'єкта до ідентифікації з художніми образами», «входженні» у систему мислення різних за стилем композиторів [3 : 41]. У такому діалоговому спілкуванні головними орієнтирами стають цінності й смисли, створюється ціннісне поле можливостей, що допомагає інструменталісту-виконавцю відтворити художній образ, відшукати свої цінності та сенси життя.

Стимулювання емоційних реакцій студентів, уміння «захопити» їх, залучити у процес емпатійного співпереживання, викликати «художні емоції», здатність до співпереживання, забезпечує аксіологізацію музично-виконавської діяльності, сприяє розвитку особистості, «стає носієм і каталізатором високої людської духовності» [3 : 31].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко Т. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів мистецького профілю до інноваційної діяльності. *Мистецтво без кордонів: творчі діалоги* : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Кропивницький : РВВ ЦДУ ім. В. Винниченка, 2023. С. 69–72.
2. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика мистецьких дисциплін : [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

Світлана НЕТЕЧА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА,**
д.пед.н., професор (БДПУ)

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

На сучасному етапі глобалізації, у прискореному темпоритмі науково-технічного прогресу особливої значущості набуває проблема творчої особистості і творчої діяльності. Суспільство все більш вимагає фахівців-особистостей, здатних творчо мислити, самостійно вирішувати проблеми, готових до самореалізації і саморозвитку. Тому створення умов для ефективного формування творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва набуває особливої важливості й актуальності.

Проблема розвитку творчої особистості цікавила вчених, філософів, психологів, педагогів упродовж всіх історичних етапів розвитку суспільства. Великого значення розвитку творчої особистості надавали педагоги-класики А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський та ін. Особливо гостро проблема творчої особистості постала у наукових працях і дослідженнях вітчизняних вчених, філософів, психологів, педагогів-музикантів, зокрема, І. Беха, І. Зязюна, Л. Масол, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, Л. Паньків, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Стратан-Артишкової, О. Шолокової та ін.

Розвиток і формування творчої особистості, яка продуктивно ставиться до життєдіяльності і життєтворчості – надзавдання, оскільки творчість є духовною вершиною, життєвою цінністю, найвищим суспільним виявом людини, сферою справжньої свободи й розкнутості як індивідуальності (І. Бех).

Творчість є характерною рисою фахівців різних спеціальностей, але у професійній діяльності вчителів мистецтва, зокрема, музичного, вона набуває особливої значущості. Настановою на творчість у музичній педагогіці є основним гаслом, оскільки творчий розвиток учнів є найскладнішою й найважливішою проблемою загальноосвітньої школи [3]. Тому музично-педагогічна діяльність вимагає від учителя музичного мистецтва не тільки освіченості, ерудованості, інтелектуальності, а й здатності реалізувати свій творчий потенціал у практичній діяльності, спрямувати її на розвиток творчих якостей учнівської молоді.

Американський психолог Е. Торренс характеризує творчий потенціал такими якостями: оригінальність, критичне мислення, нестандартний підхід до виконання завдань, унікальність думок та

суджень, відкритість до нових ідей, здатність перетворювати кризові ситуації на можливості для створення нових стратегій, схильність до рефлексії та самоаналізу, а також почуття гумору [4].

О. Олексюк вказує, що творчий потенціал особистості є основним чинником духовності, оскільки він відображає здатність долати суперечності і виходити за межі звичайного, досягнутого. Вчена підкреслює, що тільки в контексті творчого потенціалу можна говорити про духовний розвиток особистості [2 : 68].

Творчий потенціал особистості дослідники інтерпретують як динамічну інтегративну особистісну якість (сукупність особистісних здібностей, знань, умінь, переконань, відносин, спрямованості), що визначає потребу, готовність і можливість творчої самореалізації і саморозвитку. Творчий потенціал вчителя, зазначає М. Даценко, активно розвивається у процесі здобуття нових знань та практичних навичок під час фахової підготовки, а також під час участі в науково-практичних заходах [1].

Цифрове освітнє середовище дослідники розглядають як інтегровану систему спеціально створених умов за допомогою цифрових технологій навчання. Основою цієї системи є різноманітні цифрові інструменти та ресурси, які забезпечують навчання, інтерактивну комунікацію, співпрацю та освітню підтримку всіх учасників освітнього процесу. Запровадження цифрового освітнього середовища в закладі вищої освіти створює широкі можливості для розвитку творчого потенціалу та професійного зростання майбутніх вчителів мистецтва.

Онлайн-ресурси надають можливість вивчати, використовувати теоретичний матеріал, відео уроки, майстер-класи, презентації, а також створювати свої власні. Це забезпечує гнучкість, якість і продуктивність навчання.

Так, пошук мистецьких шедеврів, аналіз творів можна здійснювати за допомогою проєкту Google Arts and Culture, який містить понад 2000 високоякісних різних експонатів відомих музеїв та архівів. Знайомство і вивчення творчості відомих композиторів можна здійснити у віртуальній нотній бібліотеці International Music Score Library Project, яка містить понад 19000 творів більш ніж 2500 композиторів. Користування цими програми дасть змогу розширити художній тезаурус, поглибити знання, позитивно вплинути на розвиток емоційної і творчої сфери учнів.

Допомогу у підготовці до заняття здійснюють цифрові нотні програми, зокрема, Muse Score, Sibelius, Finale, які дають змогу творчо працювати, записувати, редагувати, друкувати, зберігати та розповсюджувати нотний текст. Ефективному обміну творчим досвідом, досягненнями, здобутками, новинами сприяють соціальні мережі Facebook, Instagram, YouTube та інші, які дозволяють презентувати власні художньо-творчі проєкти, здійснювати художньо-творчу комунікацію з аудиторією, встановлювати творчі зв'язки, взаємодіяти, співпрацювати, творити.

Важливим інструментом освітнього середовища є гейміфікація, яка сприяє залученню учнів до навчання, досягненню поставленої мети, підвищенню навчальної мотивації, пізнавальної активності, передбачає виконання завдань в ігровій формі. Наприклад, у рамках освітнього процесу можуть використовуватися такі онлайн-платформи, як Kahoot!, LearningApps, Quizizz, Genially, Wordwall, Mentimeter, які у формі вікторини, гри сприяють засвоєнню матеріалу, забезпечують ефективність навчального процесу. Власну творчість майбутні вчителі мистецтва можуть проявляти у створенні власних художньо-творчих проєктів. Для цього використовуються аудіоредактори (Audacity, Adobe Audition тощо), відеоредактори (Windows Movie Maker, Sony Vegas Pro, Movavi Video Editor, InShot, CapCut, VN тощо), програми для створення презентацій.

Використання у навчальному процесі цифрових технологій відповідає сучасним викликам, відкриває унікальні можливості для розвитку творчого потенціалу, забезпечує гнучкість, свободу творчості, динамічність, інноваційність, передбачає креативність, здатність до творчого самовираження майбутнього вчителя музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даценко М. Творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва: сутність та зміст феномену. *Музичне мистецтво в освітнологічному дискурсі*. 2020. № 5. С. 54–59.
2. Олексюк О. М. Розвиток духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті : [монографія] ; вид. 2, перероблене та доповнене. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 268 с.
3. Стратан-Артишкова Т. Б. Творчо-виконавська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі вищої педагогічної освіти. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 139. С. 112–116.
4. Torrance E. P. Growing up creatively gifted: A 22-year longitudinal study. *Creative child and Adult Quarterly*. 1980. № 5. P. 148–170.

Аліна НІКУЛІНА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Олена БУЗОВА,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

ВИКОРИСТАННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

У сучасному світі стрімкого технологічного розвитку та постійних соціальних змін освіта стає важливим інструментом формування

готовності молодого покоління відповідати на виклики сьогодення. Особливо важливою є здатність інтегрувати наукові, технічні, інженерні, мистецькі та математичні аспекти в навчальний процес, надаючи учням можливості для розвитку критичного мислення, креативності та практичних навичок. Сьогодні STEM-освіта набуває все більшої популярності серед вчителів, батьків та навчальних закладів як спосіб підготовки дітей та молоді до творчого вирішення проблем.

Її суть полягає у поєднанні міждисциплінарних практик, індивідуального підходу до природничо-наукових досліджень, дослідницької та проектної діяльності, інноваційних технологій, мистецьких дисциплін, конструювання з Lego, співпраці та самореалізації. Система освіти гармонізує науку, технології, інженерію, математику та мистецтво; прихильники STEM-освіти зазначають, що діти розвивають критичне мислення та технологічну грамотність, вчать вирішувати практичні проблеми, працювати в команді, знайомляться з новітніми технологіями та стають винахідниками.

Зарубіжні вчені дійшли до висновку, що для розвитку творчої особистості, здатного до нестандартного та креативного прийняття рішень, необхідно включити ще один компонент освіти – мистецтво. Саме тому була вигадана аббревіатура STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Mathematics – наука, технології, інженерія, мистецтво та математика). Водночас, на сучасному етапі розвитку суспільства основними галузями мистецтва є промисловий дизайн, архітектура та промислова естетика. Національний науковий фонд (NSF) та Національний фонд мистецтв (NEA) у США після двосторонніх консультацій дійшли висновку, що до STEM недостатньо додати мистецтво, а також навички мислення, які символізують читання та письмо.

Поки що цей метод рідко де використовується, але вчителі переконані, що за ним майбутнє. Адже завдяки STEM-освіті діти можуть вивчати предмети в ігровій формі.

STEM-освіту часто називають «навчанням навпаки»: стандартний ланцюжок «від теорії до практики» в STEM змінюється на протилежний. Спочатку діти граються, потім винаходять або конструюють пристрої на механізми, і лише в процесі цієї діяльності вони засвоюють теорію та нові знання.

Я викладаю інтегрований курс «Мистецтво», і мені було дуже цікаво, як можна застосувати художні знання та навички в цьому конкретному навчальному закладі, і як на це відреагують здобувачі освіти. Безперечно, будь-які навички та вміння учнів мають бути інтегровані в практичну діяльність. Ось чому так важливо розвивати в учнів навички «мейкерства» при впровадженні STEM-освіти. Мейкер – це той, хто щось створює. Більшість людей мають навички мейкера,

тобто вміння створювати щось своїми руками. Проте комусь потрібно їх розвивати, а комусь – підтримувати. Комусь потрібно залучати дітей та дорослих до майстер-класів, а комусь – просто робити щось своїми руками. Сучасним школярам потрібно постійно бачити результати своєї праці. Безсумнівно, мейкерспейси можуть посприяти цьому освітньому процесу. У минулому дітям було набагато краще, але, на жаль, сьогодні вони прив'язані до комп'ютерів та інших гаджетів і не з власної вини стали досить «безрукими». Ось чому так важливо відродити модернізоване середовище, де люди хочуть робити речі своїми руками, що є не лише трендом, але й захоплюючим та позитивним явищем. Нам потрібно починати з малого, а потім ми дійдемо до робототехніки та 3D-друку. Діти сьогодні озброєні безліччю інтернет-джерел, та й інші ресурси також стали набагато доступнішими. Майстер-класи, творчі гуртки та невеликі майстерні дозволяють їм створювати справжні електронні шедеври, а не просто іграшки. Вони цікавляться 3D-дизайном, створенням дронів і роботів. Через гру діти вже в школі можуть більше дізнатися про світ і в майбутньому стати видатними професіоналами.

Завдання сучасного вчителя – модернізувати освітній процес, надати йому пошуково-дослідницького характеру, впроваджуючи інноваційні освітні технології, що сприятимуть формуванню вміння жити.

Школи – це лабораторії, які навчають, виховують і допомагають кожній дитині розвивати власний потенціал. Включення елементів STEM-освіти у вивчення навчальних дисциплін, як на уроках, так і в позакласній роботі, створює апетит до подальшого навчання. Учні добре вчать, тому що їм цікаво.

Але як це можна реалізувати на практиці у звичайних школах? Саме поєднання кількох предметів за спорідненими темами, так звана інтеграція, дає можливість якомога глибше зануритися в результати, які очікується отримати на завершальному етапі. Наприклад, у 7-му класі тема «Дизайн одягу» вимагає від учнів створення ескізів власного одягу, який буде зручним і легким у носінні. Вони беруть олівець і малюють одяг. Це звичайна схема вивчення звичайної теми, але вона настільки звична в наш час, що навіть нецікава: Уявіть, що якщо поєднати мистецтво з математикою, природознавством і технологіями, то можна створити витвір мистецтва, а не просто одяг!

Вік, коли діти відвідують середню школу, є вирішальним періодом у їхньому розвитку. Хоча вивчення таких предметів, як математика і природничі науки, є дуже важливим, вивчення мистецтва і музики також може бути дуже корисним. Важливим аргументом є те, що мистецтво і музика розширюють культурні горизонти, і учні, які вивчають ряд предметів, таких як образотворче

мистецтво і музика на додаток до математики і природничих наук, в цілому більш розвинені, ніж ті, хто позбавлений таких можливостей.

Хоча вивчення математики та природничих наук є важливим для освіти молоді, ці предмети не мають культурного виміру, який розширює культурну компетентність. З іншого боку, мистецтво і музика можуть бути успішно використані для виконання цієї функції. Наприклад, учні середніх шкіл можуть розширити свої культурні горизонти, якщо братимуть участь у позакласних заходах, таких як мистецькі та музичні гуртки. У шкільних духових оркестрах учні грають не лише музику своєї країни. Вони грають відомі твори, написані відомими класичними музикантами та музикантами з інших країн. Це дозволяє учням бачити світ ширше через призму музики. Музика – це засіб комунікації, який відображає дух країни і дає учням можливість відчути його через музичні виступи.

По-друге, важливо, щоб вивчення різних предметів, зокрема образотворчого та музичного мистецтва, сприяло цілісному та інклюзивному розвитку дитини. Дуже важливо, щоб учні мали базові знання про якомога більше аспектів життя суспільства. Учні, які поглиблено вивчають математику та природничі науки, можуть отримати користь від такої освіти, але не мати високого рівня загального розвитку. У такому випадку їм буде важко існувати в соціальному середовищі, коли вони вийдуть на ринок праці, де вони зіткнуться з більш всебічно освіченими людьми, в тому числі зі знаннями в галузі мистецтва та музики. Для того, щоб бути на рівних у суспільстві, важливо отримати базові знання у шкільному віці. Це розширить їхні інтереси і, зрештою, зробить їх більш інклюзивними.

Таким чином, освіта є одним з найважливіших елементів розвитку молодшої людини. Це пов'язано з тим, що мистецтво і музика допомагають розширити їхні культурні горизонти і дозволяють їм розвиватися більш цілісно, ніж учням, які не мають таких знань. Образотворче та музичне мистецтво протягом століть відігравало роль у з'єднанні людей і не втратило свого значення в сучасному суспільстві, а практики STEM-освіти – це чудова можливість навчити учнів думати, знаходити потрібну інформацію, розв'язувати складні проблеми, приймати рішення та організовувати співпрацю з іншими учнями та вчителями. Учні вчать генерувати ідеї, реалізовувати їх на практиці та презентувати результати власних досліджень.

Впровадження STEAM-освіти на ранніх етапах навчання знайомить учнів з першими кроками наукової діяльності, сприяє їх творчому та інтелектуальному розвитку, вчить організовувати та управляти проектами, забезпечуючи тим самим їх гармонійний розвиток та відповідність вимогам сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваленко О., Сапрунова О. STEM-освіта: досвід упровадження в країнах ЄС та США. *Рідна школа*. 2016. № 4. С. 46–49.
2. Патрикеева О. STEM-освіта : умови впровадження у навчальних закладах України. *Управління освітою*. 2017. № 1. С. 28–31.
3. Про інноваційну діяльність: закон України від 04.07.2002 № 40-IV (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2025)
4. STEM-освіта. URL : <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/> (дата звернення: 12.03.2025)
5. STEM-освіта в Україні: від дошкільника до компетентного випускника. URL : <http://btcd.org.ua/stem-osvita/> (дата звернення: 12.03.2025)

Христина ОМЕЛЬЧЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультет фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Юлія ТАРАНЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ В УМОВАХ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ТАБОРІВ

Актуальність. У сучасному суспільстві особлива увага приділяється питанням соціалізації та розвитку командної взаємодії, оскільки вони є ключовими чинниками успішної інтеграції особистості в соціум. Наразі, багато українських дітей які є переміщеними, через вторгнення росії на територію України, потребують допомоги в адаптації до нових соціальних умов. Одним із унікальних середовищ, що сприяє формуванню цих навичок, є танцювальні табори – тимчасові спільноти, де учасники не лише вдосконалюють свою майстерність, а й активно взаємодіють у груповій діяльності.

Танцювальні табори створюють сприятливі умови для розвитку комунікативних навичок, згуртованості та, зокрема, інтеграції на новому місці. Вони поєднують фізичну активність, творче самовираження і соціальну взаємодію, що робить їх ефективним інструментом соціалізації. Особливо важливою є роль командної роботи в цьому процесі, адже спільна діяльність у танцювальних об'єднаннях сприяє розвитку довіри, співпраці та ефективної комунікації.

Ступінь досліджуваності проблеми. Незважаючи на високу популярність танцювальних таборів, наукові дослідження містять обмежену кількість інформації про них, що ускладнює їх вивчення. Тому дослідження цих аспектів є актуальним і становить науковий інтерес.

Особливості організації та здійснення діяльності таборів розглядали О. Бартків, В. Ванджура, В. Горбинко, О. Кравченко, С. Симоненко та ін.

Тематики роботи танцювальних таборів у своїх роботах торкалися такі дослідники, як: І. Мостова, В. Неретін, Д. Неретіна, В. Рутецький, А. Снобко, І. Суботицький та ін. Хочемо окремо наголосити на праці І. Мостової, яка зазначає, що «у буденному житті вихованець хореографічного колективу відвідує репетиції три-п'ять разів на тиждень, загальною тривалістю від однієї години до двох. При цьому повністю зосередитись лише на хореографічному мистецтві заважають буденні справи, виконання щоденних завдань, втома та інші зовнішні чинники. У танцювальному таборі дитина опиняється у цікавій атмосфері творчості разом з іншими дітьми, що розділяють її вподобання по організації власного дозвілля (однодумцями). Кількість тренувань та репетицій збільшується у декілька разів, чергування навантаження та відпочинку підпорядковане відповідно до потреб дитини та сконцентроване на хореографічному мистецтві, танцівники засвоюють нові хореографічні техніки та стилі, що збагачує палітру їхніх виразних засобів» [1].

Мета дослідження передбачає розкриття особливостей діяльності танцювального табору в рамках соціалізації та командної взаємодії дітей на прикладі досвіду роботи в ансамблі «Воля» в м. Таллінн в Естонії.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення, метод включеного спостереження, аналіз результатів здійснення діяльності.

Сутність дослідження. Ми розглядаємо танцювальний табір як організований освітньо-розважальний захід, що об'єднує учасників різного віку для інтенсивного навчання танцю, розвитку фізичних та артистичних навичок, а також культурного обміну. Такі табори мають різну спрямованість – класичний танець, сучасні танці, народні танці, хіп-хоп, бальні танці тощо. Програма включає заняття з хореографії, тренування техніки, творчі майстер-класи, лекції, виступи та різні командні активності. Танцювальні табори бувають короткостроковими (декілька днів) або тривалими (тижні й навіть місяці) та проводяться як у межах міста, так і в спеціалізованих заміських комплексах чи міжнародних центрах танцю.

Пропонуємо розглянути приклад роботи одного з танцювальних таборів, спираючись на особистий практичний досвід роботи в ансамблі «Воля» в місті Таллінн в Естонії.

Улітку 2024 року пройшов тижневий міський дитячий табір «Koos on tore» від Спілки Української Молоді в Естонії, до якого долучилися викладачі та вихованці ансамблю пісні і танцю «Воля». Табір мав на меті створення нових міжкультурних зв'язків між дітьми, підвищення їх рівня культурної обізнаності та хореографічних навичок. У програму табору входили українські і естонські танці, лекції про культури, походи в музеї, перегляд мультфільмів та читання казок.

Викладачі з України, в тому числі і ми, та педагоги Естонії створювали для дітей білінгвальні мовні умови, сприяючи використанню як української, так і естонської мов в освітньому й комунікаційному процесах.

Хореографічні заняття включали в себе вивчення основних положень рук та ніг, основних рухів народних танців та вивчення невеликих етюдів в українському та естонському характерах. Для учасників табору були проведені лекції про народні (українські, естонські) танці, перегляд міні-фільмів про них, діти мали змогу на власні очі побачити та приміряти на себе старовинне народне вбрання. Це дало змогу учасникам не лише поглибити свої знання про культурну спадщину обох народів, але й сформувати власне емоційне ставлення до її збереження. Такий підхід сприяв не лише покращенню хореографічних навичок дітей, але й формуванню в них міжкультурної компетентності, яка є невід'ємною складовою їх гармонійного розвитку в мультикультурному суспільстві [2].

Літній час проведення табору дав змогу також сприяти активному відпочинку дітей на природі, такі як: походи в музеї міста Таллінн, екскурсії видатними куточками міста тощо.

У співпраці з хореографами-волонтерами був створений танцювальний флешмоб, який поєднав у себе українську сучасну музику та естонський танець, створивши тим самим унікальний культурний симбіоз, що відобразив взаємодію національних традицій двох народів через хореографічне мистецтво.

Основні висновки. Як висновок, хочемо зазначити, що танцювальні табори наразі є важливим осередком для українських дітей як в Україні, так і за її межами. Табори такого типу виконують як дозвіллену так й освітню функції, сприяючи формуванню культурної ідентичності, фізичному розвитку та набуттю нових навичок і знань. Окрім цього, танцювальні табори відіграють важливу роль у соціалізації дітей, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов, налагоджувати комунікацію з однолітками та працювати в команді. Спільні тренування, командні мистецькі проекти і виступи розвивають навички взаємодії, взаємопідтримки та відповідальності, що є цінними не лише у сфері танцю, а й у повсякденному житті.

Особливо важливою є роль таких таборів для дітей, які через війну опинилися в новому середовищі, далеко від дому. Вони отримують можливість знайти друзів, відчувати підтримку спільноти та зміцнити віру в себе. Робота в колективі сприяє розвитку довіри, взаємоповаги та уміння досягати спільних цілей, що є ключовими аспектами соціальної адаптації та емоційного благополуччя.

Таким чином, танцювальні табори – це не лише про мистецтво та рух, а й про формування згуртованої, сильної молоді, здатної підтримувати одне одного та спільно будувати майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мостова І. Дитячі танцювальні табори як фактор розвитку виконавських можливостей. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного*

розвитку суспільства: матеріали і тези VIII Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 14-15 жовтня 2022 р.). Т.1. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2022. С. 65–68.

2. Омельченко Х. Українське хореографічне мистецтво в європейському просторі. *Актуальні питання професійного становлення сучасної молоді* : збірник наукових праць студентів / упорядники Л. Циганюк, Л. Качуринець. Хмельницький : ХГПА, 2025. Вип. IV. С. 165–174.

3. Організація дозвілля у літніх дитячих таборах : методично-репертуарний збірник / В. О. Неретін, Д. Л. Неретіна, В. В. Рутецький, І. М. Суботницький. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2019. 58 с.

Поліна ОЧЕРЕТЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В 6 КЛАСІ В ЗЗСО

У сучасному світі, коли глобалізація та вплив різних культур стають все більш помітними, важливо зберегти національну ідентичність та культуру. Українські митці: музиканти, актори, письменники мають величезне значення у поширенні національної культури. Не менш важливим є збереження національної спадщини, яка не тільки живе в творах мистецтва, а й передається через мистецькі традиції, сімейні обряди та звичаї. Збереження цих елементів культури є необхідним для забезпечення сталого розвитку національного самовизначення та самоусвідомлення. У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України зазначено, що «Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів» [1]. Також, національне виховання має бути невід'ємною частиною освітнього процесу, інтегрованою в навчальні програми та позашкільну діяльність. Для цього національне виховання повинно адаптуватися до нових умов, використовуючи сучасні технології та методи, що дозволяють ефективно передавати національні цінності [1].

Національне виховання на уроках мистецтва в 6 класі є важливою складовою формування національної свідомості, патріотизму та культурної ідентичності учнів.

Основними напрямками цієї діяльності є: вивчення народного мистецтва, знайомство з національною музичною культурою,

національною символікою, формування естетичного смаку через українську культуру, розвиток творчої діяльності.

Через художнє сприйняття творів мистецтва учні на уроках мистецтва знайомляться з українськими народними традиціями, символікою, ремеслами (писанкарство), що сприяє їхньому знайомству з духовним світоглядом народу. Через музику, живопис, театр, кіно та літературу діти знайомляться з національною спадщиною, що сприяє зміцненню їхньої національної ідентичності. Наприклад, вивчення, виконання та аналіз українських народних пісень допомагає розкрити багатство емоцій та почуттів народу, а живопис українських митців відкриває учням картини побуту, традицій та звичаїв. Театральні вистави на історичну тематику виховують у дітей патріотизм та гордість за свій народ. Мистецькі твори відображають героїчне минуле народу, його цінності, прагнення до свободи та незалежності, що формує гордість за свою Батьківщину. Вивчення фольклору, народної музики, танців та творчості видатних українських композиторів (М. Лисенко, Б. Лятошинський, М. Леонтович) сприяє усвідомленню учнями значення культурної спадщини як важливої складової національного виховання. Наприклад, знайомство з українськими народними танцями як «Гопак» або «Аркан» допомагають дітям відчувати енергію, силу та спільність української нації.

Вивчення народних пісень, які відображають історичні події, побут та традиції українського народу, допомагають формуванню естетичного смаку через українську культуру. Наприклад, думи про козацькі походи або ліричні пісні про родинні цінності підкреслюють важливість любові до своєї землі та народу. Обряди та звичаї, наприклад, «Коляда», «Великодні святкування» або «Івана Купала», допомагають дітям пізнати духовне багатство нації. Під час таких обрядів діти долучаються до співу, танців та виготовлення символічних виробів, що допомагає їм краще зрозуміти народні традиції та допомагає розвитку творчої діяльності. Рукоділля, зокрема вишивка, є унікальним видом мистецтва, де кожен візерунок має глибокий символічний зміст і несе історичну пам'ять поколінь. Наприклад, червоний колір символізує любов і захист, а чорний – землю та добробут. Декоративно-прикладне мистецтво, як-от розпис по дереву (петриківський розпис), є яскравим прикладом творчої спадщини українців. Петриківський розпис відзначається яскравими кольорами, рослинними мотивами та своєрідною технікою нанесення фарб, що робить його унікальним елементом української культури.

На уроках мистецтва в 6 класі вчителем застосовуються методи та прийоми національного виховання, як-от інтерактивні уроки, вивчення народної музики та танцю, проведення екскурсій та виставок,

співпраця з місцевими майстрами. За допомогою традиційних методів національне виховання формує в учнів любов до рідної культури, національної свідомості та патріотизму. Найбільш поширеними є словесні методи: розповідь і пояснення, коли учні знайомляться з традиціями українського мистецтва, музикою та театром і бесіда є важливим методом у вивченні особливостей національного декоративно-прикладного мистецтва. При застосуванні візуально-ілюстративних методів аналізуються твори мистецтва, використовуються мультимедійні технології. Виконання практичних завдань пов'язані зі створенням групових чи індивідуальних проєктів на теми українського мистецтва та інсценування фрагментів народних обрядів. Використання цих методів сприяє формуванню національної свідомості гордості за українську культуру та бажання зберігати і поширювати мистецькі традиції України.

Національне виховання є важливою складовою формування свідомості молодого покоління, його патріотичних почуттів та любові до рідної землі, культури та традицій. Мистецтво, в тому числі музика, живопис, література, театр і народні традиції, виступає потужним інструментом у вихованні національної ідентичності. Через художні твори, пісні, танці, обряди та декоративно-прикладне мистецтво діти отримують глибоке розуміння духовного багатства свого народу, його боротьби за свободу, незалежність та гідність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Національно-патріотичного виховання в системі України: наказ МОН від 06.06.2022 р. № 527. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/506238___736214 (дата звернення: 10.03.2025)
2. Масол Л. Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 6 класу ЗЗСО. Київ : Освіта, 2023. 257 с.
3. Широцький К. Національне мистецтво і завдання мистецтва в Україні. *Артанія*. Київ, 2019. Кн. 37. С. 38–49.

Яна ПОНОМАРЕНКО,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Тетяна СТРАТАН-АРТИШКОВА,**
д.пед.н., професор (БДПУ)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Глобалізація сучасного суспільства, активізація крос-культурних процесів, розвиток інформаційно-комунікаційних

технологій зумовили потребу суспільства у конкурентоспроможних, освічених, творчих, фахівцях, здатних до життєвого самовизначення. У зв'язку з цим перед національною системою освіти постали важливі завдання, спрямовані на розвиток духовного світу особистості, розкриття творчого потенціалу учнів, забезпечення умов для їх саморозвитку і самореалізації у життєдіяльності.

Ці завдання покликана виконати освіта. Освіта – це знання, компетентності, професіоналізм, світогляд, цінності, фізичний і духовний стан особистості. І саме від того, наголошує В. Андрущенко, які якості останньої ми сформуємо у процесі освіти і виховання, багато в чому буде залежати вигляд нашого майбутнього світу [1 : 16].

Освіта має забезпечити кожному, хто навчається, широкі можливості для здобуття знань про людину, суспільство, формування наукової картини світу як основи світогляду, досвіду суспільних і особистісних відносин, комунікативної і творчої діяльності, що відкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості, забезпечує її підготовку до активної участі у житті країни (І. Дичківська).

Важливим результатом освіти є підготовка учня до життя, до його самовираження в різних галузях діяльності, а для цього, насамперед потрібно забезпечити готовність учня до навчальної і трудової діяльності, його здатність переносити знання про об'єкт і способи дії з однієї галузі в іншу, формування раціонального стилю самостійної діяльності, здатність застосовувати знання в житті (М. Ржецький).

Найважливішим орієнтиром розвитку сучасної освіти є компетентнісний підхід. Про це читаємо у наукових працях В. Андрущенка, І. Беґа, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Н. Ничкало та ін. У Концепції Нової української школи підкреслено, що знання та вміння, котрі взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці. Компетентнісний підхід визначено як «місток, який поєднує школу з реальним світом і тими потребами, які ставить перед людиною життя», а компетентність інтерпретовано як «поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити діяльність у нових непередбачуваних умовах» [5 : 10].

Важливими є твердження І. Беґа про те, що компетентнісний підхід «має забезпечити несуперечливу трансформацію суб'єкта учіння у суб'єкт суспільної практики, тобто цілеспрямованого перетворення, дійсності у суб'єкт-об'єктній (виробничій) і суб'єкт-суб'єктній (людських відносинах) формах» [2 : 31].

Основною ідеєю компетентнісного підходу є не збагачення учнів певною інформацією, а розвиток умінь оперувати нею,

проектувати та моделювати свою діяльність, здатність творчо використовувати накопичений досвід і здобуті знання у практичній діяльності. Тобто, слушно наголошує Л. Масол, головним є не обсяг знань, а поєднання останніх з особистісними якостями, вміння самостійно розпоряджатися своїми знаннями [4 : 10].

Компетентність дослідники визначають як інтегровану особистісну якість, що ґрунтується на знаннях і досвіді, вмінні самостійно та ефективно розв'язувати проблеми, критично мислити, аналізувати й адекватно оцінювати інформацію та навколишню реальність, виявляти індивідуальний стиль діяльності й мати певний творчий потенціал саморозвитку [3].

Отже, компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на формування ключових компетентностей особистості, здатності учнів самостійно розв'язувати життєві проблеми різної складності на основі отриманих знань, умінь, досвіду, а також критично мислити, аналізувати, вміти адаптуватися до умов мінливого світу.

Аналіз сучасних наукових досліджень підтверджує, що проблема використання компетентнісного підходу в мистецькій освіті є особливо важливою і нагальною. Спрямованість на активізацію суб'єктних можливостей кожного учня, розвиток його духовності, творчої індивідуальності, художньо-образного мислення, культури почуттів, здатності творити за законами краси, розкривати, розуміти навколишній світ через мистецтво – важливе завдання мистецької освіти.

Розкриття творчих здібностей, залучення кожного учня в активну музично-творчу діяльність сприяє розвитку художньо-образного мислення, креативності, комунікативності, мобільності, гнучкості, самостійності, відповідальності, здатності до емпатії, рефлексії, творчого самовираження і самоактуалізації, що формуються у творчо-проектувальній діяльності, зорієнтовані на практичні результати, розвиток в учнів життєво необхідних компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П. Педагогіка майбутнього – педагогіка компромісу. *Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології*. Київ – Кіровоград, 2014. С. 16–18.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
3. Горбенко О. Б. Формування виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *ScienceRise. Pedagogical Education*. 2015. № 10 (5). С. 40–43. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_10\(5\)__9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_10(5)__9). (дата звернення: 10.03.2025).
4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
5. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.

Свєгенія ПРОТАСЮК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Олена МАРТИНЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ТАНЦЮВАЛЬНИЙ РЕПЕРТУАР У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Робота хореографа над танцювальним репертуаром – це складний і багатогранний процес, який вимагає глибоких знань не тільки в галузі хореографії, але й в інших сферах мистецтва та культури. Через репертуар виконавці встановлюють емоційний зв'язок з глядачем, передають свої почуття, а балетмейстер доносить головну думку і розкриває засобами хореографії ідею танцю.

Війна в Україні внесла суттєві зміни у всі сфери життя, в тому числі й у мистецтво. Багато танцювальних колективів поповнюють свій репертуар постановками національно-патріотичного спрямування, героїчного та життєстверджуючого характеру, що є актуальним і затребуваним в мистецько-освітньому просторі.

Проблематику репертуару хореографічних колективів вивчали Т. Повалій, І. Тригуб, С. Тригуб, К. Кисіль, О. Мартиненко, О. Плахотнюк, Н. Чашечнікова, М. Топалова та ін.

За визначенням Т. Повалій, репертуар – слово французького походження і означає підбір п'єс, музичних (хореографічних), літературних творів, що йдуть в будь-якому театрі (колективі) за певний проміжок часу. На її думку, репертуар залежить від профілю хореографічного колективу і будується з урахуванням потреб учасників, їх підготовленості до сприйняття творів і роботі над ними, а також з метою підтримки інтересу до даного виду діяльності. Тому підбір репертуару вимагає від керівника чіткого перспективного бачення педагогічного процесу як цілісної та послідовної системи, в якій кожна ланка, кожен структурний підрозділ, кожен фактор доповнюють один одного, забезпечуючи тим самим рішення єдиних художньо-творчих і виховних завдань [4].

На думку І. Тригуб та С. Тригуб, репертуар дитячих хореографічних колективів мають складати постановки, що відповідатимуть трьом основним правилам: ідейності, високій художній цінності та доступності. При бракуванні принаймні одного з них, танець не може вважатися повноцінним [5].

На переконання О. Плахотнюка, при створенні нових композицій, навіть найпростіший танець для дітей має нести у собі якийсь сенс, не можна опускатися до «квадратної» форми танцювання, потрібно знати що ти ставиш, для кого і для чого ти це робиш [3].

Окремі питання танцювального репертуару в хореографічному колективі розкривалися в публікаціях: О. Мартиненко – основні вимоги до дитячого репертуару, етапи роботи хореографа над створенням танцювального номеру; К. Кисіль – прийоми роботи над створенням танцювального репертуару (моделювання; цілеспрямоване повторення; поетапний підхід до виконання хореографії); М. Раздовою – особливості впливу танцювального репертуару на естетичний смак молодших школярів; Н. Чашечнікової – патріотичне виховання дітей засобами народного танцювального мистецтва та ін.

Отже питання танцювального репертуару достатньо широко висвітлюються в наукових публікаціях хореографів. Однак актуальності набуває розгляд особливостей створення танцювального репертуару в період воєнного стану в Україні.

Мета статті полягає у розкритті основних аспектів відео-лекції «Мета мистецтва під час війни» в рамках творчого проекту «Let the Body Speak».

Об'єктом нашого дослідження ми обрали розкриття діяльності творчого проекту «Let the Body Speak», який є своєрідним хабом українського сучасного танцю під час війни (автор ідеї – хореограф, перформер, засновник багатьох фестивалів та проектів А. Овчинников). Головна ідея проекту – створити відеоархів робіт, рухових практик і дискусій українських танцівників та хореографів; зберегти документацію соматичного досвіду та візуальні свідчення процесів, що відбуваються в українському сучасному танці після 24 лютого 2022 р.

Даний інформативний канал містить результати співпраці хореографів та продюсерів центру розвитку танцю «The Place» (Великобританія) та Платформи сучасного танцю (Україна): майстерні з драматургії, композиції, експериментального танцю, site-specific перформансу, лекції з проектного менеджменту, обви щодо можливості участі у резиденціях та фестивалях, класи з техніки танцю та багато іншого. На цьому каналі міститься багато танцювальних постановок, пов'язаних з розкриттям тих чи інших тем, викликаних війною: вимушена міграція, втрати, психологічні травми, боротьба за свободу і незалежність тощо [2].

У рамках нашого дослідження, ми проаналізували відео лекцію на тему «Мета мистецтва під час війни», організовану одним з організаторів проекту О. Маншиліним (викладач, хореограф, дослідник, культурний менеджер, організатор фестивалю «Простір танцю») з Б. Поліщуком (український сценограф, режисер, художник-постановник, співзасновник львівської «Галереї сценографії та театрального журналу «Коза» [1].

На думку Б. Поліщука, творчість під час війни важлива для всіх, але вона має відрізнятись від творчості у мирний час. Постановнику треба чітко визначитись: Чи потрібна певній людині ця творчість? Чи

потрібен глядачу ваш творчий продукт? На його думку, необхідно робити певний посил чи то війнам на фронт, чи то дітям, які знаходяться у бомбосховищі, чи то брати за мету збір коштів на необхідне тощо.

Протягом інтерв'ю Б. Поліщук розповідає про власне розуміння ролі та задач митця, а також аналізує кілька відео робіт, надісланих авторами для публікації на каналі «Let the Body Speak». Так, дуетний танець «Незабутня весна» (бальна хореографія) у виконанні П. Короткого та З. Вічистої викликав у Б. Поліщука декілька запитань до хореографа і танцівників: «Якщо б вимкнути музику, у якій звучить тема війни, або якщо б перенести цей танець у іншу локацію, наприклад, на танцювальний майданчик, то що б змінилося?», «Чи сам танець несе в собі зміну, яку принесла війна?» Він дуже коректно висловлює думку, що треба міняти не тільки зовнішнє, але й внутрішнє, тобто не тільки костюм, музику а й саму філософію танцю. Не можна танцювати як раніше, треба мислити по іншому.

Наступна аналізована відео робота «Куленепробивне мистецтво» у виконанні П. Мякушко та К. Мякушко також була розкрита засобами бальної хореографії. Б. Поліщук вважає цей танець патріотичним, але проводить паралель, порівнюючи дане дійство із боксом, де боксери виходять на ринг після виконання саме української пісні. Він знов ставить запитання: «Чи змінилася б гра боксера, аби була інша музика?» і сам надає відповідь, що, можливо, саме патріотична тематика дає боксеру перемоги. Він зазначає, що у першій представленій роботі висловленням військової теми є музика, а у другій – локація зі зруйнованими спорудами, але він не може сказати на скільки ці роботи були скориговані війною.

Творчу роботу «Ефект дзеркала» від студентів-хореографів з м. Ніжина Б. Поліщук вважає не новою за своєю формою, проте називає синтетичним самодостатнім твором, який поєднує в собі художні, літературні, документальні, музичні, танцювальні елементи. Він зазначає, що такі постановки можуть привернути увагу закордонного глядача до проблеми війни на Україні, що саме використана документалістика підкреслює емоційність посилу.

Основний акцент Б. Поліщук робить на тому, що кожний митець має прагнути підібрати свій ключик, щоб найкраще розкрити тему війни, має шукати свою мову, свій шлях, свій творчий «почерк». Митець пропонує постановникам збільшувати свою культурну палітру, вивчати історію культури, дізнаватись про творчість українських композиторів, бо спілкування хореографа з хореографом – «це шлях в одвічний гурток». Спілкування хореографа з композитором, композитора з художником – це і є повноцінне мистецтво. Пролунала й така думка Б. Поліщука, що в танцювальному мистецтві насамперед

йде мова про техніку, але мало хто звертає увагу на мову, тобто танцювальну манеру висловлювання.

Отже, висновками щодо переглянутої нами бесіди-роздуму між О. Маншиліном з Б. Поліщуком, можна вважати, що мистецькі процеси в Україні відбуваються, а анонсовані авторами творчі роботи дають відповідь на запитання: «Яким чином вони відбуваються і над чим потрібно працювати?».

Для себе з цієї бесіди ми відкрили багато нового й цікавого, що будемо використовувати під час навчання та у професійній діяльності: шукати свій ключ, свою мову; вчити історію культури, знайомитись з творчістю нових українських композиторів і використовувати їх твори в своїй творчості; порівнювати свою діяльність до та під час війни і ставити запитання до себе: «Чи потрібен цей танець глядачу?»

ЛІТЕРАТУРА

1. Відео-лекція «Мета мистецтва під час війни». URL : [Богдан Поліщук — Мета мистецтва під час війни | Огляд творів відеотанцю | LET THE BODY SPEAK](#) (дата звернення: 26.02.2025).
2. Інформаційний мистецький освітній канал «Let the Body Speak». URL : <https://youtube.com/@letthebodyspeak?si=VSpk80wRK8xJl8aH> (дата звернення: 01.09.2024).
3. Плахотнюк О. Хореографічне мистецтво України у роздумах О. С. Голдрича. *Вісник Львівського університету. Серія мистецтво*. 2014. Вип. 14. С. 52–56.
4. Повалій Т. Л. Основи хореографії з методикою викладання. *Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка*. Суми, 2016. С. 26–30.
5. Тригуб І. В., Тригуб С. В. Специфіка роботи дитячого хореографічного колективу. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2015. Вип. 1-2 (5-6). С. 281–287.

Катерина САМАТОВА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: **Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО,**
к.пед.н., доцент (БДПУ)

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В ПРАЦЯХ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Іван Андрійович Зязюн – видатний український педагог, філософ і вчений, який зробив значний внесок у розвиток педагогічної майстерності. Його наукова діяльність була зосереджена на питаннях формування професійної культури вчителя, етики та педагогічної естетики.

В Україні й за кордоном І. Зязюн добре відомий і фундаментальними науковими пошуками: це і філософія освіти, і теорія і методика професійної освіти, і проблеми естетичного виховання. Означені напрями знайшли глибоке розкриття в понад 550 публікаціях. Серед численних позицій – монографії, підручники, навчальні та навчально-методичні посібники для студентів педагогічних закладів освіти, аспірантів, учителів та викладачів, статті, опубліковані в українських і зарубіжних часописах. Мірилом вартості кожної з фундаментальних науково-педагогічних книг («Естетичний розвиток особи», «Естетичний досвід особи», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогічна майстерність», «Краса педагогічної дії», «Педагогіка добра: ідеали і реалії»), високо поцінованих у науково-педагогічному світі, крім теоретичної глибини і наукової актуальності, є також міцний зв'язок з практичними потребами життя. У підручниках життєвими барвами і мелодіями реалій постає краса буднів педагогічної праці, процес виховання обдарованої особистості, її становлення і самоствердження. Кожна книга написана серцем. Енергія думки органічно втілена в енергії слова, яке мудро розкриває глибинну сутність Людини і Педагогіки Добра. Переконавання, що «життєдайні начала Добра, Любові, Істини і Краси перебувають у руках Учителя», здатного сформувати пізнавальні запити і духовні потреби учнів, спонукали Івана Андрійовича Зязюна вже як міністра народної освіти ініціювати теоретико-методологічні та експериментальні дослідження за програмою «Учитель». З «легкої руки» міністра розпочалася і широкомасштабна комплексна програма «Творча обдарованість», завдяки якій стимулюються дослідницькі пошуки учнівської молоді [1].

У своїх працях вчений викреслив основні аспекти педагогічної майстерності: гуманістична педагогіка, професійна культура педагога, педагогічна техніка, роль саморозвитку.

Гуманістична педагогіка ґрунтується на розумінні особистості учня як унікальної, творчої і самодостатньої істоти, яка розвивається в умовах поваги, довіри та співпраці. Основні принципи гуманістичної педагогіки за І. Зязюном:

1. Людяність та етичність у педагогіці.

Учень – це не просто об'єкт навчання, а особистість із власним внутрішнім світом. Вчитель має не лише навчати, а й виховувати, формуючи духовно багату людину.

2. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія.

Освіта має бути процесом співпраці, де вчитель і учень разом шукають істину. Учень має відчувати себе активним учасником навчального процесу, а не пасивним споживачем знань.

3. Педагогічна майстерність як мистецтво виховання.

Викладання – це не просто передача знань, а мистецтво, що включає вміння зацікавити, надихнути та підтримати учня. Педагог повинен володіти емпатією, емоційним інтелектом і бути прикладом для наслідування.

4. Пріоритет духовного розвитку

Головна мета освіти – це не тільки інтелектуальний, а й моральний, духовний розвиток особистості. Виховання чеснот, таких як доброта, справедливість, відповідальність, є ключовими у формуванні гармонійної особистості.

5. Саморозвиток педагога.

Учитель має бути носієм культури та естетики, безперервно самовдосконалюватися та працювати над собою. Важливою є рефлексія – аналіз власної діяльності та її впливу на учнів.

Іван Андрійович Зязюн наголошував, що професійна культура педагога – це комплекс морально-етичних, комунікативних, інтелектуальних та естетичних якостей, які визначають ефективність його педагогічної діяльності. Основними компонентами професійної культури педагога є духовно-моральна культура, коли вчитель стає моральним орієнтиром для учнів та вміє встановлювати позитивні відносини з учнями, колегами та батьками.

У своїх працях вчений приділяв багато уваги педагогічній техніці і розглядав як складову педагогічної майстерності, яка забезпечує ефективне навчання та виховання учнів. Це сукупність прийомів, методів і навичок, що допомагають учителю впливати на учнів, створювати сприятливий освітній простір та реалізовувати гуманістичні принципи освіти. Педагогічна техніка – це не просто набір механічних умінь, а мистецтво взаємодії з учнями. Вона допомагає зробити навчання захопливим, ефективним і таким, що сприяє розвитку особистості дитини.

І. Зязюн наголошував, що справжній педагог повинен не лише знати предмет, а й володіти собою, щоб навчальний процес був результативним і натхненним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук. метод. посібник. Київ : Міжрегіональна академія управління персоналом, 2000. 312 с.
2. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
3. Фундатор педагогічної майстерності. Гуманістична концепція Івана Зязюна URL : https://www.pedagogic-master.com.ua/academic_zyazyun/ (дата звернення: 09.03.2025).

Інна СТЕНГЕЦЬКА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Вікторія ГРИГОР'ЄВА,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

З початком повномасштабної війни особливо актуальною постала проблема функціонування системи вищої освіти в умовах воєнного стану та пошуку нових інноваційних форм організації навчального процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій.

Сьогодні у закладах вищої освіти широко застосовується дистанційна освіта, а також освітня технологія змішаного навчання, яка має свою специфіку у підготовці майбутніх педагогів-музикантів [1].

Питання реалізації інноваційних технологій в процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва висвітлювали у своїх дослідженнях В. Григор'єва [1], Є. Карпенко, І. Коваленко, А. Козир, С. Крамська, А. Растрігіна, С. Світайло, Т. Фурдак, Л. Шумська та інші.

Історично музична освіта була тісно пов'язана з індивідуальними уроками та очними заняттями в музичних школах і консерваторіях. Однак, розвиток технологій та глобалізація сприяли появі нових можливостей для навчання музики. Мережа Інтернет відкрила доступ до величезної кількості музичних ресурсів, онлайн-курсів та платформ задля співпраці музикантів з усього світу.

Одним із перших кроків до змішаного навчання музиці було створення онлайн-курсів з теорії музики та музичної історії. Це дозволило студентам опановувати теоретичний матеріал у власному темпі, використовуючи мультимедійні матеріали та інтерактивні вправи. Згодом з'явилися онлайн-платформи для навчання гри на музичних інструментах, які пропонували відеоуроки, завдання та можливість спілкуватися з викладачами та іншими студентами.

Серед факторів, що сприяли розвитку цієї технології, вчені виділяють технологічний прогрес, який значно спростив доступ до навчальних ресурсів. Наприклад, платформи для онлайн-навчання, такі як YouTube, Coursera або спеціалізовані ресурси для музикантів, які дозволяють студентам отримувати інструкції та аналізувати виконання провідних митців у будь-який час. Як зазначає Дж. Андерсон, технології стали інструментом, який відкрив можливості для розвитку слуху, ритму та техніки виконання у віртуальному середовищі [3].

Іншим важливим фактором є зміна соціальних умов та способу життя здобувачів, які дедалі частіше стикаються із браком часу та необхідністю поєднувати навчання із іншими зобов'язаннями. На думку Т. Мартінеса [3], змішане навчання стало відповіддю на виклик сучасності, оскільки дозволяє здобувачам гнучко планувати свій навчальний графік, поєднуючи теоретичне вивчення музики вдома з практичними заняттями в аудиторії.

Дослідження зарубіжних та вітчизняних педагогів вказують на те, що інтерактивні технології у змішаному навчанні допомагають вирішувати проблему доступності музичної освіти для студентів із різних регіонів та соціальних груп. Наприклад, інструменти для дистанційного навчання дозволяють працювати із викладачами, які географічно знаходяться далеко. Це особливо важливо для студентів, які прагнуть здобути знання у викладачів вищого рівня або спеціалізуватися у певному жанрі музики [2].

Думки науковців щодо змішаного навчання у музичній освіті також акцентують увагу на його інтерактивності. Дж. Браун вказує, що використання платформ для обміну відеозаписами виконань дає змогу студентам покращувати зворотний зв'язок, сприяючи вдосконаленню техніки. Ця модель також дозволяє виконавцям порівнювати свої досягнення з іншими учасниками програми, створюючи середовище для конструктивного суперництва [3].

Однак розвиток змішаного навчання в музичній освіті має й певні виклики. Наголошується на труднощах адаптації інструментів дистанційного навчання до занять із класичними музичними інструментами, які вимагають індивідуального підходу викладача. Водночас вчені зазначають, що технології можуть лише доповнювати, але не замінювати живе спілкування між студентом та викладачем, яке є ключовим для розуміння емоційних та художніх аспектів виконання [3].

Таким чином, змішане навчання в музичній освіті дозволяє зробити процес навчання більш гнучким, індивідуалізованим та ефективним. Це сприяє розвитку не лише музичних, а й технічних навичок, розширює доступ до освітніх ресурсів та підвищує мотивацію студентів. При цьому втрата звичного для нас «живого» професійно-творчого спілкування здобувача та викладача є суттєвим викликом в ситуації вимушеної «безконтактної» форми навчання студентів-музикантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григор'єва В. В. Формування дистанційно-освітньої компетентності студентів-музикантів у педагогічних закладах вищої освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Вип. 1. Бердянськ : БДПУ, 2022. С. 85–91.
2. Організація самостійної роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах змішаного навчання : навчально-методичний посібник

для студентів закладів вищої освіти спеціальності музичне мистецтво. Миколаїв : 2023. 164 с.

3. Теорія і практика змішаного навчання : монографія / В. М. Кухаренко, С. М. Березенська, К. Л. Бугайчук, Н. Ю. Олійник, О. В. Рибалко, Н. Г. Сиротенко, А. Л. Столярєвська ; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.

Дар'я ХОРОЛЕЦЬ,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Юлія ТАРАНЕНКО,**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

ЗНАЧЕННЯ ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ТАНЦЮВАЛЬНА ТЕРАПІЯ» В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Актуальність. У сучасних умовах військового стану в Україні питання психологічної підтримки та відновлення душевного стану набувають особливої значущості. Танцювальна терапія, як один із напрямків арт-терапії, відкриває нові можливості для зняття психоемоційної напруги, подолання стресу та відновлення внутрішнього балансу. Особливо це актуально в хореографічній освіті, де студенти не тільки опановують професійні навички, а й шукають способи самовираження та гармонізації свого душевного стану через рух.

Підготовка майбутніх бакалаврів хореографії повинна не лише забезпечувати оволодіння технічними та виконавськими навичками, а й формувати у студентів здатність до саморегуляції, емоційної стійкості та розуміння психофізичних процесів, що відбуваються в організмі під час танцю.

Зважаючи на сучасні виклики, зокрема психологічні наслідки війни, інтеграція танцювальної терапії в підготовку фахівців хореографічного профілю є необхідною умовою для формування компетентного, соціально відповідального та емоційно стійкого спеціаліста. Це дає можливість не лише розширити професійні горизонти бакалаврів хореографії, а й сприяти їхній особистісній гармонії та здатності допомагати іншим через мистецтво руху.

Ступінь досліджуваності проблеми. Перші ідеї інтегративної танцювально-рухової терапії були сформовані у США в 1930-х роках. Над цим питанням працювали західні філософи, психологи та медики, зокрема П. Бернстайн, Р. Лабан, О. Лоуен, В. Райх, Д. Селін, Г. Стек-Салліван, К. Юнг та інші. Вагомий внесок у розвиток танцювальної

терапії зробили представники сучасної хореографії, серед яких А. Дункан, М. Вігман, Р. Сен-Дені, Д. Хамфрі, Т. Шоун та інші.

Будь-який стрес, який виникає в повсякденному житті людини, особливо в житті підлітків, впливає на її фізичний та психічний стан. А стрес спричинений війною призводить до зрушень в імунній, нервовій та психічній сферах. Тому відновленню постраждалих, а особливо дітей та підлітків потрібно приділяти велику увагу, враховуючи їхні потреби. Для зменшення негативного впливу на постраждалих, як зазначає С. Крикливий, ефективні методи включають різні види допомоги: спів, малювання, спорт, читання тощо. У цьому контексті використання танцювальних рухів або танців може слугувати засобом психологічного розвантаження та підтримки [2].

Танцювально-рухова терапія (ТРТ) – це один з напрямків сучасної психотерапії, який відносять до категорії арт-терапії. Теоретичною базою для ТРТ служать як роботи К. Юнга, так і праці тілесно-орієнтованих терапевтів: Ф. Александер, О. Лоуен, В. Райх, М. Фельденкрайз та ін. [3].

Мета дослідження: розкрити значення вибіркового освітнього компонента «Танцювальна терапія» в підготовці майбутніх бакалаврів хореографії на основі студентського сприйняття. **Методи дослідження:** аналіз, синтез, метод спостереження, порівняння.

Сутність дослідження. Майбутні бакалаври хореографії в Бердянському педагогічному університеті, будуючи індивідуальну освітню траєкторію, обрали дисципліну вільного вибору «Танцювальна терапія». Даний освітній компонент зацікавив здобувачів 3 курсу спеціальності 024 Хореографія своєю унікальною можливістю поєднувати хореографічне мистецтво з психологією, що дозволяє глибше усвідомити вплив руху на емоційний стан людини. Крім того, у групі факторів вибору стало прагнення отримати нові навички, які можна використовувати в майбутній професійній діяльності, зокрема в роботі з іншими соціальними групами та людьми з особливими освітніми потребами.

Розкриємо більш детально особливості початку вивчення вибіркового освітнього компонента «Танцювальна терапія» (викладач – доцентка Ю. Тараненко) в Бердянському державному педагогічному університеті.

На початку вивчення вибіркового освітнього компонента в форматі онлайн-конференції на платформі Zoom відбулася гостьова лекція на тему «Танцювальна терапія в хореографічному мистецтві: роль, завдання, застосування», спікеркою якої була докторка філософії, старша викладачка кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини А. Підгорінова, що стало одним із мотиваторів подальшого вивчення дисципліни [1].

Особливістю лекції, як зазначає Д. Хоролець, стало активне залучення здобувачів вищої освіти не лише до прослуховування теоретичних матеріалів, а й до практичних вправ, спрямованих на розуміння впливу танцю на психоемоційний стан. «Під час практичної частини ми виконували вправи на усвідомлення власного тіла, що дозволило відчувати ефективність танцотерапії на власному досвіді та краще зрозуміти механізм впливу на людину», – ділиться своїми враженнями Х. Омельченко.

Окрему увагу було приділено застосуванню танцювальної терапії в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Спікерка поділилася практичними методиками адаптації танцювальних технік для різних вікових груп та дітей. Вона підкреслила важливість індивідуального підходу до кожної дитини, а також необхідність створення безпечного простору для самовираження. Під час дискусії П. Броваренко із натхненням запитувала про роботу з дітьми, які проявляють агресію. А. Підгорінова наголосила на важливості побудови кордонів, створення довірчої атмосфери, а також залучення дітей до танцювальних практик через ігрові елементи [1].

Отже, гостьова лекція на початку вивчення вибіркового освітнього компонента «Танцювальна терапія» допомогла майбутнім бакалаврам хореографії отримати цінні рекомендації щодо організації занять з дітьми з особливими потребами, зокрема, щодо вибору музичного супроводу, структури занять та необхідності емоційної підтримки, розширила знання про танцювальну терапію, слугувала певною мотивацією на подальше засвоєння освітнього матеріалу.

У процесі вивчення танцювальної терапії здобувачі вищої освіти мали змогу зрозуміти її значення як інструменту особистісного розвитку та психофізичного балансу. У складних умовах сьогодення, особливо під час воєнного стану, її роль як засобу підтримки психологічного здоров'я, соціальної адаптації та творчого самовираження є беззаперечним. Інтеграція танцювальної терапії в освітні програми відкриває нові перспективи для підготовки майбутніх хореографів.

Основні висновки. Таким чином, танцювальна терапія у хореографічній освіті є перспективним напрямом, що сприяє не лише професійному зростанню майбутніх хореографів, а й забезпеченню психоемоційного благополуччя як самих студентів, так і їхніх майбутніх вихованців. Враховуючи актуальність психоемоційної підтримки в умовах воєнного стану, подальше впровадження та дослідження цього напрямку є важливим завданням для сучасної хореографічної освіти.

Дуже важливо, на нашу думку, майбутнім хореографам обирати освітню траєкторію яка є цікавою, актуальною та відповідає сучасним викликам професії. Вибірковий освітній компонент

«Танцювальна терапія» сприяє не тільки розширенню професійного інструментарію, а й розвитку психічного інтелекту, та здатності працювати в інклюзивному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гостьова лекція «Танцювальна терапія в хореографічному мистецтві: роль, завдання, застосування». URL : <https://surl.li/ndcrym> (дата звернення: 26.02.2025).
2. Крикливий С. Танцювальна терапія як засіб відновлення емоційного стану постраждалих після психотравмуючих подій. *Current challenges of science and education*: MDPC Publishing, Berlin, 15-17.01.2024 р. 2024. С. 397–400.
3. Практикум із групової психокорекції: підручник / О. О. Прокоф'єва, О. В. Ковальова, Г. Б. Варіна, О. В. Кочкурова. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2020. 465 с.

Дар'я ХОРОЛЕЦЬ,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу
факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини

Науковий керівник: **Олена МАРТИНЕНКО**

к.пед.н., доцент (БДПУ)

УПРОВАДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ ФОЛЬКЛОРИСТА ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ З. СИЗОНЕНКА В ЗМІСТ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність. В умовах, коли Україна переживає складний період боротьби за національну ідентичність, важливість збереження та розвитку українських народно-танцювальних традицій стає вкрай актуальною. Народна хореографія не тільки втілює багатство культурної спадщини, а й виконує важливу функцію об'єднання суспільства, відображаючи національний дух і самобутність. Особливого значення набуває адаптація автентичного фольклору до сучасних умов, що посилено популяризує українське танцювальне мистецтво як зараз усередині країни, так і за її межами.

Серед широкого різноманіття мистецьких жанрів досить поширеною є народна хореографічна культура, яка посідає важливе місце у культурній спадщині України, адже їй притаманним є те, що вона привертає увагу до характеру українського народу, його боротьби за волю й вічне прагнення незалежності. В художніх формах відображено явища, які були взяті безпосередньо з побуту та важкої праці українців, репрезентовано багатство народної моралі, повага до родових традицій предків з їх духовною силою, красою, ідеалами [2].

Дослідження народного танцювального мистецтва, включаючи український танець, здійснювалося як з мистецтвознавчих, так і фольклористичних позицій провідними теоретиками та практиками цього жанру. Серед них варто відзначити К. Василенка, В. Авраменко, В. Верховинця, П. Вірського, А. Гуменюка, Є. Зайцева, С. Карабанову, Г. Настюкова, Т. Ткаченко та інших. Вони зосереджували свою увагу на загальних питаннях розвитку народного танцю. Водночас регіональну специфіку українського фольклорного танцю та народно-сценічної хореографії вивчали такі дослідники, як А. Гуменюк, З. Сизоненко, О. Колосок, М. Полятикін, Б. Стасько, В. Тітов, Я. Чуперчук та інші. Їхня праця сприяла збереженню автентичних традицій, розвитку новаторських форм і популяризації українського танцю.

Актуальність окресленої нами проблематики визначається важливістю відновлення, збереження та популяризації регіональних танцювальних традицій в зміст позашкільного хореографічного навчання. Готовність керівників хореографічних колективів до розробки нових підходів інтеграції автентичного фольклорного матеріалу у хореографічне навчання сприятиме збереженню національної спадщини та її популяризації серед молоді.

Мета дослідження – окреслити результати експериментального впровадження фольклорного танцю (регіональний аспект) в зміст хореографічної позашкільної освіти.

У межах виробничої практики (04.11.2024 – 16.11.2024) нами було реалізовано завдання з ознайомлення здобувачів позашкільної освіти з регіональним народним танцем. Практика проходила на базі Запорізької дитячої школи мистецтв №2 (ансамбль танцю «Сузір'я», керівник – А. Димова), де з групою дітей (10-12 років, 8 учасників) було проведено експериментальне дослідження, спрямоване на ознайомлення з українським народним танцем Запорізького краю «Ой ходила дівчина бережком» і творчістю видатного фольклориста З. Сизоненка, яким було занотовано даний танець. Кожен етап містив як теоретичну, так і практичну складову, що дозволило ефективно поєднувати навчання з творчим застосуванням отриманих знань.

На першому етапі, під час проведення хореографічного заняття ми знайомили здобувачів позашкільної освіти з творчістю З. Сизоненка. Під час бесіди нами було виявлено, що танцівниці не знайомі з прізвищем З. Сизоненка і не знають нічого про його внесок в танцювальну культуру Запорізького регіону. Проте діти мали інтерес до цієї теми. За основу розповіді нами було взято, розроблені нами тези виступу на Всеукраїнській науково-практичній конференції [3].

Після ознайомлення з творчістю З. Сизоненка нами було продемонстровано відео-версію даного танцю у виконанні здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Хореографія» Бердянського державного педагогічного університету. Зазначимо, що колективом авторів, викладачів хореографічних дисциплін БДПУ було видано навчально-методичний посібник «Танцювальна скарбничка Запорізького краю» з відеоматеріалами на допомогу керівникам хореографічних колективів [1].

На основі перегляду відео версії, танцівниці дійшли висновку, що рухи в танці були простими і носили імпровізаційний характер, демонструючи, як дівчинка підганяє «селезня батіжком». Було відмічено також поєднання слів пісні з рухами, що надавало художньої виразності танцю. Отже, в змісті танцю простежувалося життя дівчат того часу, які мали випасати худобу і бути причетними до трудового процесу.

Другий етап експерименту включав кілька важливих компонентів, спрямованих на глибоке занурення вихованців у процес вивчення народного танцю «Ой ходила дівчина бережком». На цьому етапі ми зосередилися на прослуховуванні музичного супроводу, вивченні словесної основи пісні і танцювальних рухів.

На третьому етапі було проведено аналіз виконаних дівчатами танцювальних вправ та оцінка їх досягнень. Після завершення вивчення танцю «Ой ходила дівчина бережком», ми спільно оцінили результати, обговорюючи, як вихованці виконали рухи, наскільки вдало вони впоралися з імпровізацією реквізиту, а також як вони відтворили музичний супровід.

Четвертим етапом була творча імпровізація, яка дозволила дівчатам розвинути свої навички та творчі ідеї під музичний супровід танцю «Ой ходила дівчина бережком». Мета цього етапу полягала в тому, щоб надати вихованцям можливість вільно експериментувати з основними рухами танцю, розвиваючи індивідуальне творче бачення. Дівчата працювали як індивідуально, так і в групах, створюючи короткі композиції. Показавши свої роботи, вихованці отримали зворотний зв'язок, аналізували результати та за бажанням вдосконалювали свої композиції. Цей етап сприяв розвитку креативного мислення, емоційної чутливості. Він поєднав традиційні елементи з інноваційними підходами, забезпечуючи інтеграцію народних традицій з хореографічною освітою.

Під час заняття було помітно, що діти були в захваті від новизни та незвичності занять. Вивчення народного танцю, зокрема такої веселої та жвавої композиції, принесло їм задоволення. Вони радо виконували всі елементи танцю, спостерігали один за одним, намагаючись показати свої вміння та креативність.

Аналіз результатів показав, що всі вихованці активно долучалися до процесу навчання. Крім того, результати були позитивними завдяки дружній та творчій атмосфері на занятті, що сприяло розкриттю потенціалу кожної танцівниці. Дівчата захоплено

обговорювали свої враження, відзначаючи, що заняття з народного танцю стало для них новим і цікавим досвідом. Вони підкреслили, що такий досвід не тільки допоміг їм розширити хореографічний кругозір, але й глибше занурився в українську культуру, що збагатило їх знання та танцювальний досвід. Загалом результати показали, що завдяки використанню традиційного народного матеріалу, заняття стало для дітей не лише навчальним, але й захоплюючим, сприяючи розвитку їхньої творчої активності та вміння працювати в колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартиненко О., Павленко Р., Смолка О. Танцювальна скарбничка Запорізького краю : навч.-метод. посіб. з відеоматеріалами / за заг. ред. О. Мартиненко. Бердянськ : Бердянський державний педагогічний університет, 2022. 163 с.
2. Микичур О. Народна хореографічна культура на територіях Подільської губернії на початку XX століття. *Актуальні проблеми музичної освіти та виховання: збірник студентських наукових праць* / ред.: Н. Г. Мозгальова, А. А. Новосадова. Вінниця : ТОВ «Друк», 2024. С. 107–112.
3. Хоролець Д., Мартиненко О. Творча спадщина видатного фольклориста запорізького краю Захара Сизоненка. *Проблеми та перспективи розвитку хореографічного мистецтва : матеріали Всеукр. науково-практ. конф. (з міжнар. участю), м. Херсон-Івано-Франківськ, 29 березня 2024*. Івано-Франківськ, 2024. С. 95–97.

Тетяна ЧЕРНЕНКО,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: **Анетта ОМЕЛЬЧЕНКО,**

к.пед. н., доцент (БДПУ)

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний освітній простір вимагає від вчителів постійного вдосконалення професійних компетентностей, зокрема творчого потенціалу. В умовах цифрової трансформації освіти ефективне використання цифрових технологій стає невід'ємною частиною професійної діяльності вчителя мистецтва. Саме цифрові інструменти відкривають нові можливості для розвитку креативності, самовираження та вдосконалення педагогічної майстерності.

Цифрові ресурси та програмне забезпечення дозволяють педагогу розширювати методичний арсенал, експериментувати з формами викладання та створювати інтерактивні навчальні матеріали. Наприклад, використання графічних редакторів, 3D-

моделювання, анімації та відеомонтажу сприяє реалізації нових творчих ідей, створення відеокліпів тощо.

Інтерактивні платформи впливають на професійне зростання вчителя. Онлайн-курси, вебінари, форуми для обміну досвідом дають можливість вчителям мистецтва безперервно навчатися, вдосконалювати свої навички та взаємодіяти з колегами по всьому світу. Такі платформи, як Canva, Procreate, Adobe Creative Cloud, допомагають створювати унікальні візуальні матеріали для уроків.

Використання цифрових технологій у навчальному процесі робить освітню діяльність більш цікавою, активізує пізнавальну діяльність учнів. Використання інтерактивних дощок, доповненої реальності (AR) та віртуальної реальності (VR) дозволяє зробити уроки мистецтва більш захопливими та ефективними. Учні можуть створювати цифрові арт-об'єкти, досліджувати твори мистецтва в 3D-просторі, що значно підвищує рівень їхньої зацікавленості та мотивації до навчання.

Останнім часом з'явилася значна кількість наукових праць з проблем підвищення ефективності освітнього процесу на основі індивідуалізації, персоналізації, диференціації навчальної діяльності, застосування цифрових засобів в навчанні. У сучасних наукових дослідженнях І. Бежа, І. Зязюна, О. Пехоти та ін. ґрунтовно розглядаються питання готовності майбутнього вчителя до роботи в школі. Різноманітні аспекти сучасної педагогічної освіти розкриваються в наукових доробках А. Алексюка, В. Бондаря, А. Кузьмінського, О. Мороза, О. Савченко, В. Сипченка, О. Сухомлинської. Особливості застосування цифрових технологій активно висвітлюються у працях зарубіжних дослідників М. Бернса, Т. Ліндлофа, Р. Мейера, С. Йодера, Д. Робертса, Л. Вілкінса та ін. [1]

На сучасному розвитку освіти, суспільство висуває високі вимоги до фахівців. Перш за все вчитель мистецтва повинен не лише володіти необхідними знання, а бути «творчою особистістю».

Формування творчості як якості особистості передбачає певну організацію її діяльності, адекватну висунутому завданню. Навчально-пізнавальна діяльність як форма співробітництва викладача та студента, в якій здійснюється як пізнавальні процеси, так і соціалізація поколінь, як важливий в житті студента вид діяльності вимагає такої її організації, яка б забезпечила формування пізнавальної активності різних видів, сприяла б розв'язанню студентами завдань, які поступово ускладнюються, просуванню їх від репродукції до творчості [2].

Для раціональної організації процесу пізнання необхідно, на нашу думку, цілеспрямовано використовувати різноманітні методи, прийоми, засоби, форми навчання. Цифрові технології відкривають нові

можливості для викладання музичного мистецтва, роблячи процес навчання більш інтерактивним та захопливим. Використання спеціальних музичних програм (GarageBand, FL Studio, Sibelius) дозволяє учням створювати власні композиції та аналізувати музичні твори. Віртуальні інструменти дають можливість експериментувати зі звучанням різних інструментів без необхідності фізичної наявності кожного з них. Також інтерактивні навчальні платформи, такі як SmartMusic або MusiQuest, сприяють самостійному навчанню та вдосконаленню музичних навичок.

Мультимедійні засоби навчання у вищій школі не можуть замінити викладача, але вони сприятимуть удосконаленню й урізноманітненню діяльності педагога, що має підвищити продуктивність освітнього процесу. Крім того, використання мультимедійних технологій у процесі навчання дозволяє більш широко і повноцінно розкрити творчий потенціал кожного студента.

Мультимедійні засоби в освітньому процесі вищої школи можуть бути представлені в електронних підручниках, самостійно підготовленому викладачем матеріалі, презентації інформації за допомогою програми PowerPoint, відеометоду, електронній пошті, рольовій грі, електронній інтерактивній дошці та ін.

Особливістю навчального процесу із застосуванням мультимедійних технологій у вищому навчальному закладі є те, що центром діяльності стає студент, який, ураховуючи свої індивідуальні здатності й інтереси, вибудовує процес пізнання. Між викладачем і студентом складаються суб'єктні відносини, викладач часто виступає в ролі помічника, консультанта, що заохочує оригінальні знахідки, стимулює активність та ініціативу, самостійність, створює необхідні умови для творчої діяльності студента.

У процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін студенти отримують можливість за допомогою мультимедійних технологій виконувати різнофункціональні завдання: поєднувати друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створювати «віртуальну реальність» справжнього спілкування, а також мають можливість опрацювати значну кількість нотної та методичної літератури, і як результат – отримати у декілька разів більше якісної інформації порівняно з традиційними методами отримання й обробки наукової та навчальної інформації. Специфіка вивчення музично-теоретичних дисциплін у вищих навчальних педагогічних закладах передбачає синтез різних видів музично-творчої діяльності: на лабораторних заняттях із застосуванням мультимедійних технологій є можливість за допомогою музичного редактора прослуховувати різноманітні музичні твори, виконувати

власні музичні імпровізації за заданим ритмічним рисунком, записувати музичні диктанти на слух, аранжувати музичні твори, відтворювати оркестрову повноту звучання, розв'язувати кросворди, тести, виконувати практичні завдання – у результаті в студентів розвивається гармонічний слух, формуються імпровізаційні навички [3].

Використання мультимедійних технологій у процесі музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва сприяє всебічному й гармонійному розвитку особистості, формуванню творчих здібностей, фантазії, художньої уяви, сприйняття, креативного мислення, загальних слухових навичок, внутрішнього слуху, сприяє ефективному засвоєнню знань з дисциплін музично-теоретичного циклу і є продуктивною, високоефективною педагогічною умовою професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, ми рекомендуємо використовувати такі мультимедійні технології та програми:

- «Cubases»;
- «Nuendo 4»;
- «Studio One 2»;
- «Fl Studio 10»;
- «Sound Forge 10»;
- міді-секвенсери;
- аудіо редактори;
- віртуальні синтезатори.

Формування творчої особистості вчителя мистецтва за допомогою цифрових технологій є важливим аспектом сучасної педагогічної діяльності. Інтеграція цифрових інструментів у викладання сприяє розвитку креативного мислення, професійної майстерності та підвищенню якості освіти. Використання новітніх технологій відкриває перед педагогами безмежні можливості для самореалізації та ефективного навчання майбутніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городецький В. Комп'ютерні технології в мистецтві: методичні рекомендації. Івано-Франківськ : Симфонія фоте, 2018. 59 с.
2. Колоскова Ж. Цифрові технології в музичній освіті як засіб формування творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта. *Збірник наукових праць*. Кропивницький, 2019. С. 28–36.
3. Омельченко А., Кисельова О. Використання цифрових технологій в мистецькій освіті. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип.2 С. 285–294.

УДК 37.01(06)
ББК 74я5

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

З 41 Збірник тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету на Днях науки 13 травня 2025 року. Том 2. Гуманітарні науки. Запоріжжя : БДПУ, 2025. 201 с.

Головний редактор – Богданов Ігор Тимофійович – д.пед.н., проф., ректор Бердянського державного педагогічного університету.

Відповідальний редактор – Сичікова Яна Олександрівна – д.техн.н., проф., проректорка з наукової роботи Бердянського державного педагогічного університету.

*Відповідальність за зміст та літературне редагування тез доповідей несуть **автори та їх наукові керівники**.*

Адреса редакції:

71100, Запорізька область, Бердянськ, вул. Шмідта, 4.
Тимчасово переміщений за адресою (поштова адреса):
Україна, 69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66.

Підписано до друку 07.05.2025 р. Формат 60х84 1/16. Папір офс.
Друк. офс. Умовних друкарських аркушів 17,8
Тираж 300 прим. Замовл. № 266.